

Amsterdam del.

Paul. Hertz. scul.

Ἀδάμ καὶ Ἔβωα ἐν τῷ Ἔδει.

Ἐπιγρ. γ. 137.

Կեանքի
Ի ՄԱՀՆ ԱՒԵԼԻ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

1835

83
4-43

ՀԱՅԿԻՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՍՈՂ. ԿԵՍՆԵՐԻ

ՔԵՐԹՈՒՄԾ

Ի ՄԵՆՆԵ ԱՐԵԼԻԿ

ԹԱՐԴՄԱՆԵԱԼ

ՏՆ. Հ. ՄԱՆՈՒԷԼԻՎ.

ԶԱԽ ԶԱԽ Ե ԱՆ

Ի ՄԻԱԲ. ՄԻԻԹ.

ՀԵՏԵՐ

A / 432

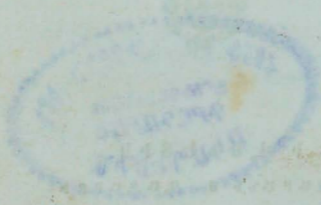
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Մ. ԶԱԶԱՐՈՒՄ

ՌՄՁԴ

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

1000000

1000000

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Չ Ի Ն

Ի գորովաշարժ պատկերս զոր
Աստուածայինքն նկարեն Գրիչք,
յետ գերարտօսրալից Տեսարանի
անկման Նախաստեղծից, որով ար-
տաքսեցին ընդ իւրեանս յերանա-
ւէտ Դրախտէն՝ և զՉաւակ իւր-
եանց յառաջ քան զմուտ նոցա յաշ-
խարհ, երկրորդ է դասիւ արդարոյն
Աբելի Մահ նախավախճան՝ եղբայ-
րասպան կատաղութեամբ:

Արկածիցն առաջնոց հանդիսա-
ցաւ Երգիչ դիւցազնական՝ հռչա-
կաւորն ՚ի քերթողս Միլդոն Անգ-
ղիացի, որ նուագեացն յերգ վսեմա-
կան զբազմաղէտ թատրոն ՚ի Դրախտ
իւր Կորուսեալ, ոչ անծանօթ մե-
րոց ըստ թարգմանութեանն նորոգ
տպագրելոյ. որով և սգամբ արժա-

նապէս զոր ՚ի նմայն կորուսաք զան,
մեղութիւն ընդ անախտակիր ան-
մահութեան: Իսկ որդի նոցա ար-
դարն Աբէլ եգիտ իւր զՍողոմոն
Կեսնէր, Հագներգու գորովասիրտ՝
ողբերգել զանպարտականն զՄահ
՚ի լուր մահկանացուաց, որ առա-
ջին ելոյժ զվրէժ պատուիրանազան-
ցութեան մերոց Նախածնողաց:

Տեսարան արդարև սգալի, Մահ
եղերական և սրտառուչ, քան զոր
գիտաց հանճարել երբէք ՚ի հինսն՝
Առասպել Յունական, կամ Հով-
մէական: Ասան զի դէպք իրացն եղե-
լոց հաւաստեալք յԱստուածեղէն
տառից անշուշտ ճշմարտութենէ,
միանգամայն և առ համօրէն ազգ
մարդկութեանս, և ոչ առ մի միայն
ուրոյն՝ զհայեցուածսն ունելով, հա-
սարակաբար շարժէ զամենայն սիրտ
մարդկեղէն՝ որ չիցէ անբաժ ՚ի մարդ-
կավայելուչն կարեկցութենէ:

Աստուածահաճոյ քաղաքավարու-
թիւն արդարոյն Աբելի, և անբիժ
նորայն անմեղութիւն խանդաղա-
տեցին զսիրտ՝ դիւրագորով Հագներ-
գուին: Մոլեգին նախանձ և ոխա-

կալ սրտմտութիւն եղբայրասպանն
 Կայենի՛ վառեցին զմիտս և զամենայն
 կիրս նորա առ ՚ի նկարելոյ զՏեսա-
 րանս գորովական՝ ամենայն քերթո-
 ղական կենդանացայտերանցօք, առ
 ՚ի շարժել նոյնաբար և զընթերցա-
 նելիսն ՚ի խանդաղասէր կարեկցու-
 թիւն, և ՚ի խրատ ուղղութեան ան-
 գոսնելի կրից՝ որ մուծին յաշխարհ
 զՄահ: ՚ի լսել զձայն Կեսների, թը-
 ւիմ լսել զողբ և զկական Նախա-
 ծնողացն իմոց յանցուցելոց, որոց
 առաջին ականատես գուլով մահուն
 սպառնացելոյ նոցա ՚ի լալ իւրեանց
 զանմեղն որդեակ, լան առհասարակ
 զամենայն զծնունդս իւրեանց զառ-
 յապայս, և զաղէտս նոցա զանբաւ-
 մինչ ՚ի կատարած աշխարհի:

Զինչ քաղցր ապաքէն քան զհան-
 դիսակիցն լինել յայս Կեսներեան
 կենդանագիր Տեսարան, յակմբի
 անդ առաջին անմեղ Գերդաստա-
 նին. զնոցայն տեսանել ՚ի լսել զառ-
 միմեանս զանախտսէր խանդակաթ,
 զվառեալ տենչ Առաքինութեան,
 զառ Աստուած զսէր, զընորհակալու-
 միտս առ երախտիս նորա, զանվը-

կանգ ապաւինութիւնն 'ի տեսչու-
 թիւնն, զճնողագութ խնամն 'ի դաս,
 տիարակութիւնն, զցնծութիւնն 'ի
 տես առաքինութեան զաւակացն,
 դարձեալ և զտխրութիւնն 'ի խեռու-
 թեան Անդրանկին ստամբակելոյ,
 և զողոթ կշտամբանս վատթարու-
 թեանց նորա:

Զինչ շայեկան՝ քան տեսանել,
 և առ նմին սարսափել ընդ ատե-
 լութեանն գարշութիւնն, ընդ նա-
 խանձուն կատաղութիւնն զաչացու,
 ընդ քէն վրիժուցն, որով խիզա-
 խեաց Մահ կանխել ասպատակել
 յաշխարհ, և վառել զբազուկ եղ-
 բօրն 'ի հեղումն արեան Արդարոյն,
 որով շաղախեալ անիծապարտ Եր-
 կրի, մինչև ցայսօր յերկինս բողոքէ:

Զինչ դարձեալ գորովաղէտ, քան
 լսել աստանօր զհեծութիւնն յոք-
 նատխուր Գերդաստանին 'ի վերայ
 նախամեռիկ անկելոյն, զանհան-
 դիստ կշտամբանս ինքնադատ և ինք-
 նահալած ամբարշտելոյն, զանյիշա-
 չար ներողամտութիւնն զճնողաց նո-
 ցա, զքերց և զզուգակցաց. և զամե-
 նեցուն զպաղատախառն փոյթ խը-

նամոց յապաշխարութիւն մեղու-
ցելոյն, զորս չէք ընթեռնուլ ՚ի Աես-
ներեան Քերթուածեանս առանց ՚ի
դորով փղձկելոյ և ՚ի նմանակցու-
թիւն դովելի:

Յոյր սակս և ամենայն ազգաց
Եւրոպայ պատուասիրեալ զՔեր-
թուած Մատենագրիս՝ փոխեցին
յիւրեանց բարբառ ՚ի տիպ զանա-
զան, և յայլ և այլ թարգմանու-
թիւն. որում և մեր նախանձաւոր
գտեալ՝ ոչանմասն ՚ի սմանէ հանել
զՀայաստանեայքս, ընծայաբեր նմին
մատչիւք յախորժ հաճութիւն. որ-
չափ զի անցք Աստուածապատում
վիպագրութեանն ընտել է լսելեաց,
և մտաց դիւրատար: Երկու ինչ
միայն ՚ի կարևորացն յիշեցուցանել
յանձն առնումք:

Առաջին՝ զի Գերմանական բնա-
դիր Քերթուածոյս՝ գոլով արձակ
շարագրածիւ, թէպէտ ներդաշնա-
կաւոր, բայց ոչ ՚ի հիւսս ոտիւք չա-
փեալ, մեք ևս ՚ի թարգմանելն ՚ի
բնագրէ անտի, տողեցաք արձակ,
ոչ կամելով չափմամբ ոտիցն՝ օտա-
րանալ յոյժ յիմաստիցն:

Երկրորդ՝ զի Քերթող մեր Գերմանացի, իւրում Քերթուածեան՝ նիւթ միայն առնու զիսկն եղելոց զոր աստուածային աւանդեն զիւրք, զաստուածահաճոյ արդարութիւնն աւսեմ ՂԱբելի, զատելութիւն և զոխնախանձոտ բարուցն Այսենի, զառաջնոյն պատարագաց զընդունելութի, և զերկրորդին անարգումն, զքինախնդիր եղբայրասպանութիւն սորա, զխայթ խղճին, և զպատուհասն երերածուփ կենաց. զայլն ամենայն ստեղծանէ՛ի հանճարոյ մըտացն ըստ բանաստեղծիցն օրինի, հաւանականօք սեթևեթեալ կեղծեօք:

Եւ զի նպատակ Քերթողիս ՚ի նկարագրութեան պատմական անցիցս՝ առաջիկայր ընթերցանելեացն օգուտ և խրատ ազդական, առ ՚ի զնոսա շարժելոյ ոչ ՚ի սէր միայն առաքինութեանն և ՚ի խորշումն ՚ի վատթարութեանց, այլ և խրատել զյանցաւորն ՚ի յոյս թողութեան շարեացն գործելոց, և թէ զիարդ Ամուսնաւորք կենակից՝ օգնել կարող են միմեանց առ ՚ի դարձ զգաս.

տու թեան, այլազգ կեղծէ զսպանու-
 թիւնն որ ՚ի Վայենէ: Ասն զի ձեա-
 ցուցանէ զՎային ոչ այնչափ չար՝ որ-
 չափ տեսանի յԱստուածեղէն Մա-
 տենին, առ ՚ի գորովել զգութ ՚ի
 նպաստ նորա, և առ ՚ի ցուցանել
 զելս հնարից, զոր մարթիցէ Յան-
 ցաւորին գտանել յԱստուածային
 ողորմութենէն:

Դմին իրի երևեցուցանէ զսպա-
 նութիւնն զայն՝ գործ յանկարծա-
 հաս կատաղութեան, քան մտախոհ
 ընտրութեան. ուր Աստուածապա-
 տում տառք զհակառակն վկայեն՝
 կամաւոր խարդաւանութեամբ ձը-
 գեալ զանմեղն ՚ի դաշտ, և անդ ՚ի կե-
 նաց զնա զբաւեալ: Սակայն զխոհ
 ամենայն մտաւոր, որպէս ինքնին
 խոստովան լինի Վեսնէր, թէ զպատ-
 մական իրաց ճշմարտութիւն, ևս
 առաւել զաւանդելոցն յԱստուա-
 ծեղէն դիրսն, չլիք խնդրել ՚ի Բանաս-
 տեղծից: Յաղագս որոյ և զայս Քեր-
 թութիւն, որոյ նիւթ սրբազան, ըն-
 ծայեմք առ ՚ի զուարճութիւն Մե-
 րասեռիցն, համայն և ՚ի հրահանգ
 մտաց և սրտի, լոկ իբրև Ստեղծա-

բանու թիւն ինչ սրբազան, որպէս է տեսանել և ի թատրոնի բազումն առեալ Պատմութիւնս յԱստուածային Մատենից, բայց զարդարեալս մտացածին հանդամանօք ըստ բերելոյ իրացն՝ զորս յաւելու ստեղծիչ հանձար Քերթողացն: Մնայ մեղասել սակաւութեւ և յաղագս Քերթողիս:

Ծնաւ Սողոմոն Վեսնէր ՚ի Յուրիխ, կամ ՚ի Յուրիկօ Չվիցերեաց յառաջնումն Ապրիլի յամին 1730: Բազումք ծաղկեցան յազգատոհմի սորա գիտնաւորք և մատենագիրք զարդարել զՀայրենիս իւրեանց: Արուեստիւ Տպագրող էր և Փորագրող պղնձի պատկերաց: Բայց ՚ի բնէ սիրտ ունելով դիւրազգած և գորովական, միտս հետաքնին ՚ի դիտողութիւն գործոց Բնութեան, և աչս խուզարկուս ՚ի զնին գեղեցկութեցնորա, և բնակութիւն ՚ի զուարճադիր լեռնամայրս Չվիցերեաց, բոլորանուէր անձնատուր եղև ՚ի բանաստեղծութիւն Գերմանական, ինքնուսումն պարապմամբ մշակել

զայն, յորում և նշանաւոր դտաւ,
 և պայծառացոյց ոչ զհայրենիս միայն
 այլ և զԳերմանիա ողջոյն, և եղև
 նախանձելի բոլոր իսկ Եւրոպայ:

Մի է սա յակնաւոր Բանա-
 ստեղծիցն Գերմանիոյ. բայց Քեր-
 թուածք իւր շէն տողեալք ոտանա-
 ւոր չափմամբ, այլ արձակ. սա-
 կայն թուաւոր իմն ներդաշնակու-
 թեամբ այնպէս յերիւրեալ, մինչև
 ոչ ումիք ՚ի Գերմանացւոց հասա-
 նել այնմ: Վարժապետ իւր ՚ի Նը-
 կարչութեան և ՚ի Բանաստեղծու-
 թեան՝ եղև Բնութիւնն. ՚իտղայու-
 թեանն զուարճանայր դործել ՚ի մո-
 մոյ արձանս մարդոյ, կենդանեաց
 և այլոց իրաց, և ՚ի ծախս այսպի-
 սեաց վարէր զամենայն դրամս զորս
 յաւելոյր խնայութեամբ: Յաճել
 տիոցն՝ փոխեցաւ ՚ինմա տղայականն
 ախորժակ յայլ իմն օգտակարագոյն:
 Տեսիլ ահաւոր լերանց, և շքեղ
 անտառաց, զուարճագեղ հովտաց
 և քարավէժ հոսանացն Չվիցէրեաց
 այնպէս շարժեցին զերևակայութիւն
 նորա և զսիրտ, մինչև սկսաւ ծրա-
 դրել զայնս ՚ի թղթի և նկարել ՚ի

տախտակի, զոր և անխոնջ դիտո՞
ղութեամբ և աշխատսիրութեամբ
փորագրեաց 'ի պղինձ առ 'ի տպա-
գրութիւն. որով և զամենայն քեր-
թութիւնս իւր տպագրեաց ինքնին՝
գեղեցկագիր ինքնադրոշմ՝ պղնձի
պատկերօք և զարդուք :

'ի հրամանէ հօր իւրոյ նստաւ և
'ի գրավաճառութիւն, այլ անու-
ամբ լոկով. զի զամենայն զժամա-
նակ իւր ծախէր յընթերցումն նա-
խապատիւ Մատենագրաց զոր ու-
նէր 'ի վաճառ, որով և ճաշակ իւր
ընտրողական և ախորժակ՝ պար-
զեալ և յստակեալ կրթեցան և ևս :
Ետ զանձն 'ի Հովուական, կամ
'ի Տուարածական բանաստեղծու-
թիւն, զոր և հասոյց 'ի ծագ կատա-
րելութեան, մինչև ըստ վկայելոյ
Գաղղիացի և Իտալացի Քննողաց,
“ Լի են այնք քաղցրութեամբ, և
զուարթութեամբ, գողտրական ի-
մաստիւք և ախորժակօք պէսպիսա-
ցեալ քան զԹէոկրիտեայն, և զՍան-
նազարին : Գուն գործեաց Աեսնէր
նկարել 'ի նոսին զՀովուական վա-
րուց զանմեղութիւն և զզուարձու-

Թիւն , զսէր նոցին անախտ , զակն-
ածուԹիւն որդիական և զերախ-
տագիտուԹիւն : »

Յայսմ նկարագրուԹեան Բնու-
Թեան զանցոյց նա զԲազմօք , մինչև
ումեմն՝ Մի ասել զսա 'ի սակա-
ւուց արդի մատենագրաց , որք յիւր-
եանց դասակարգուԹե՛ն՝ զուգակը-
շիւ գտան Նախնեաց : » Եւ դար-
ձեալ՝ « Ի Տուարածականսն նորա
փայլէ ոճ բնաւոր . ամենայն ուրեք՝
լեզու բնուԹեանն է՝ որ բարբառի-
Հովիւք իւր շունին երբէք ուշիմու-
Թիւն մտաց առաւել քան զՏովու-
ացնպատշաճական . բայց վասն ազ-
նուական իմաստից առաքինուԹե՛ն
և բարերարուԹեան՝ որք Հովուաց
չեն ինչ արգելեալ , և վասն սիրալիր
և սրտաշարժ յեղանակին որով բա-
ցատրէ զայնոսիկ , աշխարհագով առ-
նէ զսիրտ իւր : »

Ինքնին տպագրեաց զՏուարածա-
կանսն իւր յամին 1733 — 77 : Բայց
քան զամենայն Քերթուածս գեր
'ի վերոյ անցեալ հռչակեցաւ Մահն
Աբելի . քերթուած սիրելի . որոյ
գողտրական է յոյժ հիւսուած , յո-

բում և լծորդեաց 'ի մի զմեծվայել
չութիւնս Արօնից ընդ Հովուականն
անպաճոյճ պարզութեան :

Եթող առ վայր մի զիւր հայրե-
նիս ճանապարհորդել 'ի Գերմա-
նիա, և եղև ժամանակ ինչ 'ի Լայփ-
ցիկ, 'ի Համպուրկ և 'ի Պէուլին,
ամենայն ուրեք վերապատուեալ 'ի
գիտնոց: Կատարինէ երկրորդ Կայ-
սերութիւն Ռուսաց յղեաց առ նա
Միքալ ոսկի: Անուն նորա և քեր-
թուածք՝ նախ առաջին ծանօթա-
ցան 'ի Գաղղիա թարգմանութեամբ
Հիւպէրայ. մինչև շարժեալ 'ի համ-
բաւոյ և 'ի զրոց Բքսութիւն Շուա-
ղէօլայ, հրաւիրեաց զնա առ իւր 'ի
Փարէզ, խոստացեալ նմա բարձ և
պատիւ. բայց Աեսների շնորհս կա-
լեալ, ծանոյց նմին զսէր իւր առ
հայրենիս, և զերախտագիտութիւն
միանգամայն առ Բքսութիւն, եթէ
զոր առ ինքն երախտիս՝ ցուցցէ առ
Թարգմանիչ իւր, որով ինքն ծանօ-
թացաւ նմին և Գաղղիոյ :

Այս Բանաստեղծ շնորհաշուք,
Նկարիչ բնութեան, և ախորժելի
Փորագրիչ՝ էր և Երաժիշտ սրտա-

շարժ, ընտիր քաղաքացի, բարեկամ
 զուարթ, երգասէր Ամուսին, ըն-
 տիր հայր որդեսէր, անսողիւտ ա-
 տենակալ և անդորրասէր Փիլիսո-
 փոս. որ գոհ ընդ անձին չափաւոր
 վիճակ, ոչ փափաքեաց երբէք ա-
 ուաւելագունի բարեբաստութեան:
 Քանքար նորա՝ փափաքելի արդեօք
 առնէր զնա երկարագոյն և սաւուրց
 'ի շուք Գերմանացի վեղեցիկ դը-
 պրուլթեանցն, բայց Մահ կաթուա-
 ծոյ յանկարծահաս՝ կարճեաց զնա
 'ի կենաց 'ի հայրենիա իւր 'ի Յու-
 ըրիս 'ի 2 մարտի, 1787 ամին, 'ի հա-
 սակի 62 ամաց. թողեալ 'ի սուգ
 անմխիթար զկին իւր, զերիս որ-
 դեակս, և զքոյր: Քաղաքակիցք իւր
 և մտերիւք առ անջինջ պահելոյ
 զյիշատակ Առնս մեծի և բնասիրի՝
 կանգնեցին նմա Շիրիմ, Էր խառ-
 նին 'ի մի երկու վտակք, վայր գե-
 ղեցիկ՝ զուարճալի և բարեզբօս, բազ-
 մաժողով ձեմելիք քաղաքացւոցն
 Յուրիխայ:

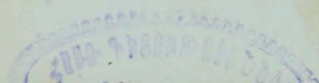
ՄԱՆ ԱՐԵՒԻ

Ե Ր Գ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

3 ԱՆՎԱԼԻ էր արդեօք նուազեւ ինձ 'ի հաղնեբոլութիւն վսեմական՝ զմերոց Նախաստեղծից զառարնին արարուածս՝ յետ ցաւադին անկման նոցա, և զնա՝ որ առաջին անգեաց 'ի հող զիւր փոշի՝ զենեալ յերեսաց կատաղութեան Եղբօր իւրոց հարազատի : Հանգի՛ր դու 'ի Ժամուս 1 գեղջկականդ Սրինգ հեշաւլուր, որով երգէի երբեմն զախորժ սլարզմտութիւն՝ և զբոյս բարուց Ան շինականի : Ե՛կ առ իա Մուսայգ գողարական 2, և կ'ազնուականդ Ոգի գերաշխարհիկ, որ զԲանաստեղծին լընուս զանձն՝ մինչդեռ 'ի լուսի միայ

28582

432

նութեան նստի մտախոհ՝ ՚ի գիշերա-
 կան պահուն, յորժամ լուսին աղօ-
 տափայլ՝ լուսատու լինի զնովաւ, կամ
 գեգերի նա ՚ի ծմակս անտառաց,
 կամ առ ամին մենաւոր աղբեր՝ վար-
 սագեղ տնկովք հովանաւոր: Այն ինչ
 տիրէ հոգւոյն 3 սրբազանն Յափշտա-
 կուծիւն, ՚ի նոյն և ջեռեալ բորբո-
 քեալ Երևակայուծեանն խոյանայ ՚ի
 բարձունս, և համարձակաթուիչ ե-
 դեալ մտանէ՝ թափս անցանէ ընդ սահ-
 ման եղականացս ամենայնի ղգալեաց
 և իմանալեաց՝ մինչ ՚ի բացական թա-
 գաւորուծիւն Վարելեացն, ածեալ
 յերևան զհրաշակերտն՝ զմտաց յափշ-
 տակիչ, և զգեղեցիկն գաղտնածա-
 ծուկ: Ամբարեալ ՚ի նոցունց գանձս
 բաղմահարուստս, դառնայ ապա ընդ
 կրունկն հիւսեւ յորինեւ ՚ի մի՝ զնիւ-
 թոցն զանազանուծիւն յոքնագիմակ-
 ուր Բանն առաջնորդական ճարտա-
 րապետէ հանգարտ, ընտրէ՝ մերժէ,
 առեալ միայն զոր գեղասպառաշաճն է:
 Ո՞վ զիարդ ոլանան յայնժամ երա-
 գաթուիչ ՚ի բանաստեղծէն ՚ի ջերմու-

թեան անդ վաստակոյ՝ ժամքն սա-
 տուականք արժանավայելք : Վաս-
 տակք արժանիք քրտանց և յարդա-
 նաց սզնուախոհ մտաց : Արժանիք
 հսկելոյ առ գիշերոյին երգուլք ճը-
 սուանն՝ մինչ յելս աստեղն առաւօ-
 տու, առ 'ի զբուամբ ածելոյ զազնուա-
 դոյնն 'ի վարձս՝ զսէր ասեմ և զվարկ՝
 որոց միանգամ կիրթ ճաշակելիք ըն-
 արողականին գիտեն մեծագրել զգե-
 ղեցիկն, և առ 'ի զարթուցանելոյ զա-
 ռաքինուութեանն ակորժակ 'ի սիրտ
 դիւրազգած : Արժան և իրաւ զկնի-
 եղելոցն մարդկան՝ զԲանաստեղծին
 վերապատուել զԲամբարան՝ զորով
 շողապատի բաղեղն բաղմամեայ, զոր
 Մուսայքն սրբեցին անձանց՝ ուսու-
 ցանել նովաւ աշխարհի զանմեղու-
 թիւն և զառաքինութիւն : Համբաւ
 նորա կենդանի է դեռ՝ միշտ ծաղկափը-
 թիթ . ուր զընդդէմն՝ Ախոյեանք Աշ-
 խարհակալին դնին բորբոսեալք 'ի փոշ-
 ւոջ, և հոյակապ Մահարձան ապա-
 գով Իշխանին՝ թերևս կայ այժմ՝ յա-
 մայութեան ուրեք 'ի փշահեղձ մա-

ցառս վայրավատին մամուսարատ, յորում մոլորաշաւիղ միայն ուղևորն՝ ուր ուրեմն դադար առնու : Ապաքէն Բնութիւնն՝ սակաւուց միայն թեալեա ճախրել յայս կատար բարձրութեան, բայց և այնպէս ճիգն է գովելի զհետ թեալիս : Նուիրեցիցքեզ Մուսայդ գողտրական՝ զիմ մենաշրջիկ զբօսանաց ճեմն, և զիմոյ սարապոյ զմիայնիկ ժամն :

ՄԱՐԶՈՒՑԱՆԷՒՆ Ժամբ կիտաղաղականք զԱրշալոյսն վարդապոյն, և ի ջուցանէին զաղս ցօղոյն յերկիր նսեմաստուեր, և Ականն արևու արձակեալ զառաջին ճառագայթան ՚ի թիկանց արջնաթոյր մայրիցն լերանց՝ ներկանէր ծիրանափայլ զամպս լուղականս յալիս աղօտագին օդոյն : Ելանէր յայնժամ Աբել ՚ի խրճթէն ընդ Թիրզայի ⁵ սիրելոյ ՚ի մօտալուտ հովանոց անդր բազմաբուրեան, որ հիւսեալն էր ՚ի յասմիկ և ՚ի վարդ զմեամբք սպատատեալ : Սէրն գորովական և անբիծ առաքինութիւն ծաւա

Էին անուշակ իմն ժպիտ 'ի խաժա-
 գոյն ականողիս Թիրղայի , և շնորհս
 յանկուցիչս 'ի կարմրութիւն վարդա-
 դեղ այսիցն , և վարսք դեղձան գիսա-
 կացն իջանէին զփղոսկրեայ սպրանո-
 ցաւն , ուր ծածանեալք զԹիկամբք՝
 զարդարէին զհասակ նորա նազելի :
 Երթայր նա այսգունակ ընդ աջմէ Ա-
 բելի : Քաջաթուխ հոստովք գան-
 գրեալք , հովանի ունէին զբարձրագիր
 ճակատու նորահաս երիտասարդիս ,
 և սփիւռ անկանէին զուսովք նորա :
 'ի քսողցր ժպիտ աչացն երևէր ակոր-
 ժաբար և խորհրդածու իմն ծանրու-
 թիւն . ընթանայր նա 'ի գեղ շնորհա-
 շուք՝ զոր է տեսանէլ 'ի հրեշտակ ոք
 հոգեղէն , յորժամ սպրուրեալ 'ի
 մարմին անգայտ՝ առ ակներև գործե-
 լոյ զինքն մահկանացուաց , իջանիցէ
 սպտգամաւոր աւետեաց բարութեան
 'ի գիմաց Ամենակալին՝ երևութանալ
 աւն թճապաշտի աղօթաւորի յա-
 ռանձնութեան : Ապաքէն քողարկեալ
 է նա մարմնով 'ի ձև մարդկային , բայց
 'ի յափշտակիչ գեղոյ մարմնոյն՝ հրեշ-

տակականն արտափայլէ բնութիւն :
 Ակնարկէ 'ի նա Թիրզա գորովածը-
 պիտ, այսպէս բարբառ արձակեալ . —
 “Անձկալիդ իմ, 'ի ժամուս յորժամ
 զարթնուն հաւք յերգս առաւօտուս,
 երգեա՛ ինձ եթէ դաի շնորհս, զնոր
 Օրհներգութիւնն զոր երէկ գեղգե-
 ղեցեր յարօտս . զինչ ասորժական քան
 զփառաբանութիւն Տեառն երգովք
 օրհնութեան : Յերգել սիրելոյդ որ-
 պէս յեռանդն հարկանի սիրտ իմ՝ լի
 անձային զեղմամբ . զգամ յանձին զա-
 սացելոցդ խեօտս, զգամ միայն՝ բայց
 'ի բան բերել չեմ բաւական : , — Առ-
 որ ես սատասխանի Աբէլ խանդա-
 զատեալ զնովաւ . — “Ո՛վ իմ Թիր-
 զա, որ զինչ և խնդրեսցեն յինէն
 շրթունք քո անուշակք՝ տացի քեզ ա-
 մենայն . 'ի նշմարել խնում յաչս քո 'ի
 գեղեցիկ՝ անձուկ ինչ փափաքանաց,
 կատարեսցի անվրէպ : ‘Նստցուք արգ-
 զփափկիկ մամուլքս, և ես երգեցից
 զերգ օրհնութեանս : , — ‘Նստին մօտ
 առ միմեանս 'ի քաղցրահոտ հովանո-
 ցին, զորոյ զմուտ՝ ոսկեգոյն ներկաներ

տրեգական առաւօտեան . և սկսանի Աբէլ եղանակել զիւր Օրհնութիւն :

«Տեղի տուր ո՛վ Քուն յաչաց համագոյիցս , փախերո՛ւք Անձրջք խօլականք . ծագէ միւսանդամ Բանն , և սրայծառացուցանէ զհոգին՝ որպէս արև վաղորդայնն զգաշտորայս : Ողջոյն ընդ քեզ Արեգակնդ ցանկալի՝ երևեալ 'ի թիկանց մայրիցն եղևնոց . դո՛ւ սփռես զերփն երփն երանգոց և զվայելութեան 'ի վերայ համօրէն բնութեանս , և դեղեցկութիւն ամենայն ժպտի առ մեզ՝ քև առուգացեալ մանկութեամբ : Տեղի տուր ո՛վ Քուն յաչաց համագոյիցս , փախերո՛ւք Անձրջք խօլականք 'ի ստուերս գիշերոյն : Եւ ո՛ւր իցեն ստուերք գիշերոյն : Տեղի ետուն այնք 'ի խորս անտառաց , և յանձաւս քարաժայռից՝ ուր մեզ սպասեն . կամ յանտառախիտ ջովացեալ հովանոցս՝ զուարթարար զովութեամբ 'ի տօթաժամու միջօրէին : Անդ՝ ուր Աւառօտն զարթոյց կանխաւ զԱրծուին բարձրաթռիչ , որպիսի վերածխութիւնք 'ի փողփո .

դեալ գաղաթանց քարանձաւացն, 'ի
 նշուլագեղ ճակատուց լերանց՝ ելա-
 նեն ծառանան 'ի սարղութիւն անդ
 առաւօտեան օդոցն, որպէս ստեղն
 ծխոյն ողջակիզաց 'ի միջոյ Սեղանոյն :
 Բնութիւնն հռչակեալ տօնէ զԱրևա-
 գալն, և մատուցանէ Տեառն արարա-
 ծոց սատարագ գոհութեան : Ամե-
 նայն արարածոց սրտո է և սատշած
 զնա օրհնել, զնա որ ամենայնի է հաս-
 տիչ և պահասլան : Ապաքէն յօրհ-
 նութիւն սորա վերաբուրեն ծաղիկք
 նորափթիթք՝ զերախայրիս իւրեանց
 անուշից, սմա գեղգեղեն հաւուց բաղ-
 մազգի բոյք 'ի բարձանց օդոյն, կամ
 'ի դիտակաց ծառոց ընդ առաջ ճախ-
 րեալք ելից Արևուն : 'ի փառա-
 բանութիւն սորա ելանէ սերձ՝ Ա-
 ուիւծն՝ արտաքս 'ի մորւոյն, խնդու-
 թիւն նորա հնչեցուցանէ զանապատս
 'ի մանչիւն ահեղագոչ : Օրհնեա՛ անձն
 իմ՝ զՏէր, օրհնեա՛ զարարիչն և զպահ-
 պանիչ բարեխնամ : Օրհներգութիւն
 մարդկան բարձրասցի առ քեզ Տէր,
 կանխեսցէ առ քեզ քան զամենայն ձե-

ռադործայդ օրհնաբանութիւն, մինչ
 դեռ զքնով անկեալ նոցա դնին 'ի դա-
 դարս, յորժամ և ոչ մի լսելի են տա-
 կաւին երգք 'ի դիտակաց ծառոց, և
 յորջոց անտառաց: Հնչեացեն մենա-
 ւոր իմ երգք, հնչեացեն աշխարհա-
 լուր 'ի լռութեան անդ աշաւրջոց, զի
 զարթուցեր ամենայն ուրեք զամենայն
 արարածս յօրհնաբանութիւն: Բա-
 բէ. որպէս զի մեծ է Արարչութիւնդ,
 որով չարժանեացս 'ի յայտ ածես զի-
 մաստութիւն քո, և զբարութիւն:
 Զգայարանք իմ ամենայն զմայլեալք
 յայս անհուն ծով դեղեցկութեան,
 զմայլեցուցանեն զանձն իմ այլ յայլ-
 մէ. զի՛արդ իցէ մմա զքոյդ սպաա-
 ջել զՕրհնութիւնս: Զինչ հարկե-
 ցոյց զքեզ ամենակալ Տէր ելանել 'ի
 քումմէ երանաւէտ լռութենէ՝ որ դա-
 րանակալն էր զյաւիտենական Աթո-
 ռովդ, առ 'ի կոչել զգոյս յանգոյից,
 և հանել 'ի գիշերոյ զանբաւութիւն
 տիեզերացս: Ո՞չ ասպքէն Բարու-
 թիւն քո անսահման: Ո՞վ դու ցօղա-
 դին Աւաւօտ, յորժամ յակնարկել

նորա ելանէ Արեգակն՝ հալածական
 տանել զգիշեր առաջի իւր, յորժամ
 Բնութիւնն փողփողէ կրկնաւոյգ գե-
 ղով մանկութեան, և արարածք ամե-
 նայն անկեալքն զքնով զուարթանան
 ՚ի նորա փառաբանութիւն, նկարես
 ՚ի քեզ յայնժամ կենդանի ինչ սրա-
 կեր Արարչութեան, սրակեր զայնր
 Առաւօտուն՝ յորժամ Արարչապեան
 կայր սըսցեալ ՚ի վերայ նորաստեղծ
 Երկրիս: Առութիւն ինչ անապատա-
 կան թագաւորէր համատարած ՚ի վե-
 րայ անբնակ երկրի. լսելի եղև ձայնն
 արարչական, և ահա ՚ի նոյն՝ բանակ
 ինչ խառնաձայն՝ բիւրաղան ՚ի ձև և
 ՚ի գեղ, խայտաճամուկ թեօք սաւառ-
 նէ ՚ի հաստատութեան օդոց, խայտայ
 ՚ի գաշտս ծաղկածին, ճախրէ ՚ի մայ-
 րիս, և ՚ի հովանաւոր գագաթունս .
 գայլայլիկք նոցա հնչեն ՚ի միջոյ ան-
 տառացն սքանչացելոյ, և օդն ձայն-
 արձակ կրկնէ զԱրարչին փառաբա-
 նութիւնս: Նոյն արուեստք սքանչե-
 լեաց, յորժամ միւսանդամ սլանայր
 վերամբարձ Վի վերայ երկրի՝ կօչել

յանէից զսեռս կենդանեաց գնայուն
 'ի նմա : Լսելի արար զձայն իւր , և ա-
 հա նոյնհետայն փշրեցան հողակոշտք ,
 և կերպացան 'ի կերպարանս՝ որոց ոչ
 գոյ թիւ : Աստ շնչաւորեալ հողոյն՝
 դափր հատանէ 'ի վերայ դաւարեաց
 իբրև Նժոյգ ասիպարանոց , որոտա-
 լով ցնցէ զբաշս իւր խարտեալ : Անդ՝
 կիսով չափ հող տակաւին , և կիսովն
 կենդանի՝ Առիւծն սէգ , անժոյժ 'ի
 թափել զգաւակն՝ փորձէ մռնչել զա-
 ռաջին իւր մռնչուն : Փոքր մի 'ի բա-
 ցէ խլրաի բլուր ինչ , և ահա գնայ և
 շնչէ Փիղ վիթխարի . այսպէս բար-
 բառք անհամարք ելին միանգամայն ,
 բարձրացան առ Արարիչն : 'ի սոյն
 տիպ նմանութեան զարթուցանեսս դու
 'ի վաղորդայնէ մինչև 'ի վաղորդայն
 զարարածս քո 'ի նիրհմանէ՝ որ պատ-
 կերն է անգոյութեան . զարթնուն նո-
 քա , և տեսեալ զիւրեամբք զմեծու-
 թիւն բարութեան քո Տէր , երգեն
 զուգաշուրթն քեզ օրհնութիւնս 'ի
 ձայն անբաւութեան : Եկեսցեն ա-
 լուրք , այժմէն զհամդերձեալսն նկա-

տեմ, աւուրք երջանիկք, յորում
ազգ մարդկան սիււա տարածեալ ընդ
ամենայն երեսս երկրի, կանգնեացին
քեզ յայնժամ Սեզանք սրբութեան,
կանգնեացին 'ի վերայ ամենայն բլուր .
և յորժամ Արեգակն առաւօտուն
զարթուցէ զազինս, հնչեացեն քեզ
'ի բարձունս օրհնութիւնք և դոհու-
թիւնք յամենայն հովանեաց, յամե-
նայն գաշտորէից, յարևելից մինչև
յարևմուտս : ʔ

Այսպէս երգեաց Աբէլ նստեալ
առ ընթեր Սիրեւոյն . որոյ յափշա-
կեալ աստուածային իմն գոգցես հիաց-
մամբ, կայր տակաւին յակճիւս՝ որ-
պէս թէ ականջալուր : Չգեալ ասպ
զուշանադեղ բազուկան զսարանո-
ցաւ նորս, ականարկէ 'ի նա խանգա-
կաթ՝ ասելով . — «Ո՛վ ցանկալիդ իմ .
զիարդ եռանդն ոգւոյս 'ի վեր առ Աճ
ամբառնայ երգոցդ Օրհնութեամբ :
Այո՛ սիրեցեալդ իմ . ոչ մարմին իմ
և թ քան զքոյն տկարագոյն՝ գտա-
նէ զօրավիգն 'ի գորովագութ խը
նամոցդ, այլև հոգիս բարձրաթուիչ

լինի ընդ քո առաջնորդութեամբ :
 Յորժամ խոսորի սա 'ի շաւիղս իւր ,
 յորժամ մուայլ մթութեան զիւրև
 տեսանէ , և ասղութիւն սուրբ անկա-
 նի զսովաւ , դո՛ւ յայնժամ ձեռն տաս
 սմին , դո՛ւ զմո՛ւթն փարատես , և
 զանշունջ ասղութիւն սորա փոխես
 յանաղօտ , և 'ի բարձրագոյն խոր-
 հուրդս : Բա՛բէ . քանի՞ցս անգամ
 շնորհս մատուցի յաւիտենական Բա-
 րութեան . . . 'ի միայնութեանս՝ ժամ
 'ի ժամ գոհանամ զնմանէ ցնծալից ար-
 տասուօք , զի արար՝ զքե՛զ վասն իմ ,
 և զիս վասն քո , յամենայնի համա-
 միտ , յամենայնի համակամ : ,,

Մինչդեռ այսպէսն բարբառէր նա ,
 սէրն դորովալից և մաքուր՝ հեղոյր
 շնորհս անձառ յիւրաքանջիւր վան-
 դիւն ձայնի նորա , և յիւրաքանջիւր
 շարժուած մարմնոյն : Աբէլ լո՛ւռ և
 եթ կայր . հայէր 'ի նա սրտակաթ , և
 փղձկէր քաղցր արտասուօք . անմեղ
 իւր խանդաղատութիւն զնովաւ՝ լաւ
 ևս բացածանոյց զսրտին զխորժակ ,
 քան զբարբառ բերանոյն :

Բարէ . այսպիսի էր Մարգոյն եր-
 ջանկութիւն , յորժամ կարևորան
 գոհ՝ գեռ ոչինչ խնդրէր յերկրէ՝ բայց
 զբերս արմտեաց զոր տայր մտազիւր ,
 ոչինչ աղօթէր յերկնից՝ բայց զառա-
 քինութիւն միայն և զառողջութիւն :
 Դժգոհութիւն իւր չև ևս էր ջեռու-
 ցեալ յանյադ տուփտունս , որք գտին
 յետոյ հնարեցին կարիս անհամարս ,
 և թաղեցին զերջանկութիւն նորա
 ընդ շողշողուն թշուառութեամբ :
 Զի՞նչ յայնժամ սէտք նոցա առ 'ի
 լծակցութիւն՝ երջանկագոյն զօդիւ ,
 զի՞նչ . Սէր միայն , Առաքինութիւն ,
 և վայելչութիւն . իսկ այժմ զհարգ յա-
 ճախեալ առ մեօք տեսանի , զի ամուք
 սրտակից առաքինեաց՝ զորս երկնից ա-
 րարեալ է վասն իրերաց , ծիւրին 'ի սուգ
 և յարտասուս՝ յուսակառուրք 'ի գամա-
 դիւտն լինելոյ . կամ զի աղքատութիւն՝
 թշուառութիւն սպառնայ աւուրց նո-
 ցա , և տուայտանս . կամ զի ամբար-
 հաւաճութիւն , և ծնողաց սուտ փա-
 ռասիրութիւն , բռնաւորաբար կրճիմն
 'ի մէջ արկանէն սիրոյ նոցա :

Այսպէս նստեալ էին տակաւ առ միմեամբք երկոքին անմեղ Ջուղա-կիցք՝ յորժամ 'ի վերայ եհաս Նախա-հայրն ընդ Նախամօր : Ունկն գնէին սոքա զանխլաբար յառաջոյ հովանո-ցին՝ առաւօտեան երգոցն քաղցրու-թեան, և որ առ միմեանս նոցին խան-դաղատանաց . մտանեն ապա 'ի ներքս, և գորովախառն գիրկս արկանեն որ-դեկաց : Բարօրութիւն սոցա և ա-ռաքինութիւն՝ լցին զնոսա անպա-տում ցնծութեամբ՝ որ կայսու էր 'ի դէմս սիրասպասար ծնողացն : Եմուտ 'ի հովանոցն և Մեհալա 7 կին Կայե-նի . թախծսւթիւն ընդ ստամբակ վայ-րագութիւն առնն՝ նկարեալ ունէր 'ի ճակատ նորա ծանրութիւն ինչ մտա-խոհ և ցաւագին . թալկութիւն իմն անուշակ 'ի սևորակ աչս նորա, և գոյն դալկան 'ի վերայ այտից՝ զորով շուրջ սրակէին վարսք կուածոյք քաջա-թուիք : Ի ժամուն յորում թիրզա խանդաղատեալ զփեսայիւն՝ պատմէր նմա զինդութիւն ողջախոհ սրալն ստեղծելոյն վասն նորա, կայր նա ար-

աաքոյ 'ի կողմանէ հովանոցին՝ և լայր .
բայց 'ի նոյն սրբեալ զարտօսր երե-
սաց՝ մտանէ քաղցրաժպիտ 'ի ներքս ,
և ողջունէ խանդաղատաբար զէղբայր
իւր , և զքոյր :

Ի սմին պահու անցեալ էր Վային
զառաջեալ հովանոցին , և լուեալ
նոյնպէս զերգս Աբելի , և տեսեալ
խակ զհայրագործին առ նա գրկածու-
թիւն : Աչս արձակէ զայրագին 'ի
հովանոց անդր , և ասէ . — “Ո՛րպէս
այլ յայլմէ եղեալ են դոքս . որպէս
գիրկս ածեն նմա վասն մրմնջեւոյ նո-
րա՝ չգիտեմ զինչ երգ : Բարեհօք առ-
նէ երգս յօրինել և գեղգեղել զայնո-
սիկ . ապա թէ ոչ՝ հարկ էր նմա զքնով
անկանել 'ի գատարկապորտ անգոր-
ծութեանն կողմնեալ առ խաշամբք
'ի հովանուջ : Այլ ինձ որ արևա-
կէզ լինիմ 'ի դժոխսբէր երկրագոր-
ծութեանս , ո՛չ ժամ սպրապոյ մնայ
երգել , և ո՛չ յօժարամտութիւն առ
այն : Յետ բառնալոյ իմ զծանրու-
թիւն աւուրն , անդամք մարմնոյս վաս-
տակաբեկք՝ հանգիստ խնդրեն . հան-

գլխատ 'ի գլշերի . և յայդուէ վերըս-
տին սպասեն ինձ վաստակք 'ի յան-
դի : Իսկ գեղեցիկ Պատանիդ՝ փափ-
կամորթ դատարկանձն , որ մեռանէր
արդեօք՝ եթէ միօրեայ տանէր խնցս
քրտանց , համակեալ է զօրհանասպաղ
յարտասուս խնդութեան նոցա , և 'ի
սիրալիբ գրկախառնութիւնս : Ա-
տեայ անձն իմ զայդպիսի կանացի
խանդաղատանս . բայց . . . ղինև՝ և
ոչ մի բնաւ սիրոյ առհաւատչեայ . թէ-
սկէտ զօր ամենայն գործեմ զերկիր ա-
պախտաւոր 'ի տօթ արեգական . . . .
Որպէս բղխեն յաչաց նոցա ուրախու-
թեան արտասուք : ,,

Այսպէս ասացեալ գնաց յառաջ
յիւր անդաստան : Ասելի եղեն բանք
նորա 'ի հովանոցին . Մեհալայի և ևս
դալկացեալ գոյն երեսացն , անկաւ
կթուցեալ առ ընթեր թիրղայի լա-
լով դառնապէս : Նոյնպէս և Նախա-
մօրն յեցեալ նուազ անձամբ զուսովք
առնն՝ ողբայր զիւր անդրանիկ : Չայն
եբարձ յայնժամ Աբէլ . — “ Հայր
իմ և մայր սիրեցեալք , երթամ 'ի

դաշտ գտանել զեղբայր իմ, երթամ
 գիրկս արկանել նմին, ասացից նմա զա-
 մենայն զոր գիտէ աղգեւ եղբայրսի-
 րութիւն, փարեցայց զնովաւ, և ոչ
 'ի գրկացս թողից՝ մինչև խոստացի
 վտարել 'ի սրտէ զամենայն դառնու-
 թիւն, մինչև խոստացի սիրել զիս :
 Այո այո, զննեալ է իմ զխորս սրտի,
 հարցեալ զմիտս իմ առ 'ի գիտե՞լ ին-
 յանկուցից առ իս զսէր հարազատիս :
 Խորհեալ է իմ յաճախ զամենայն
 հնորս հայթայթանաց մուտ ունելոյ
 'ի սիրտ նորս . յաջողեաց ոչ սակաւ
 արծարծանել զսէրն շիջեալ, բայց ո՞վ
 աղէտիս . թախիծք և դժգոհութիւն
 միշտ անգրէն 'ի վերայ ածեն զխաւար
 թանձրամած հեղձուցանել զվառումն
 նորս զառկայծեալ : „

Պատասխանի ետ նմա Նախահայրն
 վշտագին . — “ Աամիմ որդեակ իմ,
 կամիմ էս ինքնին երթալ առ նա յան-
 դաստան : Գելո՞ւն աղիք իմ . . . ա-
 սացից նմա զամենայն զոր բաւեացէ
 սէր հայրագորով, զամենայն զոր բա-
 ւեացէ հանձար մտաց խօսել առ նա :

Կային Կային . աւանդ . ընդէր վարա-
 կես զանձն իմ 'ի հոգս և 'ի ծուփս խա-
 ւարայինս : Մարթ ինչ իցէ կրկնց յա-
 րուցանել 'ի սիրտ մեղուցելոց՝ մըրիկ
 այսպիսի ահագին , և արմատախիլ առ-
 նել անտի զբարութիւն և զառաքինու-
 թիւն : Եղուկ զինև . զինչ արհաւիրք
 աղջամիջինք արդէն զարհուրեցուցա-
 նեն զհայեցուած աչացս՝ զոր ձկտե-
 ցուցանեմ յասպոյս ժամանակաց 'ի
 Զաւակ իմ բացական : Ո՛վ Մեղք ,
 աշխարհակորոյս Մեղք . զոր ասակա-
 նութիւն սարսափելի չածես գու 'ի
 հոգւոջ մահկանացուաց : ,, — Այս-
 պէս յողոց հանեալ Նախահօրն մեկ-
 նեցաւ 'ի հովանոցէն ընկղմեալ խոր՝
 'ի խորհուրդս ցաւագինս երթալ 'ի
 դաշտ առ անդրանիկ իւր : Տեսեալ
 սորա զգալուստ հօրն առ ինքն՝ թո-
 ղու զհերկսն և առէ , — “Զի՞ է հայր
 կնճխունդ 'ի ճակատի . ո՛չ գովին խըս-
 տութեան դիմօք գնացեր առ եղբայր
 իմ վարիլ զնովաւ . աչք քո այժմէն
 սպառնան ինձ յանդիմանութիւն : ,,

Առ որ ետ սլատասխանի Նախա-

հայրն հայրադորով աղէտիւ . — « Ողջոյն ընդ քեզ անդրանիկդ իմ . դու քեզէն խոստովանիս զանձն յանդիմանութեան արժանի՝ զոր աչք իմ այժմէն սպառնան քեզ : Այո Կային՝ արժանի յանդիմանութեան : Տըրամութիւն որով վարակես զսիրտ հօրքո , արամութիւն ողետանջ՝ ած զիս առ քեզ : »

« Եւ ոչ բնու սէրն . ընդմիջեաց Կային զբանս նորա . այդ ախորժակ՝ պահեալ է Աբելի միայնոյ : »

« Ի՛ է նաև սէրն՝ Կային , սպասախանի ետ նմա Նախահայրն . է նաև սէրն : Ակայ են ինձ երկինք : Այս արտասուք , այս սուգ արամութեան , և այս հոգք անձկութեան որ զիսն հալէն և մաշէն , նոյն և զմայր որ զքեզն երկնեաց , զինչ այլ իցեն՝ բայց սէր աղէկէդ . սա՛ նսեմացուցանէ զաւուրս մեր տառասանօք . սա՛ տայ մեզ յոգւոց հանել անդադար զգիշեր ողջոյն : Ո՛ր Կային Կային , թէ սիրես զմեզ՝ փութա՛ սրտի մտօք ջնջէլ զայս արտօսը յաչաց մերոց , և փարատել զայս՝

խաւար տիրադէն որ զմեզք մածեալ :
 Բա՛բէ . թէ կայցէ տակաւին 'ի սըր-
 տիդ . . . թէ կայցէ երկիւզ սլատկա-
 ռանաց յերեսաց Ամենակալին՝ որ
 քննիչն է երկիւզանցդ , թէ ալօտ կայ-
 ծակն որդխական սիրոյ՝ առկայծի տա-
 կաւին 'ի սրտի քում , այո՛՝ երդմնե-
 ցուցանեմ՝ զքեզ 'ի դոյն երկիւզ սլատ-
 կառանաց , 'ի դոյն սէր որդխական ,
 դարձո՛ 'ի մեզ զմեր անդորրութիւն ,
 դարձո՛ զուրախութիւն վտարանդի :
 Մի՛ այլ տածեր 'ի սրտի զայդ բնու-
 թիւն դառնամաղձ , զայդ հնացեալ
 ռիսութիւն առ քո հարազատ . որոյ ա-
 մենայն ճիգն մտաց , ամենայն անձուկ
 սիրասպատար սրտին՝ խլէ՛լ միայն 'ի
 սրտէդ զայդ ատելութիւն ռիսակալ ,
 զայդ որոմն ապականիչ : Զի՛ է որ-
 դեանի իմ՝ որ զքեզն դառնացուցանէ .
 զինչ այն՝ որ յարուցանէ 'ի սրտիդ
 զայդ բուռն մըրկիկ : Արտասուք խըն-
 դութեանն զոր բխեմք , անուշակ ըզ-
 մայլումն զոր զմայլեմք յաղագս նո-
 րայն անբիծ աստուածսլաշտութեան ,
 յաղագս անսողիւտ առաքինութեան

նորա: Չգիտիցես որդեակ իմ . ահա
 և զուարթունք որ զմեօք թեապարեն ,
 ծափս հարկանեն խնդութեամբ առ
 ամենայն գործ բարութեան զոր 'ի մեզ
 նկատեն : Ամենակալն իսկ գլխովն
 հայի ակնկաւոյց յայնոսիկ՝ զուարթե-
 րես հաճութեամբ յաթոռոցն բար-
 ձրութեան : Փոխել կամիցիս զանպո-
 փոխ բնութիւն դեղեցկին և բարւոյն :
 Առ այդ չեմք կարող . թէ և կարող
 էաք որդեակ , որպիսի ցաւադին կա-
 րողութիւն էր այն՝ հակառակ կալ
 այսմ՝ անուշակ ախորժանաց , այսմ
 անուշական խնդութեան՝ որով յափրչ-
 տակիմք 'ի հոգեզուարձ հիացումն :
 Արտոռւմն զայրագին , և փոթորիկ ա-
 հեղ գիշերական՝ ոչ ծաղկեցուցանեն
 երբէք ժպիտ 'ի գէմն երեսաց . և ոչ
 'ի մրկայոյզ հոգւոյ և յալեաց ան-
 սաստ կրից՝ բոլսէ երբէք 'ի սրտի ու-
 րախութիւն խնդութեան : ,,

Պատասխանի ետ Վային . — « Հա-
 լածեցայց ուրեմն միշտ 'ի կսկծեցուցիչ
 կշտամբանաց այտի : Թէ ոչ միշտ նը-
 կարի զըթամբս հաճելիդ այդ ժպիտ ,

կամ թէ ոչ միշտ արաստուք գործովա-
կանք զճնօտիւքս կաթեն, միթէ վասն
այդր այրականն իմն բարուց ծանրու-
թիւն՝ համարեցի՞ առ ձեօք վատթա-
րութիւն նողկալի : Իմ արուորաւոյն
վիճակեալ բնութեան՝ ցանգ ընտրեցի
ձեռնարկս արիագոյնս, և վաստակս
դժուարըմբերս . չեմ՝ ձեռնհաս հրա-
մայել կնճռադէմ՝ ճակատուս լուծա-
նիլ յարտօսր, կամ՝ ՚ի մեղկ ժպիտ :
Մի՞ թէ մնչեցեք՝ արծուի՞ որպէս դիւ-
րագորով ազաննի : ,,

“Խաբիս որդեակ, պատտօխանի
եա Նախահայրն լի վսեմական ծան-
րութեամբ, խաբիս անձամբ յանձին .
զլթշուառութիւն քո զոր արժան էր
վանել յանձնէ, խնդրես խնամով ծած-
կել ՚ի քէն : Աայլին Աայլին . չէ՞ այդ
ծանրութիւն առնացի դրոշմեալ ՚ի ճա-
կատդ . դառնութիւն է այդ, և խէթ
ատելութեան երևեալ յերեսս քո, և
յամենայն ՚ի դործս . դոքա խաւարա-
մած առնեն տխրութեամբ զամենայն
որ զքե : Ապա թէ ոչ՝ զմէ՞ այդ քրթմըն-
ջիւն ՚ի վաստակս քո, այդ գնացք դառ-

նութեան առ մեզ առհասարակ: Ձե՛նչ
 է որ զքեզն տրամեցուցանէ: Ձե՛նչ
 ինչ առնել իցէ մեզ առ 'ի զտխրու-
 թիւն քո վարատել: Ո՞ տայր մեզ 'ի
 սլարզութիւն յեղանակել զաւուրս
 քո, 'ի սլարզութիւն որպէս զգեղե-
 ցիկ առաւօտ գարնայնոյն. յայնժամ
 կատարէին արդեօք ուխտք սրտից կա-
 թողնելոց: Բայց որդեակ իմ, իմ ի-
 միք տենչայ սիրտ քո ալմկայոյդ: Ո՞չ
 ապաքէն բաց են առաջի քո ամենայն
 աղբիւրք բարօրութեան. ո՞չ մատու-
 ցանէ քեզ բնութիւն համօրէն՝ զամե-
 նայն զիւր գեղեցկութիւն: Ամենայն
 երջանկութիւն և բերկրութիւն, ա-
 մենայն որ գեղեցիկն է և բարի՝ զոր
 շնորհէ մեզ Բնութիւնն, Բանն և
 Առաքինութիւն, ո՞չ արդեօք և քեզ
 շնորհեցան: Բայց դու անխոյժ զամե-
 նեքումբք արարեալ՝ ոչ 'ի նոյնս վայե-
 լես, և ապա ընդ թշուառութիւնդ
 քրթմնջես: Կամ թէ չէ՞ս ինչ գոհ ընդ
 բաժին երջանկութեանն զոր մասնա-
 լորեաց անկելոյն՝ յաւիտենականն
 Բարութիւն: Մի՞ արդեօք ցանկանայ

ցես հրեշտակականն երանութեան .
 բայց գիտասջիր , և 'ի հրեշտակս գտան
 անգոհք . աստուածանալ ձգտեցան , և
 յերկնից վըխպեցան : Տքտո՞ւնջ ունի-
 ցիս ընդ բարերար առաջնորդութիւն
 Արարչին առ մեղուցեալն : Եւ զի՛արդ .
 յանթիւ արարածոց որ զնա օրհնաբա-
 նեն , հողազանդուած ոք մահկանացու
 իշխեսցէ՞ որդն անարդ՝ գլուխ ամբառ-
 նալ 'ի փոշոյն , և քրթմնջէլ զնմանէ՛
 որոյ ակնարկութիւն զերկինս շարժէ ,
 զորոյ զամենակալ բարերարութիւն ա-
 րարածք քարոզեն , որոյ մերկապարա-
 նոց կան առաջի աչաց՝ բաւիղք գոր-
 ծոց մերոց ամենայն , եղէլոցն և հան-
 դերձէլոց , և որ գիտէն 'ի չարէն զբա-
 րին վերընծիւղէլ : Ա՛վ որդեակ իմ՝
 զուարթացիր յանձն . անգրանիկ իմ՝
 մի ևս գառնութիւն և ատելութիւն
 խաւարեցուսցեն յաչացդ զտեսիլն
 զայն պայծառ . մի այլ ծածկեսցեն 'ի
 մուսլ մթութեան զայն աղբիւր եր-
 ջանկութեան : »

« Զինչ օգուտ ինձ 'ի խրատուցդ ,
 ասէ Կային սրտնութեամբ : Թէ ձեռն

հաս էի ընեւ զուարթամիտ, գիտեմ
 և ես, ամենայն որ շուրջ զինեւ՝ խայ-
 տայր զուարթանայր արդեօք, ամենայն
 պայծառանայր որպէս արշալոյս գե-
 ղեցիկ: Վարոյ ինչ իցեմ հրաման տալ
 մրրկին՝ ոչ կատաղել, կամ գարնա-
 նազայր հեղեղին՝ օտնկառել: Ծնայ
 'ի կնոջէ գատապարտ 'ի թշուառու-
 թիւն. զմեծագոյն բաժակ անիծիցն՝
 քամեաց Տէր 'ի վերայ անգրանկիս 'ի
 նմին խակ 'ի ժամու ծննդոցս: Աղ-
 բիւրք բերկրութեան և բարօրութեան
 յորոց դուքն յափրանայք, ոչ բոլսեն
 վասն իմ, ոչ:”

Յայս գանգատ որդւոյն՝ վտակք ար-
 տասոււաց խաղային յաչաց հօրն: —
 «Այն ինձ որդեակ իմ, ձայն արձա-
 կեաց եղկելին: Ճշմարիտէ . . . և
 առաւել քան զճշմարիտ. հարին ա-
 նէծք զամենայն կանանցածին. բայց
 սիրելիդ որդեակ, միթէ եհեղ Տէր
 Աստուած անէծս 'ի ծնունդս անգրան-
 կին, քան զոր եհեղ 'ի վերայ մեր յոր-
 ժամ զպատուիրանաւ նորա յանցեաք:
 Զայդ ոչ արար նա, բնաւ և ոչ, որոյ

բարութեան չիք սահման : Ոչ կային,
ամենևին ոչ . չէս գու ծնեալ'ի թշուա
ռութիւն . ոչ կոչէ Տէր Աստուած 'ի
չգոյից և ոչ մի արարած առ 'ի թշուա
ռութիւն . բայց կարող է մարդ թշուա
ռանալ , անտեսել զիւր երջանկու
թիւն , և այնպէս զանձն թշուառացու
ցանել : Յորժամ Բան իւր նուաճի 'ի
յարձակմանց բուռն կրից , և յանդոս
նելի յանգուսպ ցանկութեանց , յայն
ժամ հիքանայ մարդ , և ամենայն երե
ւոյթ երջանկութիւն՝ լինի պատիր
թշուառութիւն : Չէս կարող՝ գի
տեմ , հրաման տալ մրրկին չկատաղել ,
և ոչ դարնանաղայր հեղեղին ոտնա
կառել . բայց կարող էս որդեակ՝ զխա
ւար մթութեան փարատել յիմացա
կանէդ , և նա ծագեսցէ 'ի հոգւոջդ
զսարղութիւն : Նորա է հրամայել
տիրաբար մրրկայոյզ ծփմանցդ լուել .
նորա է 'ի քնին մատուցանել զամե
նայն բերմունս ըզձից , զամենայն փր
փրագէզ յոյզս կրից . յայնժամ կար
կեսցին կիրք ամօթապարտք . ցանկու
թիւնք տարապարտք ցնդեսցին հալա

ծական, որպէս շամանդաղ վաղորդայնոյ 'ի ճառագայթից արեգական: Տեսի որդեակ իմ, տեսի երբեմն խնդու թեան արտասուս 'ի վերայ ծնօտիցդ. յորժամ իմացական քո՝ հաճեալ հաւանէր ընդ ուղղութիւնս զոր գործէիր՝ զեղոյր յայնժամ ցնծսւթիւն 'ի հոգի քո և 'ի մարմին: Ասա՛ կային սո՛ւտ իցեն բանքս. չէիր յայնժամ երջանիկ. ո՞չ պայծառացեալ յայնժամ 'ի հոգի որպէս զլճիտ արև 'ի սարգութեան օգոց: Գարձո՛ 'ի քեզ զայս ճառագայթ աստուածութեան՝ ըզբանն իմացական զուղղիչ վարուց. Առաքինութիւնն յայնժամ լծորդ իւր անանջատ՝ դարձուսցէ 'ի սիրտ քո զայն ուրասութիւն, և աղբիւր երջանկութեան յորդեսցի զքև: Անդրանիկ իմ սիրելի՛ ը՛ւր խրատուց հօր քում: Ա՛յս եղիցի առաջին սլատուէր զոր քեզ հրամայէ բանն՝ հաստեալ կրկին յիւր իրաւունս տիրական, վազէլ՛ի գրկախառնութիւն եղբօր քում. զիարդ ուրասութիւն նորա լուծցի յարտասուս. որպիսի ողջագուրմամբ զքև վարեսցի: ,,

«Բարւոք է հայր իմ՝ ասէ Կային .
 գիրկս արկից զնովաւ յորժամ դար-
 ձայց 'ի յանդոյ . առ ժամս կոչէն զիս
 վաստակք : Գիրկս արկից զնովաւ :
 Բայց . . . առնացի իմ բնութիւնն ոչ
 գիտէ զիջանեւ առ այդ մեղկութիւնն
 կանացի , որ զնա քան զիս՝ այդպէս սի-
 րելի ձեզ առնէ , և որ այնչափ խնդու-
 թեան արտասուս 'ի ձէնջ քամէ . առ-
 այդ մեղկութիւնն որ թափեաց անէծս
 զմեօք առհասարակ , յորժամ՝ ի դրախ-
 տին թուլացար հեշտեաւ առ շիթս
 ինչ արտասուաց . . . Բայց զի՞նչ առ-
 նեմ եղկելիս , զհայրդ իմ նախատեմ :
 Ոչ , ոչ հայր իմ . սրատուեմ զքեզ .
 համբասցի բերան իմ : » — Այսպէս
 ասացեալ Կայե՛նի՝ դառնայ 'ի գործ
 մշակութեան :

Կայր արձանացեալ Նախահայրն և
 լայր դառնագին . զճակատ եհար , ձայն
 եդ զինի որդւոյն . — « Ո՛հ . Կային
 Կային . և դ՞ո՞ւ զիս նախատես . բարէ .
 արժանի ինձ և իրաւ . բայց միթէ չէ՞ր
 արժան խնայել 'ի հայր քո , և ոչ լսե-
 լի ինձ առնել զայդ նախատինս՝ որ դո-

զայցուցանէ զանձն իմ իբրև զանթորոտաձայն : Եղուկ թշուառացելոյս . ով ահագին և անբերելի կանխազեկոյց գուժարկութեանս . այսպէս թուռունք իմ անագանք՝ յորժամ տղմաթաթաւ բերցին 'ի մեղս , և պատուհասն անհրաժեշտ կալցի զնոսա , այսպէս ընդ կոխ արասցեն զհողացեալ զիմ փոշի , և նզովս արձակեսցեն նախայանցոյց մեղուցելոյս : ”

Զայս օրինակ յոգւոց հանեալ նախահօրն՝ մեկնեցաւ յանդաստանաց անտի տխրագին դիւարկեալ դիմօք . պահ ընդ պահ յերկինս համբառնայր զաչս իւր՝ բարձրահառաչ և ձեռս 'ի գլուխ : Հայէր 'ի նա Վային 'ի հեռուստ , հառաչէր և ինքն ասելով . — Ո՛րպէս ցաւագին ծեծէ զգլուխ իւր , ո՛րպէս ողբայնա , ո՛րպէս հեծէ . . . Էս ինքն նախատեցի զնա , նախատեցի կակծագին զհայր իմ բարեգութ : Յո՛վիս յափշտակեաց կոյր կատաղութիւն . դժոխք կեղեքեն զփորոտիս : Ե՛ս ինքն չուռականս , էս ինքն արկանեմ զնորօք աղջամուղջ մշտատանջ

հողոց, թոյնսխառնեմ գառնու թեան
 յամենայն 'ի բերկրութիւնս նոցա :
 Աւաղ եղկելոյս : Չեմ արժանի բնա
 կանաւ 'ի մէջ մարդկան . երթայց խառ
 նիւ 'ի վոհմակս ճիւղաց վայրի , որ
 թափեն գաղանաբար յանապատս զիւ
 րեանց կատաղութիւն : Ահա կայ նա
 հեռի . լսեմ տակաւին զնորա հառա
 ջանս . որպէս դանդաջէ նա ընկճեալ
 առ 'ի ցաւոց . . . . Իցէ՞ թէ ընթա
 ցայց զկնի նորա . բժուն հարկոց զտիցն
 հայցել զթողութիւն՝ երդմնեցուցեալ
 զնա յամենայն 'ի սրբութիւնս : Այո . . .
 քաջ խակ տեսանեմ . թշուառութիւն
 իմ չէ եկամուտ . ծնունդ է այն ան
 զգոյշ սրտիս՝ յորմէ 'ի վեր ծխին այս
 ամպրոտք աղջամղջինք , և ցնդեն շան
 թահար զիմ և զնոցայն բերկրութիւն
 զամենայն : Ո՛վ Բան , ո՞ Առաքինու
 թիւն , եկայք գարձարո՞ք առ իս . յաղ
 թանակեցէք կրիցս բռնութեան . շի
 ջուցէք յանձն իմ զայս գեհեան մրրկա
 ծուփ . . . . Յաւադին ծնող , ահա կայ
 հեռի , զիտրդ նուաղեալ անձամբ՝ ան
 մուռնչ , և ձեռս 'ի գլուխ . թուիկար

դաւ զերկինս : Ընթացայց, անկայց
գետնամասձ առաջի նորա : Այն թըշ
ուռառականիս : 77

Ազգեաց Կային առ հայր իւր . որոյ
կթուցեալ անձամբ կայր յէց 'ի բուն
ինչ ծառոյ՝ թաղծագին ոգւով կորա .
քամակ, յառեալ 'ի խորհուրդս թա-
նայր զգետինն արտասուօք : Յայս տե-
սիլ զգողանի հարաւ, քստմնեցան ոս-
կերք որգւոյն . անկաւ յերկիր առա-
ջինորա, փարեցաւ զոտիւքն, հեղէ զք
արտասուաց յորդեցին յաչաց . համ-
բարձ զաչան առ հայր իւր և գոչեաց . —
« Թող ինձ հայր . . . մեղայ . ոչ ևս եմ
արժանի լինել հայրակոչ . այլ սոսկ-
մանդ արժանի և խոժոռահայեաց ե-
րեսդարձութեան : Բայց տէս աղա-
ջեմ, տէս զարտասուս զղջման խոյ,
հայեաց 'ի թշուռացեալս՝ և թող
ինձ . . . Աւաղ եղկեւ ըոյս . խո՛ւլ եղէ
առ խրատուցդ ունկնդրութիւն . բայց
հայր իմ՝ յորժամ դարձար յինէն ար-
տասուագին ձեռս զգլխովդ, յայն-
ժամ գողունն կալաւ զանձն իմ . և յա-
րոյց զիս 'ի տղմոյն՝ յոր թաւալէի :

Ահա լամ այժմ... լամ առ ոտիւքդ • տեսանեմ ահա զամենայն զիմ գարշու-
թիւն, և սոսկամ ընդ ասպականութիւն
մտացս և սրտիս : Խնդրեմ հայր , ..
խնդրեմ թողութիւն յԱստուծոյ , 'ի
քէն հայր , յեղբօրէ իմմէ , և յամե-
նեցունց զոր դառնացուցի : ”

«Արի կային , արի որդեակ իմ ,
արի • գիրկս արկից զքե . այսպէս սա-
սլաջէր հեկեկանօք հայրն՝ այլ յայլ-
մէ • փարէր խանդակաթ զնուլաւ : Որ
բնակեալն է յերկինս՝ տեսանէ օրհնա-
ւսք հաճութեամբ զարտասուս քո
զայդ • որդեակ իմ , սիրեցեալ որդեակ ,
գիրկս արկ զինն • . . . Ոհ • արամու-
թիւն իմ՝ որպէս դարձաւ յուրախու-
թիւն : Եւսմ տօնելի • Ժամ միշտ օրհ-
նեալ , յորում զաւակ իմ՝ անդրանիկ
իմ սլարգեէ մեզ զխաղաղութիւն ,
զանդորրութիւն և զանուշակն ուրա-
խութիւն • յորում գորովալիւր արտա-
սուօք զիս ընդգրկէ : Գիրկս արկ միւս-
անգամ • ձեռն սուր ինձ որդեակ իմ •
խնդութիւն տայ ինձ դեղեկէլ • Բայց
մի այլ սիրելիդ իմ , մի այլ յասպաղէս

ցո՛ւք, երթիցո՛ւք գտանել զԷղբայր քո՛,
որ նոյնպէս գիրկընդխառն եղիցի ընդ
քեզ : ”

Այն ինչ երթային սոքա 'ի խնդիր
եղբօրն յարօտս դաշտաց , ահա և Ա
բէլ առ ընթեր մօրն՝ ընդ Մեհալայի
և Թիրզայի ելանէր ճեպով 'ի Թփոց
անտի մացառացն : Գնացեալ էր սո
ցա գաղտուկ զհետ Նախահօրն 'ի լուր
զանխլաբար հանդիսին : Խոյացաւ Ա
բէլ բաղկատարած ընդ առաջ Կայե
նի . գիրկս արկանէր զնովաւ , պնդէր
զնա սու լանջօքն . լայր , և ոչ բաւէր
'ի բան բերել զսրտին ցնծումն : —
«Եղբայր իմ՝ ասէ , եղբայր իմ . այլ
զձայն բարբառոյն հատանեն հեկե
կանք նորա . . . և դո՛ւ սիրես զիս :
Ո՞հ , տո՛ւր ինձ զայդ . . . տո՛ւր լսել
ինձ 'ի քոց շրթանց . դո՛ւ զիս սիրես . . .
Ո՛վ անճառ խնդութեանս : ”

«Այո՛ սիրեմ՝ զքեզ եղբայր իմ .
սրատառխանի տայր Կային՝ գիրկս ա
ծեալ նմին . . . . Ո՞հ . ներեա՛ եղ
բայր . . . ներես ջիւք և դուք իմոցս ա
մենայն առ ձեզ յանցանաց , ներես

ջնք հիբրայեւոյս, որ ընդ այսչափ ժա-
մանակ վտարեցի 'ի ձէնջ զհանգիստ,
լցի վշտօք և տրտմութեամբ զաւուրս
ձեր: Անձն իմ որպէս զփայլակն սայ-
ծառացաւ յաղջութենէ աստի, և վա-
րատեցոյց զայս մրրիկ խռովայոյզ.
Խլեցի յարմատոց զորոմնս զայս՝ որ
զբարւոյն բողբոջ հեղձուցանէր 'ի հոգ-
ւոջս. մի ևս 'ի վեր ընծիւղեսցի այն:
Թո՛ղ եղբայր իմ՝ Թո՛ղ. մոռան ակն
արկանել յաւաղելի մառախուղ ան-
ցեւոյն: ”

“Ո՛չ երբէք, ո՛չ. ասէ Աբէլ. ո՛չ
ակնարկեսցուք բնաւ. և դարձեալ խա-
ղասպատէր զնովաւ. մի և դու, մի անձ-
կալնիդ իմ... Թողցո՛ւք օն անդր զան-
ցեալն: Ո՛չ արդեօք մոռանամք ե՛ղ-
բայր զվիշտ վաղանցուկ երազոյ վա-
ղորդայնի. յորժամ զարթնումք յառա-
ւօտ դարնայնոյն՝ յորում հրճուանք
և ուղիք զուարճութեան սպառն
զմեօք: Ո՛վ Կային Կային. ս՛ տայր
ինձ զխնդութեան սրտիս, զիմոյ ցըն-
ծութեան զկէսն միայն սրատմէլ քեզ:
Պակասի բարբառ բերանոյս. լալ

միայն գիտեմ, փարիլ միայն զլանջօքդ,
և դարձեալ լալ: 33

Իբրև այսպէս եղբարքն երկոքին էին
զմիմեամբք գրկախառնեալք, Նախա-
մայրն ականատես սրտառուչ տեսա-
րանիս՝ ցնդէր յարտօսր գորովական և
հեկեկայր. ձայն եբարձ ասաւ: —
«Ո՛չ որդեանկք իմ, ո՛չ սիրելիք իմ,
ո՛չ զխորձ առի երբէք այսպիսում կրկ
ախորժելեաց՝ զորոյ ՚ի սպահուս զչափ
առնում. ՚ի ժամէ անտի յորում զա-
ռաջինն լուայ զքաղցրիկ անուն Մօր՝
՚ի շրթանց քոց Անդրանիկդ իմ, ոչ
երբէք ճաշակեցի յանձին ուրախու-
թիւն այսպիսի: Մուժն անհնարին,
և հոգք լեռնացեալք՝ իսկ և իսկ փա-
րատեցան ՚ի դլխոյս. սայծառուժիւն
և բերկրուժիւն խայտան զինև: Ա-
մենայն ժամք անցցեն ինձ յայսմ հե-
տէ ՚ի ծաղը և ՚ի զուարճուժիւն ան-
սայման: Խաղաղուժիւն և միաբա-
նուժիւն է ՚ի մէջ նոցա որք գառէին
յիմում արգանդի, որք գիացան յի-
մոց ստեանց: Այո՛ նմանեցի ահա
այդւոյ բեղնաւորի՝ որ բերէ ողկոյղս

անուշակս . որ առ նովաւ անցանէ՝
 օրհնէ զնա վասն բերոյ ստղոյցս քաղց-
 րութեան: Գիրկս արկէք միմեանց որ,
 գեակք իմ . եկայք գիրկս արկէք և
 մօրդ . համբուրեցից զլիթս արտա-
 սուաց ծորելոց զերեսօքդ , զիւրա-
 քանչիւր շիթ՝ անգին արտասուացդ ,
 զոր սէրն եղբայրական բղխեցուցանէ
 ՚ի նոսին : ʞ

Զբանսն ասաց Նախամայրն , և լին
 անպատում հրճուանօք գիրկս ածէ
 զաւակացն . գիրկս արկանէ նոյնպէս
 Մեհալայի , և Թիրզայի . նոր արտա-
 սուք խնդութեան ՚ի նորանոր գըր-
 կածութեանց : Յայնժամ կենակից
 Կայենի՝ ասէ ցքոյր իւր բերկրալից
 հաւաչմամբ . — « Ե՛կ սիրելիդ իմ .
 ո՛վ մեծի խնդութեանս : Օրս այս մեզ՝
 օր տարեկանաց : Ե՛կ երթիցո՛ւք , հաւ
 աքեսցո՛ւք ծաղիկս գեղեցիկս սիւռել
 ՚ի սեղանի ընդ հովանոցաւս . կթես-
 ցո՛ւք ընտիր ընտիրս ՚ի պտղոց զոր բե-
 րեն ծառք մեր և թուլիք . օրս այս ե-
 ղիցի մեզ իբրև զմի յաւուրցն եգեմա-
 կան . անցցէ այս՚ի տօն ցնծութեան : ʞ

Փուլթացան նոքա 'ի ծաղկոցս, և 'ի մրգաբեր դարաստանս . խնդուլթիւնն թեւ տայր գարշապարաց նոցա :

Այլն և Աբէլ ձեռն 'ի ձեռն աշակցեալք, Նախահայր ընդ Նախամօր առընթեր նոցին՝ արբեալք գորովախառն զմայլմամբ յառաջ խաղային 'ի միասին 'ի բլուր անդր ելանել : Իբրև հասին ժամանեցին անդ, սպարաստեալ էր քերցն երկոցունց զսեղան 'ի վարսագեղ հովանոցին, զարգարեալ յազգս ազգս ստողոց՝ խառն ընդ քաղցրահոտ համասպրամ՝ ծաղկանց, խառնո՞ւրդ սիրալի 'ի փաղփիւն, յերփն երփն երանգոց, և 'ի հոտս անուշունս : Բազմեցան նոքա յայս ճաշկերոյթ հեշտամատոյց . ուրախուլթիւն և զուարթուլթիւն, և զրոյցք զուարճալիք ածին վաղվաղակի զզովարար երեկոյն :

ՄԱՏ ԱՐԵՎԻ

Ե Ր Գ   Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

Ի Բ Բ Ե Ի բազմեալ էին նոքա՛ի հովա-
նոցին, Նախահայրն ժարդկութեանս
բացեալ զբերան իւր՝ ասէ : — « Ա-
հա որդեակք իմ, ահա տեսանէք յան-
ձինս, որպիսի ցնծութիւն զեղանի յո-
գիս մեր յետ ուղղութեանց ինչ զոր
ուղղեմք. տեսանեմք ահա, յայնժամ
միայն տիրապէս երջանկանամք՝ յոր-
ժամ առաքինանամք : Առաքինու-
թեամբք վերաբերիմք յերանութիւն
Ոգւոցն մաքրոց, յերկնաւորն երջան-
կութիւն. ուր ընդ հակառակն ամե-
նայն կիրք ստահակք և անմաքուրք՝
յապշտակեն զմեզ և վարեն՝ ի բաւիղ
անել, ուր անհանգստութիւն և անձ-

կութիւն, թշուառութիւն և ասպաշաւ
լինին մեզ դարանակալ: Մ'ւա, ո՞ր
մէնջ հաւատայր՝ յորժամ ձեռն 'ի
ձեռն մեկնեցաք 'ի Դրախտէն փափ-
կութեան, թէ այսչափ երջանկու-
թիւնք ստահին մեզ յայս երկիր անի-
ծակուռ. (բաբէ, այս տեսարան աղիո-
ղորմ միշտ նկարի աչացս դէմ յանդի-
ման.) յայս երկիր համատարած՝ յու-
րում զառաջինն բնակեցաք միայնակ,
էս և դու միայն: »

Ասաց, և լռեաց Նախահայրն. առ
որ Աբէլ. — « Հայրիկ, եհաս ահա
երեկոյն դեղեցիկ. թէ ոչինչ խափա-
նէ քեզ անապանել առ մեզ 'ի հովա-
նոցիս, և թէ չիք հօրդ առանձնանալ
ընդ մոլթն երեկորին 'ի խոկմունս
բարձրագունիցն, լուր աղաչանաց որդ-
ւոյդ. պատմեա մեզ միւսանդամ զպատ-
մութիւն աւուրցն անցելոց՝ յորս բնա-
կեցեր ընդ մօր մերում միայնիկ յայս
ընդարձակատարր անապատ ամայի: »

Յայնժամ աչք ամենեցուն հայէին
'ի Նախահայրն՝ լուիկ և ուշի ուշով,
անժոյժք 'ի գիտի զէլս խնդրուածոցն

Աբելի. որում ետ սպասասխանի. —
 «Եւ զհարդ հնար որդեակ՝ ժխտել
 ինչքեզ յաւուր ուրախութեանս մե-
 ծի: Առից սրտովէ ձեզ զաւուրսն՝
 յորս եղեն առ մարդն մեղուցեալ
 խոստմունքն անսպասում Աւետեաց,
 և բազմադէմ անսպասական շնորհաց
 և վրկութեան: Ասա՛ Ե՛ւա. ուստի՞
 սկիզբն կալայց եղելոցն իրաց: Ի ժա-
 մէ՞ անտի յորում աջակցեալ միմեանց՝
 հեռացաք ՚ի Դրախտէն փափկու-
 թեան: Բայց ցանկալիդ իմ, այժմէն
 փղծկեալ զաչսդ տեսանեմ . . . . .
 Սկիզբն արա սիրելիդ իմ, ասէ՛ Նա-
 խամայրն, ՚ի տեղւոջէն՝ ուր այն յե-
 տին անգամ վերականեալ առ Դրախտն
 արտասուալից վտակօք, խոնարհեցայ
 անկայ զլանջօքդ՝ թալկացեալ: Բայց
 զոր ենն յայնժամ կրեցի յանձին,
 թող Ա՛գամ՝ թող. ես ինքն նկարե-
 ցից զայն. խիթամ՝ գուցէ ՚ի խնայել
 քո յիս՝ հարևանցի գծագրեսցես զայն
 տեսարան բազմադէտ: »

«Սուսեր հրաշտակին որ վարէր
 զմեզ արտաքս ՚ի Դրախտէն՝ մարդա-

սիրագոյն իմն կարեկցութեամբ, շուրջ արդէն փայլակնաձև 'ի թիկանց մերոց. ձայն նորա յիշեցուցանէր մեղտակաւին զխոստումն Աւետեաց, և զմեծամեծ շնորհս Աստուծոյ զոր ահարգեալն էաք: Արդէն իջեալ էաք յերկիր, և գնայաք ընդ անապատ մեհաւոր: Անդ ոչ ևս Եդեմ, երթայաք՝ և ոչ ընդ անուշահոտ ծաղիկս, կամ ընդ ցանկս դալարիս, և ընդ ծառատունկս մրգաբերս. չերևէին այնք՝ բայց աստ և անդ ցիրուցան 'ի հողանբեր, որպէս կղզիք սիլիւսք 'ի ծովուն: Գնայաք լուին. երեսք երկրի ամենայն՝ ոչ այլ ինչ առաջի մեր, բայց անապատ տխուր լայնատարած: Գնայաք ձեռն 'ի ձեռն. լայի անդադար յետս ընդդէմ. չիշխէի ակնարկել 'ի դէմս՝ որ յինէն պատրեալ գնայր ինձ ուղեկից, ցաւոցս և թշուառութեան բաժանակից: Քայլէր նա առընթեր իմ կոր 'ի գլուխ յերկիր. էր զի անմռունչ զվայրօքն շուրջ հայէր, և էր զի զինև. տեսանէր զարտասուս իմ, խնոյր բերան իւր. միայն արտասուա

դին պնդէր զիս լանջացն 'ի ճահ : Հա-
 սեալք 'ի ստորոտ բլրոյ միոջ՝ որոյ կա-
 տար սկսանէր յաչացս գողանալ ըզ-
 Դրախոն բարձրաւանդակ, անդ զկայ
 առ ի անբարբառ . հայեցեալ յետս 'ի
 նոյն՝ զվայրն ամենայն հնչեցուցի 'ի ճիչ
 լալոյս՝ այսգունակ : Աւայ . գուցէ
 վերջին նուագ՝ զի հայլսմ 'ի քեզ 'ի
 Դրախոտդ, 'ի տեղիդ խնոյ ծննդեան .
 յորում գու Փեսայդ սիրելի, սակայն
 թէ ներես ինձ անուանել զքեզ յայս
 անուն, ինդրեցեր յԱրարչէդ Ըն-
 կեր զոմն կենակից, և կորուստ քո
 ծնաւ 'ի կողէդ : Ո՞ւմ այժմ բուրես-
 ջիք ծաղիկք գեղեցիկք, զոր ձեռք իմ
 դարմանեցին ժրաջանք : Ո՞ 'ի ձեր ճե-
 մեսցի բազմաբուրեան 'ի զովութեան
 ո՞ ձողաբարձք հովանադեղք : Դուք
 մարմանդք ծաղկափթիթք, գուք ան-
 տանք վարսաւորք՝ ո՞ւմ փթթեսջիք
 զազդ ազդ ստղոյդ : Ո՞չ ևս տեսից
 զձեզ . այն օդ ինկահոտ՝ սուրբ է՝
 անհնչելի այսուհետև մեղսամակարդ
 կնոջս . այն վայր սրբասահման՝ ինձ
 այլ ևս անկոխելի : Այն ինձ վայ . որ-

պէս անկաւ Մարդն՝ հրեշտակաց բա-
 րեկամ, զոր այնպէս անախտ ստեղծ
 ձեռն արարչական, այնպէս երջանիկ .
 դու ևս անկար, դու . . . ո՞ Սիրե-
 լիդ, թէ՛ ներքեւ ինձ կոչել զքեզ յայդ
 անուն, դու ևս անկար հրապուրեալ
 առ յինէն: Բա՛րէ . մի ատեր զիս, մի
 թողուր զթշուառացեալս: Երդմնե-
 ցուցանեմ զքեզ՝ ի խոստումն մեծ զոր
 մեզն խոստացաւ Դատաւորն անոխա-
 կալ, նոյն և՛ ի հասարակաց մեր յայս
 թշուառութիւն, մի թողուր զիս ըզ-
 թշուառացեալս: Ապաքէն չե՛մ ար-
 ժանի, բայց տակաւ թեան առ ՚ի քէն
 և նզովից . այլ թո՛յլ արա ինձ հետե-
 ւել գարշասարացդ աղախնօրէն, ՚ի
 սփոփումն տառասանացդ յորում
 զքեզ ընկղմեցի: Մի միայն քո ակնար-
 կիք՝ հրաման են առ իս՝ ըզձիցդ և կա-
 մաց յայտարար: Յո՛ր վայր և հատա-
 տեսցես զքո բնակութիւն, ծաղկայա-
 տակ յօրինեցից զքոյդ հանդստարան .
 շրջեցայց յառանձնոցս ամսյիս՝ կթել
 վասն քո պտուղս աղնիւ ՚ի կերակուր .
 և երանելի զանձն համարեցայց, թէ

կարեկից ակնարկութիւն քո միակ՝ եղիցի դուզնաքեայ աղախնութեանս վարձատրութիւն : Այսպէս բարբառեալ խոնարհեցայ անկայ՝ ի վերայ բազկայ նորա . որոյ կաթողին անձկով հանդուցեալ զիս առ լանջօքն՝ ելաց ՚ի վերայ պարանոցի իմոյ ասելով . Մի սիրելիդ գորովաղէտ , մի դառն նախատանօք զմեր եղկութիւնս՝ և ևս դառնացուցանել . երկոքին ևս հասարակաբար՝ առ առեւադունից արժանացաք պատժոց քան զոր կրեմքս : Ո՞չ ասաքէն Գատաւոր մեր ՚ի դատելն զմեզ՝ մեծամեծս խոստացաւ մեզ Աւետիս բարեաց : Ասաքէն քողարկեալ են այնք ընդ ամսուովք խորախորհուրդ իմն նսեմութեան . բայց և այնպէս արտաւիայլ են ընդ աղօս՝ շնորհք նորա անսահման : Թէ զչափ պատուհասին չափեալ էր մեզ ըստ արժանեացս , վայ էր անձանց մերոց , զի՛նչ արդեօք լինէաք յայնժամ : Մի սիրելիդ իմ , մի գանդատ տարաղէտ , և դառն նախատինք՝ անարժան զմեզ կացուսցեն շնորհաց նորա . մի սղծեացեն այնք զՅԸՐ-

Թունս մեր, այլ բացցո՛ւք զայսոսիկ
 'ի խոստովանութիւն միայն խորին աւ-
 տուածսպաշտութեան, և յերկրպա-
 գութիւն գոհութեան: Յորոյ ոչ
 ծածկի յաչաց՝ խաւար թանձրամած,
 նոյն ինքն տեսանէ զծածուկս սրաից
 մեղուցելոյ. տեսցէ գթութեամբ և
 զմեր թերահատար օրհնաբանութիւն
 և զգոհութիւն, և զառ 'ի բարին ա-
 պիկար ճգունս: Մի լար Ե՛ւա. ո՛ղջ
 լեր կենակի՛ց խմ. և վշտակից: Հասա-
 րակաց մեր ձեռնտուութիւն քաղցրա-
 ցուսցէ զմեր թշուառութիւն. կռու-
 եսցո՛ւք միաբան ընդ հասարակաց մեր
 թշնամւոյն՝ ընդ Մեղսն ասեմ՝ ահա-
 գին. թևակոխեսցո՛ւք հուսլ՛ի մեր բնա-
 լոր պատիւ ըստ տանելոյ բնութեանս
 ապականութեան. խաղաղութիւն և
 սէր գորովական՝ անպական 'ի մերում
 միջի. որով աջակցեալ միմեանց յօգ-
 նականութիւն՝ տարցո՛ւք անտրտում
 և թեթևաբեռն՝ զլուծ ծանրութեանն
 որ մեղ կապեցաւ, և այսպէս երթի-
 ցո՛ւք ընդ առաջ Մահուն՝ որ խաղայ
 'ի մեր վերայ, բայց յուշիկ և հանգար.

տահեա : Առ ժամն իջցուք ՚ի ստորոտ
անդր , ուր շարք կաղամախիցդ հանեն
յայն քարաժայռ : Մ՛տ է երեկոյն , և
տեղին դիպան յերեկօթս : Լուեցեր
դու ՚ի խօսիցդ , և ես սփոփեցի զքեզ
սրբեալ հերովք գլխոյս զարտասուս
աչացս . և իջաք ապա առ ոտամբ բլրոյն
յերկկարդեան կաղամախիս՝ որ ՚ի քա-
րաժայռն ձգէին :

Լուեաց Եւա , և ժպտեցաւ խան-
դաղատաբար յերեսս Ադամայ , որ
այսպէս առ վերստին զթել սպամու-
թեանն :

«Յառաջ խաղացաք որդեակք իմ
ընդ կաղամախեօքս , և գտաք ընդ հո-
վանեալ նոցա փապար ՚ի քարաժայ-
ռին : Տէ՛ս , ասացի ես ցմայր ձեր .
տէ՛ս քանի՞ դիւրութիւնս մատուցա-
նէ մեզ Բնութիւնն . տէ՛ս զայս քար-
անձաւ գեղեցիկ , և զաղբիւրդ ակա-
նակիտ կարկաչահոս առ նմին : Աստ
սպատրաստեցուք զմեր երեկորին իջա-
վանս . բայց հարկ է Ե՛ւա՝ ամրացու-
ցանել զմուտդ ՚ի գիշերային յարձակ
մանց թշնամեացն : Եւ ո՛յք իցեն թըշ

նամիքն՝ հարցանէ Եւա ահ ընդ ահ :
 Եւ ոչ արդեօք միտ եղեր՝ ասեմ՝ ցնա,
 զի հարինանէ՞ք զամենայն արարածս,
 և զի խղեցան բարեկամութեան յօ-
 դակասք ՚ի մէջ ամենայն շնչաւորաց .
 տկարն որ ՚ի նոսա՝ որս է հզօրագու-
 նին : Տեսի անդ խոնարհ ՚ի դաշտի՝
 զկորիւն առիւծուն պնդեալ ռիսերիմ՝
 մունչմամբ զհետ ահաբեկ այծեման .
 տեսի թշնամութիւնս և ՚ի մէջ թլուչ-
 նոց ՚ի բարձունս երկնից : Ո՛չ ևս եմք
 տեարք իշխեցողք արարածոցս . բայց
 թէ շատ՝ նոցին և եթ , որոց ոյժ մե-
 րումս ոչ հանդիտազօր : Որք յառաջն
 խաղային զմեօք՝ քծնիք և ընտելք ,
 վագրն խայտաբղէտ , և առիւծ երկոյ-
 նաբաշ , արդ խիղախեն զմեօք ՚ի մռն-
 ջիւն ահեղ . կայծակունք սպառնա-
 լեաց հատանին յաչաց նոցա : Թէ-
 սկէտ հնար է զմանս քաղցրութեամբ
 ՚ի մեղ յանկուցանել , իսկ ՚ի բռնա-
 դունիցն ամրանալ ճարտարութեամբ
 մտաց , բայց և այնպէս հիւսեցից ցան-
 կապատս ՚ի փշոց ՚ի մուսս քարայրիս :
 Եւ ես՝ ասէ Եւա՝ երթայց քաղել ծա-

ղիկս և գեղ գալար 'ի պատրաստու-
 թիւն անկողնոց, պտուղս 'ի ծառոց
 և 'ի թփոց առ 'ի սեղան : Յայնժամ
 հիւսեցի զցանկն 'ի դուռն քարանձա-
 ւին . և Եւս կայր 'ի քաղ և 'ի կութս
 մրգոց՝ լի ահիւ և հոգարկութեամբ
 ջլրիպեցուցանել զիս 'ի տեսոյ աչացն :
 Դառնայ յետս, և դնէ զամենայն ա-
 ռաջի իմ 'ի մատաղաբոյս գալարուջ :

«Բազմեցաք յայնժամ 'ի քարան-
 ձաւի անդ 'ի ծաղկանց վերայ, մատու-
 ցեալ 'ի ճաշ սակաւապէտ՝ որ համե-
 մեալ էր 'ի զրոյցս զուարճալիս : Եւ
 ահա ամպ երևեցաւ թխպագին՝ իա-
 ւարեւ զարեգակն 'ի մուտս խոնարհ-
 եալ . սփռեալ տարածանի ահագնա-
 տեսիլ՝ զգագաթամբք մերովք, և մուծն
 տխրադին մածանի զերեսօք երկրի .
 Բնութիւնն երևէր ադ հասարակ 'ի
 տադնապի՝ լուկ անձութեամբ սպա-
 սելիւրում համայնաջինջ կործանման .
 Հողմ անկարծ մրրկածուփ յարուցեալ
 յամպոյն՝ շառաչէ 'ի լեռնամէջս անդ,
 և տապալէ յարմատոց զանտառս . բոցք
 հատանէին 'ի սւաթոյր ամպրոպացն ,

և կայծակունք որոտընդոսաք ճայթէ-
 ին զմեօք : Չդողանի հարեալ մօր ձե-
 րոյ՝ խոնարհի անկանի զսրտատրոփ
 լանջօքս՝ հատկէալ շնչով : Գայ՛, սաէ,
 դայ՛ Գատաւորն մեր . որպէս զի ա-
 հէզ է նա . . . դայ՛ սատակէլ զմեզ, և
 զաշխարհ ամենայն՝ յաղագս իմոյ պա-
 տուիրանազանցութեան : Ո՛վ . Ա՛-
 դամ Ա՛դամ . . . Յայս բարբառ հա-
 տաւ ձայն նորա , մնաց ՚ի դողման և
 մածեալ զինև : Քաջալերեաց , ասեմ
 ցնա , սիրեցեալդ իմ . անկցուէք ՚ի դուճա
 առաջի քարայրիս . երկիր պապցուք
 Տեառն որ ճեմէ ՚ի թուխսս ամպոցն .
 տուաջի հետոց նորա ընթանան բոցբդ
 և բոմբիւնք ահագինք : Տէր Տէր , ան-
 ճառ քաղցրութեամբդ աստուածայ-
 նով կացեր իմ առաջի՝ յորժամ ընդ-
 արարչադործ ձեռամբդ կերպարան-
 եալ բայի զաչս իմ . որպէս ահաւոր
 ես նոյն ինքն ՚ի դիմել քո առ մեզ որ-
 պէս Գատաւոր : Նոյնժամայն հեղաք
 զանձինս գետնատարած առաջի այրին ,
 դէմք դունատեալք , ձեռք դողդոջունք
 մոծեալք զմիմեամբք՝ համբուրել զեր-

կիր, և սպասել երկիւղիւ մինչև ժամանեալ Դատաւորին 'ի վերայ դագաթանցս՝ գողացէ առ մեզ 'ի բարբառորոտմանն. «Մեռչիք, և դու երկիր 'ի չիք դարձցիս յերեսաց սրտտուրթեան խոյ: » 'Ի սմին պահու երկինք 'ի ջուր լուծանէին, բայց ոչ ևս թօթափէին բոցք յամպոց, և ձայնք որոտմանն լսելի լինէին 'ի հեռուսա միայն: Յայնժամ համբարձեալ զգլուխսմ ասացի. Ե՛ւա՛ անց Տէր Աստուած առ մեօք. ոչ ևս ասպականեսցէ նա զերկիր, և մեք ոչ մեռցուք այսօր. վասն զի ո՛ւր մնային Խոստմունք իւր 'ի սատակել նորա զմեզ, և 'ի մեզ զզաւակ մեր. անզէ՞ղջ է 'ի Խոստմունս իւր իմաստութիւնն յաւիտենական: »

»Դագարեցին 'ի մեզ յայնժամ ահափետք, փարատեցան ամպք, և արևն որ 'ի մուտս՝ սփռեաց զնոքօք սքանչելի նշոյլս ճառագայթից. տեսարան իմն երկնային. իբր այն՝ յորժամ գունդք գունդք Ձուարթնոց սաւառնէին յամպըս ցօղագինս 'ի վերուստ Ադինայ, և փայլ նոցա երկնային ծաւալէր բացար-

ձակ՝ ծիր լուսեղէն . և մէն մի յամսոց
 շողայր ցայտէր բոցանշոյլ : Այսգու-
 նակ փողփողէր յայնժամ արևմտա-
 կողմն երկնից , և դաշտավայրն տամ-
 կացեալ՝ նոյնպէս վառ 'ի վառ . ամե-
 նայն երանգք գունոց՝ կենդանացայտ
 ևս փայլէին մինչև զբիբ աչաց խտոր-
 ղէլ : Ծուռնր կրկնեցաք Բարձրելոյն ան-
 դանօր ընդդէմ արևուն , որ 'ի մուտս
 գորով արձակէր 'ի մեզ զվերջին ճա-
 ուղայթան , և տօնեցաք հոգեղուարձ
 իմն հիացմամբ զԲնութեան սխրալին
 տեսարան : Այսպէս անց զմեօք առա-
 ջինն այն փոթորիկ : Իսկ և իսկ շա-
 ռագոյն կարմրութիւն երեկորին՝ տե-
 ղի ետ նսեմաստուեր մթութեան , և
 լուսին եհեղ զիւր լոյս նուաղ 'ի վե-
 րայ ամսոց հերձոտելոց . յայնժամ
 զառաջինն՝ սկիզբն եղև մեզ զգալ 'ի
 մարմնի զցուրտ գիշերայնոյն , որպէս
 և զհասարակ աւուրբ զտօթ արևուն
 ըստ ոչ սովորութեան : Պատատեցաք
 զանձինս մոչկեկաւ՝ զոր բարեգութ
 Դատաւորին՝ արկեալ էր զմիջովքս
 յարտաքսէն զմեզ 'ի Դրախտէն , առ-

հաւատչեայ ստոյգ՝ թէ ոչ 'ի բաց ա-
 րասցէ 'ի մէնջ զկարեկից ձեռնտուու-
 թիւնն 'ի թշուառութեանս . անդ ըն-
 կողմնեցաք յայրին 'ի վերոյ գողարինկ
 ծաղկախառն դալարեաց , սպասեալք
 հանգստարարն քնոյ : Եկն սա , այլ ոչ
 այնպէս դիւրով և քաղցրութեամբ ,
 որպէս յառաջն 'ի մերում անմեղու-
 թեան . երևակայութիւն մեր լի էր
 յայնժամ պատկերօք՝ միայն հեշտա-
 լեօք և զուարթարար . խկ 'ի ժամուս՝
 վրէպ յայնցանէ , և փոխանակ՝ ան-
 հանգստութիւն , արհաւիրք և խայ-
 թոցք խղճի . յորոց և խուռն ցնորք
 տաղնապիւք՝ խօլականք և խաւարինք :
 Անդորր էր գիշերս , և քուն մեր ա-
 խորժ . սակայն որպէս աննման զուար-
 ճալի գիշերոյն , յորում զքեզ Ե՛ւա
 ածի այն առաջին անգամ յառադաստ
 հովանոցին : Ծաղիկք յայնժամ զիարդ
 բազմաբուրեանք ըստ ոչ սովորու-
 թեանն . դայլայլիկք գիշերախօս սո-
 խակին որպէս գեղգեղաձայն . լուսին
 ոչ երբէք շողջողեաց այնպէս սրբա-
 փայլ , որպէս յորժամ Եդեմ տօնէր

առհասարակ զմեր հարսանեաց զառաջին գիշեր : ”

« Բայց զի է ինձ 'ի ժամուս թարև թափել զսպասկերօքս՝ որ զարթուցին էն թմրութեան ցաւոցս : Ամբառնայր այնուհետև արեգակն առաւօտուն ըմպել զգեղափայլ տարափ ցօղոյն յերեսաց դաշտալայրացն՝ յորժամ բացան արտևանունք մեր . թռչունք սակաւ ուրեք մենաւորք երգէին յոստս ծառոցն . զի դեռ չունէր երկիր զայլ կենդանիս , բայց զնոսա միայն որք յետանիծից փախեան յԵդեմայ . վասն զի Դրախտի Տեառն չէր արժան տեսանել յինքեան զապականութիւն : Եւրբ առաջի քարանձաւին երկիր պագանել Տեառն Աստուծոյ . և ապա ասեմ ցԵւա՝ անցցօւք յառաջ ևս . 'ի դիտել իմում շուրջ զանբաւութիւն կողմանցս՝ տեսանեմ զի իշխանութիւն է մեզ 'ի բազմաց անտի ընտրել բնակետղ՝ որոյ բերք արմտեաց առատագոյնք իցեն 'ի դարման , և գեղեցկութիւնք բազմազանք առ 'ի տեսիլ աչաց : Տեսանես , ասեմ , զվտակգ սո-

զոսկեալ 'ի դալարազուարճ հովտիդ .
 բլուրն որ 'ի նմա՝ երևեցուցանէ յուս
 իւր դալարագեղ դարաստան ինչ տըն
 կախիտ : Զհետ եկիցքո սիրելիդ իմ՝
 սուր և տարցես զիս , ասէ Եւա՝ սեղ
 մեալ զձեռն իմ . և գնացաք զճանա
 պարհ մեր 'ի բլուրն կոյս : ' Ի սմին սլա
 հուետես Եւա 'ի կողման ուրէք թըռ
 ջուն ինչ , որ տագնատաւ իմն մնչեալ
 ողբաձայն՝ ճախր առնոյր ընդ օդս
 հուսլ առ հուսլ . և ասլա դիզացեալ
 վեարովք անկանէր անզօր , դագարառ
 նոյր 'ի մանրատունկ ինչ : Մօտ գնայ
 սա , և տեսանէ միւս ևս թռչնակ յոր
 սայս 'ի դալարուջ՝ անշարժ առաջի միւ
 սոյն որ սգայրն զնա : Զննէ Եւա ընդ
 երկար կքեալ զնովաւ . 'ի վեր առնու
 զայն 'ի գետնոյն զգաստացուցանել որ
 պէս թէ 'ի քնոյ , բայց 'ի զուր : Սա
 ոչ զարթնու՝ ասէ սոսկմամբ , և գնէ
 զայն յերկիր գողգողուն ձեռամբ . սս
 ոչ ևս զարթիցէ : Յայս բան լուծանի
 նա յարասուս : Աւաղ , յարէ զինի՝
 զբանսն դարձուցեալ առ ողբերգակ
 ճնճղուկն . թերևս սս իցէ քո վարու

ժամն : Ե՛ս ինքն եմ , ե՛տ ինքնին տա-
ռասպեալս Աին՝ որ ձգեցի անէծս և ա-
ղէտս 'ի վերայ երկրի , 'ի վերայ ամե-
նայն արարածոց . ե՛ս ինքն՝ որ տամ
քեզ վշտագնիլ անմեղ թռչնիկ :

« Աճեցին արտասուք իւր բարձրկա-
կանաւ , և դարձեալ յիս կողմն՝ ասէ .
Զինչ արկած իցէ այս . զինչ արկած
սարսափելի . ամենայն զգայու թիւն
սրակասեալ 'ի սմա . ամենայն անդամք
կարկամեալք՝ ոչ ևս սաշտեն զգործ
իւրեանց : Խօսեաց Ադամ , մի՞ ար-
գեօք սա իցէ Մահն . . . մի՞ արգեօք
Ասրականութիւնն : Ո՞հ , ո՞հ . դողունս
ունի զոսկերս ամենայն . ե թէ սա իցէ
Մահն , ե թէ այսպիսի՝ որ մեզն սպառ-
նացաւ , բա՛բէ , զիսրգ սարսափելի իցէ
այն : Արդ ե թէ սա՝ այսպէս մեկնես-
ցէ զիս 'ի քէն , և զքեզ . . . ո՞հ . . . Ա-
դամ . ահա սարսուամ . . . ոչ ևս ժու-
ժամ : Յայնժամ արձակէ թառաչս եր-
կայնս , և լի անհնարին ցաւովք տըրտ-
մութեան թալացեալ խոնարհի յեր-
կիր : Գիրկս արկանեմ ողբովք՝ ողբա-
նուէր սիրելոյն իմոյ՝ ասելով . « Մի

յաւեղուր 'ի վիշտս քո, և 'ի ցաւս .
 սպաւինեսցո՛ւք աներկմիտ յուսովառ
 նա՛ որ անբաւ իմաստութեամբ դար-
 մանէ զամենայն . և յորժամ մէք և
 խաւար անհասութեան արկեալ զիւ-
 րեաւ՝ նստի 'ի բարձունս 'ի բեմ՝ դա-
 տողական, կոչէ յաջմէ իւր, և յահե-
 կէ զՈղորմութիւն և զՄարդասիրու-
 թիւն: Ընդէր իցէ երևակայութեանս
 ահաւորագոյն գործել զհանդերձելոցն
 աղէտս, և տիրականիս մտաց ոչ յայլ
 ինչ հայել՝ բայց 'ի մեր եղկութիւն:
 Այսպէս կոյր զկուրայն անտես արա-
 րեալ զառհաւատչէիւ իմաստութեան
 նորա և բարութեան, խորագոյն ևս
 սուզանեմք զանձինս 'ի մերում թը-
 շուառութեան: Որ զինչ և սահմա-
 նեաց մեզ աջ նորա, անսահման իմաս-
 տութեամբ տնօրինեաց զամենայն, և
 անբաւ բարութեամբ. հասպա ընթաս-
 ցո՛ւք աներկեան ընդ առաջնորդու-
 թեամբ նորա, և օրհնեսցո՛ւք զնա խոս-
 տովանեալ երկիւղած մտօք զանհա-
 սութիւն խորհրդոցն ծածկեցելոց: ”

«Դարձեալ յուղի անկաք 'ի բը-

լուրն կոյս . անցաք ընդ բերրի ծառա-
 տունկս՝ որ սլասկէին զստորոտ նորա .
 յորոյ՝ ի գագաթան՝ ի մէջ մանրատըն-
 կոց մրգաբերաց՝ բարձրանայր Եղևին
 ամբարձուղէչ . և ձգտեալ տարածա-
 նէր ստորև զովութիւն ինչ հեշտալի .
 ընդ հովանեաւն սահէր աղբիւր վտա-
 կացեալ ընդ մէջ ծաղկանց փթթեցե-
 լոց : Երևէր աստի սահման ինչ լայ-
 նածաւալ, յորոյ ոչ ժամանէր ակն՝ ի
 ծիր եղերացն սլատեալ ՝ ի միտագոյն
 օդ : Ահա՛ ասացի յայնժամ , ստուեր
 ինչ Դրախտին՝ բնակարան անդորր .
 զԴրախտն զայն ոչ ուրեք գտցուք :
 Ընկա՛լ զմեզ ընդ ամրածածուկ հովա-
 նեաւդ Եղևին երկնուղէչ . և դուք
 ծառք ազգի ազգիք՝ ոչ անշնորհակա-
 լու ձեռօք կթեցից երբէք զբերս պրտ-
 ղոցդ . եղիցին այնք արխտուրք իմոյս
 ինամոտ մշակութեան : Ամենակա՛լ
 Տէր, հայեաց գթութեամբ յերկնից
 աթոռոցդ ՝ ի մեր բնակութիւն . լիւր
 ձայնից սլաղատանացս . սրտեռանդն
 սլաշտամանց և դոհութեան , որ յայսմ
 հետէ հանասլաղօր և յամենայն ժա-

մու համբարձցին առ քեզ 'ի միջոյ սա-
ղարթախիտ հովանեացայսոցիկ: Քան-
զի աստ եղևցի մեզ քրտամբք երեսաց
ուտել զհաց մեր. աստ եղևցի քեզ
Ե՛ւա ընդ հովանեօքս որդիս ծնանել
երկամբք ցաւոց. աստի եղևցի սփռիլ
թոռանց մերոց ընդ երեսս ամենայն
երկրի. և ընդ ծառովքս դացէ զմեզ
Մահն՝ ոտն առ ոտն յառաջ խաղա-
ցեալ առ մեզ: Խոնարհեաց հայեաց
Տէր Տէր, հայեաց դթութեամբ 'ի
բնակարան մեղուցելոցս: ”

+

«Աղօթէր և մայր ձեր մօտ առ իս,
աչք իւր արտասուած թուրմբ ջերմե-
ռանդն համբարձեալք յերկինս: Յայն-
ժամ ձեռն 'ի դործ արարի շինել խըր-
ճիթ ընդ հովանեաւ Եղևնոյն. վար-
սեցի 'ի դետին շերտս շուրջանակաւ,
զորոց զմիջոց հիւսեցի որմաձև մորջ
ոստովք դալարւովք: Իսկ Եւա յա-
ծէր աստ և անդ. էր զի ածէր զա-
ռուակ աղբերն յոռոգումն ծաղկանց.
էր զի յանտառացեալ թփոցն՝ կողմա-
նոցս կարգէր. և էր զի զգլխակոր զան-
նեցուկ ծաղիկս՝ դաւաղանօք սինդէր,

և կամ զհասեալսն 'ի սրտոց կթէր .
 այն օր եղև առաջինն՝ յորում կերաք
 զհաց մեր քրտամբք երեսաց : Երթայի
 յաին գետոյն քաղել ծղօտս եղեգանց
 'ի յարկ խրճթիս , և ահա տեսանեմ
 ոչխարս հինգ՝ սպիտակս որպէս զփո-
 քրիկ ամպս զմիջաւորք , և խոյակ մի
 'ի նոսա արօտական առ գետեզերքն :
 Մերձեցայ 'ի նոսա յուշիկ՝ տեսանել
 եթէ փախիցե՞ն յինէն որպէս վագրն
 և առիւծ , որ յառաջն քծնէին զո-
 տիւքս , բայց ոչ փախեան . վարեցի
 զնոսա առաջի իմ՝ եղեգամբ 'ի ստո-
 րոտբլրոյն յարօտ դալարեացն բարձրա-
 ցելոց . ուր Եւայի զարարովք սատա-
 ղեալ 'ի կամարաձև յօրինել հովանոց
 ինչ 'ի բարձրակախ ոստոց ծառատըն-
 կոց , չետես 'ի սկզբան անդ զհօտն փո-
 քրիկ , մինչև մայելսոցա աղդեաց նմա :
 Գարձոյց նա զգլուխն՝ ետես զայն
 զիւրև . եթող խնդու թեամբ սրժանիլ
 'ի ձեռաց զթեքեալ ճիւղս թփոցն . զա-
 ռաջինն՝ ահ կալաւ զնա . զտեղի առ-
 նու լուիկ , այլ անդէն գոչեաց ցնծու-
 թեամբ . վա՛շ վա՛շ . հեղիկ են սոքա և

բարեհամբոյրք որպէս 'ի դրախտին :
 Բարեան եկիք . մնացէք առ մեզ սի-
 րուն ընկերակիցք . այո՛ աղաչեմ , բնա-
 կեցէք ընդ մեզ . է աստ արօտ բար-
 ձրացեալ , և ճարակ սիզաւէտ , և աղ-
 բիւր ականակիտ : Ո՛րպէս քաղցրաս-
 ցի մեզ կայտաւալ ձեր զմեօք 'ի մար-
 մանդս՝ մինչդեռ պատաղեալս եմք 'ի
 խնամս ծառոց և տնկոց : Չբանսն ա-
 սաց , և փայփայէր ձեռօք զասրաբոյս
 [Թիկունս նոցա :]

«Յայսմ Ժամանակի կատարեցաւ
 հիւղն . նստաք առ մոլտս նորա 'ի հո-
 վի . տաշու[թիւն խորհրդոց կալ և կապ
 ունէր զմիտս և զլեզուս . և ահա մայր
 ձեր խզեաց զլուռ[թիւնն բանիւս . Ո՛ր-
 պէս գեղեցիկ է վայրս և ամենաղան .
 և բլուրս զինորդ բազմատունի զտրդա-
 րեալ . բայց իշխանու[թիւն է մեզ՝ ըն-
 տրու[թիւն ևս առնել տնկոց պարա-
 դայ վայրացս , փոխադրել զայնոսիկ
 և տնկել 'ի բլրիս . որով սա նմանե սցի
 Դրախտին , որպէս Դրախտն նմանէր
 երկնից՝ իբրև ստուեր առ ճշմարտու-
 [թիւն , ըստ որում պատմէին այցելու

մեր Հրեշտակք : Ո՛վ . զիսորդ գեղեցիկ էր տօնելին այն սահման . բնութիւնն համօրէն՝ հեղոյր անդանօր անխնայ ըզքաղցրագոյն զիւր ազդմունս . անդ ամենայն ինչ ուռճացեալ աճեցուն՝ խիտ առ խիտ և գեղեցկագոյն պայծառութեամբ . ազդք ազդք ծաղկանց գունակ գունակ վայելչութեամբ . [Թուիք և ծառատունկք խայծեալք՝ ի ստուղ և ՚ի ծաղիկ միանգամայն . սաղարթագեղ ծառոց տեսակք անհամարք՝ ձրկտէին անդէն զիւրեանց հովանիս . տեսարանք անբաւք՝ ամենայնն շքեղ , ամենայնն գեղածիծաղ : Բա՛րէ . յայսցանէ յամենեցունց զմին՝ ի հազարաց տեսանեմք աստէն զմեօք . գուցէ ոչ ևս զօրէ հող անիծակուռ աւելիքան զայս մատուցանել . և կամ խնայութեամբ իմն զայնոսիկ մատակարարէ , զանազանս առ զանազան բաժինս երկրի : Ո՛վ . Ա՛գամ . տեսի ես այժմ իսկ՝ ո՞րպէս Մահ և Ապականութիւն , զի անշուշտ մի և նոյն են սոքա , [Թագաւորեն ՚ի վերայ համօրէն բնութեան . տեսի ստուղս անկեալս ՚ի դետին և

փտեալ ծաղիկս թառամեալս 'ի ծղոտս
 իւրեանց . տեսի և ծառաստունկս դօ-
 սացեալս՝ կասպտեալս թաղծագին 'ի
 զարդուէ տերևոցն և մրգաց : Բայց
 առ փտելովք վերընծիւղեալեն և այլք
 մատաղատունկք . սլտուղք նորք փո-
 խանակեն զանցեալսն . և սերմանիք զոր
 սփռեն յերկիր ծաղիկք թարչամեալք՝
 ծաղկեցուցանեն առ նոքօք զիւրեանց
 զարմ : Այսպէս է Ա՛դամ . այսպէս
 թառամեցուք երբեմն և մէք , յորոց
 ծաղկեսցին աստանօր զմեօք զաւակք :
 « Առեաց նա . իսկ իմ՝ յոգի խոցեալ
 կարեւիւր՝ բացի զբերան . բաճէ , անձ-
 կալիդ իմ . զիս այլ հոգ՝ այլ տագնապ
 մղձկեցուցանէ . զիւրդ թեթև էր առ
 ինև , զիւրդ մտադիւր ախորժէի մո-
 ռացումն առնել բարեբաստու թեանցս
 բոլորից զոր կորուսի : Բայց այս է որ
 զիս կտտէ՝ այս . . . այս իմ կորո՛ւստ
 դառնագոյն . աքսորեցայ յերջանիկն
 'ի վայրաց , յորում խոնարհէր Աս-
 տուած զգնալ 'ի տես աչաց երևելի .
 յորում սքօղեալ զսլայծառու թիւն
 աստուածու թեանն՝ զգնայր 'ի մայրիս

անտառացն . յորժամ լռութիւն ինչ
 պատկառատեսակ հռչակէր զաստուա-
 ծեղէն զիւր գալուստ : Աւա՛ղ . համար-
 ձակութիւն էր ինձ անդէն խօսել ընդ
 նմա ստէպ գեանատարած՝ խորին խո-
 նարհութեամբ . և Ամենակալն քաղ-
 ցրութեամբ ունկն գնէր բանից իւ-
 ըրումն գաստակերտի . պատասխանի ևս
 առնէր : Բիւր աւաղ . զայս ձիր հո-
 գեղինացն մաքրոց՝ մեք կորուսաք : Մի-
 թէ շրջեսցի՞ այլ ևս Սուրբն սրբոց՝ ի
 մէջ մեղաւորաց . միթէ բնակեսցէ՞ յեր-
 կիր իւր անիծապարտ : Գիտեմ զի
 ականարկէ նա կարեկցաբար ՚ի մեզ յա,
 թողոցն բարձրութեան , և շնորհք ո-
 ղորմութեան նորա ՚ի վեր են քան զա-
 մենայն ականկալութիւն մեր ՚ի թշուա-
 ռութեանս : Թուի թէ՛ եկեսցեն և
 աստ Հրեշտակք իւր առ մեզ պատ-
 գամաբերք , բայց յաներևոյթս և մերկք
 ՚ի ճառագայթից . և յետ սլառագա-
 մացն դարձցին նոյն ժամայն ՚ի տեղու-
 ջէս Ապականութեան . զի անարժան
 եմք կենցաղակից լինել Ոգւոց՝ որ ոչն
 բարկացուցին զԱստուած : 99

«Այսպիսի էին զրոյցք մեր 'ի Ժա-
մուհն նստեալ առ միմեամբք, և մինչ
կայաքն յասշու թիւն խորհրդոց ըմ-
բռնեալք, և տխրագին ակնկորեալք
'ի գետին, ահա յանկարծակի ամպինչ
լուսաւոր էջ յերկիր՝ խարխիս նորա
հաստատեալ 'ի բլրին. պատառեցաւ
ամպն, և ել 'ի միջոյ անտի ճառագայթ-
արձակ կերպարան ինչ երկնային՝ Ժը-
պիտ ունելով հրեշտակական: 'Ի նոյն
վազեցաք ընդ առաջ խոնարհ երկրպա-
գութեամբ. և անդէն բարբառեցաւ
հուլիրակն երկնառաք: — «Որոյ յեր-
կինս է աթոռ իւր, հասին բանք ձեր
յականջս նորա. երթ ասէ ցիս, և պատ-
մեա՛ վշտագնեւոցն: Զիս ոչ պարտա-
կեն ոլորոք երկնից. լի՛ է ինև ամե-
նայն զոր ձեռք իմ՝ արարին: Ո՞ տայ
արեգականդ ծագել զոր ամենայն, լու-
սաւորացդ ոչ կասել յընթացից: Ո՞ է
որ տայ երկրի պողաբերել, տունջեան
և գիշերոյ զմիմեանս յաջորդել: Ո՞ վ-
այն՝ որ պահէ զկենդանու թիւն և ըզ-
շունչ արարածոց. և ո՞ զքեզ գլխովին՝
չանկանել յապականու թիւն: Ե՛ս եմ՝

ասէ Տէր, Էս ինքն մօտ առ քեզ, ամենայն խորհուրդք քո գաղտնածածուկք՝ մերկասպարանոց կան առաջի իմ: 77

«Եւ եղև յայնժամ զինև սօսաւ ինն ինչ աստուածեղէն, և սլայծ առ ութ իւն շրջասփիւս՝ բակ ունէր զանձամբս, համբարձեալ ՚ի մեր ապա զշրտուցեալ աչս իմ՝ գոչեմ. — «Որպէս զի անհաս են խնամք բարձրելոյն. ակնարկէ խոնարհ ՚ի մեր թշուառութիւն, և առաքէ զհրեշտակ իւր առ մեղուցեալն: Բա՛բէ. ամաչեմ յերեսաց քոց՝ հոգիդ լուսեղէն. ոչ ժտիմ զակն ամբառնալ առ քեզ. բայց ներեա՛ աղաչեմ պատմել յունկն քո զանձկութիւն մառախլասպառ խորհրդոցս: Այո՛ գիտեմ յանձին, տեսանեմ խորհրդոյ աղամբ՝ և սխրանամ, զվնեւ Արարչին Աստուծոյ համատարած յարարածս իւր: Զխորդ լրբեսցի անձն մեղսաթաթաւ սահանջել ՚ի գերամաքուր Էութենէն՝ մօտագոյն ևս երևեցուցանել զերեսս իւր: Բայց երկնչիմ, գուցէ առ յապայս ՚ի բազմանալ մարդ-

կանն՝ վատթարացեալ և ևս թշուա-
ռասցին , և ծանօթութիւն գերաբուն
գոյութեանն աղօտասցի 'ի նոսա , և
խսպառ խաւարեացի . վասն զի որպէս
եսն անկայ , մարթ է անկանել և նո-
ցա , և խորագոյնս : Յաւուր յորում
ոչ ևս եղէց ընդ նոսա՝ վկայութիւն
դնել բարութեան նորա , ապաքէն և
փոքրագոյնն 'ի միջասա՝ քարոզեացէ
զայս յայտնաբարբառ . բայց ձայն բնու-
թեան ո՛չ արդեօք ծանրալուր եղիցի
յականջս խլացելոցն , յորժամ այս-
պէս թաքուսցէ Աստուած զերեսս իւր
'ի մարդկանէ : Ո՛վ . սյս խորհուրդք
մտաց՝ բարդին ծանրանան զինև որ-
պէս զկոհակս լերանց : ”

«Նախահայրդ ազգի մարդկան , պա-
տասխանի ետ ինձ քաղցրութեամբ
Զուարթունն աստուածառաք : Նա՛
յորում ամենայն կեայ և շնչէ յոլորոս
տիւզերաց , ոչ թողցէ զզաւակ քո :
Այո՛ բազում այն են , զի մեղք նո-
ցա ելցեն առ նա գոչել զվրէժխնդրու-
թիւն , մինչև առնուլ նմա 'ի ձեռին
զիւր շանթ կայծականց , և յայտնել

զինքն դատաւորանաւ, որով և մեղաւորք զահի հարեալ թաւալեսցին 'ի հող գետնամած՝ ասելով. » Ահաւասին Աստուած ահաւոր : « Բայց յուրովագոյն ևս յայտնեսցէ զանձն ողորմութեամբ իւրով : Յորժամ դարձցին նոքա 'ի ճանապարհաց իւրեանց չարաց, կոչեսցէ զնոսա բարութեամբ իւրով. յարուսցէ 'ի նոսա Իմաստունս լուսաւորել զմիտս նոցա. դարձցին յետս յանկոխ գնացից անմատութեան և ասականութեան, և գնացեն 'ի շաւիղս ուղիղ Բանին և արդարութեան : Բազում անգամ առաքեսցէ Մարգարէս՝ յայտնել նոցա զարդարութիւն, կամ զչնորհս Բարձրելոյն զինքեալսն 'ի գանձ հանդերձելոցն բացականաց. որպէս զի տեսցեն նոքա թէ յաւիտենական Իմաստութիւնն է տնօրէն՝ անքնին կարգաց Տեսչութեանն : Խօսեսցի ընդ նոսա ստէպ և 'ի ձեռն Հրեշտակաց. ստէպ ևս արուեստիւք և սքանչելեօք. եղիցին ևս Արդարք, առ որս իջէ ինքնին գլխովին յաթոռոցն աստուածայնոց, մին

չև 'ի վախճանի յայտնեսցի ապա խորհուրդն մեծ՝ Փրկութեան ազգի մարդկան, և Չաւակ Կնոջն ջաղխեսցէ զգլուխ Օձին : ʞ

« Լուեաց Հրեշտակն . Ժպիտ իւր բարեհամբոյր համարձակեցոյց զիս միւսանդամ 'ի հարցուած : Ո՞ր բարեկամդ երկնաւոր , եթէ օրէն իցէ մեղուցելոցս՝ յայս անուն զքեզ անուանել . և զիարդ ոչ . միթէ ատեսցե՞ն Հրեշտակք զնա՝ զոր ոչն ատէ Յաւիտենականն . և որում անսահման դրութութիւն Տեառն՝ այսպէս յայտնէ զինքն հրաշափառապէս, մինչև ոչ երկնից բաւել բացաձայնել զիւր հիացումն , և ոչ գեանաբարչ ոգւոյ զիւրն թոթովել գոհաբանութիւն : Միթէ իցէ՞ ինչ բարեկամդ երկնաւոր՝ եթէ համարձակեցայց հարցանել զքեզ : Չիցէ՞ քեզ արդեօք հրաման մերկանալ առաջի իմ զգալտնութիւն խորհրդոյն 'ի հրաշափառ մթութենէն՝ որով զգածեալնէ : Չի՞նչ իցէ խոստումն մեծ՝ « Չաւակ կնոջն ջաղխեսցէ զգլուխ Օձին . ʞ և զի՞նչ անէ՞ծքն առ Մարդն

Մեղուցեալ . «Մահ՞՞ն մեռցիս : »

«Պատասխանի ետ Զուարթունն .

Որ ինչ հրամայեցաւն ինձ մերկանալ
առ քեզ , զայն միայն ոչ թագուցից
'ի քէն : Արդ 'ի միտ առ Ա՛գամ . 'ի
վայրկենի յորում յանցեար՝ գոչեաց
ձայնն աստուածեղէն յաթուոց ան-
ախ . «Մեղա՛ւ Մարդն , մեռցի : » Եւ
ահա յանկարծուստ իմն մթութիւն
անհնարին պատեաց զաթուոյլ ցա-
ւիտենականին , և եղև լուութիւն խոր
և սոսկալի՝ ծագաց 'ի ծագս երկնից .
բայց ոչ եկաց մնացայն ընդերկար . փա-
րատեցաւ յաթուոցն խաւարն թանձ-
րամած : Ոչ երբէք այնպէս յայտնեալ
էր Աստուծոյ զփառս իւր առ հրեշ-
տակս , բայց յորժամ ել յաթուոյն՝
ասելց Արեգակն և ցաստեղս « Եղի-
ջի՛ք . » և յորժամ արարչագործ իւր
ձայն ընթանայր ընդ անչափութիւն
դատարկութեան : Չայն իւր ահեղա-
գոչ որոտաց ընդ ոլորտս երկնից . «Ոչ
դարձուցից զաչս իմ 'ի Մեղուցեւոյն .
վկայեացէ երկիր ողորմութեան իմում
որոյ ոչ գոյ բաւ : Զաւակ Կնոջն Ըագ-

խեսցէ զգլուխ Օձին . մի Գժոխք ուրախ եղիցին ընդ յաղթութիւն իւրեանց , և Մահ կորուսցէ զիւր աւար : Ե՛րկինք տօնեցէք զտօն : ”

«Այսպէս ասաց Յաւիտենականն : Եբացուցիչ պայծառութիւն նորա ըզգետնէր արդեօք և զՊետն Հրեշտակաց , թէ ոչ քօղ անգայտ՝ առժամայն արկեալ զԱթոռոջն մեղմէր զանչափութիւն լուսոյն : Տօնեցին Երկինք զմեծ Խորհուրդ զանբաւ Ընորհաց՝ զայն օր ողջոյն Երկնային : Այլ թէ որովք զարմանալեօք հաշտութիւն գործիցի Աստուծոյ ընդ Մեղուցելոյն , ահա այդ իսկ է Խորհուրդն մեծ՝ խաւարաւ քօղարկեալ յաջաց Հրեշտակապետին անգամ : Մէք գիտեմք . հրաման է գիտել և քեզ կորոյս Մահ զիւր կարողութիւն . սա՛ ի կապանաց արձակեսցէ զհոգին անեղծական . դատակնիք անիծիցն ՚ի հոգ զարձուսցէ զՄարմինն՝ ուստի առաւ . իսկ հոգին ելցէ ՚ի վեր երջանկանալ որպէս զմեզ անվախճան : Եւ արդ՝ լուր Ա՛գամ զպատգամս Տեառն . — ” Քաւ

ւիչ եղէց քեզ և Չաւակի քում. այս
 առ յինէն նշան ընդ իս, և ընդ քեզ,
 որով յիշեցից զխոստումն մեծ: Եւ
 նեա՛ դու ինձ սեղանն ՚ի վերայ բլրոյս
 այսմիկ. ամի ամի՛ յաւուր յորում
 խոստացայ քեզ զայդ՝ իջէ՛ հուր յերկ-
 նից ՚ի վերայ Սեղանոյն, ուտել զգառն
 մատաղ զոր հանցես ինձ յողջակէզ: —
 «Ահաւասիկ յայտնեցի քեզ զխոր-
 հուրդն՝ ըստ չափու հրամանին եղե-
 լոյ առ ՚ի գիտութիւն հողեղինացդ: Առ
 այսուիկ հրամայեցայ ՚ի Բարձրե-
 լոյն՝ միւս ևս բան ՚ի ցուցակութիւն
 ածել ձեզ, մինչև է իմ մեկնեալ առ
 ՚ի ձէնջ. իբրև զի ոչ միայնակ բնակէք
 դուք աստանօր. և զի յերկրիդ այդ-
 միկ թէպէտ ևանիծեալ, հողիք սրբա-
 մաքուրք բնակակից են ձեզ, որոց
 հրամայեաց Յաւիտենականն հսկել
 առ ՚ի պաշտպանութիւն ձեր, և ՚ի
 պահպանութիւն: »

«Անդէն և անդ մատեաւ Չաւար-
 թունն, մերձեցաւ յաչս մեր և բացան:
 Բայց ո՞ր բանք բաւականք ՚ի պատ-
 մեզ զբեղեցկութիւն հրաշագեղ կեր-

պարանոցն, տեսաք զերկնային Մանկե-
տի՝ անհամար 'ի բազմութեանէ խրու-
նեալ սիրեալ ընդ վայրն ընդ ամե-
նայն, գեղեցիկք քան զԵւա, յորժամ
նորաստեղծեալ սորա՝ եւ 'ի ձեռաց
Յաւիտենականին, և ասորժալուր
ձայնիւն զարթոյց զես առ իւրն սի-
րասպտար ընկերութիւն: Ոմանք հրա-
ման տային քաղցրիկ գոլոշեաց՝ եւա-
նեւ 'ի ծոցոյ երկրի, զորս և 'ի վեր
ամբառնային 'ի թևս իւրեանց հողա-
թևեան՝ վայրաբերել զայնս 'ի ցօլ ա-
նուշակ և յանձրև զովարար: Այլք
հանգչէին առ կարկաջասահ վտակօք,
հսկեալ զի մի ցամաքեացի ական աղբեր,
և սրահասեացի բուսոց՝ սնունդ իւ-
րեանց խոնաւական: Ահաք ցիրեցան 'ի
գաշտավայրին՝ վերակացու էին պըտ-
ղոցն աճելութեան, և կամ զնորափը-
թիթ ծաղիկսն նկարէին յերփն երփն
երանգոց, 'ի շառագոյն, 'ի ծիրանի և
յերկնագոյն, այլ և շնչէին 'ի նոսա
զուռնչ իւրեանց առ 'ի բուրել նոցա
զհոտ անուշութեան, բազում ևս այն
էր՝ որ թևածէին յազգս յազգս գոր-

ծոց 'ի ծմակս անտառաց : ' Ի բաբա-
խել գեղանշոյլ թևոց նոցա ելանէին
սողոխք քաղցրաշունչք , որք հեզիկ
չըշէին ընդ վարսագեղ հովանիս , կամ
քերէին ակորժաբար զգագաթամբք
ծաղկանց , և երթային ասպա զովանալ
զափամբք թիւրաթեք վտակաց , կամ
գեղաժաժան լճակաց : Ոմանք ևս 'ի
հոգեղինաց հանգուցեալք 'ի վաստա-
կոց ' նստէին դաս առ դաս ընդ հովա-
նեաւ , երգէին յոսկի սաղմոսարան
Օրհնութիւնս Բարձրելոյն , նուա՛գ
անլսելի 'ի լսելիս մահկանացուաց :
Շատք ևս ճեմ առնուին 'ի մերում
իսկ 'ի բլրի . կամ բազմէին ընդ աս-
պրնջական շքով հովանոցիս , և հայէին
'ի մեզ ստէպ երկնային իմն մտերմու-
թեամբ : Այլ իսկ և իսկ ձգեցաւ
զաչօքս վերստին բնաւոր իւր . առա-
գաստ , և հրաշալին այն տեսարան եղև
'ի մէնջ աներևոյթ : ʔ

«Սոքա են՝ ասէր ցմեզ հրեշտակն ,
Ոգիք պահապանք աշխարհի : ' Ի բնու-
թեան իրաց անբաւ են գեղեցկու-
թիւնք և սքանչելիք վսեմագոյնք , զոր

անհնար է զգայարանօք ճաշակել մահ-
կանացուաց . բայց կամք են Արարչին ,
զի ճաշակեսցեն մտաւոր էակք զիւրա-
քանչիւր գեղեցկութիւն իւրոց արա-
րածոց . և այս զարմանալիք 'ի ձերոց
ծածկեալք յաչաց՝ յափշտակումն գոր-
ծեն և հիացումն անթիւ զարմիցն հո-
գեղինաց : Կարգեալ ևս են սոքա՝
օժանդակել Բնութեան 'ի Թագուն
իւր արուեստանոց , 'ի յառաջբերու-
թիւն բազմագէտ գործոյից ըստ յա-
ւէժադիր օրինացն աստուածեղինաց :
Են գարձեալ վերակացուք մարդկան
'ի սաշտպանութիւն և 'ի գիտողու-
թիւն գործոց նոցա , և ստէս 'ի բաց
գարձուցանեն 'ի նոցանէ զարկածս չա-
րեաց սպառնացելոց յանգէտս : Ընթե-
րակայ են յամենայն 'ի շաւիղս կենաց
նոցա 'ի ծամածուռ երևեալս . և յառ-
երեսս չարեացն՝ հանեն բարի ինչ յօ-
գուտ նոցա . անբարբառ վկայ են սո-
քա քոյոց առտնին զուարճութեանց,
և ընկերեն գաղտնածածուկ գործոցդ
'ի ժպիտ հաւանութեան , կամ խեթիւ-
աչաց դժգմնութեան : Սոքօք օրհնեսցէ

Տէր Աստուած զսահմանս լիութեամբ տոհմականաց, սորօք բազում անդամ անցէ սովև՝ չարիս՝ ի վերայ ազգաց խտտորեւոց՝ ի նմանէ, յորժամ հաճեացի դարձուցանել զնոսա առ ինքն՝ ի ձայն խրատու պատուհասից : ʞ

«Իբրև կատարեաց հրեշտակն խօսել ընդ մեզ զայս ամենայն՝ դորովև կան ընտանութեամբ, եմուտ անդրէն յամպ իւր լուսաւոր, և մեք անկաք գետնատարած արտասուախառն, լի անճառելի իմն յափշտակութեամբ՝ ի վերայ խնամոց անբաւ մարդասիրութեանն, տղայաբանելառ Յաւիտենա կանն զմեր առ նա խոստովանութիւն և զգոհութիւն : ʞ

«Նոյնհետայն շինեցի Սեղան ի գլուխ բլրոյն, և յայնմհետէ դործ եղև մօր ձերոյ՝ յորինել շուրջանակի զնմա, նութիւն ինչ Գրախոտի ի սրբավայր հովանւոջ անդ : Չոր միանդամ գտանէր ի ծաղկաբեր տնկոց ի մարգարօտս և յեմակս բլրոյն, առեալ տնկէր զայնոսիկ շուրջ զՍեղանովն, և արբուցանէր ընդ այգն և ընդ երեկս յստա-

կաբուղն ջրով աղբերն՝ որ խոխոջէր
անդէն, ածեալ զնոյն ընդ թիւրաթեք
առուակս: «Դ՛ռէք Հողի՛ք սահասպանք
որ զինև թևասարէք, ասէր նա յայն-
ժամ, դ՛ռէք կատարեսջիք զիմն ձեռա-
կերտ. առանց ձերոյ սատարութեան
'ի նանիր են վաստակք ձեռացս: Տ՛ռէք
ծաղկանցս փթթել դեղեցկագոյն ևս
քան զոր 'ի բնի իւրեանց. զի տեղես
սրբեցաւ Տեառն Աստուծոյ: » — Իսկ
ես որդեակք իմ տնկեցի յետոյ զայս
մեծ շրջանակ ծառոց որ պատի զՍե-
ղանովս՝ արկեալ զսովաւ հովանին ու-
րական խաղաղութեան: »

«Անց զմեօք ամառն տօթագին՝ 'ի
լինեւ մեր զգործովք և զարարովքս.
ասպա և աշունն պսակեալ դուներանդ
պտղովք՝ խոնարհէր յիւր կատարած.
հողմք անհամբոյրք փոխանակէին զինի,
և լերինք ծածկէին մառախլապատ:
Հայիմք սրտցաւութեամբ 'ի բնու-
թիւն արարածոց այսպէս 'ի սուգ հա-
մակեալ, և դիտէսք ոչ թէ հարկ էր
ոգեսպառ հողոյն յետ վաստակաբեկն
լինելոյ առ 'ի բարեգործել, կաղզու-

րիւ միւսանդամ հանդստեամբ ձմե-
 րայնոյն. զի յառաջ քան զանէծան՝ էր
 տեսանել զգարուն ծաղկափթիթ, զա-
 մանն և զաշուն պտղաւէտ՝ միմեանց
 աջակցեալ, միօրինակ միշտ գեղածի-
 ծաղ, միշտ աւրնթերակայ: Զայսու
 ժամանակաւ սուգ Բնութեանն օր
 քան զոր աճէր. գօսանային ծաղիկք՝ ի
 ցօղունս իւրեանց. սակաւք միայն գեռ
 ծաղկէին ուրեք ուրեք ՚ի հովտի, և
 շուրջ զՍեղանոյն, բայց և այնք թաղ-
 ծեալ երևէին ընդ մօտալուտ ապակա-
 նութիւն իւրեանց: Վատաղին ապա
 հողմք սաստկաշունչք. կատարին ՚ի ծա-
 ոոց՝ գունաթափ սաղարթք վարսիցն.
 Թօթափին յոստոց խայրիք անադա-
 նեալք, շառաչէն տեղատարափք ընդ
 անշքեալ դաշտավայրս, և ծածկէն
 ձիւնաբերք զարտևան տրամազգեցիկ
 լերանց: Վամք ՚ի զնին աւերածոյ Բնու-
 թեանսանհանգիստ վարանմամբ, գու-
 ցէ սկիզբն արարին Անէծք աղգել յեր-
 կիր զառաջին գործ իւրեանց: Եւ զլնչ.
 Եթէ կորուսցէ Բնութիւնս զգեղեց-
 կութիւն՝ որ թողաւ նմին ՚ի մասնէ:

Երկիրս թէև աղքատ առ Գրախախէն
 եգեմական, բայց դոյր նորա ճոխու-
 թիւն հերիք, դիւրութիւն և զուար-
 ճութիւն 'ի մխիթարութիւն աւուրց
 մերոց 'ի կենդանութեանս. սակայն
 Անէծք եթէ այսպէս ծանրացին 'ի
 վերայ երկրի, զխորդ յայնժամ աղ-
 քատ՝ զխորդ ցաւագին եղիցին աւուրք
 մեր և կեանք: Այսպէս խորհէաք յան-
 ձինս, և ապա մխիթարէաք զմիմեանս,
 զամենայն խորհուրդ տատամսութեան
 'ի մտաց վտարել, և երկրպագու եր-
 կիւղածութեամբ ապաւինիլ առ Տէր:
 Յայնժամ ապա ամբարեցոք մեզ սա-
 շար պտղոց. չորացուցաք առ հրով
 զամենայն զոր հնար էր ապականու-
 թեան և փտութեան բառնալ 'ի մէնջ,
 և ես ամրացուցի զխրճիթն արտա-
 քուստ՝ յապահովանալ մեզ 'ի մրրկաց
 և յանձրևոյ: Իսկ հօտն փոքրիկ զցըր-
 տաշունչ ժամանակօքն արած էր սրխ-
 րագին 'ի վերայ բլրոյն՝ խնդրել իւր
 ճարակ շիւղս դալարեաց ստկեւոց յա-
 նապատացեալ վայրին: Ստէպ երթայի
 ինքնին 'ի մարդս և 'ի զառ 'ի վերս քա-

ղէլ վասն նոցա համբար դարմանոյ 'ի
 հանգրուանին : Անցանէին աւուրքն
 այնոքիկ՝ տխրագին և յուշիկ 'ի փոթո-
 րիկս , 'ի տեղ և 'ի տարափ . բայց անա-
 գան ուրեմն դառնայ յետս արեգակն
 կենդանարար . հալածէ 'ի բաց ըզ-
 թուխսս թաղծագին ամսոց . հողմք
 ջերասիւկք փարատէին 'ի լերանց ըզ-
 թանձրացեալ մառախուղս : Բնու-
 թիւնն անդրէն մանկացեալ՝ թուէր
 իմն ժպտել . զուարթագեղ կանաչու-
 թիւն զգեցոյց զերկիր . բազմազգի նա-
 րօտ գունակ գունակ ծաղկանց բողբո-
 ջեր 'ի մարգագետինս և ծիծաղէր զարե-
 գակամբ . ծառք և թուփք փողփողէին
 վառ 'ի վառ . խնդութիւն և ցնծու-
 թիւն թագաւորէր 'ի վերայ համօրէն
 Բնութե : Այսպէս վերստին երևե-
 ցաւ յերկրի զուարթարար Առաւօտ
 տարւոյն : Գարունն ասեմ՝ ծաղկապը-
 սակ : Գեղասպանձ ևս ծաղկէր ցանկա-
 պատն մատաղատունկ ծառոց սնկեւոց
 առ յինէն շուրջ զՍեղանոջն . և մայր
 ձեր տեսանէր անդ նորահրաշ իմն
 բերկրութեամբ՝ բողբոջեալ փթթեալ

զիւրաքանչիւր տունկ ծաղկանց՝ զոր
 փոխադրեալն էր 'ի սրբանուէր սահ-
 մանի անդ : 'Ի զնւր է ինձ փորձել որ-
 դեակք իմ առ 'ի կենդանադրել առա-
 ջի ձեր զզեղումն սրտիցս, զիարդ ան-
 պատում ցնծութեամբ գիմեցաք յոտս
 Սեղանոյն : Արեգակն լուսաւորէր ան-
 շամանդաղ ճառագայթիւք զսրբա-
 վայր տեղին . արարածք իւրաքանչիւր
 երևէին մատուցանել Տեառն զիւ-
 րեանց փառաբանութիւն . ծաղկիք
 ընուն շրջափիւռ զօգն 'ի բուրումն
 անուշութեան . ծառքերկայնէին զՍե-
 ղանով զտաշտագեղ բարունական ծաղ-
 կաւէտ : Միջատք թևաղդեցիկք ընդ
 դալարեօքն ի ջլանեալք քաղցրիկ ճուն-
 չէին զիւրեանց ցնծութիւն . և հաւք
 երգէին անխոնջ 'ի դիտակաց ծառոցն :
 Ծունր եդաք առ տեղեաւն . արտա-
 սուք ուրախութեան ճնշեալք յաչաց՝
 խառնեցան 'ի ցօղ առաւօտեան ի ջեալ
 'ի վերայ ծաղկանց և դալարեաց . և
 սրտեռանդն աղօթք մեր բարձրացան
 ելին առ Արարչապետ Բնութեան ,
 առ Աստուած շնորհաց և բարութեան

որ յառ աջօք չարեաց՝ գիտէ զբարին
վերընծիւղել: ʞ

«Սկիզբն արարի յայնժամ դործել
'ի բլրի՝ Անդ ինչ փոքրիկ, և զպա-
հեատ սերմանեացն արկանել յերկիր
յուռթի, և կամ զստղաբեր արմատիս
զոր գտի աստ և անդ սփիւռ 'ի կող-
մանսն՝ 'ի բլուր մեր ածել տնկել: Բա-
զում անգամ բնուածին, կամ դի-
սուած և կամ հանճար մտաց մատու-
ցին ինձ գիւտս հնարից 'ի դիւրել զիմ
վաստակ: Բայց բազում անգամ ևս 'ի
դերև ելայն առ 'ի չգիտելոյ զպատեհն
ժամանակին, կամ զտեղին դիպան 'ի
մշակութիւն, և կամ 'ի տնկադործու-
թիւն: Յոլովակի ևս երևակայութիւն
իմ ճգնեցաւ սնավաստակ՝ 'ի դիւտ
դուղնաքեայ հնարից առ 'ի թեթևու-
թիւն վաստակոցս, և յոլովադոյն իսկ
լինէր արդեօք նոյնպէս, և ես անձամբ
զանձն խաբէի, թէ ոչ պահպանողա-
կանն Հրեշտակ հծծէր յունկն իմ յօ-
ժանդակութիւն: ʞ

«Յաւուր միում վաղ քաջ ընդ ա-
ռաւօտն իբրև հայէի 'ի ներքուստ խրճ-

Թինն 'ի Սեղանն, ահա տեսի զհուր
Տեառն Աստուծոյ բորբոքեալ 'ի վե-
րայ նորա՝ սլայծառանշոյլ յարշալոյս
անդր, և արեգակն ծայրարձակ՝ ոսկե-
ճաճանչ գունակէր զստեղն ծխոյն՝ որ
ելանէր ծառանայր յօդն. և աղաղա-
կեմ. — «Ե՛ւա, այսօր է ահա օր սօ-
նի՝ մեծի Խոստմանն. ահաւասիկ հուր
Տեառն իջեալ 'ի վերայ Սեղանոյդ. հա-
պա փութասց՛ուք անդր: Սուրբ է
Տեառն Աստուծոյ օրս այս. դադարես,
ցէ արդ ամենայն գործ վաստակոց,
երթ քաղել զգեղեցիկս 'ի ծաղկանց՝
ցանեւ 'ի վերայ սլատարագի ողջակի-
զին. իսկ ես երթայց զենոււլ զմատա-
ղագոյնն 'ի դառանցս:»

«Ելի 'ի նոյն, և զենի զգեղեցիկն 'ի
դառինս, զառաջինն 'ի կենդանիս զոր
մահու սսլանի: Զաւակք իմ, զինչ
աղիողորմ տեսարան էր այն յաչս իմ:
Կալաւ զիս գողումն անհնարին. ձեռք
իմ թօշնեալք անկանեին արդեօք, թէ
ոչ սրբութիւն գործոյն, և հրաման
Տեառն սնդէին զիմ սիրտ. զիարդան,
մեղն այն ընդ գողգոջուն ձեռամբս՝

ընդ ոգիս ջանայր յայնժամ, մայեր, և
 վասն ոգեսպառ կենացն նուաղելոյ
 ոգորէր՝ վանեալ ողորմագին աքացեօք
 և թաթիւք միշտ անզօր, մինչ հուսկ
 ուրեմն մնալ նմա անշարժ և անկեն-
 դան յանդիման աչացս : Յայս տեսիլ՝
 գուշակու թիւնք քստմեք զմն գը-
 րաւեցին ոգի . այլ անդէն անյասաղ
 հանի զսպանդն 'ի վերայ Սեղանոյն .
 Եւա ցանէր 'ի վերայ զոհն ծաղիկս
 անուշունս : Հեղաք զանձինս գետնա-
 մածեալ առ Սեղանով՝ ահիւ և սլատ-
 կառանօք . օրհնու թիւնք մեր և գոհու-
 թիւնք ճենձերեցան ելին 'ի բարձունս
 առ մեծ վայելու թիւն Աստուածու-
 թեանն, որ այսպէս գթասիրեալ՝ ըզ-
 խոստմունս իւր յիշեցուցանէր մեզ :
 Լուու թիւն ինչ սլատկառելի՝ շուրջ
 զմեօք բակ ունէր առհասարակ, որպէս
 յորժամ հռչակեալ տօնէ Երկիր զե-
 րևու մն Աստուծոյ . թուէր ևս մահկա-
 նացու լսելեացս լսել իբր 'ի հեռուսս
 զերգս օրհնու թեան Խմանալեացն ձա-
 նակցելոյ մեզ 'ի փառարանու թեան :
 Նոյնժամայն բոցն ծախիչ եկեր զողջա-

կէզն, և շիջաւ ապա 'ի վերայ Սեղա-
նոյն . բուրումն երկնաւոր ելից ըզ-
վայրն զամենայն : »

«Ոչ յետ բազմաց որդեակք իմ ,
զկնի աւուրս ասնի՝ մեծի Քաւու-
թեանն, երթայի 'ի տարաժամել ա-
ւուրն հանգչել յաշխատութեանց առ
ընթեր սիրեցելոյն իմոյ 'ի բլուրն . զոր
խնդրեալ վայրապար 'ի խրճթին և ընդ
հովանեալ հովանոցին , գտի ապա ըզ-
նա կթուցեալ նստեալ առ լողբերաւն ,
և զքեզ Անդրանիկս իմ որդեակ՝ Կըր-
կաբարձ 'ի նմա : Երկունք որդեծնու-
թեան կալեալ էին զնա մօտ յաղբիւր
անդր , այն ինչ պատաղեալ էր նորա
յուշիկ՝ զգործովք իւրովք և զարա-
րովք . հեղոյր նա արտասուս խնդու-
թեան 'ի վերայ քո . և ապա համբար-
ձեալ զաչս իւր առ իս 'ի ժպիտ քաղցր՝
ասէ , «Ողջոյն ընդ քեզ Նախահայրդ
մարդկան . օգնեաց Տէր Աստուած յեր-
կունս իմ . և ծնայ զայս : Եւ Յողովու-
նել իմո՛ւմ զսա յետ ծննդեան , անուն
կոչեցի ամա՝ Կային ... Ո՞վ դու սիրե-
ցեալք Անդրանիկ , ասէրնա յայնժամ՝

առ քեզ . հայեցաւ Տէր աչօք դժու-
թեանն՝ ի ծնունդս քո . ամենայն աւուրք
քո սրբեսցին յօրհնաբանութիւնն նո-
րա : Ո՛րպէս տկար է մարդ կանանցա-
ծին , որպէս անզօր օգնել անձին : Բայց
բողբոջեաց ամբարձիր որդեակ իմ որ-
պէս ծաղիկ նորաբոյս ամբառնայ դար-
նանի . կեանք քո ՚ի հոտ անուշից ա-
ռաջի Տեառն : ”

«Յայնժամ ես ինքն առննկալայ ըզ-
քեզ Անդրանիկդ իմ գգուանօք ՚ի
գիրկս , և արտասուախառն ցնծու-
թեամբ ասեմ . «Ողջոյն ընդ քեզ՝ Նա-
խամայրդ ազգի մարդկան . օրհնեալ
Տէր Աստուած՝ որ օգնեաց յերկունս
քո : Ողջոյն ընդ քեզ կային , առաջինդ
՚ի կանացածինս երկամբք : Ողջոյն ընդ
քեզ . մտանես գու առաջինն ՚ի յայս
կեանս՝ երթալ ընդ առաջ Մահուան :
Աստուած իմ , հայեաց գու քաղցրու-
թեամբ յերկնից ՚ի բարձանց ՚ի տկար
քո յայս արարած . հեղձառ ՚ի քէն օրհ-
նութեանդ զցօղ քաղցր ՚ի վերայ նորա-
բողբոջ կենաց սորա : Ո՛րպէս քաղցրաս-
ցի ինձ հրահանգել զոգի սորա մատաղ

'ի սքանչելիս քոց շնորհաց: Ընդ ա-
ռաւօտս և ընդ երեկոյս վարժեցից զդե-
ռաբուսիկ շրթունս նորա 'ի փառա-
բանութիւնս քո: Այո՛, Նախամայրդ
ազգի մարդկան, այսպէս շառաւիղէս-
ցեն զքե և ազգ և ազլնք: Միայնիկ էր
իբրև զքեզ Մրտենիդ այդ, մինչև
մորչ շառաւիղք պտկեցան զնովաւ 'ի
մայրենի բնոյն. քանիցս զարդարեաց
զնա գարուն գարձաւոր՝ նոյնչափ ուռ-
ճացաւ բացուստ 'ի բաց. բողբոջեցին
նոր շառաւիղք շուրջ զառաջնովք
մատաղատնկով. զարդիս Մրտենիդ
միայնակ՝ անտառացաւ 'ի փոքրիկ ան-
տառ բազմաբուրեան, որ չըջասփիւռ
ձգտեալ տարածի բացական: »

«Այսպէս Սիրելիդ իմ, յայս ա-
նուշակ տեսիլ քաղցրասցին ցաւոցդ
երկունք. այսպէս որդիք մեր աճե-
ցեալ զբլրովս բազմասցին: Տեսցուք
յայնժամ 'ի դագաթանէսորա՝ սփիւռ
տարածեալ 'ի ստորև յընդարձակու-
թեան հովտիս՝ զխաղաղանիստ հիւզս
նոցա: Տեսցուք մեզէն զնոսա, եթէ մահ
ոչ կանխեսցէ յափշտակել զմեզ 'ի մի-

ջոյ նոցա, տեսցուք զնոսա որպէս ըզ-
 պարս գործուն մեղուաց աջակից վաս-
 տակակից միմեանց. ամբարեւելի հիւղս
 իւրեանց զպաշար համբարոյ, գիւրու-
 թիւնս, այլև զամենայն քաղցրութիւն
 կենցաղական: Իջցուք ստէպ ՚ի բար-
 ձանցաստի յայցելութիւն թոռանց մե-
 ըոց ՚ի խրճիթս իւրեանց, և ընդ սրտ-
 զալից հովանեօք պատմելնոցա զսքան-
 չելիս Բարձրելոյն, քաջալերել զնոսա
 յաստուած պաշտութիւն և յառաքի-
 նութիւն, խնդակից լինել ՚ի խնդու-
 թեան նոցա, և միսիթար ՚ի վիշտս տըրտ-
 մութեան: Ի դարևանդաց բլրոյս տես-
 ցուք յայնժամ բիւր Սեղանս ընտանիս
 ծխեալս շուրջանակի. և ծուխ ողջա-
 կիզացն թանձրացի զբլրովս՝ նուիրա-
 կան ամպովք ընդ որս անցցեն թափ՝
 աղօթք մեր սրտեռանդն վասն ազգի
 մարդկան: Եւ յորժամ եկեսցէ հասցէ
 տարեկան օր Քաւութեանն, և հուրն
 երկնառաք իջցէ ՚ի վերայ առաջին և
 ամենասուրբ Սեղանոյն, ժողովեսցին
 նոքա յայնժամ միահամուռ ՚ի վերայ
 բլրոյս, և մեք յառաջընթացք ՚ի միջի

նոցա 'ի զոհագործութիւնն, յորում
 պահու գետնատարածք կացցեն նոքա
 յերկրպագութիւնն Տեառն՝ պար ա-
 ռեալ զմեօք յընդարձակածիր բոլորա-
 կի : ʔ

«Այսպէս է Ասյին, այսպէս աղա-
 ղակեցի անուշակ իմն հիացմամբ. և
 մատուցի համբոյր այտիցդ՝ գորովա-
 խառն ցնծութեամբ : Յետոյ մայր քո
 առնու զքեզ 'ի գիրկս իւր ակար, ո-
 յում ձեռնատու եղէ կանգնիլ յոտս 'ի
 դալարեաց, և ածի զնա անաւագեալ
 յուժոյ 'ի խրճիթ մեր՝ որ չէր ինչ հե-
 ուի : 'Ի սուղ ժամանակի եկն կորով և
 աշխոյժք 'ի կազգութեան գողտրիկան-
 դամոցդ . ծաղր և զուարթութիւն ցայ-
 տէին յաչս քո, և 'ի գեղայտիցդ : Ապա-
 քէն հաստատեալ էին բարձք գիրդ ո-
 տիցդ ուժեղ կայտուել 'ի ծաղկանց մի-
 ջի, և շրթունքդ մատաղիկ 'ի թոթովել
 զտղայական ծնունդս մտացդ, յորժամ
 ծնաւ մայր քո զՄեհալա, որ ապա
 որդեակ իմ՝ քեզ հարսնացաւ : Դու
 յայնժամ ցնծալից կայտուէիր զնորա-
 ծին քերբդ, համբուրէիր զնա, և պա-

կէիր նորաքաղ ծաղկօք: Յետոյ Աբէլ մայր քո զքեզ ծնանի . և ապա զքեզ՝ Թիրզա զուգակից : Ո՛վ . որպիսի խընդու-թիւն զեղոյր զմեօք և յափշտակէր, երբ զձեր տեսանէաք խաղս տղայականս, և զանմեզ հրճուանս . և որպէս ողիք ձեր տղայահասակք դամբան ըզդամ արձակեալք՝ փորձէին զիւրեանց կորով, և առ փոքր փոքր հասանէին յարբունս աճելու-թեան : »

«Յայնժամ ուշի ուշով հսկէաք առ ՚ի ձեր մշակու-թիւն. զբարուց ձեր ըհհակամիտու-թիւն ՚ի բաց տանել յոչ բարւոյն, որպէս զի բողբոջեացեն այնք որպէս գեղեցիկ փունջ գարնանային ծաղկանց, և կապեալք ՚ի մի՛ բուրեացեն զառաքինու-թեան զհոտանուշից: Քանզի ՚ի խայտալ ձեր տակաւ տղայօրէն ՚ի վերայ ծնդացս՝ ապաքէն տեսանէի, զի մարդ մեղսածին՝ ոչ նուազ մշակու-թեան կարօտանայր, քան երկիր անիծեալ վասն մեղաց. միայն ընդ արթուն մշակու-թեամբ վերընծիւղին ՚ի նմա ձիրք բնաւորք, և ազնուական յօժարու-թիւնք: Եւ արդ՝ որդեակք իմ,

աճեցայք դուք՝ ի չափ կատարման, որ-
պէս աճէ մատաղատունկ՝ ի ծառ պրտ-
ղաբեր : Օրհնեալ Տէր Աստուած , որ
այսչափ սքանչացոյց՝ ի վերայ մեր ամե-
նեցուն զողորմութիւն իւր և զբարու-
թիւն : Մի հեռասցի երբէք ի սրտից
ձերոց՝ սէր դորովական առ Տէր Աս-
տուած ձեր , և անբիծ առաքինու-
թիւն , որով և շնորհք և օրհնութիւն
երկնային՝ բնակեացեն ի տունս ձեր
միշտ և հանապաղ : »

Լուեաց աստանօր Նախահայրն ի
պատմութենէ անցիցն անցելոց : Ձոր
օրինակ յորժամ խանդակաթ փեսայ
նորահասակ՝ առննթեր նստեալ հար-
սին իւրոյ սիրեցելոյ , յելս արշալու-
սոյն ունկն գնէ երգոց քաղցրախօս
Սոխակին , ամենայն ինչ լուէ շուրջա-
նակի . սրտառուչ դայլայլիկքն դաշ-
նակաւորք նոցին ախորժակաց՝ ճնշեն
յաչաց նոցա շիթս արտասուաց . սա-
կայն ի լուէլևս երգոց , նոքա տակաւին
լուիկ ունկնդիր լինին յերկար՝ յակ-
ճիւս ի դիտակ ծառոյն՝ ուր եղանա-
կէր երգեցիկ թռչուն , թէպէտ ոչ ևս

երգէ նա, և այլ թռչունք սկսանին
 զիւրեանց բազմաձայն ճճուիւն: 'Ի
 սոյն տիպ նմանութեան և 'ի լուէլ՝ Նա-
 խահօրն, որդիք նորա և Կողածինն ե-
 րևէին դեռ յակճիւս՝ բերանաբաց և
 ունկնամատոյց: Այլ և այլ անցք պատ-
 մութեան նորա, զանազանս 'ի նոսա
 ազգէին կիրս. էր զի՝ ճնչէին արուա-
 սուք յաչաց. և շրջէր գոյն դիմաց.
 էր զի՝ ցայտէր 'ի նոսա պարզութիւն
 լլջամիտ և ժպիտ անուշակ: Շնորհս
 ապա մատուցին առհասարակ՝ Նախա-
 հօր մարդկութեանս՝ արտասուլիսառն
 ցնծութեամբ: Աւազն Կային ևս շը-
 նորհ կալաւ, բայց երևէր դժուարա-
 մոք քան զայլսն. ո՛չ արտասուք յաչս,
 ո՛չ ժպիտ 'ի շրթունս:

ՄԱՆ ԱՐԵՎԻ

Ե Ր Գ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ՅԱՅՆԺԱՄ ելին ամենայն 'ի հո-
վանոցէ անտի, և Աբէլ գորովանօք
ողջագուրեաց զեղբայր իւր. լուսին
համապայծառ լուսատու էր 'ի գնացս
նոցա, և ամոլք իւրաքանչիւր դէմ ե-
դին յիւրեանց տաղաւար: Չուար-
թացեալ Աբէլ ընդ անձկալուոյն իւ-
րոյ, ասէ. — «Որպիսի՞ խնդութիւն
զեղու 'ի սիրտ իմ: Եղբայր իմ . . . բա-
բէ. ոչ ևս է ցասմամբ ընդ իս. կամի
նա սիրել զիս: Ո՛հ. արտասուք՝ որ թա-
ցին այսօր զճնօտս նորա որպէս յափռչ-
տակեցին զիս խնդութեամբ: Ո՛չ. ոչ
այնպէս տարափ ցօղոյ զուարթացու-
ցէ զգարուն, որպէս այն արտասուք

զիս զուարթացուցին : Ամէհի մըրիկ սրտինորա հանդարտեաց . անդորրու-
թիւն և ուրախութիւն դարձան 'ի մեզ : Աստուած իմ՝ որ հսկեցեր ան-
բաւ դթութեամբդ 'ի վերայ ծնողաց մերոց 'ի բնակել նոցա միայնակ յընդ-
արձակութեան երկրիս , դու ինքնին սաստեա՛ բազմածուփ կոհակացն՝ ոչ ևս յուզել զարթնուլ 'ի նմա : Խ

Թիրղա փարի զսիրելեանն . խնդու-
թիւն անճառ կենդանացուցանէ ըզ-
բարբառ բերանոյն . ասէ . — « Ա՛հ ,
ոչ այնպէս զովացուցանէ անձրև ա-
նուշակ զարևակէզ դռշտավայր , և
ոչ դարուն դարձաւոր յետ առաջին տխուր ձմերայնոյն՝ այնպէս ոգենորոգ զուարթացոյց զծնողս մեր միայնաբը-
նակս յերկրի , որպէս զուարթացու-
ցին զիս այս արտասուք , այս դարձ սի-
րոյ մերս հարազատի : Ո՛վ տօնելի ժամ .
կայտառութիւն , և զուարթութիւն դարձան 'ի ցաւագին երեսս ծնողաց .
ուրախութիւն և բերկրութիւն ծովա-
ցան 'ի սիրտս նոցա : Տօնելի՛ ժամ .
Բնութիւնն թուի ինձ այսօր գեղեց-

կագոյն, և քոյդ լոյս լուսինդ գիշերաւիառ, սլայծառագոյն ևս: — Այս սկէս սրտից նոցա ուրախութիւնն 'ի շրթունս անգր ճեմ՝ առեալ շրջէր:

Յուղի անկաւ և կային առ իւր խրճիթ՝ միահետընդ իւրումն Մեհալայի: Ակնարկէր սա խանդաղատաբար 'ի նա, գգուէր զաջ նորա առ շրթամբք իւրով ասելով երկեղաբար. — « Եւ ո՞ր պնժպիտ ծանրութիւն իցէ այդ՝ սիրելիդ իմ՝ երևեալ 'ի տեսիլ դիմացդ: Հանգարտութիւն որ դարձաւ 'ի քո սիրտ, ո՞չ բաւական իցէ բերել պարզութիւն յաչս, և զկնճիւն լուծանել զճակատուդ: Գիտեմ՝ զի բնաւոր ծանրութիւն բուսոյ բարուցըդ՝ միշտ 'ի չափու կալաւ զիւր խընդութիւն, և ամփոփեաց զայն 'ի քո սիրտ: Բայց և այնպէս սիրեցեալդ իմ, որպիսի խնդութիւն, որպիսի հաճութիւն յերեսս քո խայտայր, և յաչացդ ցայտէր յընդգրկել քո զհարազատդ եղբայրաբար: Յայնժամ օրհնեաց զքեզ Յաւիտենականն յաթուռոյ իւրմէ, յայն ժամ և Հրեշտակք

Թեապարիկք՝ արտասուլս գողցես հե-
ղին զմեօք առ ցնծուԹեան : Թոյլ
տուր անձկալիդ իմ՝ խանդաղակաԹ
սիրոյս , Թոյլ տուր սրտառուչ հըր-
ճուանացս փարիլ զքե : — Այսպէս
ասացեալ փարեցաւ զնովաւ :

Կային գիրկ ընդ խառն եղեալ՝ ան,
դէն՝ ի վերայ եբեր . — «ՈւրախուԹիւն
ձեր անչափ՝ կծանէ զիս . արդարեւ կը-
ծանէ այն : Ո՛չ ապաքէն գովաւ ինձ՝ ի
դէմն ածէք ակն յայտնի . Որպէս Թէ
Կային ուղղեցաւ . յառաջն՝ այր չար
էր , ախտակիր և եղբայրատեաց . . .
Ո՛չ այդպէս , ո՛չ ախտակիր էր , և ո՛չ
չար . . . Զ ինչ քան զայդ ծաղրական .
եղբայրատեաց զիս համարել , վասն ոչ
անդադար զնովաւ գալոյս գրկածու-
Թեամբ և արտասուօք : Իմ չլիք ատե-
ցեալ զեղբայր . չլիք երբէք . քաւ մի
լիցի . միայն զի՝ մեղկուԹիւն նորա կա-
նացի առն անվայել , որով գողանայ
յինէն զգորով ծնողացս , այդ է որ զիս
դառնացուցանէ . . . այդ միայն : Առ
այսոքիւք Մէհալա . . . . ոչ վայրա-
պար է այն՝ զի անժպիտ խոժոռու-

Թիւն կնճռէ զիմ՝ ճակատ : Ո՞ր ան-
հանճարուԹիւն հօր մերու՞մ, միշտ յե-
ղեղէլ առ մեզ զամօթալի սպառմու-
Թիւն զիւրոյ անկման, և զամենայն
անցս աղիտից եղելոց անտի : Զի՞նչ
հարկ՝ լինել մեզ իրազէկ, և լսել վեր
'ի վայր՝ Թէ 'ի սակս իւրոցն յանցա-
նաց և մօր մերոյ կորուսաք զԲրախտ
ինչ փափկուԹեան, և Թէ նոցին յան-
ցանօք այժմուս Թշուառացաք : Եթէ
անգէտ էաք այնմիկ, ԹշուառուԹիւն
մեր լինէր արդեօք դիւրակրելի, և ոչ
աշխարհաք զկորուստ զոր յանգէտս
կորուսաք : »

Հեղձոյց Մեհալա 'ի սրտի իւրու՞մ
զդառն մորմոք, և յարտեանաց զար-
տօսր. հայեցաւ յերեսս առնն՝ նշմա-
րել ինչ յաջն առ 'ի համարձակու-
Թիւն սպտասխանատուուԹեան . և
ասլա ասէ բանիւք ողորանաց : — «Մի
բարկանար ցանկալիդ իմ . ոչ զօրեմ
ԺոյԺ ունել յարտասուացս : Մի բար-
կանար յաղաչել իմում՝ զերեսս քո :
Մի ցանկալիդ իմ , մի Թողուր ամպոց
ԹաղծուԹեան առ 'ի քէն փարատելոց

կրկին գումարիչ զանձամբ: Դարձո՛
 'ի հողւոջ զանշամանդաղ պարզու-
 թիւն, և մի տեսաներ հանապազ թը-
 շուառու թիւնս և եղկու թիւնս միայն,
 ուր չէր արժան տեսանել քեզ՝ բայց
 անբաւ ոլորմու թիւնս, և շնորհս աս-
 տուածական: Մի պախարակեր զհայր
 մեր սիրելի և զմայր գորովագու թ, զի
 մեզ պատմեն զսքանչելիս Տեառն առ
 մարդն մեղուցեալ, առ 'ի տնկելոյ 'ի
 սիրտս մեր երախտագիտու թիւն ջերմ-
 եռանդն, և հաստատուն ասպաւինու-
 թիւն առ նա: Մի աղաչեմ, մի պա-
 խարակեր զնոսս, զորս ամենայն ար-
 ասոր տրտմու թեան՝ ամենայն հեծու-
 թիւն 'ի վշտամբերու թեան երևեալ
 յանձինս մեզ՝ տանջէ անբերելի սըրու-
 ցաւու թեամբ: Մարտիր սիրելիդ իմ,
 մարտիր ընդ դառնու թեանն՝ զի մի ան-
 դրէն սողոսկեացի 'ի սիրտ քո, և մի 'ի
 խաւար տրտմու թեան ընկղմեացէ զա-
 ւուրս քո, և զմեր: « — Լուեաց Մե-
 հալա, և արասորա թոր աջօքն հայե-
 ցաւ 'ի նա խանդաղանօք, և ժպիտ
 սիրալիր ծաղկեցաւ 'ի տրտմազգեցիկ

դէմն նորա : — «Յաղթեցից այնմ , ա-
սէ Կային , յաղթեցից դառնութեանն՝
որ անդրէն գայ սպրդել մտանել 'ի
սիրտ իմ . առ իս Սիրեցեալդ իմ . ոչ
ևս ընկղմեոցէ այն զաւուրս իմ և զքո
'ի խաւար տրտմութեան : » — Զբան-
սըն ասաց , և զուարթացոյց զնա :

Ապաքէն 'ի վաղուց հետէ Ոգի ինչ
պղծութեան՝ զոր Անամէլէք անուա-
նէն Սանդարամեոք , սպասեալ լրտեսեր
զգնացս սորա և զզրոյցս : Մի էր սա
'ի դիւաց անտի 'ի յետնորդ դասուէն ,
այլ յամբարտաւ անութեան և 'ի փա-
ռասիրութեան՝ ոչ երկրորդ քան զՍա-
տանայ : Բազում անգամ 'ի Սանդա-
րամեոս դժոխոց յընկերաց զորս ան-
գոմնէր՝ խոյս տայր 'ի ներքսակողմն եր-
թալ նստել յառանձնութեան : Անդ
'ի մէջ ծծմբահոս գետոցն խոխոջեւոց
ընդ բոցակէզ յատակ , 'ի մէջ մառախ-
լապատ քարանձաւացն վիթխարեաց
որոց ծածկէին գագաթունք սևակա-
տարք յամպս մրրկածուփս , մռմռայր
ընդ անարժան հանգիստ իւր անգոր-
ծական : Սարսափե լի անդրադարձ՝

յորդեւանդն բոցոյն ցոլացելոյ 'ի գլխոց լերանց 'ի դէմս ամպոց, արձակէր շող ինչ աղօտափայլ 'ի վերայ խաւարաբորբ ուղւոյն՝ յոր բերէին գարշապարք իւր Թափառականք ։

'Ի ժամանակի յորում հռչակէր Տարտարոս՝ խռովայոյզ խառնաձայնութեամբ զյաղթանակ և զներբողեան զիւրոյ Արքայի, այն ինչ սորա դարձ արարեալ 'ի նորաստեղծ հողագնտոյս՝ պատմէր գոռոզաբար 'ի բարձանց հրեղէն գահոյիցն, սրպէս մուրրեցոյց զնախաստեղծան, և բռնագատեաց զերկնից Միապետ որոտալ շանթել 'ի ձակատ իւրոց նորաստեղծ ձեռակերտից՝ զգատալձիւ մահուն և զանիծից, յայնժամ սևափրփուր Թոյն նախանձուն՝ ուռուցեալ այտնու յախոնդանսն Անամեւեբայ ։ ” — Փառք և պատիւ, ասէ նա ընդ անձն, ուրեմն նմա՞ միայնոյ, և նոցա՝ որք գոռոզաբար նստին բոլորեալ զգահոյիւք նորա ։ Իսկ ինձ մնայցէ՞ աստանդիլ՝ աննըշան անանուն 'ի խաւարջտին խորշս Սանդարամետաց՝ 'ի յետին խառնի-

ճաղանջ սինլքորաց : Ոչ . ոչ այդպէս .
 հնարեցայց շահատակեցայց և ես , ընդ
 որ ասլէսցին յիմարեացին նոյն իսկ
 տարտարոսք . և յայնժամ Սատա-
 նայ . . . այո՛ նոյն ինքն Սատանայ մի
 իբրև զմիոյ 'ի խաժամուժ ամբոխէ
 գժոխոց՝ մի առնուցու զանուն իմ 'ի
 բերան առանց ակնածութեան : »

Համակեալ 'ի խորհուրդս այսպի-
 սիս՝ նիւթէր յառանձնութեան անդ
 համայնաջինջ ասպականութիւն արա-
 րածոց . աղէտս և թշուառութիւնս
 ազգի մարդկան : Եւ արդարև յաջո-
 ղեաց նմին . գժոխք իսկ գլխովին ափ-
 շութեամբ յիշատակեցին զանուն սո-
 րա : Սա՛ ինքն էր որ 'ի դարս յետին
 գրգռեաց զարքայն ժանտաժուտ 'ի կո-
 տորած անմեղ Մանկանց Բեթլէհէ-
 մի . սա՛ ինքն դառնաժպիտ ծաղու 'ի
 զնին եկաց , զիարդ կատաղէին մարմ-
 նազգեցիկ չարագեքն 'ի հոյլս աղածրի
 մանկանցն . զիարդ ջախէին զնոսա որմ
 զորմայն արիւննաշաղախ , կամ մարդա-
 խոշոշ սուսերաւ յօշոտէին զնոսա 'ի
 բռնամարտիկ գիրկս կողկողագին մար-

ցըն : Սոյն սա կայր յայնժամ սաւառ-
 նաթիւ 'ի վերայ բարձրակատար աշտա-
 րակի չուառացելոյ քաղաքին՝ լսել
 զճիչ մանկանց կոտորելոց, զողբ և
 զկական մարցն անովսիթար : Հայեր
 դժոխային իմն խնձղանօք, սրպէս դիւա
 կունք մատաղք՝ գէշագէշ ծայրա-
 տեալք, և լայնասպասառ խոցուածովք
 աղճատեալք դնէին տապաստ ցիրք
 ընդ ցիրս՝ կոխան ընդ արիւնոտ կօշ
 կօք արշաւասոյր դահճացն, և ողորմ
 հեծէին . և զխորդ մարքնոցա և հարք,
 քորք և եղբարք լերդակոտուր կակա-
 նաւ, գեանաքարչ թաւալէին 'ի ճա-
 սպաղիս անդ անմեղ արեանն ծովացե-
 լոյ :

«Ելից, ասէ սա ինքն Անամեւէք,
 ելից 'ի վեր յերես երկրի . տեսից
 զլինչիցեն սպառնալիքն՝ Մահու մե-
 ռանիցիս . ելից և ինձէն մեռուցից : »
 — Յետ այսորիկ ել սա ընդ գուռն
 Տարտարոսին՝ զհետ երթալ շաւղաց
 զոր կոխեալն էր Սատանայի 'ի վաղե-
 մի գիշերին, և 'ի խռովայոյզ թագա-
 ւորութեան վճիցն անգնդոց : Որպէս

քաջազէն նաւ հե՛նախաղաց՝ որ դե-
րեալ տանի զդէրութիւն իւր ընդ
անհուն ծովուն աստարէզ, դիշերայն
նաւարկէ առագաստալիւր, ելանէ 7
յափն Եսպերիոյ, անկանի յանկար-
ծուստ զխաղաղանիստ բնակչօք դեղջ
ուրեմն, զորոյ յափշտակէ զկայտառ-
մանկտի . յայնժամ ողբս առնուն կա-
կանաւ զծովափամբն՝ ծնողք նոցա,
քորք և եղբարք, և հարսն անմխի-
թար, սլուցեալք անթարթ զհետ դե-
րեւարաց հեռացելոց :

Ոչ անտխալ յօրինակէս՝ և Ոգին սան-
դարամետական ճախրէ երագաթուիչ՝
բայց ընդ երկար թարթափումբ ՚ի
խաւարակուռ ինքնակալութեան ա-
մայաբնակ դիշերոյն . մինչև անագան
ուրեմն նշմարէր ՚ի բացուստ ՚ի սահ-
մանագլուխս նորաստեղծ տիեզերացս
զազօտ փայլումն վերջին լուսաւո-
րացն :

Օրինակ իմն . որպէս չարագործ ոք՝
որոյ մտաբերեալ ՚ի սպանութիւն դի-
շերային՝ երթալ ընդ խաւար խոր դի-
շերոյն ՚ի քաղաք ինչ արքունի, ընդ

տեսանե՛լն զայն բացուատ պայծառա-
ցեալ 'ի դիւրի ջահիւք անթուեւեօք ,
ահ ընդ ահ սողոսկի սպրդի անգա-
նօր՝ խուսափեալ 'ի լուսոյ լաստե-
րաց : Ոչինչ ընդհատ ըմբռնեալ եր-
կիւղիւ Այսն պիղծ՝ սողոսկի յա-
րամբի 'ի ներքս մտանէ յերկիր , 'ի մէջ
տիեզերական արարածոց : Ոչ ընդեր-
կար եկաց թեատարած 'ի վերայ հո-
ղադնոոյս 'ի խնդիր բնակութեան մար-
դոյն . աչք իւր կորովաբիբ նշմարե-
ցին զայն ընդ հուսու խոյանայ 'ի բար-
ձանց 'ի ստորև 'ի ծմակս անտառաց :

«Ահաւասիկ , ասէ նա , ահա՛ եր-
կիր որ 'ի նմանէն անիծաւ . 'ի սա-
ւառնեւ իմում տեսի 'ի բարձուէ ըզ-
Գրախան՝ պահեալ բոցեղէն սրոյն
շուրջանակաւ . . . գեղեցիկ արդարև՝
երկնային մարմանդիցն հանգունաւոր .
կորուսի՛ն նոքա զայն : Բայց և երկիրս՝
չէ՛ ինչ գեհեան : Գուցէ հաւաչա-
գին խոնարհ պաղատանօք՝ ցածուցին
զսրամսութիւն բարկութեան նորա .
գուցէ մարմին նոցա թանձրագոյն՝
նշաւակ է տանջանաց և ցաւոց , առ

որս անտեղիտալի էն ոգիք մաքրա-
 դոյնք, և 8 մարմինքն եթերականք .
 զի աստ հնար էր ինձ երջանկանալ,
 թէ ոչ ամենայն ուրեք ինձ զհետ գայ-
 ին դժոխք . . . . Տեսանեմ զՀրեշ-
 տակս՝ զի զգնան աստանօր . դուն գոր-
 ծեսցուք խոյս տալ 'ի տեսոյ նոցա .
 գուցէ արդեօք խոչ եղիցին իմում
 ձեռնարկուլթեան : Անդ 'ի վերայ
 բլին տեսանեմ ահա զգերդաստան
 Մեղաւորաց՝ 'ի գործ վաստակոց .
 բայց թշուառութիւն չերևի ինչ 'ի
 նոսա . գուցէ մահուամբ ունի այն
 սկիզբն առնուլ . . . զչափ առցուք, և
 սպանցուք : Հրապուրեսցուք ևս զնո-
 սա յոճիրս ահագինս . . . զի որպէս
 եսս կարծեմ՝ սիրտ նոցա ընկալուչ է
 ամենայն մոլորութեանց : Սատանայի
 յաջողեաց նոյն՝ դիւրահնար պատրա-
 նօք . և այն՝ յորժամ դեռ ևս կատա-
 րեալքն էին . զիարդ ոչ դիւրագոյն
 եղիցի ինձ զարդիւս, յորժամ այնպի-
 սիք չեն, յորժամ ընդ անիծիւք գրա-
 ւեցան : Հրապուրեսցուք զնոսա յան-
 հնարին 'ի նախաճիրո՝ մինչև քստմնեալ

Հրեշտակաց փախիցեն յերեսաց երկրի . և որ ստեղծն զնոսա , ջնջեսցէ կայծակնահար , կամ 'ի Թափս դժոխոց սուղեսցէ զնոսա : Յայնժամ մեք կողմեալք առ սևաթոյր գետափամբք՝ տեսցուք զայն հանդէս . տեսցուք բարձրածիծաղ՝ զհարդ Թաւալադլոր խաղան 'ի բոցակոհակ ալէգետ Տարտարոսին՝ գեղեցիկ բնակիչք նորաստեղծ աշխարհի : Տեսանեմ ես յանդի զոմն՝ որոյ խոժոռ է ճակատ և կնճռեալ . եթէ գոյ ինձ գուշակել 'ի գծագիր երեսացն , մեծամեծս գործեցից գովաւ : Երթայց հետազօտել զյօժարու թիւն բուսոյ բարուց նորա , և զխորհուրդս մտաց՝— Այսպէս ասացեալ նորա , ԹաքԹաքուր խորամանկու թեամբ շրջէր 'ի մարդկան միջի՝ մտաբերեալ 'ի մոլորումն նոցա , և 'ի սատակումն :

Յայսմ վայրի Թևապարէր Չարադեն այն առննթեր Վայենի և իւրոյ ամուլակցի՝ գաղտնալուր ունկնդրու թեամբ որ առ միմեանս զրուցաց : Այն ինչ մտանէին տակաւ 'ի խրճիթ իւ-

րեանց՝ զտեղի առ լուիկ, և ունչս ա-
րարեալ նոցա՝ ի թիկանց՝ երկրորդեաց
այսինակատակ ծաղու զասացեալն .
— « Մի թողուր ամպոց թաղծու-
թեան փարատելոց առ ՚ի քէն՝ կրկին
գումարիլ զանձամբ : Մարտիր ընդ
դառնութեանն որ տնդրէն սողոսկի :
. . . . Ո՛չ ո՛չ . եղկելի գու Մարտիկ .
բարին ոչ բողբոջեացէ երբէք յանդաս-
տան քո ՚ի դժկամակ . գիտացլոց ես՝
միշտ աղարտել զայն : Եւ զամպս
տրտմութեան որք փարատեցան , գու-
մարեցլոց զնոսա . . . . գումարեցլոց
զգագաթամբ գլխոյդ՝ այնպէս թան-
ձրամած , այնպէս թխալայորդ , իբրև
զայնոսիկ՝ որ մածեալ են մշտախա-
ւար զկատարօք լերանց սանդարամե-
տականաց : Չի՛նչ քան զայս վաստակ
գիւրաձեռն : Դու քեզէն զանձամբ
գումարես զայնոսիկ , ինձ մնայ միայն
ձեռն տալ : Չի՛նչ այլ ինձ քաղցրա-
գոյն . եղէց քեզ ձեռնտու գումարել
զայնս ՚ի քոյին գլուխ . որպէս զի ա-
ղէաք , թշուառութիւնք և չարիք նո-
րագիւտք դեռ ՚ի մահկանացուաց ան

ծանօթք՝ ծագեացին՝ ի նոցունց՝ ի նոսին . և յայնժամ աղջամուղջք մըլտագոյն ծածկեացեն զաւուրս ձեր , մըլտագոյն իբրև զգիշեր անծագելի՝ վերաբազմեալ առ դրանդեօք Սանդարամետաց : »

Ժամ էր այնուհետև ելնց ծիրանաձայր ակնասպարար արևուն . վայրք աւմենայն հնչէին ի դայլայլիկս երգոց և ի հրճուանս : Առնու Վային զանօթս իւր ելանել յանդաստան՝ զոր ողջագուրեալ էր Աբելի սիրապատար , և կայր ի պատրաստի հորդան տալխաշանցն յարօտ ցօղագին : Մեհալա և Թիրզա ձեռն ի ձեռն երթալ կամէին ի բուրաստան անդր . յորոյ ի միջակին կառուցեալ էր Սեղանն . և ահա ել Նախամայրն արտաքս ի խրճթէն՝ կողկողագին անձամբ և կոծմամբ : Դիմեցին նոքա՝ լի տագնապաւ և սրտատրուի , սպար առին զնովսաւ : — « Զքէ մայր իմ . . . լմն դու . . . և ընդէր : » — Այսպէս հարցանէին նոքա . հայեցաւ ի նոսա Եւա ցաւագին , և յաւել ի լալ , և ապա հեկեկախառն ձայնիւ ա

սէր . — « Բա՛բէ որդեակք իմ . և ո՛չ
 լուայք զդառն հեծութիւնս որ ելա-
 նէին 'ի խրճթէ մերմէ : Խիթք դժըն-
 դակք զայս գիշեր կալան զհայր ձեր :
 Ահա կուուի նա ընդ ցաւոց՝ որ թափ-
 անցանէն զուղեղ ոսկերացն . կուուի
 ընդ հառաչանացն որ զթոք նորա դժ-
 ուարաշունչ՝ հեղձամուղձ առնեն . նա
 հանջել կամի զամենայն ճիչ առ 'ի զիս
 մխիթարելոյ : Ո՛հ . որդեակք իմ . տադ-
 նասդ և ահափետք խաւարին՝ կուտե-
 ցան զգլխով մօր ձերոյ . անձն իմ դառ-
 նավիշտ ոչ կամի մխիթարիլ : Բազում
 անգամ յորժամ կայ հանդարտիկ՝ և
 ոչ հառաչէ , երևի խորասոյզ 'ի խոր-
 հուրդս մտաց . և ասպա յոգւոց հա-
 նէ տառապագին յանկողնի . քրտունք
 ցրտագին թանան յայնժամ զիւր ճա-
 կատ , և արտասուք ընկրկեալք՝ ուղ-
 խօրէն վիժեն յաչաց նորա : Ո՛գուշա-
 կուլթիւն սարսափելի . . . ճնշես դու
 զահաբէկ ոգիս որպէս լեառն բարձրա-
 կարկառ : Հաստատեցէք զիս դաստէրք
 իմ , զիս զթշուառացեալ մայր . երթի-
 ցուք 'ի խրճիթն : » — Յենոյր ասպա

արտասուլադին յուս Մեհալայի . ըն-
թացակից ունելով զսգաւոր ուղե-
կցութիւն զաւակացն՝ դարձ առնէր
'ի խրճիթ :

Պար առին ցաւադին անձամբ առ
հասարակ զմահճօք Նախահօրն . կող-
մնեալ էր սա անդորրաւէտ խաղաղու-
թեամբ . դէմք իւր և շարժուածք յայտ
առնէին՝ զիարդ ոգի իւր 'ի ծուփս
անդ ոգետանջ ցաւոց՝ կայր մնայր
ինքնատէր և իշխեցող անսպարտելի :
Անուշակ իմն ժպիտ յանձին բերեալ,
և դորովախառն զցաւագնելովքն ակն-
արկեալ՝ ասէր . — « Ո՛ սիրանուհիք
իմ . ձեռն Տեառն եհեղ զիթ ցաւոց
յայս մարմին կաւեղէն՝ կեղեքել զա-
ղիս . օրհնեալ է Տէր՝ որ զամենայնն
դարմանէ իմաստութեամբ : Թերևս
հրամայեաց նա ցաւոցս արձակել ըզ-
կասպանս՝ որ կաշկանդեալ ունի զոգիս
ընդ մարմնոյս , և հողն դարձցի յերկիր
ուստի առաւն : Հնազանդ եմ ես . մը-
նամ երկրսպագութեամբ ահագին օր-
հասական ժամուն . օրհնեցից զՏէր
կենաց և մահու , մինչև ցնդեսցի փոշի

խմ . յայնժամ հողուոյս լուծեալ 'ի մարմնոյս զոր ընկճեցին անէծք , արժանագոյն ևս օրհնեսցէ զնա : Այո Աստուած խմ . դու ինքն շնորհեցեր ոգւոյ մահկանացուաց այսպէս խորհել բարձրագոյնս : Արդար և իրաւ . զի ես ինքն եղէց առաջինն 'ի տալ հողոյն զհող խմ . բայց օգնեալ ինձ Ամենակալ . տուր սպայծառ երանաւէս յուսոյն մի ստուերանալ յաչացս երբէք . մի թողուր զիս Տէր , մի աղաչեմ , յորժամ սարսափելին այն օրհասական ժամ՝ կանգնեսցի 'ի սնարից խոց , և արհաւիրք վերջինք դողացուցեն զուկերս խմ : Մի դու Ե՛ւա՝ մի տանջեր զիս . և մի դուք որդեակք սիրելիք՝ անմխիթար ձեր լալեօք : Բա՛բէ . . . ո՞րպէս ընկղմեալ երևիք 'ի խորս տըբտմուժեան անբարբառ : Սիրելիք խմ . . . ո՞հ . մի տանջէք զիս անմխիթար ձեր լալեօք : Թերևս այս խիթքցաւոց կարասկտ են մահուն , որ ոտն առ ոտն մերձենայ առ իս . թերևս Տէր Աստուած խմ հաճեսցի ևս 'ի բաց առնել զայնոսիկ : Բայց և այնպէս պատրաստ

լերուք մի ընկձեւ ՚ի սգոյ՝ յարժամ կոչեացէ նա զոգի իմ՝ ՚ի հողազանգուած մարմնոյս և յաշխարհէ աստի, յորժամ կոչեացէ զիս ՚ի ձէնջ ր . . . . .
 — Յայս բան ելաց Նախահայրն . հայեցաւ լուիկ ակնկառոյց ՚ի մի մի զաւակացն . բայց աչք իւր արտասուալիցք բևեռեցան անթարթափ և յոք նաթախիծ ՚ի Նախամայրն Եւա . և ասլա վերստին դարձեալ ՚ի կարգ բանիցն ասէ . — «Ահ . ապաքէն տեսութիւն առաջին մահուան՝ սոսկումն է և քսումն լի ականատեոլիցդ . բայց ահաւորագոյն ևս ե զիցի այնմ՝ որ նախ առաջին զմահ ճաշակէ : Ինքնին Տէր Աստուած օգնական է ձեր . որ ՚ի ներդուլեան մերում չեթող զմեզ երբէք, նոյն ոչ թողցէ զիս յահագին ժամուն յայնմիկ : Ելէք այժմ որդեակք իմ , ելէք արտաքս . յաղծս կացլիք առ Տէր . թերևս քուն ինչ քաղցրիկ հանգուսցէ զմարմին իմ ոդեսպառ : »

Լուեաց Նախահայրն ազգի մարդկան . որդիք իւր լալագին խոնարհեցան առ ՚ի համբոյր աջոյն թոշնելոյ :

— «Այո՛ հայր, գոչեցին նոքա, երթիցնո՛ւք անկցո՛ւք առաջի Տեառն սպաղաստիսառն, առաքել ՚ի վերայ քո նինջ քաղցրութեան կազդուրել զդդիս քո: Իցէ՞ թէ՛ լսելի եղիցին աղօթք մեր. և մինչև սթափեալ ՚ի քնոյ՝ առցէ Տէր ՚ի քէն զխիթս ցաւոց: »

Ելին որդիքն ՚ի խրճճէն՝ դաշն հեկեկանօք. Նախամայրն միայն մնաց առ մահճօքն: — « Կամէի նիրհել, ասէ Նախահայրն. ո՛հ. մի լար քաղցրիկ կողակից. ո՛չ դժաս յիս աճեցուցանել զիմ աղէտ, և իսպառ հատանել յաչաց զքուն: » — Եւ ասպա արկեալ զերեսօք զմաշկեղէնն առ ՚ի ծածկել ՚ի կնոջէն զանհնարին ցաւոցն երաշխեալ՝ որ տաղնապէր զնա անհանգիստ, խօսէր յինքն լռելեայն. — «Դու այն ժամ իցես լի ասիւ և դողութեամբ: Այո՛ այո. ո՛րպէս ասագինս զինև ծանրանաս: Տէր, Տէր ամենակալ. մի թողուր զիս զմեղաւորս: Եւ սակայն, որչափ և ասագին իցես, մխիթարութիւն էր ինձ՝ և ոչ փոքր, թէ և ասաւորագոյն ևս լինելիք դու, թէ կարո-

զուձիւն միայն էր ինձ՝ վասն ամենե-
 ցուն մեռանելիմահ, վասն ամենեցուն
 'ի հող լուծանիլ: Բայց ոչ այդպէս •
 զհետ իմ եկեացեն նոքա • 'ի վերայ
 ամենայն կանանցածնաց տարածեցին
 երբեմն արհաւիրք քո, և զարհուրե-
 լիդ խաւար: Զի զի՛նչ ծնունդք յե-
 րանաց աստի՛ բայց Մեղաւորք Մահ,
 կանացուք: Որ յինէն կեանս ընդու-
 նի, ընդունի և զմահ • բաժանեցի մա-
 հուամբ յամենեցունց որք լան զմեօք •
 բաժանեցի 'ի խանդակաթ սիրելեաց,
 'ի դրկաց նոցա՝ որք զաստի կենցաղս
 բիւրուք քաղցրացուցանեն ազնուա-
 կան բերկրանօք: Ե՛ւա՝ սիրելիդ կա-
 թողին • զո՞ր արտասուս ոչ հեղցես
 դու դեանատարած 'ի հող մարմնոյս:
 Ո՛ր աղէխորով տեսիլ զարհուրելի • ո՞չ
 արդեօք զդողանի հարկանլցի յայն-
 ժամ փոշի իմ անշունչ, յորժամ որքք
 անսլատասպարք լացցեն զկորուստ ծնո-
 ղաց • յորժամ հարք և մարք անօգնա-
 կանք զիւրեանց միածին՝ զալեաց մխի-
 թար, և եղբարք զքորս, յորժամ կին
 գորովական ճչեսցէ առ մարմնով զու-

գակցին, և խօսեցեալն առ գիահամբ խօսնառն իւրոյ: Մի անիծանէք յայն ժամ որդեակք իմ, մի անիծանէք զհոգացեալ խաղաղակոյտ ոսկերացս: Արդար է յոյժ, զի 'ի մերձենալ մահուն՝ անանջատ իցեն 'ի նմանէ դող և սարսափ. արդար է յոյժ զգալ 'ի մեզ զքովանդակ ծանրութիւն անիծից 'ի յետին յայնմ ժամու՝ որ խլէսցէ զմեզ 'ի մեղսակիր կենաց աստի: Մահն բառնայ 'ի հոգւոյն զայս խեցեղէն անօթ. զի ազատեալ յանիծիցն երջանկացի, եթէ մարտեալ ընդ տկարութեան իւրում և ընդ թերութեանց, և եթէ թևակոխեաց 'ի թռիչս առաքինութեան: Մի անիծանէք որդեակք իմ, մի զաճիւնացեալ զհող մարմնոյս: Ոչ, ոչ. կեանք մեր յաշխարհի աստ չեն կեանք, այլ երազ անհանգիստ, կամ նորաբոյս ստկունք կենացն հանդերձելոց: Տեղի տուք լերինք անապինք. մի ճմլէք զիս մինչև խալառ: Այո՛ մեռանիմ ես... այլ անդրէն դարձայց 'ի կեանս. սպասեմ այնմ, զորօրինակ հայր դորովագութ՝ որոյ զարթուցեալ

նախ առաջին 'ի զուարճալի առաւօ-
տու գարնայնոյն, սպասէ ցելս արևուն
մինչև մանկունք իւր սիրելիք զարթի-
ցեն և վազեսցեն 'ի գիրկ իւր: Կ —
Այսպիսի էին խորհուրդք Նախա-
հօրն՝ յորժամ անկաւ զնովաւ քուն
անուշակ՝ գիւրիչ և հանգստարար:

'Ի ժամուսնստեալ Նախամօրն ձեռ-
նամած առննթեր նմին լայր գառնա-
պէս, և մրմնջէր գաշն ձայնիւ առ 'ի
զքուն նորա ոչ հատանել. — « Ո՛հ.
որպէս խոցիմ և այրիմ: Ո՛վ անէ՛ծքա-
նէ՛ծք՝ ստուղ մեղաց, յիմ վերայ ծան-
րացո՛, յիմ վերայ զքո բեռն ծանրա-
կիր. հէղ զինև միայն՝ զգառնութիւն
վշտաց կրկին և կրկին: Ամենայն ցաւք,
աղէտք ամենայն՝ որոց գուք տանիք որ
դեակք իմ, ամենայն գան առ յինէն,
ամենայն ցաւք և աղէտք որոց գուք
տանիք՝ հալեն զիս և մաշեն կրկնակի
ցաւովք. ես ինքն մեղայ նախ առա-
ջին: Եթէ դու մեռանիցիս . . . բա՛բէ.
որպէս գողամ յանձին. զինչ այս սար-
սափ ցրտագին. վերջին արհաւիրք մա-
հուն իցե՞ն արդեօք ահէղ քան զայս:

Եթէ վասն խոնցս յանցանաց մեռցիս
 դու Ա՛գամ, եթէ մահուն վերջին տադ-
 նապ անկցի զքե, բարէ, մի հայկցիս
 յայնժամ յիս խեթիւ աչաց և ընդ
 արհամարհանս. մի յայնժամ անիծա-
 նէք ինձ որդեակք իմ, մի անիծանէք
 զմայր ձեր թշուառացեալ: Ապաքէն
 ցայժմ ոչինչ լսելի եղեն նախատինք
 'ի շրթանցդ. բայց աւանդ. ամենայն
 ձեր հառաչանք, ամենայն կաթիլք ար-
 տասուլաց չլցեն այնոքիկ ինձ կսկծա-
 գին նախատինք: Լ՛ուր Տէր, լ՛ուր Ա-
 մենակալ հառաչագին պաղատանացա-
 ղախնոյդ. բարձ 'ի նմանէ զխիթս ցա-
 ւոց. իսկ եթէ այս ցաւք կարապէտ են
 մահու, և մորմնոյն հարկ՝ դառնալ 'ի
 հող, ո՛վ սոսկալի յիշմանս, մի յայն-
 ժամ որոշեսցես զիս 'ի նմանէ. տո՛ւր
 ինձ մեռանել ընդ նմա, մեռանել առ-
 ընթեր. ա՛ռ նախ զոգի իմ, զի մի տե-
 սից զմահ նորա. ես ինքն մեղայ նախ
 առաջին: » — Լուեաց ասալ Եւա, և
 լայր անմխիթար 'ի կողաց Նախահօրն՝
 զորով անկեալ էր թմրութիւն:

Ելեալ էր Վային յանդաստան իւր,

և արտասուէք 'ի ծնօտան ցամաքեալ .
 յեւանեւն աշտակէս խօսէր ընդ անձինն .
 — « Ոչ ժուժէի՝ ունեւ զաչս 'ի լալոյ
 առ մահճօք հօր խմոյ . հեծու[թիւն]ք
 իւր և բանք 'ի խոր խոցեցին զսիրտ
 իմ : Բայց . . . ոչ մեռցի նա , յուսամ
 ես : Տէր Աստուած , տո՛ւր զի մի մեռ
 ցի հայր իմ սիրելի : Այո , ոչ ժու
 ժէի՝ ունեւ զաչս 'ի լալոյ . բայց լալ որ
 պէս զեղբայր իմ՝ զայն ոչ կարեմ ,
 այնպէս կանացօրէն՝ զայն ոչ բաւեմ :
 Ասիցե՛ն դեռևս՝ թէ իմ վայրագ է
 բնութիւն . կամ թէ Աբէլ առաւել
 սիրիցէ զհայր իւր, իբր զի իմ՝ ոչ լե
 շի եղեն հեկեկանք որպէս զնորայն :
 Սիրեմ ես զհայր իմ , և սերտիւ որպէս
 սիրէ զնա Աբէլ . բայց ոչ զօրեմ հրա
 մայել արտասուացս աղբիւրանալ : »

Իսկ Աբէլ լի տրտմութեամբ եր
 թայր յարօտս իւր . արտասուէք դեռ
 վտակաւ հոսէին յաչաց , անկաւ դետ
 նատարած , և խոնարհեալ զերեսս 'ի
 ծաղկաւէտ դալարինն՝ զոր արտա
 սուօքն ուռողանէր , աշտակէս եկաց յա
 ղօթս առ Տէր : — » Օրհնեմ զքեզ

Տէր, երկիր պագանեմ խոնարհեալան, ձամբ, որ անբաւ խմաստութեամբ և բարութեամբ կարգես զընթացս կենաց մահկանացուաց: Համարձակիմ 'ի նեղութեանս մերում կարգալ առ քեզ. զի դու համարձակեցուցեր լալ մեղուցելոյն առաջի քո. զայս անուշարար մխիթարութիւն թողեր մեզ 'ի վիշտս տառապանաց: Օրէն ինչ իցէ ժառէ առ 'ի քէն՝ փոխել զճանապարհս խմաստութեան քո՝ առ 'ի լսել զիզձ փափաքման փանաքի որդանն կողկողելոյ: Ճանապարհք քո խմաստութեամբ են, և բարի՝ Աստուած իմ. մխիթարութիւն միայն հայցեմ 'ի քէն, և զոութիւն 'ի նեղութեանս: Այլ եթէ իզձք մեր չեն ինչ հակառակ ճանապարհաց խմաստութեանդ, սարգևեա՛ մեզ զհայր մեր հասարակաց. . . . սարգևեա՛ մօր մերում զայր իւր, սարգևեա՛ նմա՝ որ անմխիթար լայ նմին առընթեր. սարգևեա՛ նմին զնա՝ որ բաժանակիցն էր բարօրութեանն և վշտաց, որոյ և կեանք ոգեխառնեալ միակցեալ են ընդ նորայն: Պարգևեա՛

որդւոցս ցաւադնելոց զհայր մեր պատուական. հեռացո՞ զժամ մահուանն յաւուրս երկայնս : Ակնարկութիւն քո Տէր՝ հրաման է այն . 'ի թարթափել ական՝ հալածեացին ցաւք դժընդակք . ելցեն համբարձցին առ քեզ 'ի խոնարհ հանգրուանաց մահկանացուացս՝ ուրախութիւն և ցնծութիւն և տղայաշուրթն խոստովանութիւն գոհութեան : Շնորհեանմին լինել առ մեզ յերկար . որ ետ մեզ կենդանութիւն , նոյն պատմեացէ՛ մեզ ընդ ամբազուսն՝ զգթութիւն քո զանբաւ . ուսուսցէ՛ որդւոց մերոց և դասերաց՝ իւրոցն մատաղ թոռանց , որոց հազիւ թոթովէն չթուկք : Ապա թէ՛ սյո կամք են իմաստութեանդ մեռանել նմա . . . . Աստուած իմ ներեա՛ սրբուցաւութեանս՝ որ տայ ասպարան լեզուիս պապաջել աստանօր , և երիկամանցս զդողանի հարկանիլ : Թէ հարկնմա անհրաժեշտ մեռանել , կաց նմին առընթեր յայն ժամ սարսափելի , յորում լուծցի քակեացի յարկ իւր կաւեղէն : Ներեա՛ յայն ժամ Աստուած

լիմ՝ ողբարկու թեան մերում և կսկծա-
նաց, և առաքեալ զառ ՚ի վերուստ մխի-
թարու թիւնդ և զգօրու թիւնդ ՚ի վիշ-
տըս տառապանաց . մի թողուր զմեզ ՚ի
գառնու թեան ցաւոցս նկուն լինել
ընդ աղետիւք, և օրհնեսցուք զմաս-
տու թիւն քո ՚ի թշուառու թեանս ան-
դամ : ʞ

Այսպիսի եղեն աղօթք Աբելի
տարածելոյ յերկիր խորին խոնարհու-
թեամբ . լսէ նա ոտնաձայն ինչ . բուր-
մունք գարնանաբեր հոտոց անուշից
լցին զվայրն ամենայն : Անդէն և անդ
՚ի վեր ամբառնայ ՚ի գետնոյն զգլուխն,
և տեսանէ զառաջեալ հրեշտակ զոմն
պահապաներին ադէ զվայելու թեամբ .
ճակատ նորա սլակեալ բոլորիւք վար-
դից, ժպիտ նորա շնորհագեղ որպէս
զարշալոյս գարնայնոյ, որ և բարբառ
արձակէր ՚ի ձայն քաղցր որպէս զունչ
զեփիւռին . — « Բարեկամ . լուաւ Տէր
ձայնի ինդրուածաց քոց . հրամայեաց
ինձ արկանել զանձամբ մարմին յօդա-
պատ, առ ՚ի մատուցանել ձեզ մխի-
թար ՚ի վիշտս և լինել զօրավիգն : Ի .

մաստուածիւնն յաւիտենական որ հըսկէ անքուն առ բարեկրուածիւն ամենայն արարածոց . որ միապէս խնամակալուն է գետնաքարչ սողնոյն , և բոցանիւթ զուարթնոյն , հաճեցաւ բարեգթուածեամբ իւրով հրաման տալ երկրի՝ բղխել 'ի ծոցոյ իւրմէ գեղս առողջարար 'ի սփոփումն բնակչացն , որոց մարմին՝ առ ժամայս ընդ ցաւովք է գրաւեալ , և 'ի ներքոյ ամենայն ինասագործ ազգմանց , զոր բնուածիւն յետ անիծիցն զնոքօք ներգործեաց՝ առ 'ի դամ քան զգամ ածելոյ զնոսա յասականուածիւն : Բարեկամ . առ դու քեզ զծաղիկսդ և զբոյս բանջարոցս . սոքա են օգտադեղքն . երթ , եռացո՛ զայսոսիկ 'ի ջուր ականակիտ աղբերն . տուր ախտացելոյ հօր քում . արբեցէ և բժշկեցի՛ : »

Տուեալ նմա հրեշտակին զծաղիկսրն և զբանջարսն՝ եղև աներևոյթ : Յապուշ հարեալ Աբելի՝ եկաց անշարժ 'ի հիացման . և ասլա գոչէ . — « Աստուած իմ , ո՞ եմ ես . հող և մոխիր , և մեղուցեալ անձամբ , և դու

լսես քաղցրութեամբ խմոցս պաղա-
 տանաց : Ձ խաբդ կարողութիւն մահ-
 կանացուի՝ գոհանալ զքէն • զխաբդ
 նմին հնարաւոր մեծացուցանելարժա-
 նապէս զբարութիւնս քո անսահման
 Ոչ, Տէր իմ Տէր, տկարանան առ
 այդ շրթունք մահկանացուք • նոյն իսկ
 անմահից պարք չէն բաւական յօրհնա-
 բանութիւն : ” — Յարուցեալ փու-
 թանակի խոյանայ ՚ի տաղաւար իւր •
 ուրախութիւն սրաին թևս տայր նմին •
 պատրաստէ անժոյժ բաղձմամբ զար-
 բումն առողջարար : Ընթանայ ապա
 ՚ի խրճիթ հօրն, ուր նստեալ էր Նա-
 խամայրն առ մահճօքն, և արտասուք
 ՚ի ծնօտս • ուր և կանգուն յոտս թիբ
 զա և Մեհալա՝ աղիողորմ տեսլեամբք
 առ նովաւ : Հային զարմացմամբ ՚ի
 ճեպ նորա, ՚ի խնդութիւն և յաչան
 փողփողեալս, հային զժպիտ յայտս
 նորա և ՚ի շրթունսն : Չայն արձա-
 կէ Աբէլ • — “Սիրելիք իմ • օրհնե-
 ցէք զՏէր, սրբեցէք յաչաց զարուսր
 արամութեան • լուաւ Տէր աղօթից
 մերոց, և եհաս ՚ի թիկունս : Երևե-

ցաւ ինձ Հրեշտակ նորա մինչդեռ յա-
ղօթս կայի 'ի դաշտին . ետ ինձ բան-
ջարս առողջարարս , և սլատուիրեաց .
«Եւացո՛ զայդ 'ի ջուր յստակ , արբո՛
հօր քում , և ապաքինեացի : » —
Լուան նոքա զբանսն . զարմանք կա-
լան զամենեսին , և հնչեցին 'ի շըր-
թանց նոցա գոհութիւնք և փառա-
բանութիւնք :

Էառ Նախահայրն զբաժակն անու-
շահոտ . յարեալ նստաւ յանկողնի .
գոհացաւ զՏեառնէ ջերմաջերմ սոս-
տուածսլաշտութեամբ . և ապա կա-
լեալ զձեռանէ որդւոյն մատուցանէր
գորովալիր յայտս իւր . սեղմէր՝ գգու-
էր՝ թանայր զայն արտասուօքն , և ա-
սէր . — «Որդեակ իմ . որդեակ սիրուն .
օրհնեալ 'ի Տեառնէ , յոյր ձեռն ա-
ռաքեաց ինձ զօգնութիւն իւր . ընդ
որոյ անբիծ առաքինութիւն հաճեցաւ
Տէր , և լուաւ աղօթիցդ գթութեամբ
իւրով : Օրհնեալ կրկին , որդեակ իմ՝
օրհնեալ վերստին : » — Մատեաւ
նոյնպէս և Նախամայրն և դստերք
եւր . գիրկս արկին զնովաւ՝ ընդ որոյ

ձեռն առաքեաց Տէր զօգնութիւն իւր
առ նոսա :

Այն ինչ նոքա գիրկընդխառն լի
նէին ընդ Աբելի, ահա դառնայ Վային
յանդոյ, և ասէր ցանձն զճանապարհ
հայն . — « Տանջեն զիս հողք ան-
հանգիստք . երթայց 'ի խրճիթ հօր
խոյ . գուցէ պէտք ինչ իցեն խոց
նպատից . գուցէ մեռանի նա . աւանդ
անձին խոյ, և ոչ լուայց թշուառա-
ցեալս 'ի շրթանց իւրոց զյետին օրհ-
նութիւն : » — Յայս սակս փութա-
ցեալ էր նորա յանդաստանացն . յա-
սուշ կրթէր 'ի տեսանելն առ տեղ-
եաւ զուրախութիւնն մեծ, և զխան-
դակաթ գրկախառնութիւնս . լսէր ևս
զօրհնութիւն հօրն զորդին : Ընդ տե-
սանելն զնա Մեհալայի՝ վազեաց ընդ
առաջ անկանել զպարանոցաւն, և
պատմել նմա՝ որպէս առաքեաց Տէր
զօգնութիւն իւր 'ի ձեռն Աբելի :
Մատեաւ Վային յանկողինս հօր իւ-
րոյ, և համբուրեալ զաջ նորա ասաց . —
« Ողջոյն ընդ քեզ հայր իմ . օրհնեալ
Տէր՝ որ զքեզ միւսանդամ պարգև .

եաց մեզ : Բայց հայր իմ , չիցէ՞ քո օրհնութիւն ինչ և վասն իմ : Օրհնեցեր զնա՝ յորոյ ձեռն առաքեաց Տէր զօրհնութիւն իւր առ քեզ . օրհնեա՛ զիս հայր իմ . ես եմ Անդրանիկ քո . » —

Հայեցաւ 'ի նա խանդակաթ՝ Նախահայրն . և սեղմեալ զձեռն նորա ասէ . — « Որդեակ իմ Վային՝ օրհնեալ եղիցիս . . . . դո՛ւ առաջին պտուղ որովայնի իմոյ : Շնորհք Ամենակալին իջցեն 'ի վերայ քո . խաղաղութիւն անպակաս 'ի սրտիդ , և հանգիստ անվերդով 'ի հոգւոջ : » — Դարձոյց յետոյ Վային զերեսս առ եղբայր իւր , և գիրկս արկ զնովաւ . և զիա՛րդ ոչ . ուր ամենեքին կանխեցին 'ի նոյն լի գորովախառն հրճուանօք : Ելանէ ապա 'ի տաղաւարէն . խոյս տայ մեկուսանալ 'ի խորշս խաւարչուտ անտառին . եկաց լուռ՝ շաղեալ վարակեալ 'ի կնճիռն դառնութեան մաղձին . և զկնի գոչեաց . — « Հէ՛ . . . խաղաղութիւն . . . հանգիստ անվերդով 'ի հոգւոջ . . . և զիա՛րդ . ի՛րպէս ստացայ զայդ խաղաղութիւն . . . զայդ

հանդիստ ... Ո՞չ արդեօք հարկեղև ինձ
 աղերսահայց ընդունել զօրհնութիւն,
 որ ինքնաբուղի հոսէր 'ի շրթանցն
 յօրհնել նորա զեղբայր իմ : Եւ սա-
 կայն էս ինքն եմ Անդրանիկ . ո՞վ դե-
 ղեցիկ պատուոյս : Այն և եղունկ թը-
 շուառացելումս : Իմ բարձնախասալա-
 տիւ՝ յեղկութեան միայն և յարհա-
 մարհութեան : 'Ի ձեռն նորա առա-
 քեաց Տէր զօգնութիւն իւր . նմա
 պակասի և ոչինչ՝ լինել միշտ սիրելի
 քան զիս : Ո՞րպէս արդոյ ունիցին
 զիս նոքա , զիս զոր Տէր անարգեաց ,
 զոր Հրեշտակք անարգեցին : Չերև-
 ին նոքա ինձ . արհամարհանօք զանց
 առնեն զինև , ուր էս ոգեսալառ լի-
 նիմ 'ի հերկս անդոց , և վիժեն քըր-
 տունք ընդ երեսս արևակէզ . յայն-
 ժամ նոքա զանց առնեն զինև արհա-
 մարհանօք երթալ յայցելութիւն նմա՝
 որոյ ձեռք գրգաստունք խաղան զծաղ-
 կօք . նմա՝ որ կամ ընկողմնի անգործ
 առ խաշամբքն արօտական , կամ առ
 կարի գորովանացն կաթեցուցանէ շի-
 թըս ինչ արտասուաց . իբր զի արևն

որ 'ի մուտս՝ ծիրանագոյն զամպս ներկանէ . կամ զի տարափ ցօղոյն՝ 'ի նարօտ ծաղկանցն գեղեցիկ շողշողէ : Ափսոս ինձ , ափսոս , որ անդրանիկ ծնայ . զի որպէս տեսանեմս՝ ոչինչ մնաց անդրանկութեանս՝ բայց անէծքըն միայն , և կամ ծանրագոյն բաժին 'ի բեռանց սորա : Նմա ժպտի քաղցրահայեաց՝ Բնութիւնն համօրէն . Էս միայն ուտեմ զիմ հաց թըրմեալ քրտամբք երեսաց . Էս միայն չուսուացեալ յամենեսին : » — Զայս օրինակ որոճեալ ընդ միտս որոճս դառնամաղձս՝ թափառէր աստանդական յանտառին :

Տեղի տայր արեգակն յետկոյս լերանցն կասլուտակաց , և ծաւալէր զերեկորին երվին շառագոյն՝ զոսկեճաճանչ ամպովքն , և զկողմամբք վայրացն . և ասէր յայնժամ Նախահայրն . — « Ահա տեղի տայ արեգակն յետկոյս լերանց . ելից 'ի դաշտ դալարագեղ առաջի խրճթիս . ելից մինչդեռ աւուր կայ օրհնել զՏէր Աստուած որ օգնեաց ինձ : » — Յա-

րեալ յանկողնոյն առուգացեալ ու-
 ժով, կազդուրեալ 'ի մարմնի . ել և
 Նախամայրն ընդ դասերացն երթալ
 ընդ նմա : Երեկորի արեգակն ծաւա-
 լէր սքանչելապէս զվայրօքն ամենայն
 զիւր ժպիտ գեղածիծաղ . ծունր եդ
 առ ետեղ Նախահայրն , և զննեալ
 շուրջ հիանշմար աչօք զքնաւ իսկ ըզ-
 վայրն այսգունակ քաղցրաճաճանչ,
 գոչեաց եռանդնաշարժ զեղմամբ եր-
 կիւղած սրտին . Գ — Աւասիկ եմ ա-
 մենակալ Տէր , ահաւասիկ յերեսս ան-
 կեալ առաջի քո խոստովան լինել ան-
 սահման բարութեան քում : Ո՞ր արդ-
 ցաւք դժնդակք՝ զի՞ եղև ձեզ : Սաստ-
 կութիւն ձեր ժամանեաց ցոսկերս իմ .
 տոչորեաց որպէս հուր զորովայն իմ .
 այլ 'ի յոյզս անդ խռովութեան՝ հոգի
 իմ համբարձ զանձն 'ի բարձունս , յու-
 սացաւ առ Տէր : Առաւ Տէր 'ի բար-
 ձանց աղօթից մերոց , հայեցաւ նա յեր-
 կնից յերկիր , դադարեաց բռնութիւն
 ցաւոց , դարձաւ յոսկերս իմ զուար-
 թութիւն և զօրութիւն : Մահու չէր
 տակաւին իշխանութիւն քակել զյարկ

հողեղէն . հարկ է ինձ տակաւին օրհնել զքեզ՝ ի մահկանացու մարմնիսստ , զփորձ առնուլ տակաւ նորանոր սքանչելեաց անբաւ ողորմութեանդ՝ զորոյ ցուցանես զհաւաստիս առ մարդ հողազանգուած : ”

“ Օրհնեցից զքեզ Աստուած իմ՝ որոյ գթութիւնդ անբաւ . օրհնեցից յեւրոյ ցօղատարափ արևու՝ Մինչև ՚ի ծագել գիշերափայլ լուսնոյն : Յորչափ բնակէ անձն իմ յայս յարկ կաւեղէն , թոթովեսցէ թերակատար զօրհնութիւնս , քո և զխոստովանութիւն , Մինչև քակտեսցի այս յարկ կաւեղէն . յայնժամ Աստուած իմ՝ որոյ ողորմութիւնդ անչափ , յայնժամ անձն մեղուցելոյս ամբարձեալ յաղթողապէս գեր ՚ի վերոյ քան զիւր յարկ կաւեղէն՝ կեցցէ երջանիկ , և տեսցէ ըզփառս մեծվայելութեան քում : Գուք Ձուարթունք հրաբունք՝ հայեցարուք ՚ի խոնարհ յայս օթևան մեղաւորաց , ակնարկես ջլիք յայս օթարան մահուան : Երկիրս այս (որոյ սասանեցան հիմունք , ուստի փախեալ մշտադուարձ

դարուն, յորմէ հետէ անկաւ մարդն
մեղուցեալ, յորմէ հետէ դարձուցիք
'ի մէնջ զաչա ձեր,) երկիրս այս տե-
սարան է սքանչելեաց անհուն բարու-
թեան իւրոյ, լերո՛ւք ականատեսք,
և աստուածեղէն իմն հիացմամբ օրհ-
նեալիք զնա արժանագոյն ևս՝ յոր չեմք
բաւական: Մարդկութիւնս՝ աւանդ,
չէ ձեռնհաս, բայց հառաչել և եթ,
բայց թոթովաբանել միայն զիւր հիա-
ցումն մտաց: ʞ

«Ողջոյն քեզ կրկին՝ Արև դեղե-
ցիկ, ողջոյն վերստին յառաջ քան զքո
մուտ: Յորժամ ճառագայթք քո ա-
ռաւօտեան շառաւիղէին 'ի թիկանց
մայրիցն, հեծէի ես առ ցաւոց յան-
կողնի. յորժամ պայծառացուցին նո-
քա զխրճիթ իմ՝ ողջունեցի զքեզ հա-
ռաչանօք. շառաւիղք քո երեկորինք
արդ նշողեն 'ի թիկանց լերանց, ծըն-
կօք կրկնելովք գոհանամ զՏեառնէ որ
օգնեաց ինձ, որ օգնեաց յառաջ քան
զքո մտանել: Ողջոյն ընդ ձեզ լերինք
բարձրաբերձք. և ձեզ ողջոյն՝ բլուրք
դաշտասփիւռք. աչք իմ դարձեալ

տեսցեն զձեր ցոլացումն կարմրագեղ
նշուլից արշալըջոց, և երեկորին : ”

« Ողջոյն ընդ ձեզ թռչունք օրհներ-
գութք . դայլայլիկք ձեր զուարճացու-
ցեն և ևս զականջս իմ . զարթուսցեն
զիս յայգուէ յօրհնութիւնս բարձրե-
լոյն : Դուք այբիւրք կարկաշասահք
ողջոյն և ձեզ . հանգիցեն տակաւ կողք
իմ զափամբք ձերով ծաղկաւէտ, երբ
խոխոջանք ձեր հեզասահ 'ի վերայ
ածցեն զնինջ ոգէնորոգ : Եւ դուք թա-
ւոտք և անտանք, դուք հովանոցք
տաշտագեղք, ճեմեցից դարձեալ ընդ
հովանեօքդ . արկջլք միւսանդամ զդա-
դաթամբ իմով զզովութիւն ձեր հեշ-
տարար, յորժամ թափառեցայց ընդ
նոքօք մենաւոր ընկղմեալ 'ի խոկմունս
իմանալեացն : Ողջոյն ընդ քեզ՝ ող-
ջոյն՝ համատարած Բնութիւնդ գե-
ղեցիկ, բայց 'ի քեզ երկիր սպագանեմ
իմ և քո Արարչի : Օրհնեալ Տէր
օրհնեալ . նա զցաւս իմ վերացոյց,
նա ձեռնկալու եղև խեցւոյս՝ զի մի
անկցի 'ի խորտակումն : ”

Այսպէս օրհներ զԱմենակալն՝ Նա .

խահայր մարդկութեանս . բնութիւնն լուիկ՝ երևէր յակճիւս և մտադիր յաղօթս նորա , և արարածք խնդակիցք ընդ նորայն վերակենցաղիլ : Արեգակնն արձակէր տակաւ աղօտագին՝ ըզվերջին իւր ճառագայթս ընդ սաղարթախիտ ծառաստան նորա , և եմուտ ղօղիլ՝ ի յետոյս լերանց . ծաղիկք ետուն հեղասիւղ զեփիւռից՝ զհոտանուշիցն բուրեւ ի հոտոտելիս նորա . և թռչունք երգէին զնովաւ քաղցրաւաչ , ոստ ի յոստոյ ճախր առեալ կայտուէին :

Մինչ այս մինչ այն՝ եհաս զային և Աբէլ ընդ հովանեաւ ծառաստանին , և տեսին բերկրապատար ցընծութեամբ զհայր իւրեանց պարդևականն առ ուխտ փափաքանաց նոցա : Ի կատարել աղօթիցն՝ յոտն յառնէ հախահայրն . գիրկս արկանէ կնոջն և զաւակացն , արտասուք խնդութեան իջանէին յաչաց նոցա . դարձ առնէ ասլա յիւր տաղաւար : Ասէ Աբէլ ցկային . — « Եղբայր իմ սիրելի . զրօգոհութիւնս հատուցուք Տեառն

ղի լսելի եղեն աղաչանք մեր և պարգևեաց մեզ զհայր մեր պատուական: Ես այժմէն իսկ յորում ծագէ լուսին՝ երթամ առ սեղանն իմ մատուցանել Տեառն պատարագ զմատաղագոյնն՝ ՚ի գառանց իմոց: Իցե՞ս և դու Եղբայր ՚ի նոյն միտս. երթիցե՞ս նոյնպէս զոհել Տեառն ՚ի վերայ սեղանոյ քո: »

Հայեցեալ Վայենի ՚ի նա ընդ ահամբ՝ ասէ. — « Երթամ և ես. երթամ յիմ սեղան մատուցանել Տեառն զոր միանգամ աղքատութիւն անդոցս տայ ինձ: » — Պատասխանի ետ նմա Աբէլ քաղցրութեամբ — « Եղբայր իմ. ոչ համարի Տէր ոչ զգառն ողջակիզեալ առաջի նորա, և ոչ զպտուղս անդոց զոր ծախէ բոց. միայն թէ աստուած պաշտութիւն անստգիւտ՝ վառեալ բորբոքեսցի ՚ի սրտի այնր որ մատուցանէն: »

Կրկնեաց Վային. — « Ճշմարիտ է. իջցէ վաղվաղակի հուր յերկնից ծախել զողջակէզ քո. զի ՚ի ձեռն քո առաքեաց Տէր զօգնութիւն իւր, չա-

բոր զիս այնմ արժանի, բայց և այն-
պէս երթայց մատուցանել նմա զիս
սպատարագ: Առաջի 'ի սրտի իմում
հուր ճշմարիտ երախտագիտութեան.
հայր մեր որ սարգևեցաւ մեզ վերջս-
տին, պատուական է առ ինև՝ որպէս
առ քե: Եւ Տէր արասցէ ընդ իս ընդ
եղկելիս, որպէս և հաճոյ է առաջի
աչաց իւրոց: ”

Անկաւ յայնժամ Աբէլ գորովա-
գին զպարանոցաւ եղբօրն՝ և ասաց.—
“Ո՛հ, եղբայր իմ. և իցէ՞ արժան
վարակիլ տրամուծեամբ 'ի սիրտ ընդ
այն՝ զի Տէր ընդ ձեռն իմ օգնեաց:
Եթէ գթութիւն նորա ընդ ձեռն իմ
օգնեաց, սովաւ ամենեցուն օգնեաց
նա հասարակաբար: Եղբայր իմ սի-
րելի, 'ի բաց արա 'ի սրտէդ զտրտ-
մութիւն. Տէր սրտագէտ մեր՝ տե-
սանէ զտրտմութիւնդ անիրաւ, և լսէ
ունկն նորա զլուելեայն քրթմնջանս:
Սիրեա՛ զիս որպէս ես սիրեմ՝ զքեզ:
Ե՛րթ, մատո՛ զզո՛հ քո. բայց միաղա-
չեմ՝ թողցես պղծել ախտաշարժ կրկից
զսրբութիւն սպաշտամանդ. ընկալցի

յայնժամ՝ Տէր Աստուած ասորժ հա-
ճութեամբ զօրհնութիւնս քո և զգո-
հութիւն , և օրհնեսցէ զքեզ յաթո-
ւոցն բարձրութեան : 77

Ոչինչ ետնմա պատասխանի Կային ,
տնց դնաց յանդաստան իւր . իսկ եղ-
բօրն հայեցեալ զհետ նորա ցաւագին
անձամբ՝ չոքաւ յարօտ իւր , այր իւ-
րաքանչիւր առ իւր սեղան : Եզէն Ա-
բէլ զգեղեցիկն 'ի մատաղ գառանցն .
եհան զայն 'ի սեղանն՝ ցանեալ զնո-
վաւ ոստս խնկենեաց և ծաղիկս անու-
շունս , և արկ հուր յողջակէզն : Եդ
ծունր առաջի սեղանոյն եռանդագին
պաշտամամբ , և մատոյց Տէառն ան-
բիծ սրտիւ զօրհնութիւնս իւր , և զգո-
հութիւնս : 'Ի սմին վայրի բոց ողջա-
կիզին ելանէր դիզանայր յերկինս ընդ
մութ գիշերոյն . և սաստեաց Տէր հող-
մոց ջնջել , և վայրն ամենայն հանդար-
տէր անմուռնչ . վասն զի հաճոյ էր
նմա պատարագն 'ի հոտ անուշից :

'Ի նմին գիշերի Կային ևս եդ 'ի
պտղոյ անդաստանացն 'ի վերայ սե-
ղանոյ իւրոյ . մատոյց զհուր 'ի զոհան՝

և անկաւ 'ի ծուռնկս . և ահա նոյն-
 ժամայն բովբիւնք ահեղք և սոսա-
 վիւն 'ի մացառան . մըրիկ հողմոյ ցը-
 րուեաց շառաջմամբ զզոհն 'ի վերուստ
 սեղանոյն . բոց և ծուխ ծածկեցին շուր-
 ջանակի զթշուառականն : Հարթնու-
 նա յետս յետս 'ի սեղանոյն դողմամբ .
 և ահա ձայն ինչ ահաւոր 'ի քստմնելի
 մթան գիշերոյն որոտայր առ նա . —
 « Զլ' է՝ զի դողաս դու . և ընդէր ա-
 հափեաք 'ի դէմս քո : Եթէ դարձցիս
 'ի չարեացդ՝ թողից քեզ զմեղս քո .
 ապա թէ ոչ՝ մեղք քո դատախազ , և
 սրտիժք նոցա լիցին քեզ բնակակիցք :
 Զլ' է՝ զի ատես զեղբայր քո . ընդէր
 հալածես զարդարն՝ որ սիրէն զքեզ ,
 և սպտուէ որսէս զանդրանիկ : »

Լուեաց ապա ձայնն . իսկ Վային դու-
 ղայր սարսափմամբ հեռի 'ի սեղանոյն .
 եւ դառնալ յետս գիշերայն . հողմն
 զայրագին՝ վարէր զհետ նորա զգար-
 շահոտ ծուխ զոհին : Սիրտ նորա բա-
 բախէր , և քիրտն պաղեալ ծորէր հա-
 մակ ընդ մարմինն : 'Ի սմին վայրի չըր-
 ջեալ զաչսն 'ի դաշտակողմն՝ տեսանէ

'ի բացուստ զբոց սլատարագի եղբօրն ,
 զի վէտ առ վէտ ծածանմամբ՝ ամբառ-
 նայր հեզիկ յերկինս 'ի վեր ընդ մուծ
 գլշերոյն : Յայս տեսիլ՝ լի եղեալ յու-
 սահատու թեամբ զերեսս 'ի բաց դարձ
 ձոյց . կրճեն ատամունքն , և շրթունք
 գողդոջունք այսպէս կականգեն . —
 « Ահա նա . . . ահա սիրելին յաչս
 երկնից՝ որ մատուցանէ զսլատարագ
 իւր : Ահա . հայել ոչ ևս ժուժեմ .
 թէ յաւելից յայն ականարկել , լուցցին
 դժոխք 'ի սիրտ իմ , և յայնժամ ոչ
 ևս . . . . ոչ ևս զօրեցից նահանջել
 զբաբախուն շրթունս իմ յանիծանե-
 լոյ զնա : Ե՛կ էկ Մահ , էկ Ապակա-
 նու թիւն գու . ո՛ւր զձեզ գտից . ե-
 կայք առ իս , եկայք առ տառապեալս : »
 « Ո՛հ , ո՛հ . հայր իմ , ո՛հ . ահա մեղաց
 քոց պտուղ : Եկից ես . եկից կալ
 աչացդ յանդիման՝ սովին դալկահար
 յուսահատու թեամբ դիմացս , զի տես
 ցես զթշուառութիւն իմ , տեսցես
 սովաւ՝ և զզաւակի քում զամենայն
 թշուառութիւն : Ոչ անձն իմ ոչ .
 թշուառացի՛ր գու միայնակ , բայց մի

'ի հայր քո լինիր այսպէս քինախնդիր .
 սարսափ մահու առցէ զոգի նորա , և
 այն տեսիլ յաւելցէ զիմաղէտ թշուա-
 ռութեան : Այո՛ սյո . սրտմտու-
 թիւն Տեառն ծանրացեալ է 'ի վե-
 րայ իմ , անէծք նորա և արհամար-
 հութիւն : Ես ինքն եմ երեք թշուա-
 ռեանն յարարածս՝ որ բնակեալ են
 յերկրի . գաղանք վայրի , սողունք
 զեռունք՝ նախանձելի են առ ինն :
 Ո՛վ Աստուած . Աստուած ողորմու-
 թեան . հնար ինչ իցէ արգարու-
 թեանդ ողորմիլ եղկելոյս . մի ևս հե-
 ղուր 'ի վերայ իմ զբաժակ սրտմտու-
 թեան քո , և կամ դարձո՛ զիս 'ի վիհ
 չքութեան . . . Այլ զի՞նչ ասեմ . . .
 անձն թշուառացեալ եղեռնուոր . «
 եթէ դարձցիս 'ի չարեացդ՝ ասաց ինձ ,
 թողից քեզ զմեզս քո : » Արդ ընտ-
 րես՝ զթողութիւն , կամ զթշուառու-
 թիւն . թշուառութիւն անպատում ,
 թշուառութիւն յաւիտենից : Այո
 մեղայ . մեղք իմ և անօրէնութիւնք՝
 ես ինձէն խոստովանիմ , բարձրացան
 քան զգլուխ իմ . վրէժխնդրութիւն

բողոքէն առ 'ի քէն Աստուած ար-
դարութեան . և զհարգ վրէժխնդրու-
թիւն քո՝ արդար ամենայնիւ : Որչափ
հեռանայ մարդ 'ի ճանապարհացն
անբժուութեան և բարութեան , նոյն
չափ և թշուառանայ . որով և այս-
չափ թշուառացեալ է անձն իմ : Օ՛ն
անդր . առից դարձայց 'ի ճանապար-
հաց իմոց չարաց . բարձ Աստուած
յաչաց քոց զանօրէնութիւնս իմ ըզ-
լեռնացեալ՝ որ զինէն դատախաղէն :
Ողորմեաց Աստուած , ողորմեա՛ ինձ .
թեթևացո՛ զբեռն թշուառութեանս .
և կամ . . . դարձո՛ զիս 'ի չեք : »

ՄԸՆ ԱՐԵՒԻ

Ե Ր Գ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Դ ԵՌ իջանէին տարաւիք գիշերային ցօղոյն, լուէին դեռ 'ի բոյնս օգականքն 'իքուն, և դեռ տարածեալ էր գիշեր սևաթոյր յընդարձակութեան հովտին, և աղօտ աշալուրջբ հազիւ սպիտակացուցեալ զարտևան լերինն, յորժամ ել մեկնեցաւ Կային 'ի տաղաւարէն՝ մածեալ մակարդեալ 'ի մաղձ դառնութեան: Ոչ գիտելով Մեհալայի թէ լսէր նա զհեծութիւն իւր, լացեալ էր 'ի վերայ նորա զգիշերն ողջոյն բազկատարած յաղօթս: Իսկ նորա թարթափեալ աստանդական մունչէր յանձին. ձայն իւր դուայր 'ի խոր և 'ի միայնիկ հանգար.

տուութեան անդ աշալըջոցն՝ օրինակ
 իմն որպէս որոտումն ինչ բացական. —
 « Ո՛վ գիշեր ատելի, այսպէս կաղ-
 կանձէր նա, զի՛նչ երևոյթք սոսկա-
 լիք զինև. արհաւիրք ՚ի վերայ ար-
 հաւրաց: Երբ երևակայութիւն իմ
 հանդարտ, փարատէին և ցնորք անըր-
 ջականք. եկն զաչօք նիրհ հանգստեան,
 և ահա՛ հեկեկանք նորա և ողբք զար-
 թուցին զիս ՚ի քնոյ: Ո՛վ աղետիցս.
 ո՞չ զարթեայց ես ուրեմն, բայց յան-
 մխիթար դառնութիւն միայն. սա ո՞չ
 թողու ինձ և ոչ վայրիկ մի հանգըս-
 տեան: Զո՞ ողբայիր Մեհալա, բայց
 զիս միայն. և սակայն դեռ չգիտես՝
 զի մերժեցաւ զոհ իմ: Ա՛յդ արտա-
 սուք, այդ հառաչանք քո և հեկեկանք
 հեղձամեղձուկ զիս առնեն. հանգուր-
 ժել ոչ զօրեմ. արդէն կանխեցին յա-
 փրշտակեցին յինէն զհանգիստ տուրն-
 ջեան որ լուսանայ: Ամենեցուն ե-
 րեպք՝ ծաղկեալք միշտ զուարճու-
 թեամբ. և հաճք յամենայն ՚ի գործս,
 ևս և ՚ի մանունս զոր առնէ եղբայր
 իմ, ուր սևամաղձ տրամութիւն ա-

մենայն ուրեք զիս հալածէ : Սիրեմ՝
զքեզ Մէհալա, սիրեմ՝ զքեզ քան
զանձն . բայց առիմէ՞ դու ինքն դառ-
նութեամբ ցեր զսակաւիկ ժամն՝
որ մնային առ իմ հանգիստ : »

Զկայ առնու ընդ թաւացեալ մա-
ցառօքն առ ստորոտով քարաժայռի
ուրեք, և ասէ . — « Աստ ո՞ Քուն
անուշակ, աստ մի անխայեր յինէն
զնորհս քո՝ զքաղցրութիւն քո . այր
մի տառապեալ եմ ես : Տաժանեալ
յողիս ապաստան՝ սպասէի քեզ 'ի
խրճթի իմում, և հազիւ տարածեալ
քո . զգրգիչ թևսդ զարտևանամբքս,
և ահա զարթոյց զիս ձայն ինչ աւա-
ղական : Աստ ապաքէն ոչ դք ամբո-
խեսցէ զիմ հանգիստ . սակայն թէ
բնութիւնք անշունչք՝ ոչ դաշնաւո-
րեսցին հալածել զիս և 'ի ժամ հան-
գըստեան : Թո՛ղ ինձ Ե՛րկիր, որ ան-
կեալ ընդ խիստ անիծիւք սպահանջես
վաստակս ոգետանջս՝ երկարել զկեա-
նըս առ 'ի յերկարել զիմ թշուառու-
թիւն . . . Թո՛ղ ինձ վայրիկ մի անդորր
հանգստեան 'ի վաստակոց աստի : »

— Զայս ասացեալ՝ ընկողմնեցաւ 'ի վերայ անուշահոտ գալարեացն . ոչ յասպաղեաց և քուն, առժամայն տարածեաց զնովաւ զթևս իւր զսևափետուր :

Զհետ երթայր Անաֆէք շաւղաց նորա գաղտագողի . եկաց առ ընթեր նմին և ասէ . — Պատեալ է ասա քուն թանճրութեան զդորա զարտևանամբք . կողմնեցայց և ես առ նովաւ . զկամս իմ կատարեսցեն Անուրջք ուրուականք՝ ամբոխել ցնորիւք զերևակայութիւն նորա և զխելս : Եկայք Անուրջք խօլականք՝ ձեռն տուք ինձ . թափեցէք զձեր զամենայն ճիգն . ժողովեցէք 'ի մի զամենայն ցնորս՝ յուզել փոթորկել 'ի սիրտ նորա զնախանձ չարաժանի, զսրտմտութիւն և զվրէժ կատաղի, և զամենայն չարատանջ կիրս 'ի ծուփս ասեղ խռովութեան : “ — Այսպէս ասացեալ Այսն պիղծ՝ գձեալ նստի առ ընթեր նորա : Եւ ասա բոմբիւնք ասագինք 'ի կատար քարանձաւին, և հողմ ասեղագոչ շարժէր զմացառսն

դիտողին, և ծեծէր զլուսծոյ խոսող-
սիս հերաց Կայենի ընդ ճակատ նո-
րա և զայտիւք: Բայց 'ի զուր գոչե-
ցին մացառքն. 'ի զուր խոսողսիք նո-
րա կուածոյք բաղխեցին զայտս նորա
և զճակատ. ծանրացեալ էր քուն
ծանրադանդաղ 'ի վերայ արտևանաց
նորա:

Տեսանէր՝ յանուրջս դաշտավայր
լայնատարած, յորում ցիր և ցան
հիւղք բազումք՝ աղքատաց գծուծ
բնակարանք: Որդիք իւր և թոռուք
սփռեալք յերեսս դաշտին, առ ոչինչ
գրէին 'ի հասարակ աւուր զտօթ արև-
ուն, որ արձակէր զփաղաղիչ ճառա-
գայթսն 'ի թխացեալ սլարանոցս նո-
ցա: Բազմավաստակ քրտամբք էր զն՝
հնձէին զիւրեանց ազազուն հունձս, և
էր զն՝ բրէին զերկիր կորդացեալ 'ի
վար նորոց սերմանեաց: Աէսք միջովք
չափ կքեալ՝ քանցէին յանդոց արիւ-
նոտ ձեռամբք զգաժանաբոյս տատաս-
կըս, որոց սողոսկեալ զարմտօք՝
ծծէին անյադ զհիւթն սննդարար,
մինցեռ կանայք նոցա 'ի խրճիթս

դադարականք՝ հպատակէին առտընին գործոց, և ՚ի հանգերձել զաղքատին կերակրիկն: Եղևէլ որդի իւր անդրանիկ զոր ՚ի յանուրջսն ծանեալ քաջ ՚ի դիմացն և ՚ի շարժուածոցն, գայր անդ շալակեալ զթիկամբք բեռն ծանրակիր. բարձք ոտիցն դանդաջէին. քիրտն և ապաժոյժ և սրտմուծիւն ՚ի դէմն, և ինքն ճմլեալ վըհատեալ: Հառաչէր ՚ի խորոց սրտէ. — « Զխորդ թշուառ իցեն կեանքս, որպէս լի վշտիւք և տառապանօք: Զխորդ անողորմ ծանրացան անէծք ՚ի վերայ որդւոցն կայենի: Որ արար զաշխարհս, մի՞ արդեօք յետ անիծից տարագրեաց զամենեօին յաչացիւրոց. և կամ անէծք գուցէ հարին միայն զճնունդս Անդրանկին: Անդ ՚ի մարգագետնի՝ ուր բնակեն որդիքն Աբել լի, յորմէ վտարեցին զմեզ՝ չթողեալք մեզ այլ օթևան՝ բայց զայս անապատ խողանացեալ. անդ՝ ուր հանգչին նոքա ընդ գրգասուն հովանեալ՝ բնուծիւնն երևի զվայելուծիւն իւր բնաւ՝ նուիրեալ միայն մեղկասիրտ վասու-

Թեան նոցա . ամենայն մխիթարու-
 թիւնք աղցաւոր կենացս, բոլոր բոլորո-
 վին հեշտալի գրգանք՝ պահեալ են 'ի
 վայելս փափկասիրացն այնոցիկ . չքա-
 ւորութիւն միայն և աշխատանք բա-
 ժին տուան չուառացելոցս : » — Յայս
 բան ճմլեալ ճնշեալ միշտ Եղիէլի
 ընդ բեռամբն որ 'ի Թիկունս, դան-
 դաչէր ծանրաքայլ առ իւր խրճիթ :

Ետես ապա Կային յանուրջն՝ բա-
 ցագոյն մարմանդ ինչ ծաղկաւէտ .
 յորում աղբերակունք ականակիտք
 սահէին սողոսկէին՝ բազմապտոյտ ճա-
 խրր առեալք ընդ նսեմաստուեր հո-
 վանեօք անտառաց կամարացելոց . էր
 զի՛ գնային խոխոջաձայն 'ի քերեւն առ
 կանաչադեղ հովանոցօք . և էր զի՛ ընդ
 մէջ երկուստեք երկայնաշար ծառոց
 վարսաւորաց, 'ի ջինջ հայելոջ հեղա-
 սահալեացնոցա յառէին հայէին ծաղ-
 կունք և ծառք՝ զփողփողուն զգեղ
 իւրեանց երփներանդ . և էր զի՛ սա-
 հեալք ծաղկածիր ափամբք՝ երթային
 աւարտէին նոքա 'ի լիճ՝ խաղաղական
 և հովանաւոր : Աստ 'ի հեղասաղարթ

անտառ կիտրոնեաց՝ խաղային զեփիւռք զովարարք . անդ ծառաստան թզենեաց տարածանէր զհովանի իւր լայնասաղարթ 'ի վերայ ծաղկանց փթթելոց :

Ոչ այսպէս դեղեցիկ էր 9 Տեմպէ, և ոչ Գնիդոն, ուր համբառնայր 'ի վերայ սրբատաշ սեանց կճէկց Տաճար Աստղկան, ուր թագաւորէր երբեմն առասպելէալն Աստուածոհի՛ իւրովքն համախումբ պաշտօնէիւք : Խաշինք լուսակիղն թափառէին 'ի բարձրացեալ արօտս՝ խուզել արածել զձաղիկ բազմաբուրեան, մինչդեռ փափկասուն հովիւն ծաղկապսակ՝ եղանակէ խանդաղատագոյն 'ի լուր սիրուհւոյն, որոյ կողմնեալ յանհոգս ընդ հովանեաւն՝ զականէր 'ի նա ծայրիւ աչացն : Անդ պատանիք նորահասք՝ դեղեցիկք որպէս ¹⁰ զՍէրս, և սրատանուհիք դեռափթիթք չքնաղք որպէս ¹¹ զՇնորհս՝ տաւաղէին 'ի մի ընդ բարձրակամար ձողաբարձիւն : Յայնժամ անուշարար ըմպելիք փրփրադէզ ցայտէին 'ի բարձուէ

բաժակս ցանկալիս, և պտուղք ոսկե-դոյնք շողջողէին 'ի սեղան ծաղկասփիւռ . յորում պահու հնչէին աստի և անտի քաղցրաղի քնարք և սըրինգք :

Յառնէր ապա 'ի մէջ երախանին երիտասարդ ոմն, և ասէր առ խրախճանակիցս . — « Ո՛ղջ կացջիք սիրելիք իմ, ո՛ղջ ընդ յամայր ամս, ո՛ւնկն դիք բանից իմոց : Ապաքէն բարեհամբոյր է առ մեզ Բնուածիւն, և ժողովեաց 'ի մի զամենայն գրգանս իւր շուրջ զբնակուածեամբ մերով, բայց և այնպէս պահանջէ առ 'ի մէնջ դարմանս և վաստակս . դարմանք և վաստակք կտրի տաժանականք վասն մեր նուիրելոցս յայլ սարապմունս քաղցրագոյնս : Յաւալի է ձեռաց սովորելոց առ զարկ փափկիկ աղեաց սաղմոսարանին՝ հերկել զերկիր . գլուխք դեղադանգուրք՝ որք զօր ամենայն հանգչին ընդ զովագին հովանեալ՝ բոլորիւք վարդից սրսակեալք, ոչ հանդուրժեն առ տասպ արևուն : Սիրելիք իմ . խորհուրդ մի ասեմ ձեզ,

զոր՝ ազդումն կարծեմ՝ 12 Պահպանողական Հրեշտակիս: Ընդ առնուլ մթուժեան գիշերոյն՝ ելցո՛ւք յարտորայսն՝ ուր ժողովքն են արտավարաց. և յորժամ յոգնեալք յաշխատութենէ տունջեան՝ զքնով անկանին թլմրեալք՝ գիմեսցո՛ւք ՚ի խրճիթս նոցա. կապեալս վարեսցո՛ւք զնոսա ՚ի յարկս մեր, զի արք նոցա մշակեսցեն ծառայաբար զմեր անդաստան. իսկ կանայք և դստերք կացցեն ՚ի սպաս աղախնութեան՝ ո՞ սիկնայք մեր և օրիորդք ՚ի սենեակս ձեր: Բայց դարձեալ ասեմ՝ զգիշեր ընտրեսցուք: Առաւելումք արդարև քան զնոսա ՚ի թիւ համարոյ, սակայն լա՛ւ ևս է խոյս տալ ՚ի վտանդաւոր մարտից: Խ

Զայս օրինակ խօսեցաւ երկտասարդն այն, և բազմութիւն ժողովոյն ծափսեհարնմին ՚ի ձայն ցնծութեան: Եւ ահա ՚ի նմին երազի երևութանայր աչացն Կայենի՝ գիշեր աղջամղջին. յորում խառնաձայն ամբառնայր աղաղակ զարհուրանաց, կոծոյ, և գոչիւն յաղթանակի ՚ի խրճիթաց անտի,

որոց հրձիգ լեալ բարձրացուցանէին զմիտիկ բոցոյն . շառագնեալ էր դիւ- շերն առհասարակ բացուստ 'ի բաց , և կոհակք բացական վտակին՝ շողային բոցաւիայլ զկարմրացեալ ավամբք : Առ լոյս հրայրեցին՝ տեսանէր նա զորդիս իւր կապեալս ձեռակապօք , զլա- նայս նոցա և զմատաղերամ մանկուհս , որպէս հօրանս խաշանց բառաչողաց՝ վարեալս առաջի որդւոցն Աբելի :

Այսպիսի եղեն անուրջքն Կայե- նի , և դողայր տակաւին 'ի քնեւ իւ- ըուամ , յորժամ Աբէլ՝ որ նշմարեալն էր զնա ընդ մացառօքն սու ոտամբ քարաժայռին , մերձեցաւ առ նա . և արկեալ զնովաւ աչս լի խանդաղա- տանօք հծծէր դաշն ձայնիւ . — «Ո՞ տայր ինձ եղբայր իմ զարթնուլ քեզ վաղվաղակի , զի սիրտ իմ սիրասա- տառ յայտնէր զիւր առ քեզ զխանդ , և բազուկք զքեւ փարէին լի անձկա- նօք : Բայց ոչ . լուեցէք վայր մի իղձք անժոյժք . լուեցէք և դուք զեփիւռօք անտառիս . մի և դուք թուշուկք եր- գէք 'ի մօտոյ , դուցէ մերժեսցի 'ի

նմանէ քունն կենդանարար, թերևս
 անդամք իւր տաժանաբեկք՝ պէտս ու-
 նին նորայն կաղզուրիչ զօրութեան :
 Բայց ... որպէս դնի այլադուներալ ...
 անհանգիստ ... սրտմտութիւն նկա-
 րեալ 'ի ճակատն : Ո՛հ . ընդէր խռ-
 վէք զսա Երանք զարհուրատեսակք :
 Թողէք խաղաղիկ զոգի սորա . եկայք
 'ի սմա սպտիկերք հեշտալիք՝ քաղցր
 առ տնին գործոց, և գորովական ա-
 խորժմանց, և ամենայնի որ դեղեցիկն
 է 'ի մարդումս, և հաճելի 'ի համօ-
 րէն Բնութեան . լցէք զերևակայու-
 թիւն սորա անպղտոր զմայլմամբք և
 բերկրանօք, որպէս զտիւ ինչ դար-
 նայնոյ . զի խայտասցէ 'ի դէմս սորա
 զուարթութիւն գեղածիծաղ . և 'ի
 զարթնուլ իւրում ելցեն օրհնութիւք
 'ի շրթանց սորա : ” — Յայս բան
 ակնկառոյց եղև յեղբայր իւր գորո-
 վագութ սիրով, և անհանգիստ ակն-
 կալութեամբ :

Օրինակ իմն, առիւծ թաւամազ
 ննջեալ առ ոտամբ քարանձաւի 'ի հո-
 վանւոջ, որահիւ սառուցանէ զուղե-

ւոր սրտատրուի, և բաշք մահացանք
 դիզացեալք զգլխովն 'ի քուն, հար-
 կեցուցանեն զնա՝ գաղտադողիխոսու-
 ըիլ առ նովաւ բացագոյն, յանկարծ
 իմն եթէ հարցէ զնա կարեւեր՝ ե-
 ղեքթեանն սրաթուիչ 'ի զնստ իւր,
 'ի նոյն և ոստնու ահեղագոչ՝ խըն-
 դրել կատաղութեամբ զիւր ախոյեանս.
 դիշատէ նա զմանուկ անմեղ՝ որ ոչ
 հեռի անտի խաղայցէ ընդ ծաղկանց
 'ի գալարւոջ: Ոչ աննման յօրինակէս՝
 յանկարծօրէն յեղակարծումն ընդոստ
 'ի քնոյն լինի Վային. աչք հրացայոք՝
 դէմք գունատեալք՝ երախք փրփրեալք
 սրտմտութիւն կատաղի դարեալ 'ի
 ճակատն: Ամպրոպ ինչ բարկութեան
 թխպանայր զնովաւ՝ պատրաստ 'ի շան-
 թեւ. դոփեաց նա ոտիւքն ընդ դետին՝
 և մռնչեաց. « — Պատառեաց էրկիր՝
 պատառեաց. կո՛ւլ զիս. ընկը՛ յան-
 դունդս քո: Եղո՛ւկ եմ ես. եղո՛ւկ.
 ո՛վ տեսիլ աղետալի, եղո՛ւկ և Զա-
 ւակ իմ: Բայց ո՛չ. ո՛չ ևս պատա-
 ռեսցիս. 'ի զուր ժտիմ: Արէ՛ժխըն-
 դիրն ամենակալ արդեւցէ քեզ զայն.

հարկ է ինձ չուսուանալ. և 'ի լրումն
 ահագին աղէտիցս՝ վերացոյց զվարա-
 գոյրն երևեցուցանել ինձ զխորս ա-
 պագայիցն հանդերձելոց : Անիծեալ
 օրն, անիծեալ ժամն՝ յորում մայր իմ
 ծնաւ զիս երկամբք. անիծեալ տեղին
 յորում զիս երկնեաց : Ար ինչ 'ի նմա
 բոյսք՝ ասականեսցին բնաւք. որ սեր-
 մանէն 'ի նմա, կորիցեն վաստակք
 նորա, և սերմանիքն՝ հողմավորք. որ
 անցցէ առ նովաւ ճանապարհորդ՝
 քսամեսցին ոսկերք նորա : ”

Զայս օրինակ անէծս արձակէր եղ-
 կելին, յորժամ Աբէլ այլադունեալ
 որպէս գերեզմանական զոք՝ մատչի
 մօտ դողդոջաքայլ, և բեկբեկ գելու
 զխօսան ասելով. — “Եղբայր իմ . . .
 բայց ո՛չ . . . Տէր իմ և Աստուած . . .
 դողամ յանձին . . . ոմն յապստամբիցն
 անարգելոց՝ զորս շանթ Յաւիտենա-
 կանին գահավիժեաց 'ի բարձանց երկ-
 նից, կերպարանեալ ընդ խաբս զտիպ
 նորա՝ հայհոյէ . . . ո՛ւր է եղբայր իմ :
 Ա՛հ ո՛հ. փախիր անձն իմ . . . ո՛ւր ես
 եղբայր իմ՝ զի օրհնեցից զքեզ : ”

«Աւասիկ է նա, գոչեաց Վային որոտաձայն. աւասիկ, դձու զուարթ երեսդ՝ արտասուլաթորդ առ խընդու թեան, դձու սիրելիդ յաւիտենական Վրիժառուին, և համօրէն բնութեանս. դձու՝ որոյ ծնունդք իժակորիւնք լիցին երբեմն երջանկացեալք միայնակ յաշխարհի աստ. բայց . . . և ընդէր ոչ: Արժան իսկ էր Նախամօրս երկնեւ զոմն՝ որ ծնանէր՝ ի պէտս օրհնեալ ժողովրդեանն սարուկս սպասահարկուս՝ գրաստս բեռնակիրս, զի մի ազգն օրհնեալ զմարմին իւր փափկանուէր կթուացէ խստամբեր աշխատութեամբ: Ասի՛ . դժոխք գլխովին բորբոքին յանձն իմ . տանջանք իւր ամենայն՝ զոյգ ընդ նմին: »

»Վային, եղբայր իմ, ասէր Աբէլ. նկարեալ ՚ի դէմնն ապշուծիւն, վարանք և սէր գորովական . . . . եղբայր իմ. զլինչ երազ սոսկալի խռովեցոյց զանձն քո: Եկի ես սիրեցեալդ իմ ընդ արշալոյս առաւօտուս խնդրել զքեզ, փարիւ զքեւ, և ընդ ծագելոյ տունջեանս օրհնեւ զքեզ:

Այլ ո՞ր մըրիկ յուզէ զսիրտ քո . ո՞ր-
 պէս ձախողակի ընդունիս զիմ սէր
 խանդակաթ : Ե՞րբ ծագեսցեն . . .
 աւանդ , ե՞րբ աւուրք բարեբաստիկք՝
 աւուրք հեշտալիք , յորս տնկեսցի 'ի
 մեզ խաղաղութիւն , և անվիշտ ան-
 վերդով սէր՝ դարձեալ բողբոջեսցեն 'ի
 հոգւոջ մերում զքաղցր հանգիստ և
 զզուարթամիտ խնդութիւն . այն ա-
 ւուրք՝ զորոց զհետ հայր մեր վշտա-
 դին , և մայր գորովադէտ յոգւոց ե-
 լանեն այնչափ տարւմամբ : Կային ,
 Կային . ո՞րպէս զայրագինեալ՝ առ ոտն
 հարկանես զխնդութիւնն որով զմեզ
 պատրեցեր , յորժամ ես ինքն արբեալ
 նովաւ՝ լացի 'ի գիրկս քո : Մի՞ ար-
 դեօք յանցեայ առ քեզ եղբայր իմ .
 մի՞ արդեօք յանգէտս յանցեայ ինչ
 յետոյ . . . ասան աղաչեմ . . . երդմնե-
 ցուցանեմ զքեզ՝ հանդարտեալ 'ի յուզ-
 մանցդ . ներեալ ինձ . թո՛յլ արա գիրկս
 արկանել զքե : ʞ

Յասել իւրում զվերջին բանքս՝
 մերձեցաւ աղերսալից փարիլ զճնկովք
 եղբօրն . բայց Կային՝ հարթնու ընդ

կրուենկն : — ” Ա՛յ Օձ , գոչէր գիւ-
 ւագին ... գալարիլ կամիս զոտիւքս ” —
 Անդէն առ ետեղ յափշտակեալ գա-
 զանաբար զմահակ ստուար , եհար շեշ-
 տակի ընդ գլուինն Աբելի , և օդ շա-
 ուաչեաց : Անկաւ անմեղն առ ոտիւք
 նորա , և սկաւառակ գլխոյն ջախ-
 ջախեալ . գարձոյց միւսանդամ առ եղ-
 բայր իւր զաղուական հայեցուածսն ,
 նկարեալ էր ներողութիւն յընդար-
 մացեալ աչս նորա , և մեռաւ . արիւն
 նորա վարդագեղ՝ հոսեաց ընդ հոպո-
 պիս խարտեշ գիսակոյն՝ առ աթուր
 մարդախոշոշ գազանին :

Առ այս տեսիլ սոսկալի՝ ափշեցաւ
 թմրեցաւ արձանացաւ Վային . գա-
 լուկն մահու հարկանէր ՚ի նմա . քիրան
 ցաւագին ընթանայր ընդ գողղոջուն
 անդամսն : Եղև ականատեսս վերջին
 ջղաձիգ գելմանց մահացելոյն , և ծուխ
 ջերաջերմ արեանն որ հոսէր գուն-
 դագունդ՝ ելանէր մինչև ՚ի ոնգունս
 եղեւնաւորին : — “ Անիծեալ հա-
 րուած , գոչեաց նա : Եղբայր իմ . . .
 զարթիր . . . զարթիր եղբայր իմ . . .

Ո՞րպէս գէմք նորա գեղնեալք . . . . .
 ո՞րպէս աչք կարկամեալք . . . զիարդ
 գլուխն արեամբ ողողեալ . . . . . Ո՞վ
 թշուառացելոյս . . . ո՞հ . զի՛նչ է զոր
 այժմէն յանձին զգամ . . . արհաւիրք
 սանդարամետականք : ”

Կաղկանձէր թշուառականն զայս
 օրինակ . ընկէց կատաղութեամբ 'ի
 բաց զմահակն արիւննաշաղախ . և բռնցի
 անխնայ զճակատ իւր կռփէր : Խո-
 նարհեալ ապա զգիականքն յարուցա-
 նել կամէր 'ի գետնոյն : — « Աբէլ . . .
 եղբայր իմ , զարթիր . . . Աբէլ :
 Ո՞հ . . . երկունք դժոխոց պաշարե-
 ցին զինն . ո՞րպէս գլուխ իւր արիւննա-
 թաթախ՝ կորացեալ . ո՞րպէս թալկա-
 ցեալ նուաղեալ . . . մեռա՛ւ . . . ո՞վ
 տադնապ դժոխային . . . . մեռա՛ւ նա
 յաւիտեան : Փախեայց ես : Փութա-
 ցարո՞ւք ծո՛ւնկք կթուցեալք : « —
 Այսպէս մռնչէր ահեղ , և գաղթէր
 'ի խարձս մօտալուտ մացառաց :

Նստեալ էր առ դիականքն՝ յաղ-
 թական Մոլորեցուցիչն . ել կանգնե-
 յաւ խրոխտապանժ իմն խնձղանօք .

կանգնեցաւ 'ի մարմին իւր , և յիրան
 երկնադէզ սոսկավիթխար , այսպէս
 բարձրանայ սևատեսակ զարհուրելի
 սիւն ծխոյն ամբարձելոյ 'ի հրձիգ
 միայնաւոր խրճիթէ , որոյ բնակիչք
 ժշակիցեն հանդարտութեամբ յանդի ,
 'ի ժամանակի յորում բոցն ճարակիչ
 ծախիցէ զնոցա զառտնին կարասիս ,
 զամենայն զնոցա շինականն փարթա-
 մութիւնս : Ըստ այսմ յարացուցի
 ել կանգնեցաւ Անամեղէք , և զհետ
 փախուցելոյն աչս արձակէրդ ժոխային
 իմն ծաղու . և ապա 'ի դին ակնար-
 կեալ գոչէր . — ” Աճ . զի՞նչ քաղցր
 տեսարան , ո՞ արիւն ինձ ցանկալի ,
 առաջին արիւն մեղաւորաց զոր արբ
 երկիր անիծապարտ : Զուարճութիւն
 այդպիսի՝ իմ չէր ճաշակեալ բնաւ
 յերկնային կարկաջասահ աղբերացն ,
 յառաջ քան զմերանտիգահայլի ժուժն
 որոտաձայն շանթիւն : Ոչ այսպէս
 քաղցրալուր հնչեցին յունկն իմ տա-
 լիղք սաղմոսանուագ ^{1 3} Սերուբէից ,
 որպէս կերկերաձայն այս հունտիւն ,
 յետին այս հառաչանք մահացելոյս :

Չնաչխարհիկ դու բնակիչ նորաստեղծ
 տիեզերաց, ո՛վ դու հրաշակերտ վեր-
 ջին արուեստ արարչական ձեռացն՝
 ո՞րպէս ծաղածանակ դնիս սոտ գիտա-
 սլաստ : Արի երիտասարդ գեղեցիկ •
 արի հրեշտակնոց բարեկամ • մի այդ-
 պէս սղերդ 'ի ստրկավայել սաշտօն
 ծնրագիր երկրպագութեանդ ... Եւ
 սակայն չխլրտի բնաւ . եղբայր իւր
 գլխովին զգետնեաց զնա անողորմ :
 Ճարտարութեամբ այսպիսեաւ հան-
 գիտացայց բարձր 'ի գլուխ 'ի խումբս
 խաւարարդեւլիութանին . ճարտարու-
 թեամբ ընդ որ նախանձեսցի և Բե-
 լիար . . . . Ժամ է արդ գառնալ առ
 սաառուանդան սանդարամետական գա-
 հոյիցն . ո՞րպէս քաղցրասցի լսել ինձ
 զիմ ներբողանի ծափահար գոչմամբք :
 Անդ՝ մինչդեռ գմբէթք անդնդոց կըր-
 կնեսցեն զարձագանգ ծափահարու-
 թեանց , նազեցից ես սիգաճեմ յաղ-
 թական, 'ի խռան անդ շիջեւափառ
 ամբոխին , զորս ոչինչ շահատակու-
 թիւն սլանծալի՝ դեռ աղնուականս
 գործեաց : Կ

Յամբարտաւան իւրումն յաղթա-
նակի՛ կամեցաւ Այսն պիղծ միւսան-
դամ յառիւ վայրակնեւ ՚ի դիակն ան-
կելլոյն . բայց սոսկալի ձառադիմու-
թիւնք յուսահատութեան՝ ցրուեցին
անդէն և անդ յերեսաց զծաղըն հեգ-
նական, և զբարձրայօն յաւակնու-
թիւն զ՚ի ճակատ նորա գրոշմեալ :
Պատուէր հրամանի ետ բարձրեալն
գրաւել պատել զնա՝ սանդարամետա-
կան արհաւրացն . և ծով ինչ տանջա-
նաց յորդեաց զնովաւ պարանոցա-
թաղ : Անէծ նա յայնժամ զժամ իւ-
րոյ եղելու թեան , անէծ զլի տանջա-
նօք զյաւիտեանն և եղև փախստա-
կան :

'Ի սմին սահու հռնաիւն մեռելոյն,
և վերջին իւր թառաջ՝ ելեալ էին ա-
ռաջի աթոռոյ ամենալուր Դատաւո-
րին , և բողոքէին վրէժխնդրութիւն
՚ի յաւիտենական Արդարութենէ :
Լսելի եղև որոտումն ՚ի տեղոջն ե-
րեքսրբեան . ¹⁴ լուեցին քնարքն ոս-
կի , և Ալէլուան յաւիտենական : Ե-
րկցա գոռաց որոտումն ընդ բարձրա-

կամար Կմբեթաւն երկնից, և լուեաց. և ապա բարբառ Բարձրելոյն հնչեցեալ յարծաթափայլ ամպոյն՝ որ զաթոռոնն պատէր, կոչեաց յանուանէ Հրեշտակապետ զոմն : Յառաջ մատչի հողին լուսեղէն թևաքօղեալ զերեսս լուսափետուր թևօքն, առ որ ասէր Ամենակալն . — «Աւասիկ որսացաւ Մահ զառաջին որս իւր՝ ի զարմէ մահկանացուաց. կարգեալ է իմ զքեզ ի պաշտօն սրբութեան, ժողովել յայսմ հետէ զողիս Արդարոց : Ես ինքնին խօսեցայ ընդ հողոյ Աբելի ի ժամ անկման նորա . այսուհետև դու կացցես ընդ աջմէ Արդարոյն՝ զոր ընդարմացուցանէ սառնասառոյց քիրտն մահու : Յորժամ ընդհատի ձայն օրհասականին, յորժամ պատի զնովաւ մահու վերջին տագնապ, մխիթար մատոռ ոգւոյն ոգորելոյ ընդ մահուն . ցածո՛ ի նմա զսարսափ յաղագս գնացիցն անցելոց . դարձո՛ զաչս նորա յարդարութենէ իմմէ յողորմութիւն՝ որոյ չիք սահման . քաղցրացո՛ նմա երանութեանն յուսով

անջատիլ 'ի մարմնոյ, և մեռցի : Ե՛րթ
'ի բնակարան մահկանացուաց ընդ ա-
ռաջ հոգւոյ եղբայրազրաւ մեռելոյն .
և դ՛ու Միքայէլ՝ Թեակից լեր նմին
գուժեւ զանէծս իմ առ եղբայրա-
սպանն : — Այն ինչ կատարէր դա-
տաւճիւռ Յաւիտենականին , երկցս
Թնդեցին բարձրակամարքն երկնից 'ի
ձայն ահեղ որոտմանն : Յական Թօ-
Թափեւ սլացան Հրեշտակապետքն
սաւառնաթեք՝ ընդ անմռունչ դասս
երկնային զինուորութեանց . և խոյա-
ցեալ սրաթռիչ ընդ ինքնաբաց դրունս
երկնային արքունեաց , անցին քերե-
ցին առ անհամար բազմութեամբ ա-
րեդականց , և ¹⁵ աշխարհաց , և իջին
յերկիր մահկանացուաց :

Անդէն վաղվաղակի կոչէ Հրեշտակ
մահուն՝ զոգի Աբելի յարիւնաթա-
թաւ սաղաւարէ մարմնոյն . յառաջ
մատչի նա , և Ժպիտ երկնային զերե-
սօք նորա : Ոգեղէն մասուհք ¹⁶ նօս-
րադոյնք՝ մարմնոցն իւթականաց՝ զհետ
երթային նորա , և խառնեալք՝ ի բազմա-
բուրեան շոգիս՝ զոր քաղցրասիւզ զե-

փիւռք կապտէին 'ի ծաղկանց փթթե-
լոց ամենայն ուրեք՝ ուր դիմեր նշու-
լագեղ սպայծառութիւն հրեշտակին,
սլատէին զհողւոյն կերպացեալ 'ի
մարմին ինչ եթերական : Ետես հո-
գին՝ անճաշակ իմն ցնծութեամբ ըզ-
հրեշտակ Տեառն զի սպասէր նմին :

Մատեաւ Զուարթունն, և մար-
դասիրութիւն երկնային 'ի դէմն ճա-
ռագայթէր : — « Ողջոյն ընդ քեզ,
ասէր, երջանիկ դու՝ ճողոսպեալ 'ի
հողազանգուած մարմնոյդ. ընկա՛լ զիմ
գրկախառնութիւն : Ո՛րպէս բարե-
բաստ զանձն համարիմ. ինձ վիճակե-
ցաւ առաջին՝ մեծանել զքեզ յերա-
նութիւն. բիւրք բիւրոց քեզ ակն ու-
նին անդանօր : Երանի Արդարոյդ.
ուրախութիւն յաւիտենական, երա-
նութիւն անսպտում և տեսութիւն
երեսացն Աստուծոյ քեզ սարգևին 'ի
տրիտուր առաքինութեան : Ուրախ
լեր . գիրկս արկ զինև առաջինդ յեր-
ջանիկս՝ որ մերկացար 'ի քէն զծած-
կոյթ հողեղէն : »

« Գիրկս արկանեմ՝ զքե՛ն բարե-

կամոք երկնային, գիրկա արկանեմ, գու-
 չեաց հոգին Աբելի. և ապա սակա-
 սեաց ձայն, զմայլեալ յափշտակիչ
 զմայլումն երանութեան: — « Ո՞վ
 անճառ երանութեանս . . . կրկնեաց
 յետոյ ձայնն. յորժամ հոգի իմ դեռ
 փակեալ 'ի հողեղէն մարմնի ճեմեր
 առանձինն առ նշողիւք գիշերածագ-
 լուսնոյն, ճաշակէի զքաղցրութիւն
 ամենավայր Աստուծոյն իմոյ, և զա-
 մենայն գեղեցկութիւն Առաքինու-
 թեան, և փղձկէր սիրտ իմ երանու-
 թեամբ առլցեալ. սակայն ամենայնն
 ոչ այլ ինչ էր, բայց աղօտ արշալոյս ե-
 րանութեան յորում զարդիս վայելեմ:
 Բարէ. զիսորդ 'ի ժամուս հեշտանամ
 անչափ 'ի բերկրութիւն Առաքինու-
 թեան, զիսորդ 'ի մօտոյ նկատեալ
 զանճառութիւն աստուածեղէն բա-
 րութեանցն: Ո՞վ. զի՞նչ խորհուրդք
 նօրք ելանեն 'ի միտս իմ . . . հեշտա-
 լիւք որպէս զգարուն, սայծառք որ-
 սկէս զարեգակն: Բարեկամ իմ, գիրկա
 արկանեմ զքե. իմ է անվախճան Յա-
 ւիտեանն. իմ է օրհնել զնա մշտամբ:

ուունչ՝ որ վարձատրէն յաւէժ՝ ան-
ճառ երանութեամբ զնա , որ սիրէն
զգեղեցիկն և զբարին : »

Զայս օրինակ զբանիւք անկանելին
երջանիկքն այնոքիկ , և սէր նոցին զե-
ղանէր՝ ի հոգեգորով գրկածու թիւնս :
— « Ե՛կ բարեկամ իմ , ասէ Հրեշ-
տակն , եկ՝ սլացիր զհետ իմ . թող
զերկիր . զի՛նչ մնան քեզ աստ սիրելի՝
բայց սիրոք առաքինիք . գայցեն և նո-
քա զհետ քո . այլ ևս ամբ ինչ համա-
ուօտք՝ գայցեն և նոքա : Սլացիր յեր-
կինս ՚ի վեր ՚ի հոգեհամբոյր գրկա-
խառնութիւն երջանկաւէտ բարեկա-
մացն՝ երգել ընդ նոսա զյաւիտենից
փառաբանութիւն : »

« Գամ զկնի թևոցդ բարեկամդ
երկնային , սպտասխանի ետ հոգի
Արդարոյն . . . ո՛վ ուղիք փափկու-
թեան և երջանկութեան յոր մտա-
նեմս : Մնացէք բարեաւ սիրելիք իմ
զոր ՚ի ստորև թողում յերկրի : Յոր-
ժամ եկեսցեն լոյսին ամբ կենացդ ,
յորժամ հասցէ ժամ օրհասին , յոր-
ժամ դու բարեկամդ իմ երթիցես

ընդ առաջ օրհասականացն. և ես մա-
տեայց առաջի աթոռոյ Բարձրեւոյն
սլաղատել զթեմակիցն լինել քեզ, զի
տեսից անճառելի ցնծութեամբ ըզ-
վերաթեմել ոգւոց նոցա 'ի կաւոյ աս-
տի յօթեանս երանութեան: Եւ զքեզ
Թխրզա անձկալի՞դ. քան զամենայն, տե-
սից և զքեզ յետ լալոյ քո յերկար 'ի
վերայ իմոց ոսկերաց, յորժամ ման-
կիկ մեր դեռախօսիկ՝ քո սէս առա-
քինասցի ընդ դաստիարակութեամբդ
տեսից և զքեզ մահանալ: Ո՞րպէս
յափշտակեսցի անձն իմ, յորժամ
ելեալ յընդարմացեալ մարմնոյդ ճախ-
րեսցես մօտ իմ 'ի հոգեզուարճ ցըն-
ծութիւն: ʘ

Այսպէս բարբառէր Աբէլ 'ի
թռիչս իւր ընդ Ջուարթնոյն յերկրէ
յերկինս. բայց հայեցուած իւր դեռ
աստանդական 'ի վերայ խրճթացն՝
անկաւ ըստ դիպաց 'ի վերայ եղբօրն =
Յուսահատութիւն մեծեղեուն ապի-
րատութեանն գծագրեալ էր 'ի վե-
րայ երեսաց նորա. ձեռք իւր մած-
եալք զգլխովն. աչք վայրենահայեացք

յերկինս 'ի վեր: Եւ 'ի ժամ կոծեր
 բռնցի զմեծահառաջ կուրծս իւր 'ի
 հարուածս մեծամեծս. լի ապա ոգե,
 տանջ յուսահատութեամբ զգեսնեաց
 զանձն 'ի թաւաթուխս, և հողաթա-
 ւալ 'ի նմին լինէր: Փղձկեցան աչք
 երանելոյն յարտասուս կարեկցու-
 թեան, դարձոյց 'ի նոյն զգորովաշարժ
 զհայեցուած իւր յաղիողորմ տեսա-
 րանէ անտի. և ոչինչ այլ ետես՝ բայց
 գունդագունդ բաղմութիւն ընթացա-
 կից հրեշտակաց: Պաշտպանողական
 հրեշտակք գաւառին՝ ցնծութեամբ
 մեծաւ թևակից 'ի վերելս նոցա լի-
 նէին յայնկոյս սահմանաց վերնագա-
 ւառի օդոյս: Անդ աստուածայինն
 առլցեալք սիրով՝ գիրկս արկին եր-
 կուց երկնաչու ուղևորացն. և ին-
 քեանք զտեղի առեալ՝ ի թև կարմրե-
 փեան ամպոց՝ երգովք միայն օրհնու-
 թեան ուղեկից լինէին 'ի թուխս նո-
 ցա ընդ խորութիւն եթերին: Սրինգք
 քաղցրանուագք և սաղմոսարանք ար-
 ծաթալարք՝ ձայնակից լինէին յերգս
 նոցա, զոր գասագաս եղանակէին նո-

քա 'ի ձայն քաղցր օրինակ զայս :

«Համբառնայ նորեկ երկնաքաղաքացին , համբառնայ յերկինս : Գեղեցիկ է նա , գեղեցիկ որպէս զգարուն յեկաւորիլ նորա յերկիր՝ պարառեալ բերկրալի պարզութեամբ և զուարթարար հեշտութեամբ : Յընծացէք ընդ առաջ նմին աստեղք համասփիւռք յանվայրափակ հաստատութեանն , ցնծացէք խնդակիցք Երկրի՝ ձերում զուգականի : Որպէս գեղազարդ շքեղացաւ սա՝ թէպէտ և անիծապարտ . բայց սնոյց 'ի հողոյ իւրմէ Երկնաքաղաքացի զոմն : Որպիսի՞ պայծառութիւնս վերառաքէ սա առ մեզ : Կանաչութիւն ինչ կենդանագոյն՝ ծիծաղի 'ի մարդագետինս իւր , բլուրք իւր ցոլանանս պայծառագոյն : »

«Համբառնայ նորեկ Երկնաքաղաքացին , համբառնայ յերկինս : Դասք օրհներգութք սպասեն նմա առ բարաւորօքն երկնից . հային 'ի նա , տեսանեն զառաջինն 'ի մարդկային զարմէ՝ որ յերկրէ յերկինս վերանայ . փարին զնովաւ , պսակեն զնա անթար-

շամ վարդիւք : Ո՛վ, զհա՛րդ երջանկասցի անձն նորա յորժամ ճեմ առցէ 'ի մարմանդս երկնից, յորժամ ընդ խնկահոտ հովանոցօք մշտադալար կանաչութեան սարակից լիցի հոգեղինացն 'ի փառաբանել զնա, որ մի միայն աղբիւրն է անճառ երանութեանս : ”

“Ո՛վ օր տօնելի, վաղուց զքեզ հրաշակեցաք, տօնեցաք զքեզ երգօք օրհնութեան, յորժամ հոգի մանկանս ' Դ էջ յերկնից 'ի մարմին նորա տիրել նմին : Տեսաք մեք, զհա՛րդ առաքինութիւն ամենայն աճէր 'ի նմա սայծառափայլ՝ որպէս շուշան փթթեալ գարնանի : ”

“Յաներևոյթս ընկերէաք քեզ հոգիդ առաքինասէր, զօրհանապազ զքեթեալարեալ, տեսաք մեք՝ ո՛վ անուշակ բերկրանացս, զննեցաք զամենայն ուղղութիւնս քո, զամենայն իւճ փափաքանացդ, տեսաք զամենայն արտասուս՝ զոր առաքինութիւն քո յաչացդ ճնշեցուցանէր : Արդ ճախրեցէք ընդ առաջ նորա գաւթ հոգեղև-

նացդ, գիրկանմին տարածեցէք, պսակեսչլիք զնա 'ի վարդ երկնափթիթ համբառնայ յերկինս ազատացեալ 'ի հողազանգուած մարմնոյն : ”

” Ահա նշխարք մարմնոյն անկեալ կան յորսայս, անկեալ որպէս ծաղիկ թառամ : Դու երկիր՝ ընկալ մայրօրինակ զհող դորա, բուսուսցէ՛ դա առ իւրաքանչիւր դարուն՝ ծաղիկս բազմաբուրեան : Ո՛վ օր տօնելի, տօնեսցո՛ւք զքեզ յերգս օրհնութեան, տօնեսցո՛ւք 'ի տարեկան գարնայնոյն, տօնեսցո՛ւք զօրդ՝ յորում առաջին Արգարն վերացաւ յերկրէ : ”

'Ի կատարիլ երգոցն՝ իջին նոքա յերկիր վայրաբերեալք 'ի թէս լուսաթոյր ամպոցն :

Յածէր թափառէր կային 'ի մերձաւոր անտառին. յուսահատութիւն վարանէր զնա աստանդական : Փախչել կամէր, այլ որպէս. թշուառութիւն իւր զնա հալածէր : Զոր օրինակ ճանապարհորդ՝ զոր հալածէքստմնելի շմամբ վիշապ զայրագին, 'ի զո՛ւր վախչի նա, 'ի զո՛ւր ոգորի ընդ մա-

հաշունչ գաղանին . գալարի պնդապինդ զմիջովք նորա և զուլամբ . իւճողոպրեսցի եղկելին . միւէ սա զսլաք ժանեացն յուժգնասպիրկ 'ի լանջն կարկամեալ , 'ի սիրտ անդր ժայթքէ զիւր մահաթոյն : — « Ո՞ տայր ինձ , աղաղակէր Վային , ոչ ևս ունեւ ակն երև միշտ զարիւնաշաղախ զպատկերն . փախչիմ , և արիւն նորա զհետիմ խոխոջէ , զհետգարշապարացս : Յո՞ փախեայց ես , յո՞ թաքեայց եղկելիս : Տեսանեմ ահա զվերջին իւր առ իսհայեցուած . . . տեսիլ ողորմ . զի՞նչ գործեցի զայս : Ո՞վ ոճիր ահագին , տանջես զիս քան զգեհեան . . . Սատակել խնդրեցի զսատակիչս զաւակի իմոյ յառաջ քան զԾնունդս նոցա . . . Այլ զի՞նչ կառաջիւն լսի յանտառիս իբրև զհեծութիւն առն՝ որ յոգիս ասպաստան : Երթայք 'ի բաց ուղիւմ դողդոջունք , 'ի բաց յարենէ աստի՝ որ զհետիմ խոխոջէ . երթայք 'ի զարհուրատեսակ մահասահման վայրէս : Ձգեսլիք զիս ընդ քարշ ծո՛ւնկք իմ դանդաչոտք՝ յարիւն շաղախեալք

հարազատիս . ընդ քարչ . . . . մինչ 'ի
Թափս դժոխոց : ” — Այսպէս գո-
չեաց , և կամէր դառնալ 'ի փախուստ :

Եւ ահա ամպ լրթագոյն՝ էջ ահա-
գին ճայթմամբ առ ոտս նորա : —
« Կային ուր է եղբայր քո , շառա-
չեաց յամպոյն ձայն ինչ ահեղ : ” —
Չգիտեմ , սլատասխանի ետ Կային
կակազելով . չգիտեմ եղկելիս . . . .
միթէ սահապան իցեմ եղբօրն իմոյ : ”
Եւ անդէն սակուցեալ սարտեալ
յետս ընդդէմ . կալաւ զնա խռովու-
թիւն անհնարին և դալուկն մահա-
հանգոյն : Յայսմ վայրի որոտաց ամպն ,
ցայտեաց հուր ծախիչ , եկեր լափեաց
ղղեղ դալար , զթուփս շուրջանակի .
և 'ի միջոյ ամպոյն ելեկաց հրեշտակ
Տեառն : Ճակատ նորա սպառնայր
զդատակնիք Բարձրելոյն . յաջու ձե-
ռին փայլատակէր շանթ եռասայրի ,
զահեակ իւր ձգէր վերամբարձ 'ի վե-
րայ կորաքամակ եղեռնաւորին՝ որ
զդողանի հարկանէր . բարբառ ար-
ձակեաց և որոտաց միւսանդամ . —
« Արձանացիր , սարսափեաց և լուր

զանէծս քո : Զինչ գործեցեր զայդ՝
այսպէս ասէ Տէր . գոչումն արեան եղ-
բօր քո բողոքէ առ իս յերկրէ . և արդ
անիծեալ լիջիր դու 'ի վերայ երկրի՝
որ եբաց զբերան իւր ընդունել զա-
րիւն եզբօր քո 'ի ձեռաց քոյ : Գոր-
ծեսցես զերկիր, և ոչ յաւելցի տալ
քեզ զզօրութիւն իւր . երերեալ և
տատանեալ եղիցիս զամենայն աւուրս
քոյ 'ի վերայ երկրի . »

Սարսափ ինչ անհնարին, և տագ-
նասց գոխային կալան զժանդագործն՝
որ զփայր առ ահի գլխակոր և եր-
կրասպիշ : Վայր նա ասուչ ասպքան,
որպէս կայ աստուածուրաց ամբա-
րիչան, յորժամ 'ի սաստ ահեղ դա-
տաստանացն գլորդէ Աստուած ըզ-
հաստատութիւն երկրի, յորժամ հիմն
'ի վեր տսպալին կամարք տաճարացն
պղծելոց, և ասպարանք մեղաւորաց
անդնդասոյզ կորնչին . յորժամ յաղ-
մրկի անդ իսառնաշփոթ բնութեան
հնչէ 'ի լսելիս իւր յամենուստ՝ ճիչ
և կանչիւն մեռելոց, և 'ի լայնապա-
տառ յատակաց երկրի բարձրանան

շուրջ ղիւրև ամսք լրթագոյնք , և բոցք մրրկեալք : Այսգունակ դողացեալ դանդաչէր դեդևէր եղբայրասպանն . տագնապեալ նոյնաբար . ապաձայն և այլագունեալ որպէս օրհասական . փորձ փորձէր բարբառել , բայց շրթունք բաբախունք տկարսնային առ 'ի ղբանոն յօդել . պապալէր , և չիշխէր զաչսն 'ի վեր համբառնալ : — « Մեծ է յոյժ՝ ասէ . . . բաբէ . . . . մեծ է յոյժ անօրէնութիւն իմ , մեծ և անթողլի յաւիտեան : Անիծեր ղիս այսօր 'ի վերայ երկրի , և ես . . . բաբէ , յերեսաց քոց յո՞ թաքեայց : Անիցիմ երերեալ և տատանեալ , և միշտ փախստական : Ո՞ տայր ինձ , թէ ամենայն որ գտանիցէ ղիս՝ սպանցէ զամբարշտեալս : »

« Աչ այդպէս , ասաց բարբառն որոտաձայն . ամենայն որ սպանանէ զքեզ , ե՛՛թն վրէժս լուծցէ . տագնապ մըշտատանջ և խայթոցք մտաց խոցոտիչք նշանեցին 'ի դէմս քո և 'ի գնացս . ամենայն որ անցցէ առ քե՛՛ս աստուցէ . — « Ահա Կային եղբայրասպան . և զար-

հուրեալ փախիցէ 'ի հետոցդ զոր կոխեացեն դարչապարք քո թափառականք : Կ — Այսպէս դուժեաց Ձուարթունն զսաստ անիծիցն , և եղև աներևոյթ : Թօթափեցան կայծակունք ահեղասաստք 'ի ծոցոյ ամպոյն որ վերանայր . և փոթորիկ շրջանապտոյտ խորտակեալ զմայրիս մօտաւոր անտառացն՝ դոչեաց ահեղաձայն , որպէս զգոչիւն ինասապարտին յուսահատելոյ 'ի փորձ դառնակտիտ տանջանարանաց :

Արձանացեալ էր 'ի ժամուն Աային անշարժ . անյուսուժիւն յաչս նորա . և հողմք ամեհիք շուրջ տատանելին զգիզացեալ հերս գիսախուիւ գադաթանն . եկաց մնաց սու ետեղ՝ անբան ընդարմացեալ յերկար . և ապա վայրենահայեաց երկիւղիւ համբարձեալ զաչսն ծածկեալս 'ի թաւամաղ յօնիցն՝ զայս օրինակ բողոքէ դողգոչոտ շրթամբք : — « Ձմէ՞ ոչ չքացոյց զիս նա . առ իմէ՞ ոչ սպառսպուռ ջնջեաց , մինչև չմնալոյ այլ՝ հետոցս ընդ արեգակամբ : Եւ կամ . . . հիմ

ոչ կայծակունք հարին զիս . . . . Էր
 ոչ խորասուզեաց յանդունդս : Այլ
 նա կամի պահել զիս անվախճան 'ի
 տանջանս : Ահաւասիկ էս ինքն . . .
 անիծապարտառամենայնարարածոց .
 տիեզերաց քստմնելի . . . . քստմնելի
 ինձ իսկ գլխովին . . . . Ո՛հ , այժմէն
 տագնապիմ յանձին . այժմէն տագ-
 նապիմ 'ի ձէնջ դառնահամբոյր ընկե-
 րակիցք ապիրատու թեանս , դո՛ւք ե-
 րաշխէսք դժոխային , յուսահատու-
 թիւն և խիղճ խոցոտիչ , որք որոշեալ
 զիս յԱստուծոյ և 'ի մարդկանէ՝ հա-
 լածեսջիք յաւիտեան դժոխատանջ :
 Ո՛հ . զի՛նչ այն զոր զգամ յանձին . . .
 Անիծեալ՛ դու բազուկ կարկառեալ՝
 որ համբարձեր զմահակն 'ի սպանդ .
 իցի՛ւ՝ Կօսացեալ էիր 'ի մարմնի որպէս
 ոստ 'ի ծառի : Անիծեալ՛ ժամն՝ յո-
 րում երազ դժոխային զիս դաւաճա-
 նեաց . քանիցս և դարձցիս դու՝ ող-
 բասցէ երկիր . . . Ո՛վ բնութիւն բնու-
 թիւն . զի՛ յապաղես ցուցանել զա-
 հագին նշանս՝ զքո որ առ իս նողկա-
 նաց : Անիծեալ՛ դու յամենայնի ուր

և փոխեցից զքայլ ոտիցս : Եւ դու
 ո՛ւր ես ճիւանղ սանդարամետական՝
 յորմէ եկին յիս ցնորքն անրջականք .
 ո՛ւր դու , զի նզովս 'ի քեզ արձակե-
 ցից : Դարձա՛ր արդեօք անդրէն 'ի
 դժոխս . վա՛շ [Թէ՛ կրէիր անդանօր
 անվախճան զոր ինչ 'ի ժամուս կրեմ
 յանձին . յանէծս քան զայդ ցաւա-
 գին՝ չիք եղկելույս անիծանել զքեզ .
 . . . . Այո . ահա տեսանեմ զնա անդ
 . . . . ահա մրրիկ բոցոյ ելանէ 'ի դժո-
 խոց . որպէս դեք վա՛շ վա՛շ կարդան ,
 վերակնեն յիս դառնածաղբ խնծղա-
 նօք : Ո՛հ , ո՛հ . ծիծաղես՛ջլիք զեղկե-
 լեաւս ոգիք դատապարտք : Եւ կամ
 . . . . . [Թէ կայցէ 'ի ձեզ դեռ մասն
 կարեկցու[թեան՝ լերուք կարեկից . ոչ
 ոք 'ի ձէնջ կրէ 'ի տարտարոսիդ զոր
 եսն կրեմ յանձին : ”

Յետ բանիցս այսոցիկ գնայր կային
 դեղևեալ ոտիւք առ բուն ինչ ծա-
 ուոյ զգետնելոյնստաւ 'ի վերայնուաղ
 անձամբ և անմուռնչ : Ընկղմեալ խոր
 'ի յոյզս խորհրդոց , և ապա զգողա-
 նի հարեալ գոչեաց . — “ Եւ ո՞ իցէ

որ մօտ առ իս կռնչէ . . . այս ձայն է Սպանդիւն . ո՛հ, լսեմ զհնարուն նորա, լսեմ զկարկաջումն զարեանն : Ո՞վ էղբայր իմ . . . էղբայր . գթացեալ 'ի տանջանս իմ անսպատմելի՛ միևս հալածեր զեղկելիս : » — Նստաւ միւսանգամ՝ արձակեալ թառաչս 'ի խորոց սրտէ, կ'թուցեալ իսպառ և անբարբառ :

Ելանէր 'ի խրճիթէն 'ի սմին սպահու Նախահայրն մարդկութեանս, առ որ և կողակիցն ընկերացեալ տսէր. — « Զխորդ գեղեցիկ ճառագայթէ արեգակն յելս իւր առաւօտուց ընդ առաջ մեր . ո՞րպէս անօսր շամանդաղ ոսկեճաճանչ՝ պատի շուրջ զբացական դաշտավայրօք որք ցոլացեալ փողիողեն : Երթիցո՞ւք յառաջ ընդ այս կողմն գեղեցիկ՝ զոսս 'ի բոյս հարկանել 'ի ցօղի, մինչև ժամ աշխատանաց կոչեսցէ զիս 'ի տաղաւար, և զքեզ յարտավար : Զխորդ փարեւիդ անձին իմոյ՝ գեղեցիկ է երկիր և ընդ անիծիւք . թէպէտ գեղ ոտրս առ Եդէմական դրախտիւ՝ զոր կորուսաք, բա՛րէ

իմովս պատուիրանազանցութեամբ ,
այնպիսի էր՝ որպիսի էր քոյդ յաւուրս
անմեղութեան առգեղովհրեշտակաց
որ իջանէին առ մեզ յայցելութիւն :
Տէս սիրելիդ՝ որպէս զուարճանան ա-
րարածք ամենայն . որպէս երգք նոցա
լսելի լինին յամենայն անտառաց՝ յա-
մենայն՝ ի բլրոց . որպէս անասունք ըն-
տանիք խայտան առ խրճթաւս յայ-
գորելզճառագայթս արևուն , ի ձայն
բերկրանաց , կամ ՚ի կայտիւ զուար-
թարար : ”

Պատասխանի ետ Նախահայրն . —
«Այո՛ Յ'ւա , գեղեցիկ է երկիր .
թէպէտ և անիծեալ՝ բայց և այնպէս
բերէ յինքեան ամենայն ուրեք զանջն-
ջելին հետս անսահման բարութեան
առ մեզ , թէ և ողբալի անկմամբս և
ահագին ապերախտութեամբ՝ անար-
ժանս կացուցաք զանձինս վայելել ՚ի
բարութիւնն յայն և յողորմութիւն .
այո՛ բարերար է Տէր Ամենակալ և
ողորմած . ոչ լեզու մեր տկար՝ զօրէ
՚ի բան բերել , և ոչ միտք ՚ի խորհել :
Սիրեցեալդ իմ , էկ երթիցուք ՚ի ծառ-

կաւէտ դաշտորայսն՝ ուր արածին խա-
չինք Աբելի 'ի ցօղի . թերևս դըս-
ցուք զորդեակ մեր աստուածասէր՝
երգել անդ նորինչ Օրհներգ 'ի բա-
րեբանու թիւն Արարչին : ʞ

«Անսա սիրելիդ իմ, ասէ Նախա-
մայրն, յայտնել քեզ խորհուրդ ինչ՝
որ եկն 'ի միտս ընդ արևագալն : Ե-
դի 'ի կողովի աստ որ 'ի ձեռին իմում՝
սլաշար, զընտիր ընտիրս, պաղատիտս
'ի թզոց, չամիչս անուշակս . և ա-
սեմ, երթայց յադարակ առ անդրա-
նիկ իմ Վային՝ տանել նմա 'ի պըտ-
ղոցս . կազդուրել զսիրտ նորա, յոր-
ժամ յետ աշխատանացն հանգիցէ ընդ
հովանեաւ միոյ 'ի ծառոցն : Զի քաղցը
է ինձ ցանկալիդ իմ, ամենայն վաս-
տակ, և ամենայն ոտնփոխ՝ առ 'ի փա-
րատել 'ի մտաց նորա զայս տխրա-
զգեաց խորհուրդ՝ թէ մեք չսիրիցեմք
զնա : ʞ

ʞՈ՞րպէս մայրախնամ գութք սըը-
տիդ՝ արթուն են սիրելիդ Եւա, ա-
սաց Նախահայրն . շնորհ ունիմ իմաս-
տուն խորհրդոցդ . օն, երթիցուք առ

Կային, զի մի ասասցէ զմէնջ՝ զԱբէլ միայն սիրեն. [Թերևս 'ի սպարզութեան գեղեցիկ առաւօտուս՝ զսիրտ նորա գտցուք դիւրասպարաստ յընդունելու [Թիւն խանդաղատանաց : — Զբանսն ասացեալ՝ ճեպին յընթացս, Եւա կողով 'ի ձեռին. յառաջ խաղային յանգաստան անդր ձեռն 'ի ձեռն և զուգահէտ : — « Զխորդ բարեբաստիկ լինիցիմք, ասէին նորա, և երագէին, եթէ 'ի գեղեցիկութեան առաւօտուս՝ յորում բնու [Թիւնն զըւարթագեղ՝ զարթուցանէ զամենայն աղնուական ախորժակ, գտցուք ըզսիրտ նորա դիւրասպարաստ առ դորով խանդաղանաց : »

Ելանէին նորա 'ի [Թիկանց կուսէ մացառաց ինչ, և նախ Եւա ասէ. — « Ո՞ է անկեալն անդ . . . ասաց, և յետս հարթեաւ սոսկումք . . . Ա՛գամ . . . զո՞ տեսանեմ տարածեալ անդէն . . . չէ՞ դա անկեալ ըստ հաճոյս առ 'ի հանդիստ. երեսք նորա յորսայս ընդ գետին . . . ոսկէհեր խոսպոպլքդ՝ Արեւին են . . . Ա՛գամ .

ո՛հ . ընդէր զգողանի հարկանիմ . . .
 Ա՛բէլ . Ա՛բէլ . զարթիր որդեակ իմ .
 դարձո՛ առ իս զգէմս քո շնորհագեղ՝
 լի որդիական գորովանօք : Ձարթիր
 սիրելիդ որդեակ . ո՛հ . Թափեա՛ զայդ
 քունն անհանգիստ : ” — Յայս բան
 մօտ եղէն նոքա և ևս : — “ Ձի՛նչ
 աեսանեմ ես , աղաղակեաց Նախա-
 հայրն , և սարտեաւ դողմամբ : Ա-
 րիւն . . . արիւն հոսէ ՚ի ճակատոյն
 . . . ողողեալ է նովիմք և գլուխն : —
 “ Ա՛բէլ , որդեակ իմ սիրուն , ” —
 վայեաց Նախամայրն . ՚ի վեր էառ զբա-
 ղուկ նորա կարկամեալ , և անդէն կի-
 սամեռ այլագունեալ՝ յետս ընդդէմ
 կործանեցաւ զսրտաարօփ լանջօքն
 Ագամայ :

Երկոքին ևս էին ասպարանք առ յե-
 տին զարհուրանաց , յորժամ Կային
 մոլորեալ Թափառէր յուսահատ յան-
 տառին , և յանգէտս մօտ էանց առ
 կողմամբ մեռելոյն . ետես զգիակն ,
 և զնովաւ զհայրն ահաբեկ անշարժ
 որպէս զարձան , և զմայրն դալկա-
 հար յեցեալ զգողգոջուն լանջօքն , և

գոչեաց . — « Ե՛ս ինքնին սպանի զնա .
 գողացարուք շանթահար ՚ի ձայնէս .
 էս ինքնին սպանի : Անիծեալ լիցի
 ժամն՝ յորում ծնար դու զիս ՚ի կնո-
 ջէդ . անիծեալ ժամն՝ յորում կին
 դու երկնեցեր զիս : Ե՛ս ինքնին սպա-
 նի զնա : » — Կրկնեաց միւսանգամ ,
 և դարձաւ ՚ի փախուստ :

Օրինակ իմն . որպէս ամուք ինչ
 սիրեւեաց՝ զորս յօդեաց ՚ի մի համա-
 բարոյ ազնուութիւն իւրեանց , թէ
 նստեալ առ միմեամբք , յարիցէ ամ-
 պրոպ սեւաթոյր , կանգնին յալօթս
 ձեռնամած . բայց շանթ կայծականն
 հեղձուցեալ զնոսա , կան անկենդանք
 յեցեալք զմիմեամբք , այլ երևին կեն-
 դանիք շնչաւորք : Այսպիսաբար կային
 մնային նոքա յերկար արձանացեալք՝
 այլագունեալք , և անշարժք գլխովին .
 թէ ոչ գողումն , անդամոց միայն՝ սար ,
 սէր զնոսա :

՚Ի մահառիթ թմրութենէս սթա-
 փեցաւ Ադամ նախ առաջին . և բեկ-
 բեկէ շնչախառն . — « Ո՛ւր իցեմ .
 որպէս գողան երիկամունք . . . Աս-

տուած իմ, Աստուած ... ահա դնի
 դիտասպատ. աւանդ եղկելույս. աւանդ
 հօրս թշուառացելոյ. ահափետք յա.
 ւելուն զահափետս իմ. Եղբայր իւր
 է՝ որ սպան զնա. ինքնին գոչեաց
 զայն. անէծ զմեզ, և փախեաւ ...
 Սարսափ սոսկալի, սարսափ ցրտա-
 սառոյց՝ սառուցանէ զանձն իմ. որ
 զինն անէծ՝ որդի իմ է. որ լուղի աստ
 դիաթաւալ յարիւն իւր՝ նոյնպէս
 իմ որդի : Եղբւկ չուառականիս. զոր
 աղէտս, զոր վիշտս ձգեցի յանձն իմ
 և ՚ի զաւակ : Աբէլ, Աբէլ ... և
 դու Ե՛ւա ո՞չ զարթնուս զգալ ցաւոցդ
 միւսանգամ : Մեռա՞ր դու ՚ի գիրկս
 իմ. է՞ս միայն ուրեմն ... է՞ս հի-
 քացեալս, է՞ս ՚ի թշուառութեանս
 մնացից միայնակ ... Սակայն Աս-
 տուած իմ ... օրհնեմ զքեզ ...
 այլ ահա ոարսուռ մահուն ճարակի
 յերակս իմ մինչ ՚ի սիրտ բաբախուն
 ... Աչք իմ նուաղին ... ո՞հ. և
 դու յապաղէս ո՞ Մահ. եկ եկ հար-
 կանել զիս այնուիկ որ ահաւորագոյնն
 է ՚ի քեզ. զի՞ յապաղէս ... Աս-

տուած իմ . . . . Աբէլ . . . որդեակ
 իմ . . . . ազնուագոյնդ յորդիս : ” —
 Աղաղակէր այսպէս աղիողորմ . հայէր
 միւսանգամ զգիականքն և լայր . և
 քիրտն մահու ընդ արտասուս խառ-
 նէր . յաւել ապա ՚ի բանս ողբոցն . —
 “ Զարթեարդու Ե՛ւա . ո՛հ . զարթեար
 կրկին ՚ի տեսիլ ցաւոց անբերելեաց .
 աչք քո բացան վերստին : Զինչ
 հայեցուած արտասուածոր՝ սիրելիդ
 իմ վշտակից : ”

“ Ա՛դամ . . . . ասէ Նախամայրն
 կիսահագագ ձայնիւ . . . ոչ . ոչ ևս լը-
 սի յունկն իմ որոտումն անիծասասա
 դոջմանն : Անէծ նա զմեզ . անէծ սպա-
 նողն : Բաբէ . զիս անիծեա՛, զիս միայն՝
 եղբայրասպան դու : Ե՛ս թշուառա-
 կանս , էս մեղայ առաջին . . . . Ա՛-
 բէլ , որդեակ սիրով սիրեցեալ : ” —
 Յայս բան անկաւ Նախամայրն ՚ի դըր-
 կացն Ադամայ զմարմնով մեռելոյն : —
 “ Որդեակ իմ . որդեակ սիրելի , ա-
 ղաղակէր , հեկեկայր առ ցուրտ գիակն :
 Տէր Աստուած . աչք իւր կարկամք
 ոչ ևս առ իս դառնան : Որդեակ իմ ,

զարթիր որդեակ իմ . 'ի զուր կոչեմ .
 բաբէ , 'ի զուր կոչեմ զնա : Մեռան
 նա : Ահաւաղիկ Մահն . այս իսկ է
 մահն անիծապարտ՝ որ մեզ սպառնա-
 ցաւ յետ յանցուածոցս : Եւ ես . . .
 ո՞վ անպատում կտտանացս . դողան
 ոսկերք իմ , ես ինքն մեղայ նախ ա-
 ռաջին : Փեսայդ իմ , փեսայդ պա-
 տուական , ամենայն շիթք արտա-
 սուլացդ՝ կշտամբանք են ինձ ահագին .
 մեղար դու առ յինէն պատրեալ :
 Յինէն խնդրեա . . . յինէն զարիւն
 որդւոյդ՝ հայրդ դերարտօսրալից . յի-
 նէն զեղբայր ձեր մանկո՞ւնք թշուա-
 ռացեալք . զիս անէծ , զիս միայն՝
 եղբայրասպան դու . ինայեա՞ 'ի հայր
 քո . ես մեղայ առաջին : Որդեակ իմ ,
 որդեակ արդար . զինէն ամբաստանէ
 այս արիւն , զիս զմայրդ թշուառա-
 ցեալ : ” — Այսպէս կոծս առնոյր
 և աշխարէր , և արտասուք վտակա-
 հոսք զգիական առողանէին :

Հայեցեալ Նախահօրն 'ի կին իւր
 ցաւաղին աջօք՝ ասէ . — ” Ո՛հ . Ե՛ւա .
 որպէս տանջես դու զիս : Երդմնե .

ցուցանեմ զքեզ Ե՛ւա՛ ՚ի ցաւս մեր .
 երդմնեցուցանեմ զքեզ՝ կ'սէր մեր՝
 Կողակիցդ իմ . լռեա՛ ՚ի նախատա-
 նացդ որով նախատես զքեզ՝ զոր սի-
 րեմն գորովանօք . գոքա կտտեն զիս .
 գոքա յանչափս մորմոքեցուցանեն :
 Երկոքին ևս մեղաք . կթեմք զմեղաց
 զդառն պտուղս . բայց և այնպէս հայի
 Աստուած՝ ՚ի բարձանց՝ ՚ի մեր տառա-
 պանս : Այո Աստուած իմ . . . նե-
 րես մեզ կարդալ առ քեզ՝ ՚ի նեղու-
 թեանս յանիծապարտ երկրէ աստի :
 Զմեղաւորն ոչ իսպառ ՚ի չեք դար-
 ձուցեր . կենդանի եմք Ե՛ւա . մեռա-
 նի հող մարմնոյս միայն , կենդանի է
 հոգին . թէ առաքինացաւն՝ մնան նմա
 վարձք յաւիտենից : Ապաքէն միսի-
 թարու թիւն էր այս . . . միսի թարու-
 թիւն մեծ . բայց աւա՛ղ . սպանաւ
 յեղբօրէն . . . Տէր իմ և Աստուած ,
 եղբայր իւր է՝ որ սպան զնա : »

«Այո՛ որդեակ իմ սիրուն , գո-
 չեաց նախամայրն , և արտասուք յոր-
 դեցին գետօրէն . եբայ քեզ սոսկալին
 Մահ զդուռն ելից ՚ի տառապանաց

կենցաղոյս . ոչ արդեօք աշխարհացուք
զեւ թո: Մնասցուք մեք աստ 'ի վիշտս
տառապանաց: Որպէս դնի տապաստ
դիակն արիւնաշաղախ: Եղուկ . քաղց-
րիկ այն ժպիտ որդիական սիրոյն՝
տեղի ետ յայտիցն թարշամելոց . հա-
մակ կապուտակեալ , թաթաւեալ
յարիւն իւրական . շրթունք ոչ ևս
բարբառեսցին առ իս զհրեշտակա-
կանն բարբառ . իսկ ականողիք իւր
այս ընդարմացեալք , ո՛վ աղետիցս ,
ոչ այլ բղխեսցեն արտասոււս ցնծու-
թեան որպէս երբեմն բղխէին , 'ի տե-
սանէն զիմ առ նա զսէր , զիմ գո-
րով անճառ , և զիմ խնդութիւն ընդ
առաքինութիւն նորա: Յոր անդուռնդս
ցաւոց ընկղմեցաք : Ո՛ մեղք , դժնդանկ
մեղք . որպէս սոսկալի է տեսիլ կեր-
պարանացդ . . . սոսկալի միշտ և յա-
րաժամ : Ե՛ս քո մայր՝ Աբէլ , քո
ճնող ողբալի . . . զքոյդ երկնեցի զսպա-
նող : Աբէլ , Աբէլ , սիրելիդ իմ :—
Այսպէս կողկողեալ գլորեցաւ ողոր-
մագին զգիականացեալ մարմնովն , թաւ-
կացեալ համրացեալ ընդերկար :

Յայնժամ խղեալ Նախահօրն զայս
 օխրագին լուութիւն յողոց ելանէր
 'ի խորոց սրահ . — « Այն զինն .
 զնորդ կամս ընկեցիկ լքեալ յէից
 բնակից . որպէս ամենայն որ շուրջ
 զինն՝ անապատ է, որպէս սգալից :
 Սուգ անհնարին , սուգ ահաւոր սա-
 շարեալ է զլուութիւնն առհասարակ :
 Բա՛բէ . մեռաւ նա . մեռաւ որ մխի-
 թարութեամբ ընոյր զկեանս իմ , ա-
 նուշակ բերկրանօք և բարեյոյս ակն-
 կալութեամբք : Անկաւ ամենայնն ,
 անկաւ հաստարանն իմոյ ակնկալու-
 թեան : Դու Ա՛բէլ, սիրելիդ քան
 զամենայն , մեռա՛ր դու . և իցե՞ ճշմա-
 րիտ . և դու Վային . . . ո՛հ . դողան
 ոսկերք իմ , ճիւղի փախստական , ար-
 հաւիրք բնութեան : Բա՛բէ . Աստուած
 իմ՝ որ զմեր տեսանես զաղէտս , նե-
 րեա՛ Աստուած իմ , ներեա՛ անմխի-
 թար ցաւոցս՝ եթէ կոծամք , եթէ
 ընդ քարշ բերիմք 'ի հող իբրև զսո-
 ղունս երկրի . և զի՛նչ այլ իցեմք ա-
 ռաջի քո՝ մեղուցեալքս , եթէ ընդ
 քարշ բերիմք 'ի հող որպէս զսողունս՝

զորոց զկէս մարմնոց ճմլեաց անցա-
ւորն ընդ քարամբ : ” — Զայս օրի-
նակ ողբայր Նախահայրն :

Ի կատարել բանիցս եկաց մնաց նա
անշարժ այլագոռնեալ և համբեալ
որպէս Մահարձանն ինչ Անմիտի
բուժեան՝ կանգնեալ ՚ի վերայ մամ-
ուամած և նոճիապատ Շիրմի յա-
մայրութեան : Դարձոյց զգլուխ իւր
առ տխրագին տեսարանն . ոչ այլ
ինչ աեսանէր՝ բայց լուութիւն , տագ-
նապ ահագին , արհաւիրք սոսկալի
թագաւորեալ զնովաւ շուրջանակի :
Ծանրաբայլեալ ասլա դողդոջուն ու-
տիւք առ Նախամայրն , ձգեաց զկթոտ
ձեռն նորա ՚ի դիականէն , սեղմեալ
զայն կաթոգին զլանջօք , և խոնար-
հեալ յերեսս նորա ասէր . — ” Զար-
թիր Ե՛ւա , սիրելիդ Կողակից , զար-
թիր հարսն սիրելի : Համբարձ զաչս
քո , համբարձ առ իս յարտասուա-
թուրմ գիականէդ . մի զանձնդ ցա-
ւօք վտանգեր : Միթէ ցաւ քո հեղ-
ձուցանէ՞ զամենայն առ իս զխանդ սի-
րոյ , զամենայն յիշատակ առ այր քո :

Ո՛հ, համբարձ զաչս քո առ իս. համբարձ հարսն ցանկալի : Արժան և ստուգապէս յանձին բերել մեզ զՄահուն սարսափ անասելի. արժան զամենայն աղէտս՝ զմերոյ անկման զախարելի արգասիս. բայց բերիլ անմխիթար ընդ քարշ ՚ի դետին, յանցանք են, մեղք են : Ստգիւտ արկանեմք դովաւ զյաւիտենական Արդարութեամբ իբրև պատուհասեալս անխնայ : Սթափեաց Ե՛ւա ՚ի ցաւոց յուսահատութեանդ, գուցէ ողորմութիւնն անսպառ խցցէ ՚ի չարժանեացս զմխիթարութեան իւրոյ զաղբիւրս : ” — Առ այս ձայն Ադամայ շրջեալ Նախամօրն զաչս իւր ՚ի մեռելոյն, ելաց նախ առ Ադամ, և ապա առ երկինս. — «Աստուած իմ, ասէր, ներեա՛ վտահար աղախնոյդ. ներեա՛ փեսայդ իմ, անձկալիդ իմ : Մորմոք սրտիս՝ անպատմելի. և սակայն սիրե՛ս դու զիս տակաւին. զիս . . . զվնասապարտ աղետիցս, եղբայրասպանութեանդ, և արեանս այսմիկ հեղոյ : Ա՛դամ՝ թոյլ տուր ինձ

լաւ 'ի վերայ ձեռինդ քո, 'ի վերայ
դիականս այսմիկ, [Թոյլ տուր խառ-
նել զարտասուս իմ ընդ արեան դո-
րա ճապաղիս: Կ — Զքանսն ասաց,
և զարտասուաթոր երեսնն սեղմեաց
'ի վերայ ձեռինն Ագամայ:

Այլին նոքա այսպէս, և կոծէին զան-
ձինս Ամուքն երկոքին յեցեալք զմի-
մեամբք, յորժամ Աերպարան ինչ
փայլակնացայտ անցեալ ընդ գաշտա-
վայրն՝ գայր մատչէր առ նոսա: Ծա-
ղիկք անուշահոտք երագափթիթք՝
նշանակէին զթեթևակոխ հետս գար-
շապարաց նորա. ճակատ իւր արփիա-
հրաշ աւետարանէր զխաղաղութիւն,
և բարեկամութիւն արգահատիչ ար-
տափայլէր 'ի նշուլագեղ բիբս աջաց
նորա, և գեղ երկնային 'ի ծիր շըր-
թանցն, և 'ի շնորհս այսից նորա:
Պատմուճան սպիտակ՝ լուսափառ քան
զարծաթափայլ ամպս բոլորեալս զգի-
շերավառ լուսաւորաւն՝ խաղայր ծա-
ծանէր փողփողուն թռուցիկ պատուա-
ծովքն 'ի նրբին իրան նորա վայելչա-
հասակ: Քալով գայր և մերձենայր

Կերպարանն երկնային՝ կենդանա-
 ցուցեալ զիւրն շուրջանակի զկանա-
 չութիւն վայրացն ամենայն:— «Ե՛ւա,
 ասէ՛Ն, խաւաճայրն, համբարձ՛ի վեր զար-
 տօսրալից աչս քո. լռեա՛ի հառաչու-
 նացդ. տէ՛ս զերկնաւորդ Կերպարան
 մերձենալ առ մեզ. տէ՛ս զհա՛րդ հեզա-
 համբոյր, զհա՛րդ մխիթար դիմօք յա-
 ռաջ մատչի: Այժմէն ծագեաց մխի-
 թարութիւն ՚ի խաւար ցաւոց խոնց:
 Մի լար Ե՛ւա, արի երթիցո՛ւք ընդ ա-
 ռաջ երկնաւորին: » — Յեցաւ Նա-
 խամայրն ՚ի վերայ առն իւրոյ, և ահա
 եկաց Հրեշտակ Տեառն առաջի նոցա:

Ակնկառոյց եղև սա առ վայր մի
 դորովանօք ՚ի վերայ նախամեռիկ Ար-
 դարոյն. բայց ՚ի նոյն դարձոյց զաչս՝
 երկնային խանդաղանօք ՚ի վերայ Նա-
 խահօրն և Կնոջն հաստատելոյ յեց
 ՚ի նա: Պայծառութիւն նորա եհեղ
 զնոքօք լոյս զուարթարար. և ապա
 բարբառ արձակեաց ՚ի ձայն քաղցրու-
 թեան. — «յրհնեալ դուք՝ որ լայք
 աստանօրառ մարմնուլորդւոյդ ձերոյ,
 օրհնեալ կրկին: Առաքեցայ յԱմե-

նակալէն այցելու ձեզ 'ի վիշտս : 'Ի
 դասս Հրեշտակաց՝ որք զօրհանապաղ
 Թեապարեն զմահականացուօքդ յաշ-
 խարհի աստ , ոչ ոք սիրեաց զորդեակ
 ձեր քան զիս խանդաղատագոյն : Առ-
 նմա Թեաճէի հանապաղ յորժամ հրա-
 ման ինչ Բարձրելոյն ոչ այլուր մեկ-
 նէր զիս 'ի նմանէ : Բազում անդամ
 յորժամ առաքինու թիւն նորա՝ աս-
 տուածային իմն շարժմամբ 'ի բարձ-
 րագոյնսն Թեակոխէր , և լուծանէր
 յարտօսք ուրախու թեան , կամ յերդս
 օրհնութեան , զոր Թեապարիկ Հրեշ-
 տակք յեղեղէին 'ի նուազս իւրեանց ,
 էս էի առ նմա պատշաճեալ՝ որ միմըն-
 ջէի յունկն նորա խորհուրդս հրեշ-
 տակականս , որպէս զհարդ կարող էր
 տանել ոգի տաղաւարեալ 'ի հողա-
 պատեան մարմնի : Մի լայք անմխի-
 թար , որպէս իսպառ զնա կորուսեալ
 սուգ անմխիթար չէն վայել անմահա-
 կան հոգւոյ : Մահ ոչ այլ ինչ ներ-
 դործեաց , բայց քակել ընդդի 'ի մարմ-
 նոյն վայրաքարչ կապանաց . ազատ է
 'ի ժամուս և անխուով Առաքինու

Թիւն նորա, Բանն, և հետաքնին ԻմատասիրուԹիւն իւր: ԵրջանկուԹիւն նորա 'ի վեր է քան զամենայն միտս կապեալ դեռ 'ի մարմնի. դասակից է Հրեշտակաց և Աստուածամերձ: Լացէք զնա սիրելիք. բայց միանովսի(Թար. բաժանուումն ձեր՝ առօրեայ է. եկեսցէ Մահ ընդ հուպ առնուլ և զձեզ՝ Թէպէտ ընդ այլ և այլ կերպարանօք. սակայն իբրև բարեպարիշտք ընկալջիք զսա միշտ որպէս բարեկամ՝ զոք զ'ի վաղուց սպասեալ: Ագամ. այսպէս պատուիրէ Յաւիտենականն. տուր հողոյ զապականացուպ մարմին, փորեա՛ դու գերեզման, Թաղեսջիւր զայդ ընդ հողով: ”

Այսպիսի եղեն պատգամք ԶԸլարԹնոյն. ակնարկեաց 'ի նոսա միւսանդամ երկնային խանդաղատանօք. և հայեցուած իւր կորզեաց 'ի սրաից նոցա զանչափուԹիւն ԹաղծուԹեանն: Սապէս զուարթացուցանէ զխոնջ ուղևոր՝ արբումն զովարար ականակիտ խոխոջանաց աղբեր, յորժամ յետ երկարահետ ընԹացից 'ի խորշակահար

աւազուտս անապատին, մերձ է 'ի նուազիլ առ տապոյ պապակիչ ծարաւոյն . բայց իբրև տեսանէ անակնկալ զաղբերակն՝ որոյ սառնորակ ալիք խոխոջեն քաղցրակարկաչ ընդ առաջ նորա, հանգչի առ ավամբքն, ոգի առնուև զուարթանայ . որոյ կարկաչահոս գնացք առնուն ապա՝ տանին զնա 'ի վայր ինչ զուարճալի, ուր խայտայ Բնութիւնն բողորամասն վայելչութեամբք, մինչև ժողովէլ զնա անդ՝ բարեհամբոյր Տանուտեառն ընդ աս սընջական հովանեաւն՝ 'ի վայելս առատ մարդասիրութեան :

Բաջալերեալ Նախահօրն յոգի իւր բարձրագոյն իմաստիւք, հայեցաւ 'ի պայծառութիւն անդր հրեշտակին որ վերանայր 'ի նոցանէ . ձայն արձակէր զինի . « — Օրհնեմք զքեզ Բարեկամդ երկնաւոր : Աստուած իմ . որպէս զի մեծ է անոխակալութիւն քահայիս դու 'ի խոնարհ 'ի նեղութեան մերում , և պատուիրես հրեշտակաց մխիթարել զմեզ : Եւ զիսօրդ . սողես . ցոփք դեանաբարչ յանյոյս վհատու-

Թեան իբրև զԱնարդեալսն, յորժամ
 լի եմք Աստուածութեամբդ ամենայն
 ուրեք, յորժամ ակնարկես 'ի մեզ
 քաղցրութեամբ յաթուոցդ բարձ-
 րութեան. յորժամ զմեօք թեացեալ
 հրեշտակքն՝ առ քեզ համբառնան
 զմեր հեծութիւնս : Միթէ արժան
 իցէ հոգւոյս ցաւագնիլ անմխիթար,
 որ անմահականն է, և դէմ եղեալ
 առ ան վախճան երանութիւնն, ար-
 ժանն ինչ իցէ սգալ անմխիթար յա-
 ղադս վշտալիցն լինելոյ իւրումն հա-
 մառօտ ուղևորութեան : Ապաքէն
 պարտասպան եմք տրտասուաց 'ի վե-
 րայ որդեկիս մերոյ երջանկի. զըկե-
 ցաք 'ի դրկածութեանց նորա յաստի-
 կեանս. բայց առաւելագոյն արտա-
 սուաց և աղօթից պարտասպան եմք 'ի
 վերայ ամբարշտելոյն : Աստուած իմ.
 որպէս ցնծացէ անձն իմ, թէ ոչ իս-
 պառ յերեսացդ մերժեսցես զնա : Բա-
 բէ. առաջինն է նա ելեալ յերանաց
 իմոց. առաջին՝ զոր երկնեաց Եւա :
 Բայց Ե՛ւա, եթէ անձանձրոյթ կար-
 դացուք առ Տէր վասն նորա, զիսորդ

Իցէ մեզ երկմտիլ ընդ դժուծիւն Տեառն : Արդարև անարժան զանձինս առնէաք ողորմութեան շնորհացն որով չե՛ս թող զմեզուցեալքս, որով ետ մեզ զխոստումն Աւետեացն անճառից, յորժամ ահիւ և դողութեամբ ակնուռնէաք ... ո՛վ աղետիցս, ոչ շնորհաց ողորմութեան, այլ յաւիտենիցն դատաստանաց : Հանա Ե՛ւա, մի յապաղեսցուք հնազանդել հրամանաց վէհին . տարայց զգիականս՝ ի խրճիթ մեր, և անդ տաց հողոյ զհող երանելոյս :”

«Յանկալի՞դ իմ, ասէ Նախամայրն, գիւր եղև սրաի իմոյ՝ ի ցաւոց աստի . սինդեցից զանձն բարձրագոյն միսիթարութեամբս, և ի զօրագոյն առաքինութիւն քո հաստատեցից զտկարութիւն իմ, որպէս բաղեղն տկար սընդի հաստատի՝ ի ծառ հաստաբուն :” — Խոնարհեալ ապա Նախահօրն՝ բառնայ զթիկամբք զգին արիւնոսթաթաւ, հեծէր ընդ ցաւագին բեռամբն . հեկեկայր և վշտալին Նախամատո անդ աջմէ նորս . և այսպէս գէմ եգին ազիտորմ՝ ի խրճիթ իւրեանց :

Մ Ա Ն Ա Ռ Ա Լ Ի

Ե Ր Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

ՅԵՏ Թեթև քնոյ ինչ ամբոխե-
լոյ անդոհական երազովք եբաց Թիր
զա զաչս առ լոյս տունջեան . ընդ-
ոստ լինի խուճապաւ 'ի մերթապատ
անկողնոյն : Այսպէս յառնէ ընդոստ
ահաբեկ ճանապարհորդ , որոյ վաս-
տակեալ գոլով 'ի ճանապարհէն՝ ըն-
կողմնեալ կայցէ 'ի փապարս քարան-
ձաւին , յորժամ Հրեշտակ իւր բա-
րերար՝ ազգեսցէ նմա 'ի տեսիլ ահեղ
անրջոց զ'ի բարձուէ կործանումն քար-
անձաւին 'ի վերայ գլխոյ նորա , խոյս
տայ անտի մազապուր գողալով .
փլուզեալ քանդի քարանձաւն . խըն-
դրէ նա զուղեկից իւրումն տաժանա-

քայլ ճանապարհորդութեան, և չե
 ևս գիտէ զճմլիլ սորա ընդ փլատա-
 կաւ քարանձաւին: Ոչ աննմանագոյն
 յօրինակէս դողայր տառապեալն Թիր-
 զա, և ասէր. — « Զինչ ցնորք զար-
 հուրելիք անցին ընդ իս յանուրջս .
 զինչ առաջօք պատկերք խաւարայինք
 զորոց չգիտեմ զանուն: Շնորհք քեզ
 սիրելիդ պայծառութիւն տունջեան .
 գու՛ վարատեցեր՝ ի տեսոյ աչացս զայ-
 նոսիկ: Ողջոյն ընդ ձեզ ծաղիկք շըր-
 ջասփիւռք՝ խնոյս ձեռաց վաստակք
 ախորժելիք . առաւօտեան ձեր բուր-
 մունք աղգի աղգիք՝ գան լըջացուցա-
 նել զխեղաց խնոց ցնորումն գիշերա-
 կան: Եւ գու՛ք զուարթարար բնակք
 օգոցս, զիարդ բերկրալի հնչէ երգդ
 վաղորդեան. եղէց ձեզ ձայնակից .
 օրհնութիւնք իմ և գոհութիւնք ել-
 ցեն շնչեացեն ՚ի խորոց սրտիս՝ ընդ
 գոհութեան կենդանանորոգ համօրէն
 բնութեանս: Օրհնեացէ՛ զքեզ անձն
 իմ՝ Արարիչ իմ և Պահապան բա-
 րեխնամ . խոստովան եղիցի քեզ խո-
 նարհութեամբ: Այն քո ամենատես,

և օրհնառաք հսկէ անքուն 'ի վերայ մեր՝ յորժամ գիշեր և քուն զմեօք սպա-
 փին : Ո՛հ ... օրհնութիւնք իմ և դո-
 հութիւնք ելցեն եռանդագին ընդ դո-
 հութեան կենդանանորոգ համօրէն
 բնութեանս : » — Յայս բան ելանէ
 նա 'ի տաղաւարէն 'ի ծաղկոց իւր գե-
 ռափթիթ , յորմէ սիւկք սուաւօտեան
 յափշտակէին զառաջին բուրմունս
 զուարթարար անուշից հասուցանել
 'ի հոտոտելիս նորա : — « Բայց , յա-
 րէ 'ի բանսն , առիմէ՞ ապա այս անձ-
 կութիւն ոգւոյ . սիրտ իմ դողայ տա-
 կաւին : Զի՞նչ այս արհաւիրք անսո-
 վոր : Զի՞նչ կոչեցից անգիտանամ :
 Ահագինք որպէս զամպրոսպս լեռնաձև
 կուտակեալք զերկնիւք . սու տես սո-
 ցա համրացեալ լուէ ձայն ուրախու-
 թեան , և դաշտորայք ահաբեկք խի-
 թան ընդ մրրիկ ահեղասատո : Ո՛ւր
 ես Ա՛բէլ . եղբայր իմ . . . . սրտի
 իմոյ հատոր սիրելի . փութամ անկա-
 նել 'ի գիրկս քո , 'ի խաւարային հո-
 գոց հալածեալ , որպէս փութայ ու-
 ղևոր մոլորեալ գիշերի 'ի մենաւոր

անտառ թանձրասիտ , յորժամ ահափետք տաղնապիչք թռիչս տան ոտից նորա ընթանալեաց : ” — Յասել իւրում զայսոսիկ՝ զընթացսն երագէր , և ահա ընդ առաջ գայր նմին Մեհալա ՚ի տաղաւարէն : — ” Ո՛ղջեր քոյր իմ սիրելի , գոչեաց առ նա . ո՛ւր փութաս . ո՛ւր շտապաւ . և ընդէր գլուխ այդպէս գիսարձակ , յորում ոչինչ ծաղիկ առաւօտեան առ ՚ի զարդ : ”

« Փութամ , ասէ թիրղա , փութամ ՚ի գիրկ սիրելւոյն իմոյ . արհաւիրք անկիրթ տառապեցուցին զիս ՚ի քուն , այժմ իսկ տագնապէն զսիրտ . պարզութիւն առաւօտուս ոչ փարատեաց յինէն զայնոսիկ . փութամ արդառ սիրելին իմ : Զոր ոչն փարատեցոյց առաւօտ ծաղկափթիթ գարնայնայն , և ոչ զուարթերես բնութիւն համօրէն , փարատեսցէ զայն՝ գիրկ սիրելւոյն իմոյ : ”

Առ որ յոգւոց հանեալ կնոջն կայէնի՝ տսէ . — « Աւա՛ղ . ես զիմ մխիթար յո՞ գտից . երանի՛ քեզ . քոյր իմ .

ինձ այդ չիք ուստեք . բայց 'ի հայր
 իմ սիրապատար , 'ի մայր գործվական ,
 և 'ի քեզ թիրզա , և 'ի փեսայդ սի-
 բեւի : Այո . միայն 'ի ձեր լսելիս հե-
 ղուամ զհոգս հալողականս՝ զոր դե-
 գութիւնն Վայենի բարդէ զինն : Ո՛հ .
 գեղեցիկ բնութիւնն չազդէ 'ի նմա՝
 բայց սևամաղձ միայն . վաստակք զոր
 խնդրեն անդք իւր 'ի պողածնութիւնն՝
 բէռն են նմա անբերելի . սակայն որ
 տանջէն զիս . բա՛րէ , է ատելութիւն
 իւր և ռիս առ եղբայր իւր բարեհամ-
 բոյր : ”

Սկսաւ ըսլ Մեհալա . և քոյր իւր
 գործովասիրտ՝ գիրկս զնովաւ ածեալ ,
 և զլիճ՝ լուսոյն արտասուօք լցեալ՝
 ասէ . — « Քոյր իմ սիրասնունդ .
 այդ յիշատակ որպիսի՛ դառն արտա-
 սուս աղբիւրացանէ առն իմում ,
 և ինձ իսկ գլխովին 'ի գիշերայն տքնու-
 թեանս : Մեք յայնժամ բազկատա-
 րած կամք յալօթս առ Ամենակալն :
 Իցէ՞ թէ մի միայն նշոյլ բարութեան
 նորա փարատէր զմիտապատ ամպս 'ի
 սրտէ անտի . ուր աճէ որոմս ատե-

լի՝ առաքինութեան հեղձուցիչ: Ծաղկեացի յայնժամ վերստին զտաղաւարօքս հանգիստ քաղցր . և թախիժք ոչ ևս երևեացին յերեսս հօր մերոյ սիրելոյ, և գորովագութ մօր:”

Արկնեաց առ նա Մեհալա արտասու ախառն . — « Ո՛հ . այդ իսկ՝ իմ աղօթք, իմ ուխտ սրտի : Բա՛բէ . Թխրզա քաննիցս պատահէ ինձ անցուցանել զհասարակ գիշերացս յողբս անմուռնչս՝ բաղկատարած յաղօթս վասն նորա . բայց ըստ գիպաց՝ թէ սուղ ինչ բարձրացի ձայն աղօթիցս, կամ լալիք, կամ հեկեկանք՝ մինչև զարթնուլ նմա առննթեր իմ, յայնժամ բարբառ իւր շանթընկէց ասիւ պակուցեալ հարթուցանէ զիս, կըշտամբէ ալիբրև խափանիչ հանգոտեան քնոյն, որ մնաց ինձ ասէ՝ մի միայն բարեմասնութիւն՝ ի թշուառութեանս՝ թողեալ՝ ի վրէժինդիր Դատաւորէ՝ ի վերայ անիծակուռ երկրիս : Ո՛վ աղէտիս . Թխրզա՛ այս իմ աղերս արտօսրահառաչ, երբ նստիմ՝ ի խրճթի յառտնին՝ ի գործս . տղայք իմ անմեղք

լան զինև տեսեալք զկոծ, և զդերար-
 ասոր. հարցանեն զիս 'ի լեզու թո-
 թով տղայական փաղաքշանօք, Մայ-
 րիկ զի՞ լաս. զի՞ արամեալ ես . . . . .
 Ո՛հ. Թլիրզա՝ խամրիմ թարշամիմ առ-
 ցաւոցս, որսէս թարշամի ծաղիկ՝ յոր-
 մէ գողանան տնկախիտ մացառք ստուէ-
 րարկուք զցօղն զովարար, և զարևուն
 զջերմ ճառագայթ: Ղուր. այսօր խկ
 յեւանե ըն՝ի խրճթէն վաղայարոյց քան
 զարշաղոյսն, վայ զինև . . . . . Լիր ա-
 հարկու էր նա. սևամաղձ իւր ոչ եր-
 բէք այնպէս երևեալ էր 'ի գէմն՝ որ-
 պէս 'ի ժամուն. սրտմտութիւն կա-
 տաղութեան կայծակունս թօթափէր
 յաչացն ընդ հովանեաւ վայրակախ
 յօնիցն թաւացելոց: Յանցանե ընդ
 սեամն դրանց՝ լէի 'ի լուր ականջացս,
 և քստմնէի յանձին. նզովէր անիծիւք
 զժամ՝ ծննդեան իւրոյ. այսպէս ող-
 ջունէր նա զարշաղոյսն գեղեցիկ: Ճըշ-
 մարիտ է Թլիրզա. քո խկ լեալ է
 ստէսպ ականատես. առաքինութիւն
 իւր է զի փարատէ 'ի մասնէ զայս խա-
 ւար խորհրդոց, և դառնայ 'ի հոգ-

ւոջ պարզութիւնն ինչ . յայնժամ լայ՝
 արտասուէ նա , խնդրէ թողութիւն
 որովք զմեզն դառնացոյց : Այլ ա-
 ւանդ . ծածկի նոյնհետայն այս լոյս .
 զոր օրինակ 'ի թխպամած աւուրս
 ձմերայնոյն , այն ինչ երևեալ գեղեցկա-
 ճաճանչարևուն , և ահա անդէն միւս-
 անգամ կարկատին ամպք ակրագինք ,
 և ծածկեն զայն յաչաց : Իայց 'ի վախ-
 ճանի՝ Թիրզա , մի վերջացուք 'ի վե-
 րայ այսր ամենայնի յառ Աստուած
 պաղատանացն . յոյս անպակաս տա-
 ծեմ 'ի սրտի . 'ի վախճանի՝ պարզու-
 թիւն գարնայնոյս խարան փարատեա-
 ցէ 'ի նմա զամենայն : ”

Մինչդեռ խօսէր Մէհալա , յան-
 կարծ Թիրզայի հատաւ գոյն երեսաց .
 շականջէր զականջսն 'ի կողաց մացա-
 ռացն . — “ Զինչ ձայն կոծոյ լսեմ
 'ի միջոյ ծառոցս , ասաց նա , և սկսաւ
 դողալ . . . . իմ չիք լուեալ երբէք
 սուգ այդպիսի , քոյր իմ . . . լսի սա
 'ի միջոյ ծառոցս . . . . Մէհալա ,
 բարէ . . . . ձայն ողբոցս գալով գայ
 և մերձի . . . Աստուած իմ . . . . — ”

Յայս յետին բարբառ հատկեալ՝ անկանի Թիրզա նուաղեալ՝ ի վերայ բազկաց քեռն իւրոյ :

Ելանէր արտաքս՝ Նախահայրն ծանրաքայլ գողգոջուն՝ յետուստ ծառասնկոցն, բարձեալ ՚ի Թիկնամէջս զցաւագին բեռն՝ զորդւոյն զմարմին մօտ նմին և յեց ՚ի նա քայլէր Նախամայրն գլխարկեալ. էր զի՝ համբառնայր զդէմնն Թօշնեալ յանբերելի ցաւոց, և հայեր կողկողմամբ ՚ի գիական արիւնոտ. էր զի՝ սքողէր զայն արտասուլ Թուրմ գիսակօջն :

Հարեալ Թիրզայի ՚ի գալուկն մահատեսիլ՝ կայր մնայր անշարժ ՚ի վերայ բազկաց քեռն իւրոյ Մեհալայի սորա ևս Թալացեալ նոյնպէս՝ անկաւ ընդ բեռամբ զոր կրէր, ոչ բաւելով գողգոջոտ բարձիցն կԹուցելոց՝ ի վերունել զքոյր իւր : Զոր օրինակ երեք ոմանք ընկերակիցք՝ սեռն սիրով խանգակաթ սիրելիք, յորժամ ՚ի գեղեցիկ երեկոյի ամարայնոյն՝ ձեռն ՚ի ձեռն ելանեն յոսկեհատիկ անդաստանս յաւուրս հնձոց, Թէ յանկարծ ուրեմն

անկցի յերկնից՝ շանթ փայլական առ
 ոտիւք նոցա, երեքին ևս սասանեալ
 առ ետեղ՝ զգետնին ահաբեկք. այլ
 եթէ երկուք ՚ի նոցանէ սթափեացին
 դողմամբ ՚ի շրտմանէն, և տեսցեն
 զերրորդն աճիւնացեալ յանդիման իւ-
 րեանց, ջոր ևս պակուցեալ գլորին
 յերկիր միւսանդամ: Այսպիսի եղև
 սթափումն ահաբեկութեան քերցն
 երկոցուն՝ յորժամ բացին զաչս ՚ի տե-
 սանեւ զգի եղբօր իւրեանց: Տարա-
 ծեալ էր զայն Նախահօրն ՚ի վերայ
 դալար խոտոյն, և պինդ ունէր զա-
 լագին կողակից իւր միշտ գայթ ՚ի
 գայթին՝ չանկանեւ ՚ի գետին: —
 «Ո՛ւր իցեմ ես՝ գոչեաց Թիրզա. Աւ-
 տուսի՛ իմ, ո՛ւր իցեմ... ո՞րպէս դնի
 նա դիտապատ... Ա՛բէլ. ո՛վ. ընդ-
 էր բնաւ ինձ զարթնուլ... ատե-
 լի լոյս... ո՛հ. վա՛յ թշուառացե-
 լոյս... Մեհալա. եղճկ զինև.
 աւանդ կարգացէք եղկելոյս, աւանդ.
 ահա դնի նա դիտապատ, անչնչա-
 ցեա՛լ: Ո՛ տեսիլ աղետալի. հարեր
 զանձն իմ փայլակնահար... Ատելի

լոյս . և ընդէր բնաւ ինձ զարթնուլ : ”
 “ Թիրզա . . . գոչեաց Մեհալա
 'ի ձայն բեկբեկ . ո՛հ . . . . Սի՛ զանձն
 հարկաներ . Սի՛ վհատիր աղետագոյն
 յիշատակօք . և զիս . . . և զիս հար-
 կանէ շանթահար՝ այդ տեսիլ . . . .
 Ո՛հ , Թիրզա , դէրբիս դու միւսան-
 գամ . . . . Չարթիր աղաչեմ Թիր-
 զա . մօտ երթիցուք . դեռ հաւաստեալ
 չեմք իրագէտ թշուառութեանս .
 չէ՛նա մեռեալ . . . մօտ երթիցուք .
 ձայն քո , դրկածութիւնք քո զար-
 թուսցեն զնա : ”

Այսպէս բարբառէին քորքն ամու-
 լակիցք . և զմիմեանց ունէին անզօր և
 դողդողմամբ ձգձգէին զիրեարս գայթ
 'ի գայթ մինչ 'ի դիակն մեռելոյն : —
 “ Հայր իմ , և մայր իմ . ո՛հ . ո՞րպէս
 կան անդ , և քամին արտասուօք . . . .
 դողան ոսկերք իմ , — զայս օրինակ
 բեկբեկէր Թիրզա , և 'ի լինելն առ
 դիակամբ ազաղակեաց . . . . “ Ա՛-
 բէլ . . . Ա՛բէլ . . . ցանկալիդ իմ . . .
 ո՞ բարբաաստութիւն իմ , կեանք իմ ,
 լոյս աչաց , և ամենայն ինչ . . . զար-

Թիր . . . Ո՛վ յեօին աղետիս . դու
 ոչ զարթնուս : Ա՛բէլ . . . լուր լա-
 լագին գոչմանս . լուր աղաչեմ գոչ-
 ման հարսինդ : ” — Եւ ապա հոս-
 եալ զանձն՝ ի վերայ դիականն՝ փարիլ
 կամէր զնովաւ , սյլ անդէն ահաբե-
 կեալ շրտեալ ընդ կրունկն՝ ճիչ բար-
 ձեալ . ետես զվիրաբերանն , և զա-
 րիւնն ի ճակատին : Գլորեցաւ յեր-
 կիր անբան՝ անշարժ որպէս զմեռեալ ,
 դալկացեալ սառուցեալ որպէս զկիճ
 անկէնդան . աչք նորա մեծաբացք և
 անթարթք՝ լի յեօին յուսահատու-
 թեամբ : Լայր և Մեհալա առ ըն-
 թերնովն . ձեռնամաճ յերկինս համ-
 բառնայր զաչս իւր զարտօսրաբուղն՝
 զոր պահ ընդ պահ իջուցանէր լալ ի
 վերայ դիականն :

Յոգի հարաւ Նախահայրն ի ցաւս
 դստերացն . արտասուէր , և հայթայ-
 թանս արգահատանաց հնարէր նո-
 ցա : — “ Սիրելիք իմ , ասէր , Մե-
 հալա , և դու Թիրղա , հայր ձեր
 թշուառացեալ աղաչէ լուր ի կո-
 ծոյդ . մի լայք անմխիթար : Ո՛ւնկն

դիք գտաւրք իմ : Ես և մայր ձեր
 իբրև կոծէաք յուսակտուր առ դիւ-
 կամբս այսուիկ , եկն առ մեզ Հրեշ-
 տակ Տեառն երկնագեղ վայելչու-
 թեամբ , սլատգամաւորեալ աստուա-
 ծային մխիթարութեամբ : Մի լայք ,
 ասէ , անմխիթար , մի լայք անյոյս ,
 որպէս իսպառ զնա կորուսեալ : Տճւր
 հողոյ զհողն՝ որ աման եղև հողւոյն .
 իսկ հողի իւր արձակեցաւ ՚ի կապա-
 նաց մարմնոյն . երջանկութիւն նորա
 ՚ի վեր է քան զամենայն միտս կապեալ
 դեռ ՚ի մարմնի . անջատումն ձեր առ
 ՚ի նմանէ՝ սճւղ է և համառօտ . զի
 և դուք երջանկասջիք ընդ նմա եր-
 ջանկութիւն՝ որ ՚ի վեր է քան զամե-
 նայն միտս դեռ կաշկանդեալ ՚ի հող
 մարմնոյն : Մի աղաչեմ՝ գտաւրք իմ
 անարգէք զյուզարկաւորութիւն ե-
 րանելոյս անմխիթար կոծովք : ʞ

Մինչդեռ արձանացեալ կայր թիր-
 զա միշտ անշարժ և ապաձայն , կին
 Վայենի ձեռս ՚ի դլուխ բողոքէր զմոր-
 մոք իւր զայս օրինակ . — « Թճւղ
 հայր իմ , թճւղ լալ մեզ . զի՞նչ տե-

սիլ աղիողորմ քան զայս դիակն յոր-
 սայս . դ՛ու ո՞վ մխիթարութիւն մեր ,
 ցնծութիւն մեր՝ Ա՛բէլ . սիրտ մեր
 հերձանի 'ի ցաւոց . Գնացեր թողէ՛ր
 զմեզ . գործ մեր քաղցրագոյն եղիցի՛
 ողբալ զքեզ , ողբալ մինչև ցօր մա-
 հուան մերոյ : Ապաքէն հասեր վեր-
 նում երանութեան , ոյր ակնկալու-
 թիւն աղբիւրացոյց այնչափ յաչացդ
 վտակս սուրբ արտասոււաց , որոյ ակըն-
 կալութիւն և յիս այսօր աղբիւրա-
 ցուցանէ արտասուս : Ո՛հ անհանդուր-
 ժեւի ցաւոցս . արտասուեմք զկո-
 րուսա քո , արտասուեմք 'ի ստուեր
 մահուս յոր պանդխտիմք : Գնացեր
 թողէ՛ր զմեզ , գործ մեր քաղցրագոյն
 եղիցի՛ ողբալ զքեզ , ողբալ մինչև 'ի
 ցանկալի օր մահուան մերոյ : Այլի՛ն
 Այլի՛ն , ո՛ւր էիր յորժամ մեռաւ քո
 եղբայր : Ո՛հ . գոնեայ գիրկս արկա-
 նէիր զնովաւ եղբայրական խանգա-
 ղատանօք . գէթ յայնժամ հայցէիր յօր-
 հասականէն զօրհնութիւն իւր , որպիսի
 սի՛ գորովանօք փարէր նա զքեւ բազ
 կօքն նուաղելովք , և օրհնէր զքեզ

չըթամբք թալկացելովք . որպիսի՞
 քաղցր մխիթարութիւն, քանի՞ հոգե-
 նորոգ գիւր սրտի լինէր քեզ այն առ
 յապայս . . . Բայց . . . Աստուած
 իմ . . . զի՞ է մայր իմ . . . զի՞նչ
 նոր ցաւ նուաղեցուցանէ զքեզ . . .
 երևիս դողալ առ սոսկման . . . Հայր
 իմ . . . զի՞նչ ահաբեկութիւն զգի-
 մօքդ երևեալ: Գուշակութիւնն ա-
 հարկու: Ո՞ւր է նա հայր իմ . . . .
 գիտիցե՞ս ինչ մայր իմ: Ո՞ւր է Կային .
 ո՞ւր է այրն իմ: ”

Գլխովին սրտաթափեալ Նախա-
 մօրն գոչեաց . — “ Ո՞ գիտէ, ցո՞ր
 վայր հալած է զնա վրէժխնդրութիւնն
 աստուածային: Ո՞վ Տէր Աստուած
 . . . . թշուառականն այս . . . նա
 ինքն . . . Բայց զի՞ է ինձ ասել . դո-
 ղամ առ քսոմնելին յիշատակ: Զիս
 տանջեա՛, զիմ սիրտ միայն տոչորեա՛
 որպէս զգեհեան . ո՞ յիշատակ քըստ-
 մնելի: Ո՞վ վատաբախտիկ մօրս . և
 ընդէր . . . ”

Գումարեալ սասանեալ Մեհալայի՛
 աղաղակեաց . — ” Թո՛ղ մայր իմ .

Թող ճայթել յիմ գլուխ միայն, 'ի գլուխ իմ զչանթ կայծականդ զոր ուրոտաս: Այո. այժմէն իսկ շանթահար 'ի խորհրդոցս լինիմ: Հայր իմ ... մայր իմ, մի այլ խնայեալիք յիս: Միթէ Կային զսա . . . ասացէք ազգեմ" — «Նա՛ սպան զսա՝ Մէհալա, Թիրզա՛ նա՛ սպան զսա" — գոչեաց Նախամայրն, և անչափութիւն ցաւոցն եհատ 'ի նմանէ զբարբառ ձայնին:

Սարսեաց գողացաւ կին Կայենի, լեզուն 'ի քիսն կցեցաւ, աչք պաղեալք ոչ ևս ծորէին արտասուս. քրտունք ցրտագինք հոսէին ընդ ճակատն, և շրթունք գունաստեալք բաբախէին. ձայն եբարձ ապա. — «Նա՛ սպան զԱբէլայր իմ Կային սպան զեղբայր իւր: Ոճիր քստմնելի . . . Ո՛ւր ես եղբայրասպան գու. ո՛ւր արդեօք . . . յո՛հալածէ զքեզ նախճիր քո . . . Եհան արդեօք կայծակն աստուածային . . . եհան 'ի քէն զվրէժ եղբօր քո: Թերևս բարձար իսկ յաշխարհէ անձն թշուառացեալ. եթէ կացցես ևս տակաւին,

ո՛ւր իցես այժմ . յո՛ր կողմն արդեօք վտարանդ է զքեզ յուսահատութիւն . քո վարատական:» — Այսպէս կոծայր Մեհալա, և զվարսս փետէր զգլխոյն:

«Եղբայրասպան դու, գոչէր և թիրղա . ո՛հ . . . . զի՛նք իշխեաց հարկանեւ զառաքինին զայն և զբարեբարոյն . որ անտարակոյս և ընդ մահացու հարուածովն հայեցեալ է 'ի նա սիրասպատար աչօքն: Ո՛հ, Կային . անիծեա՛լ . . . անիծեա՛լ լիջիր դու . . . թիրղա մի անիծաներ նմա, գոչեաց Մեհալա . մի անիծաներ քոյր իմ . եղբայր է քո, և իմ փեսայ . մի աղաչեմ . այլ աղօթեսցո՛ւք վասն մեղուցելոյն: Գլխեմ հաստատութեամբ, զի յանկանիւ առաքինւոյն արիւնատթաթախ 'ի գետին, ակնարկեալ է 'ի նա կարեկցաբար, օրհնեալ ևս զնա . և այժմ բարեխօսէ իսկ վասն նորա առաջի աթոռոյ Յաւիտենականին: Ելցեն յերկինս աղօթքերկրաբար շից ընդ աղօթից երանելոյն: Մի անիծաներ նմա թիրղա, մի անիծաներ եղբօր քում:»

«Ո՞ր յափշտակեաց զիս սաստկու-
 թիւն աղէտիցս, կրկնեաց թիրզա .
 ոչ անիծեցի զնա Մէհալա, ոչ անիծի
 զեղկելին : » — Յայս բարբառ ան-
 կաւ 'ի վերայ գիականն . համբուրէր
 աղէտիւ զայսս նորա զարեամբ թա-
 թաւեալս . և զպաղեալ շրթունսն
 կապուտակեալս . եկաց մնաց անդ հա-
 բուստ մի՝ ընկղմեալ յանդունդս ցա-
 ւոց անմուռնչ ամենեին . և ապա դար-
 ձուցեալ զգէմս բանին՝ հեկեկայր
 հատկեալ շնչով : — « Ո՞հ . զիարդ
 յանկանել քում չեղև ինձ ողջունել
 դարձեալ զշրթունս քո զայլադու-
 նեալ, լսել միւսանդամ 'ի շրթանցդ
 զվերջին սիրոյդ բարբառ . որով և
 աչք քո կիսամեռք յիս յառէին միւս-
 անգամ . թերևս . . . . և ո՞ տայր,
 փչէի զողի իմ անդէն 'ի քում յետին
 սիրելութեան . . . Ո՞րպէս այժմ ան-
 կեալ զնէի յորայս գիականացեալ ան-
 կենդան՝ առ դիակամբդ . այլ աւանդ,
 կամ մնամ կենդանի՝ ցաւոց անբաւից
 ճարակ : Որ ինչ միանգամ գեղեցիկն
 էր ինձ, յայսմհետէ զցաւս իմ յաճա-

խեսցեն: Հովանոցք սաղարթագեղք՝
ինձ այժմ ատելիք, յորժամ հարց-
ցեն զիս՝ ձեր հովանիք, ո՛ւր է որ եր-
բեմն ընդ մերովք կամարօք զուար-
ճանայր ընդ քեզ: Հարցցեն և ա-
ռուակք կարկաշասահք՝ ո՛ւր իցէ նա:
Ո՛ր անտերունչ սկնդկիս . . . ոչ այլ
մնայ ինձ առնել, բայց ընդ ձերով
հովանեաւ և առ ափամբքդ զիմ ա-
ղէտ յայսմհետէ միայն աշխարել:
Եթող սա զիս յաւիտեան . բա՛բէ,
եթող յաւիտեան: Ողբո՛ւմն ինձ և աշ-
խարս՛ւմն . . . . տեսից հանապազորդ
զսա . զայս բիբ անշարժ և խաւա-
րեալ, զայս դալուկն մահատիպ, և
զքեզ արիւն լրթագոյն՝ մածեալ ՚ի
ճակասն և յայտնն այլագունեալ:
Ո՛վ աղետիցս . բղխեցէք արտասուք
իմ, բղխեցէք անհատաբար ՚ի վերայ
մարմնոյդ թարչամեղոյ: Ո՛հ . . . էր
սա արդարև գեղեցիկ բնակարան ազ-
նուականն ոգւոյն, որ խոնարհէր սպ-
տուասիրել զիս իւրոյին ընտանու-
թեամբ . ո՛րպէս հրաշափառ փայլէր
առաքինութիւնն նորա ակներև ՚ի սրբ-

տացուցիչ գեղեցկութեանն . սրպէս
 փայլէր քաղցրահայեաց'ի բիբսնորա ,
 զիւրդ ժպտէր այն զայտիւք նորա և
 զըթամբք : Մեկնեցաւ այժմ 'ի մար-
 մնոյ աստի' սուրբն , երջանիկն , գեր
 'ի վերոյն մահկանացուացս կենցա-
 ղակցութեան , և մանաւանդ ընդ տա-
 ռապելոյ աղախնոյս : Ո՛վ աղէտիցս .
 բղխեցէք արտասուք իմ , բղխեցէք ան-
 հատաբար 'ի վերայ մարմնոյդ թար-
 շամելոյ , մինչև հոգի իմ անձնատո-
 չոր փութասցի զհետ' խառնել աստ
 ընդ սորայս զիւր զհող : ”

Այսպէս կական բարձեալ աշխա-
 րէր Թիրզա՝ յարտասուս ցնդեալ ըզ-
 դիակամբ անձկալոյն : Տեսանէր Նա-
 խամայրն զջայլ և զկոծ դատերացն ,
 ևս քան զևս խարշատեալ աղէկսուր
 լինէր : — « Դատերք իմ , աղաղակէր
 նա , մորմոք ձեր զիւրդ մորմոքէ զսիրտ
 իմ ցաւած . զիւրդ ընդ աղէտսդ աղէ-
 խարշիմ : Բա՛բէ . լալիք ձեր՝ ինձ կըշ-
 տամբանք կարեւիւրք . . . ինձ որ մու-
 ծի յաշխարհ զմեղս , զանէծս և զմահ .
 ներեսջիք որդեակք իմ , ներեսջիք

չու առացե լոյս, ներե սլիք մօր ձերում՝
որ երկամբք ծնայ զձեզ: Կ — Իբրև
զայս ասաց, փարեցան դատերքն դո-
րովալի զճնկովք նորա, և աղաղակեն —
« Լուեա՛ մայր մեր, լուեա՛ վասն երկանցդ
որով զմեզ ծնար, ՚ի կշտամբանաց այսի
որով զանձն կշտամբես. մի՛ նորանորս
յաւելուր ՚ի վիշտս մեր: Լուեա՛ աղա-
ջեմք որ ցաւովք զմեզ երկնեցեր ... մի
կշտամբանս անուաներ զարտասուս
մեր և զհառաչանս: Թէ՛ ձեռնհաս էսք՝
ո՞ տայր մեզ, հրաման տալ ցաւոցս,
ոչինչ հառաչանք ելանէին ՚ի սրտից,
ոչինչ արտասուք յարտեանաց: Բայց
զիսորդ ձեռնհասք զգէմ ունել զքնու-
թեան, զիսորդ զխանգակաթ սիրոյն.
սորբա ճնշեն ՚ի մէնջ զարտասուս դառ-
նութեան: Կ

Մինչդեռ այսպէս փարեալք՝ ու-
նէին նորբա զճնգաց մօրն. և վերակ-
նէին ՚ի նա դորովալէտք արտօսրա-
լից աչօք, սկսաւ Նախահայրն բար-
բառ արձակել. — « Սիրելիք իմ, մի
այլ յապաղեցուք ժամավաճառ զի
կատարումն հրամանաց Բարձրելոյն .

տացուէք 'ի մայրենի ծոց հողոյն, տացուէք զայս մարմին՝ զմերոց արտասուեաց և զողբոց առիթ: Ժամանակն որ զամենայն բժշկէ, և Բանն յաղթական գիւրեացեն ցաւոցս, և յայնժամ ցաւս եղիցի իբրև զանձուկ հարսին վապաքանաց յօրն ցանկալի՝ դարձուցիչ նմին 'ի գիրկ անձկալոյն ... Տուր ուրեմն հողոյն, ասաց Թիրզա, և լալագին հայեցեալ 'ի նա՝ յաւել. » Բայց թոյլ տուր հայր իմ, լացից միւսանգամ 'ի վերայ նորա, և ապա տուր զնա հողոյն: » — Զբանսն ասացեալ՝ հոսեաց անկաւ բողկատարած 'ի վերայ դիականն:

Այն ինչ փորէր Նախահայրն փոս 'ի գետնի, և փոքր մի 'ի բացէ կայր Նախամայրն և Մեհալա յարտասուս, ահա ելեալք 'ի խրճիթէն դայինն ձեռն 'ի ձեռն մանկիկք մատաղք Վայենի. և գողալով մերձենային յայն ողորմ տեսարան: — « Սիրելիք իմ Յոսիա, գոչեաց Եղիէլ շիկահեր. զինչ ձայնս ողբոց լսեմ: Մատիցուէք այլ յառաջ. վայ. տեսանեմ. է նոյն ինքն

Աբէլ . . . որպէս դնի տապաստ . որպէս գեղնեալ . հերք նորա որպէս արինաշաղախ . այնպէս եղբայր իմ , այնպէս դնի տապաստ՝ որպէս գառն զննեալ 'ի պատարագ : ” — Առ որ կրտսերն Յոսիա . « — Սիրեցեալք Եղիէլ , տէս տէս , որպէս լայ Թիրզա 'ի վերայ նորա . և նորա աչք անթարթափք ոչ հային 'ի սա : Ե՛կ մեկնեսցուք աստի . դողամ ես . այս տեսիլ զարհուրեցուցանէ զիս . փութացուք առ մայր մեր . . . և նա լայ անդէն : ” — Փութացեալ յայնժամ տղայոցն առ մայր իւրեանց՝ մատչին մօտ լանջ առ լանջ . հարցանեն ցուագին : — « Մայրիկ զի՞ լայք առ հասարակ . ընդէր Աբէլ գեանատարած որպէս զգառն ողջակիզին : ”

Գիրկս արկեալ Մեհալայի զարդայովքն՝ և հայեցեալ ընդ նոսա արտասուագին՝ ասէ . — « Որդեակք իմ Սիրունք , եհան Մահ զհոգի նորա յերկրէ աստի , և տարաւ յերկինս առ Հրեշտակս 'ի խնդութիւն յաւիտեանից : ” — Ո՞չ ևս զարթիցէ ու .

րեմն, կրկնեաց Եղիէլ, և ելաց բարձրաձիչ. ո՛չ ևս զարթիցէ նա՝ որ սիրէրն զմեզ գորովանօք, որ ուսուցանէր մեզերգս օրհնութեան գեղեցիկս . . . լուսն Յոսիա. որ բարձեալ ունէր զմեզ ՚ի վերայ ծնգացն դէմ առ դէմ, գգուէր, և խօսէր մեզ զԱստուծոյ՝ զհրեշտակաց, և զսքանչելեաց բնութեան, ո՛չ ևս զարթիցէ: Ո՛հ. որպէս լացցէ հայր մեր ՚ի դառնալ իւրում յանդոյ: — Այսպէս թոթովեալ անմեղ մանկուոյն՝ ճչէին արտասուօք, և կողկողադին զարհուրանօք սրտատէին զանձինս ՚ի սպառուածս քղանցից մօր իւրեանց:

Կատարեաց Նախահայրն զփոս գերեզմանին. — « Զարթիր Թիրզա, զարթիր Սիրեւիդ. մի՛ այլ յապաղեսցուք զհողդ տալ հողոյ. Տէր Աստուած պատուիրեաց մեզ. դուստր իմ Թիրզա՛ մի՛ այլ յապաղեսցուք: » — Զայս օրինակ գոչէր Նախահայրն. և մատուցեալ առ Թիրզա՝ կալաւ զձեռանէն հայրագորով սիրով: Զարթեալ Թիրզա՝ որ այնպէս անշունջ անկեալ

դներ 'ի վերայ դիականն, յափշտակեալ հոգւովն 'ի հիացումն ինչ մտաց. զարթեալ յաստուածային տեսլենէն՝ և ձայն եբարձ. — « Այո, տեսի զնա, դայր առ իս երկնային սլայծառու թեամբ, զհարդ հրաշափառ, տեսի զերանեւին . . . . Թիրզա մի լար, ասաց ցիս, մի լար, երջանիկ եմ ես, եկեսցես ընդ հուսդ առ իս յերկինս, ուր մահ ոչ ևս մեկնեսցէ զմեզ 'ի միմեանց: Եւ եղև նա աներևոյթ՝ ժրպտեալ առ իս ժպիտ ինչ աստուածային, և ճառագայթք երկնայինք դրոշմէին յօդն զկնիք հետոց լուսապիւռ դարչասպարացն: »

Այսպէս ասաց Թիրզա, և մխիթարութիւն ինչ գերաշխարհիկ ճառագայթեաց 'ի դէմն նորա: — Թաղեա՛հայր իմ, ասէ նա, թաղեա՛ղհողդ 'ի հող: » — Եւ ասպա յարուցեալ եկաց առ մօրն, և առ քերքք, երեքին ևս սքօղեցին զերեսս իւրեանց հոսոսպէօք դիսարձակ հերացն, մինչև 'նախահօրն դիսապատիկ արարեալ մաշկեկաւ զմարմին Արդարոյն՝ իջոյց լա-

լազինն 'ի դուբ, և ծածկեաց հողով :
 — « Եկայք այժմ, ասէ, հարսնդ սիրեւի, և որդեակք իմ սիրեցեալք, եկայք երկիր պապցուք Բարձրեւոյն՝ դետնատարածք յաղօթս առաջի հանգըստարանիս : » — Ծուներեզին ամենեքին զգերեզմանաւն . 'ի դուճս անկան և տղայքն Եղիէլ և Յոսիա յաջմէ և յահեկէ մօր իւրեանց . յայնժամ՝ Նախահայրն մարդկու թեանս տյսպէս յաղօթս եկաց ձեռնամած ըզլանջօք :

« Ո՞ր բնակեալդ ես յերկինս 'ի բարձունս Աստուած Արարիչ, յաւիտենական արդարութիւն, անսահման բարութիւն : Անկեալ կամք առաջի քո՝ առ շիրմաւ նախամեռիկ ապականացուիս՝ դետնաբարչ մեղուցեալքս, և առ քեզ կարդամք : Ելցեն աղօթք մեր յերկինս . հայեաց 'ի մեզ մարդասիրութեամբ՝ խոնարհ յայս հովիտ մահուան 'ի բնակութիւն մեղաւորաց : Մէծ են անօրէնութիւնք մեր, մեծ յոյժ . այլ բարութիւնդ յաւիտենական՝ անբաւ 'ի մեծութեան :

Ձևնչ եմք առաջի քո սղծեալքս և շաղախեալքս • սակայն չդարձուցանես 'ի մէնջ զերեսս 'ի բաց : Հեծեմք աւասիկ 'ի թշուառութեանս զոր անձամբ յանձինս ձգեցաք • և դու 'ի բարձանց ակնարկես յայն բարեգթութեամբ : Թողուս մեզ կարգալ առքեզ , զմեղուցեալքս ոչ անտես արարեր : »

«Օրհնեալ դու յաւիտեան որքնակեալդ ես 'ի բարձունս երկնից : Զքեզ օրհնէ ոչ գարուն միայն զուարթարար, ոչ պարզութիւն երկնից միայն զքեզ պատմէ, այլև կայծակն որոտընդոստ 'ի լրթագոյն արձակեալ ամսոց : Զքեզ պատմէ մրրիկ ասեղադ ոչ ձայնասու յերկիր՝ ամպրոտաց և երկնասահան անձրևաց : Օրհնեն զքեզ և հրճուանք զուարթացելոց, և լալիւնք ցաւադնեւոց : Տեսաք մեք, տեսաք զճնունդ Մեղաց զսոսկալին Մահ • եկն եմուտ նա զարհուրատեսակ 'ի խրճիթս մեր : Ոճիր ասագին, և զխորդ ոչ մունչեաց յայնժամ երկիր, և ոչ մրրիկք դումարեցան 'ի վերայ նորա, ոճիր քստմնելի

զձեռանէ առեալնորա ամ առ մեզ առ
 աւջինն ելեալ յերանայ խմոց . . . .
 սարսուեն ոսկերք իմ և երիկամունք ,
 մատնեաց զեղբայր իւր 'ի ժանիս մա-
 հուն : Մի Աստուած ողորմութեան ,
 մի դարձուցաներ զերեսս քո յինէն ,
 եթէ կարգալ առ քեզ ժախցիմ վասն
 նորա : Մի մինչև խապառ ընկենուր
 զնա յերեսացդ՝ բարութիւն յաւիտե-
 նական : Ակնարկեալ գթութեամբ 'ի
 մեղուցեալն , դողալ յանօրէնութենէն
 զոր անօրինեաց , խոնարհեւ առաջի
 քո 'ի հող և 'ի մոխիր , լալ՝ հեծել ,
 խնդրել անգադար զթողութիւն : Եւ
 յորժամ կարգասցէ առ քեզ անլուե-
 լի , և սիրտ նորա խոցեսցի կարեւլեր
 ընդ ոճիրն ահագին , հեզ յայնժամ
 Աստուած իմ շիթս մխիթարութեան
 'ի թշուառութեան նորա : Աստուած
 իմ , Աստուած ողորմութեան մի մեր-
 ժեր զպաղատանս ծառայի քո զոր ժը-
 ախմ առ քեզ պաղատել : »

«Փորեցի գերեզման , արկի հող
 արտասուլութում 'ի վերայ մարմնոյ
 նախավախճան որդւոյս . լուրաղօթից

մերոյ . մոցեն այնք 'ի տաճար սուրբ
 քո՝ համբարձեալ 'ի գերեզմանէ աստի
 առաջին ասպականացուիս : Լճւր մեզ
 Տէր, լճւր մեզ Տէր Աստուած մեր՝
 'ի լալմերում առաջիքս վասն անդրան-
 կին մերոյ, մի՛ թողուր կորնչել նմա 'ի
 սրամտութիւն բարկութեան քո Տէր :
 Լճւր մեզ՝ յարասուէն առ քեզ 'ի
 տքնութեան զհասարակ գիշերաւ,
 յարասուէն առ քեզ յեւսե 'ի մու-
 տըս արեգական : Բայցև այնպէս բար-
 էրջանիկ եմք Աստուած իմ, բարեբ-
 ջանիկք . փառաբանութիւն քեզ, փա-
 ռաբանութիւնք յաւիտեան, որ ըն-
 կալար առ քեզ զհոգի հանգուցելոյս :
 Էառ Մահ զառաջին զոհ իւր . զհեա-
 երթիցութեամբս և մեք զիրերաց զկնի
 'ի գուբն խաւարային, զհեա երթի-
 ցութե նմին 'ի յաւիտենականն օթեան :
 Դու Աստուած իմ, որոյ ակնարկիք
 հաստատեցին զերկինս երկնից, և բան
 բերանոյդ զերկիր . անցցեն և երկինք,
 անցցէ և երկիր, և գու կաս մնաս
 յաւիտեան : 33

«Այեամբ 'ի հող հողէ զէնքս, և մերս

հող լուծցի 'ի փոշի, դու մնաս ան-
 յեղևի յաւիտեան: Ժողովէս դու առ-
 քեզ յերկինս 'ի վեր զամենեւին զմեզ,
 զապաշխարող Մեղուցեալն, և զԲա-
 րեսպարիշտն, որ գիշերահոս արտա-
 սուօքն ողբայ ընդ այն՝ զի առաքինու-
 թիւն իւր չէ փափաքանացն զուգական
 գեռ ընդ ախտիւք անկեալ մարդկային
 տկարութեան. դու զերկաքանչիւր
 Ժողովէս առ քեզ 'ի հողոյ աստի, խըն-
 դալ յաւիտեան, լինել մաքուր և ան-
 ախտական զօրէն հրեշտակաց: Վասն
 զի . . . ո՛վ անձառ խոստմանցն աւետ-
 եաց. «Զաւակ Կնոջն ջաղխեսցէ ըզ-
 դլուխ Օձին:»

«Թինդս առեալ ցնծասցէ երկիր .
 փառաբանեսցեն զնա արարածք ամե-
 նայն . օրհնեսցո՛ւք զՏէր՝ նաև յոր-
 ժամ աջ իւր շանթեսցէ 'ի դլուխ մեր
 հարուածս տղիտից: Անկաւ մարդն,
 'ի կոր կործանեցաւ յաստիճանին բար-
 ձրութենէ յոր եգաւայլ՝ երանի՛ մեզ-
 ոչ յաւիտեան մերժեաց զնա Աս-
 տուած . և բարութիւն նորա ակնարկէ
 'ի մեզ՝ 'ի դատել իւր 'ի դատողական

իսկ 'ի բեմին : Անկաւ նա՝ զոր ստեղծ
 Աստուած այնպէս երջանիկ . և յանկ-
 մանն եկաց մեղուցեալն ահիւ և դո-
 ղութեամբ , և գլխարկեալ ամօթա-
 պարտ՝ ակն ունէր յետին տագնասպաւ՝
 աստուածասաստ անիծից և յաւխտե-
 նից դատասպարտութեան . զի իմ իմիք
 մնայր նմա ակնկալէ : Այլ ո՞վ սքան-
 չէլէացս . արարածք ամենայն տօնէն
 զխորհուրդն մեծ . « Զաղխեսցէ նա
 զգլուխ Օձին : » Խորհուրդ մեծ և
 բարձր՝ աստուածայինն պարածած-
 կեալ ամսովք մթութեան . աննկա-
 տելիդ յեղեւոցս աչաց , դու մեծ Հաշ-
 տարար մեղուցելոյն ընդ Աստուծոյ : »
 « Զի՞ սպա հեծեմք ընդ հողեղէն
 յարկաւս՝ ախտակիր արտասուօք . այ-
 նու զի՛ յերազի կենցաղոյս՝ երբ բեր-
 կրիմք , և երբ թաղծիմք , մինչև յօրն
 յայն՝ յորում Մահ ոտն առ ոտն մեր
 ձեցեալ՝ զարթուսցէ զհողին 'ի մեղ-
 սամակարդ հողեղէն բանտէն , և ար-
 ձակեսցէ զնա 'ի կասպանաց արժանա-
 պատիժ անիծիցն : Ելանէ յայնժամ
 հողին 'ի կաւակերս բանտէն՝ յորում

ոչն մտռացաւ զաղնուականութիւն
 ընութեանն, և սիրեաց զԱստուած՝ որ
 վառէրն զնա՝ ի սէր իւր՝ սքանչելեացն
 անբաւութեամբ, և բարութեամբ ան-
 սահմանելեաւ: Ո՛վ հրաշիցս. տեսա-
 նեմահազարանաւէտ զհանդերձեալն
 տեսանեմ զորս Մահ յերկրէ յերկինս
 վերաբերեաց, Ջաւակ՝ որոյ ոչ գոյ
 թիւ, վճիտ սլայծառ որսէս զբոց՝ զոր
 լուցանեն. Ջուարթունք՝ ի վերայ սե-
 ղանոյ առաջի երեսաց Յաւիտենակա-
 նին: Պարակից են նոքա հոգեղինացն,
 վերերդէլ երգս օրհնութեան անլուսի
 առ սպտուանդանաւ վայլակնացայտ
 աթոռոյն: Ո՛վ. զի՞ եղև ընդ իս. ո՞ր-
 սէս անձն իմ գեր ՚ի վերոյ համբառ-
 նայ, համբարձումն՝ ինձ անծանօթ
 ցայսօր: Օրհնութիւնք քեզ . . . օրհ-
 նութիւնք բարութիւնք անսահման,
 սա քեզ տղայաբանէ միայն ՚ի բան թե-
 լակատար շրթանց: Ընկղմեալ է անձն
 իմ ՚ի հիացումն աստուածային, և թէ
 սլասցի խորախորհուրդ ևս՝ քան զա-
 ռաջինն ՚ի Նահապետութիւնս Իմա-
 նալեացն, ոչ բաւեսցէ զայն ՚ի բան

բերել. այլ տղայաբանել միայն . . . .
յանձին միայն զգալ զնոյն : »

Լուեաց Նախահայրն, և եկաց հարուստ մի 'ի խորին լուռութեան. և որք ընդ նմայն 'ի գուճս էին առ գերեզմանաւն՝ կացին նոյնպէս լռիկ անմըռուունչ : Բնութիւնն համօրէն սրպէս թէ ափշեալ սրահուցեալ ընդ այն՝ պահէր զնոյն խոր լուռութիւն, և 'ի սլայծառ պարզութեան երկնից՝ ոչ մի ամպոց դոյզն նշմարանք :

Եկն և հաս երեկոյն, ընդ նմա և ըստուերք զովագին, և հանդիստ անգորր. բայց Աստիկնի վարեալ յուզեալ անհանգիստ 'ի տագնապ արհաւրաց և 'ի մըտրակ խղճին՝ յանապատս ամոյխ թափառեալ աստանդէր : Աստակեալ ապա ուրեմն՝ նստաւ գէմ յանդիման լուսնոյն որ ծագէր 'ի Ժամուն. հնչեցուցանէր զբարբառ իւր անեղագոչ 'ի լուռութեան անդ երեկորին : — « Անդ, ասէ, 'ի թիկանց արջնաթոյր լերինդ՝ ելանէ անա լուսին լուսապատար, և լուղի 'ի նսեմաստուեր հաստատութեանն. ծաւալէ համասփիւռ զճառա-

գայթաթախութիւն, և զքաղցր անդորրութիւն
ամենայն ինչ՝ հանգիստ շնչէ և բեր-
կրութիւն ընդ գեղեցիկ գմբեթաւս
աստեղազարդ : Մարդն՝ ոչ ևս . կոծ
և աղաղակ ելանեն յերկինս 'ի տա-
ղաւարաց աստի : Ե՛ս ինքն եղեռնա-
ւորս , է՛ս ինքն մուծի զայս կոծ ան-
միսիթար 'ի տաղաւարս նոցա : Զի-
նէն բողոքեն յերկինս այս հառաչանք,
այս կառաչիւնք տառապելոց՝ որք ամ-
բառնան 'ի նոցանէ ընդ օգդ գիշերա-
կան : »

« Այսօր . . . լուարուք աստեղք
երկնից , լուր և դու լուսին , այլա-
գունեաց և ծածկեսլիք զդէմդ : Օրս
այս . . . անիծեալ որ ինձ ծագեաց ,
'ի սմա արբ երկիր զոր դուն լուսա-
ւորես՝ զառաջին արիւն մարդկային :
Ե՛ս ինքն եղկելիս՝ որ գողամ աստէն՝
է՛ս ինքն արբուցի նմին զայն արիւն . . .
զարիւն իմոյ հարազտտի : Մի՛ այլ ծա-
գէք յիս աստեղք բարերարք . մի՛ այլ
ծագէք 'ի վերայ անդաստանաց զոր
գործեմ , կողմանն յոր բնակեմ . սպա-
նի՛ զեղբայր իմ : Պատեա՛ զինև աղջա-

մնւղջ թանձրամած , ծածկեալ զիս յաչաց էիցս համայն : Փախեայց ընդ ամրածածուկ քօղովի , փախեայց ընդ իսնում թշուառութեան յանջրդիս՝ զորոյ և ոչ մի գարշասար կօխեալ իցէ զթարչամ գալարիս : Բնակեցայց 'ի քարանձաւս ժայռից , ուստի ջուր ինչ ժահահոտ կաթեացէ ոլուն ոլուն 'ի ձե արտասուաց , 'ի խորս անդ ճախճախուտ կայանից՝ զազրաթորմի զեռնոց քստմնելեաց , ուր մացսուք վայրենացեալք խաւարաբորբք՝ հաւուց շողղակերաց ապաւէնք՝ գողացցին 'ի վերուստ յաչացս զերկնից տեսարան . անդ կօծեցայց , անդ կաղկանձեցից երկրաքարչ հողաթաւալ : Եւ յորժամ Քուն սեափետուր սաւառնեալ զաջօքս՝ ածցէ զինև զխուռն անրջոց խօլականաց , երևութացի առաջի աչացս սպտկեր նորոս ողորմ . սկաւառակ գլխոյն ջախջախեալ , և խոսկոսիք արիւնսկայլակ : ”

Ա յսպէս գողայր Վային , և այսպէս աշխարէր 'ի մթան գիշերոյն . լուեաց յետոյ ժամն ձիգս՝ խորասու-

զէալ յանդունդս իւրոյ Թշուառու-
 Թեան: Հաւն գիշերակարկաջ՝ սոսկա-
 ցեալ 'ի սգաւոր վայոց աստի՛ զիւրոն
 լուեցուցուցանէր. ոչինչ լսելի լինէր 'ի
 տիրադին սահմանն յայնոսիկ, բայց
 խարչափ աղօտալուր, և սօսաւիւն:
 Կայենի աչս զվայրօք յածեալ ահ ընդ
 ահ, վերստին տունոյր զԹել բանիցն:
 — « Ողբացէք ինձ բը՛ւրք, ասէ. ողբա-
 ցէք անտա՛ք որ զինև. մեծ է Թը-
 շուառուԹիւն իմ, մեծ, անսպասու՛մ.
 այո՛ արժանի է կարկեցուԹեան անձն
 Թշուառացեալ: Ողբա՛ զիմն աղէտ
 բնուԹիւնդ գեղեցիկ, այլ վասն իմ
 ոչ ևս, աւա՛ղ, ոչ ևս գեղեցիկ: Ող-
 բացէք զիս արարածք ամենայն՝ վկայք
 գործոց բարւոյն Աստուծոյ, բայց
 վասն իմ ոչ ևս բարի. չունի բարե-
 րարել առ իս վրէժխնդիրն յաւիտե-
 նական: »

Յայս բարբառ դարձեալ լուեաց, և
 ապա հառաչեաց վերստին. — « ԳէԹ
 այժմ՛, ասէ, փղձկիմ՛ յարտօսը՝ զոր
 յառաջն չէի կարող. ահա բղխեն ար-
 տասուք. վկայք սլասուականք՝ ցաւոցս

մեղմեւոյ. վայրիկ մի յառաջ յուսահատութիւնն 'ի սրտիս, 'ի ժամուս ցաւ սգալի և ողբական: Ա՛հ. բղխեցէք արտասուք իմ. ընկալ զայս՝ երկիր, որ ընկալարդ զարիւնն եղբօր իմոյ: Անիծեալ եմ ես 'ի վերայ երեսաց քոց. բայց ... ընկալ մտադիւր զարտասուս իմ՝ զոր բղխեն ցաւք գսունագինք ... բայց ... զլինչ խորհուրդք ելանեն ընդ միտս իմ ... և ևս աղբիւրացուցանեն այնոքիկ զարտասուս իմ: Այո կամիմ ... մինչդեռ գիշեր մածեալ է զինն, կամիմ գնալ ընդ քարշ 'ի խրճիթս տառապելոցն, տեսանել զնոսա միւս ևս, և օրհնել միւսանգամ ... օրհնել զնոսա ... ես ինքնին ... Առցեն հողմք զայրագինք՝ ցնդեսցեն 'ի շրթանցս զայն օրհնութիւնն ապախտ: Չիք թշուառացելոյս՝ չիք այլ օրհնել զնոսա: Բայց և այնպէս երթայց, երթայց, օրհնեցից և լացից. և ապա ... ո՛վ աղետիցս, և ապա փախեայց հեռի 'ի նոցանէ անդարձ յաւիտեան: Փախեայց 'ի քէն Մեհալա, փախեայց հեռի յորդեկաց մերոց, և այն՝ յա-

ւիտեան : » — Աստ ոչ ևս ժուժեցին աղիք նորա . լուեաց , և ոտք նորա ընթանային 'ի խրճիթն կոյս , և դառն արտասուօքն ուռդանէր զամայի շաւիղն՝ ընդ որս անցանէր :

Ետես 'ի հեռաստանէ հովանոց ինչ դաւարազգեստ՝ ձեռատունկ Աբելի 'ի բարձրիկ զառ 'ի վայրի բարձրաանդակի միոջ . այս տեսիլ ած 'ի յաշատակ իւր զասելն Աբելի 'ի ժամանակի՝ յորում զայն տնկէր . — « Աճեցէք մատաղասունկքդ , բարձրացարձք հեզասաղարթ հովանիք զովարարք . թոռունք մեր անագանք նրստեալք աստ 'ի հովի՝ այր ցընկեր պատմեսցեն . աստ յղացաւ Նախամայր մեր զանդրանիկ իւր , աստ զառաջինն՝ արտասուօք գրկեալ զնա 'ի վերայ երկրի , զնա՝ որ առաջին միսիթարութիւն եղև մենակեաց աւուրցն զոր յերկրի անցոյց : Նա ինքն՝ անուն կոչեաց նմա Կայի . կորանայր զնովաւ անպատում ցնծութեամբ , համբուրէր և ասէր . « Ստացայ զքեզ Մարդ՝ Աստուծով : »

Դարձոյց եղբայրասպանն զերեսս 'ի

բաց 'ի խանգաղատիչ տեսարանէ ան-
տի . քրտունք մահացու ծորէին ընդ
ճակատ նորա , և խարխալք բարձիցն
դողգոջէլոց՝ հազիւ բարձեալ բերէին
զնա : Ոչինչ ընդհատ 'ի սմանէ գո-
ղայր ապաքէն յանցանել իւրում առ
դամբարանաւ հօրն՝ Որդի հայրա-
սպան , որ 'ի դառնալ ալևոր ծնողին
յանդոյ սովալուկ և վաստակաբեկ ,
խառնեալ իցէ թոյն մահու 'ի կերա-
կուր նորա . յորժամ յանցանել նո-
րա հալածեն զնա շրջիւնք , և հոռք
անուշից Բոլորից ծաղկանց՝ զոր քորք
իւր բարեպարիշտք կախեցին զՍափո-
րով դամբարանին : Անց Կային՝ լի
դողմամբ առ դալարազգեստ հովանո-
ցաւս , երթալով երթայր , և մերձե-
նայր 'ի խրճիթսն : Լուսին գիշերա-
վառ ծաւալէր ընդ անտառախիտ ոսոս
ծառոցն՝ զլոյս իւր դալկահար 'ի վե-
րայ նոցա , և լուռթիւն ինչ ահար-
կու գրաւեալ ունէր զամենայն : Աչս
արձակեաց 'ի վերայ այնոցիկ՝ և ելաց .
համբարձ յերկինս զձեռս իւր , և ե-
կաց անբարբառ ընդերկար . կսկիծ

անթարգմանելի հեղձամղձուկ ունէր զսիրտ նորա, և մնաց այնպէս ահաբեկ 'ի սգաւոր լուծեան:

«Զլինչ արամուծիւն խոր, ասաց դաշն ձայնիւ, հանդուցեալէ աստաւնոր. բայց այս մրմունջք . . . ուստի դան . . . չիցեն սոքա արդեօք հառաչանք. ո՞չ ողբք իցեն գիշերային անքուն տխրանաց՝ որք լսելի լինին 'ի խրճիթաց աստի . . . Աւասիկ ողբալիդ գերդաստան . . . աւասիկ դողայ աստ 'ի մթան հալածեալ 'ի դժոխոց նա՝ որ սգով ելից զտուն ձեր . . . նա . . . (աւա՛ղ անիծասպարտ եղկելոյս,) որ վտարեաց 'ի ձէնջ զխաղաղութիւն, և զամենայն զառտնին բերկրանս: Եւ դեռ իշխեմ՝ բնաւ շնչել զօդ զհառաչանօք առլցեալ ողբարկուացն՝ զոր ես ինքն թշուառացուցի. իշխեմ՝ բնաւ կոխել զսահման նուիրեալ անմխիթար արումնութեան Առաքիներաց, որ և յոգւոց հանեն 'ի վերայ իմոյս ապիրատութեան . . . Փախիր անձն իմ՝ փախիր. մի պղծեր զտեղիդ սրբութեան . . . Այո . . . փախեայց թը-

շուառացեալս . տեսցեն միայն զձեզ
 դամ մի՛ աչք իմ կկոցեսալք . թոյլ
 տուք ինձ, թոյլ տուք եղկեւոյս հեղուլ
 և ևս զձեզք՝ կաթիլս միայն դառն ար-
 տասուեաց, համբառնալ աստանօր դամ
 մի յերկինս՝ զարինաթաթախ ձեռս
 իմ օրհնել զձեզ, և ապա փախեայց
 յանդարձ օտարութիւն : Օրհնեալ
 եղիջիք, օրհնեալ . . . դուք . . . Ա-
 ւաղ թշուառացելոյս . փոքր միւս ևս՝
 պղծեալ էր իմ զսուրբ և զպատուա-
 կան անուանան՝ որովք անուանեն զմի-
 մեանս կցորդեալքն՝ ի մարդկութեանս
 սրբանուէր կասանօք արեան : Օրհ-
 նեալ դուք կրկին, օրհնեալ վերստին :
 Ո՞տայր՝ ամենայն ցաւոց ընդ մթու-
 թեան գիշերոյս տեղի տալ ՚ի ձէնջ,
 և յաւելուլ յիմ ցաւ՝ անանջատ ինձ
 ուղեկից ՚ի վերայ երեսաց երկրի զոր
 անիծիւք լցի : Ո՞տայր՝ մոռանալ ձեզ
 յաւէժ զնա՝ որոյ սպտկեր տանջանք
 են ձեզ, մոռանալ զիս յաւիտեան :
 Ո՞վ փափաք քստմնելի՝ զոր յետին
 թշուառութիւն իմ տայ փափաքել
 անձին : ”

'Ի բարբառեւ Աայե՛նի զայտուիկ՝
 զտեղի առեալ կայր 'ի մթան, լայր
 և համբառնայր յերկինս զգողգոջուն
 ձեռս իւր. և ահա լուաւ ոտնաձայն
 ուրուք՝ որ դնայր յուշիկ 'ի ժամ գիւ
 շերոյն : Սարսափ սառնասառոյց իբր
 զմահուն՝ կալաւ զանձն նորա . զգո-
 ղանի հարկանէր, կամէր փախչել՝ բայց
 ոչ զօրէր . անկաւ կ[թուցեալ 'ի մէջ
 [թփոցն [թաւացելոց :

Թիրզա 'ի ցաւագին գիշերիս՝ որ
 առաջին էր իւրոյ այրութեան, ոչ
 գտեալ հանգիստ յամայացեալ առա-
 գաստին՝ եթող զայն, և ել արտաքս
 արտասուալից : Նստաւ 'ի ցողագին
 դալարուոջ 'ի կողաց գերեզմանին . և
 ապա ձեռնամած հայէր յաստեղանը .
 շոյլ երկինս՝ անքթիթ ահամբ . ան-
 կաւ յետոյ 'ի վերայ գերեզմանին,
 և արտասուք իւր ուղղանէին զհող
 նորա : « — Աստ, ասէ հեկեկանօք,
 . . . աստ հանգչի հանգիստ իմ, բեր-
 կրութիւն իմ . աստ ընդ հողովս՝ որ
 ծծէ զիմ արտասուս : Բա՛բէ . չիք ու-
 րեմն վասն իմ ոչ այլ հանգիստ, ոչ

սփոփումն 'ի սգաւոր ժամն գիշերոյն : Ո՛հ . բղխեցէք արտասուք իմ՝ բղխեցէք . դո՛ւք ցաւագին մխիթարութիւն անձինս՝ յորժամ հեղից զձեզ ընդ ժամն ձիգս տունջեան 'ի վերայ շերմի սորա , յորժամ հեծեծեցից ըզգիշերս ողջոյն յայսմ Խառն լռութեան մահու : Այո . . . անձկալից իմ , տեսի զքեզ ապաքէն յերկնային պայծառութեան . զի՛որդ հրաշափառ էր տեսիլդ . բայց աւանդ . . . ո՛չ վասն այսր լացից արդեօք զկորուստ քո : Բարձար յինէն մինչև իսպառ , բարձար յինէն 'ի կենցաղումս՝ որ լին է վշտօք , բարձար իսպառ . . . Լայի պարտասեալ առ որորանաւ անգին առհաւատչէի սիրոյս մերոյ , լայի պարտասեալ . և ահա նինջ անուշակ եկն կափոյց զարտեանունս նորա . բա՛րէ . ժպտի անմեղն և 'ի ժամ քնոյն՝ դեռ անդէտ աղէտից մահկանացուացս , ոչ գիտէ զկորուստ զոր կորոյս : 'Ի զուր արկի զանձն իմ 'ի տախտ առադաստիս՝ որ ամային է այժմիկ . 'ի զուր կոչեցի զքուն . բա՛րէ . Խառն միայ-

նութիւն, ոգետանջ անհանդստու-
 թիւն փոխանակեցին անտանօր յա-
 ւէժ, ուր ընկերականն գուժ խան-
 դակաթ, և անուշակ հանդիստ բնա-
 կէին 'ի ծոց քո, յափշտակեցաւ յինէն
 յաւէժ այն ամենայն յընթացս աղ-
 ցալից կենցաղոյս: Աղէտ անբերելի .
 յափշտակեաց յինէն եղբայր իմ զայն
 ամենայն . . . մէր իցէ նա . . . ուր եղ-
 կելին այն . յոր վայր տանջեն զնա իւր
 ոճիրք: Աստուած իմ . . . յաւիտենա-
 կան բարութիւն . մի ընդ վայր հար-
 կաներ զլալահառաջ աղերս աղախնոյդ՝
 զոր առանց լքանելոյ աղերսեցից թո-
 ղուլ նմա . մի ընդ վայր հարկաներ
 զայն , յորժամ ասպաշաւեալ հող 'ի
 գլուխ լիցի , յորժամ լացցէ առաջի
 քո , և կողկողեսցի առ 'ի քէն զողոր-
 մութիւն : 77

Յայն բան մղձկեցուցին զձայն նո-
 րա՝ բազմահառաջ հեկեկանք . և ասպա-
 ակնկառոյց յերկինս՝ դարձեալ բար-
 բառեր . — « Ո՛վ . քանիցս անգամ . . .
 քանիցս լուսին բարեհամբոյր , քա-
 նիցս եղեր անմռունջ վկայ մերում

խանգակաթ գորովանաց, յորժամ բազուկ 'ի բազուկ ճեմն առեալ գնայաք միայնիկ 'ի լոյս ջահիցդ վառելոց. յորժամ մեղրակաթ չրթունք իւր սուրբք՝ ուսուցանէին ինձ զցանկալին Առաքինութիւն, քանկցս եղեր դո՛ւ վկայ: Այժմ՝ գնի աստէն մարմին իւր ապականացու, զորոյ լուսաւորէ զգերեզման՝ լոյս քո տիրագին. աստ գնի ընդաւազեալ քաղցրիկ միսիթարութիւն ամենալաւ հօր, և գորովագութ մօր. աստ բարէ, աստ իմ անդին Աննակից: Ծ — Առեաց ասպա յերկար՝ թաղեալ 'ի խոր արամութեան. և ածեալ զթաղծագին աչն զանչունջ զկողմամբն ամենայն՝ աղաղակեաց դարձեալ. — «Զիարդ սլայծառ շողշողէ հովանոցդ զորտեսանեմ 'ի բացուստ. զիարդ սլայծառ քան զամենայն վայրս: Խորհուրդք սուրբք և բարձունք ելանեն համբառնան 'ի խորոց աստի թըշուառութեանս՝ յոր կամն ընկլուղեալ. խորհուրդք սլայծառք որպէս զքեզ Ա՛ռսին յեւս քո 'ի գլշերային աղջութեանց. որպէս սլայծառ ճաւ

առաջայթէ անդ Հովանոցն՝ յորում ,
 ո՞վ Աբէլ, առ իս կացեալ՝ի լոյս արե-
 ւուն խոնարհելոյ՝ի մուտս , « Զինչ
 երջանկութիւն իցէ առաքինանալ ,
 ասէիր ցիս խանդակաթ արտասուօք .
 զինչ երջանկութիւն սիրել զՆա՝ որ
 աղբիւրն է գեղեցկութեանս ամե-
 նայնի : Որսիսի՛ երանութիւն . յոր-
 ժամ գործք մեր և գնացք հաճելիք
 յաչս ականատես Հրեշտակաց , որ
 միշտ կան զմեօք . որ հեշտութիւն
 հաւասար բերկրութեան յանդիմա-
 նութեանն Աստուծոյ յարարածս՝ որ
 լի են գեղեցկութեամբք . որ զուար-
 ճութիւնք իբրև զԱռաքինութեանն՝
 զորս բերեն՝ի մեզ այս արտասուք
 անուշակք : Որ այսպէսն անցուցանէ
 զաւուրս իւր , նմա Մահ չէ ինչ ահ-
 արկու , թէ և զարհուրելի է . քան
 զի գիտեմք , ո՞վ անճառ պարզեացս
 Մարդոյն մեղուցելոյ , արձակել նմա
 ՚ի մարմնոյն զանմահ հոգին՝ առ ՚ի վե-
 րանալ յերկինս յանվախճաներանու-
 թիւն : Թիրղա , ասէիր դու ցիս՝ և
 խանդաղատէիր սրտակաթ . եթէ ես

եւ ինչ նախ առաջին ՚ի հողոյ մարմնոյս ,
 երջանկացայց յառաջ քան զքեզ . մի
 լար յայնժամ յերկար ՚ի վերայ հո-
 ղոյս : Զն՛նչ իցէ ժամանակակէտ կե-
 նացո՞ չափեալ քեզ յԱրարչէն առ
 Յաւիտենիւն՝ յորում հանդիպես-
 ցուք միմեանց լինել երանակից ան-
 կէտ անզրաւ : Յանկալի՞դ իմ , ասէի
 և ես հոգիագրկեալ , զնոյն արասջիր
 և դու : Մահ եթէ կանխեսցէ յափռչ-
 տակել զիս ՚ի մարմնոյս յառաջ քան
 զքեզ , մի և դու լացցես երկար ՚ի
 վերայ հողոյս : Հանդիպեսցուք մի-
 մեանց յետ գերեզմանացս՝ լինել ե-
 րանակից անկէտ յաւիտեան . . . »

« Եւ արդ անձն իմ , մի դառնար
 ընկզմիլ ՚ի արտմուծիւն անմիսիթար :
 Արի զգեցիր զանձամբ զանվկանդ
 միսիթարուծիւն . խորհեաց յԱնմա-
 հուծիւն քո . և դարձուցեալ զաչս
 յաղետալի սգոյդ՝ ամբարձ յերանու-
 թիւն յաւիտենից , որ ՚ի մօտիլ իւ-
 րում ՚ի բաց վարատէ զնսեմաստուեր
 և զյեղեղուկ տեսիլս աստի կենցա-
 ղոյս : Եթէ կորնչէր հոգի , և ընդ

մարմնոյն ցնդէր 'ի փոշի, ո՞րպէս հնար մխիթարեւ զանձն. ապաքէն լայի յայն, ժամ անմխիթար 'ի վերայ գերեզմանի .քո, և չքուծիւն խնդրէի անձին . բայց անմահ է սա . ո՛չ . մի վատուծեամբ ընկճեսցի սա ընդ ցաւովք : Դո՛ւք Ձուարթունք երկնից որ այժմ 'ի թևս թեթևս՝ անմռունչ զինև սաւառնէք . դո՛ւք հաստատեցէք զսա, մի վհատուծեամբ ընդ ցաւովք ընկճեսցի . անմահ է սա իբրև զձեզ : Եւ սակայն բղխեն արտասուք իմ տակաւին : Այո՛ այո, բղխես՛ջլէք . նուիրեմ զձեզ հողոյ փեսային իմոյ . կանխեաց նա քան զիս 'ի ժառանգութիւն յաւիտենիցն երանութեան . . . ' Ի վերայ գերեզմանի .քո անձկալիդ իմ, (այլ ահա յորդեն վերստին արտասուք . . .) անձն իմ մի դառնար ընկղմիլ 'ի տըրտմութիւն անմխիթար .) կամիմ 'ի վերայ գերեզմանի .քո տնկել հովանոց վարսաւոր . հեղից և ևս կաթս ինչ արտասուաց 'ի վերայ հողոյդ : Ընդ հովանեաւ սորա անցուցից զկենաց իմոց զգեղեցկագոյն ժամս, և յափշտակու-

Թեամբք աստուածայնովք եղէց բարձրահայեաց 'ի յաւիտենիցն երանու-
Թիւն անկէտ : ”

Այսպէս ասացեալ՝ յարեաւ 'ի դեանոյն. եւ եկաց 'ի վերայ գերեզմանին, և ապա հառաչեաց կրկին. — « Ապօքէն դիւրանայր սովաւ ցաւոց սրտիս, բայց աւանդ. այլ մորմոք սրտառուչ յոգի հարկանէ զանձն իմ. Եղբայր իւր սպան զսա : Ամենակալ Տէր, աղաղակեաց նա, և անկաւ 'ի ծունկս. լուր Տէր. լուր պաղատանաց աղախնոյդ. Թող մեղուցելոյն, Թող աղաչեմ : Զայս առ քեզ պաղատեցայց յելս գիշերավար աստեղն, զայս՝ 'ի ծագել ծայրակարմիր արշալուսոյն : ”

Գողայր յայնժամ Վային 'ի Թաւուտս մացառացն՝ վարակեալ յուսահատուԹեամբ. — « Փախիր 'ի բաց. ասէր ցանձն, փախիր ժանտաժուտ դու 'ի սուրբ տեսարանացս. փախիր . . . Եղունկ չուառականիս. և առ իմէ՞ չեմ կարող . . . . Ո՛հ. մի գրո՛հ տայք յիմ վերայ դո՛ւք . . . դուք

Ճիւղա՞յք դժոխագնեայք, մի՛ կաշկան-
 դէք զոսս իմ՝ 'ի փախուստ . . . Թո-
 ղէք ինձ . . . Թողէք փախչել . . . Ճի-
 ւա՞յք դժոխագնեայք . . . Թողէք փախ-
 չել 'ի սուրբ տեսարանաց սատի . . .
 Փախչել ոչ կարեմ . . . աւանդ թշուա-
 ռացելոյս : Ո՞րպէս կոծի նա անմխի-
 թար, և ես փախչել ոչ կարեմ . . .
 Այլ ահա լուեաց նա 'ի կոծոյն . . .
 Ո՞վ առաքինու թիւն առաքինու թիւն :
 Բա՛բէ. զոր յոյս՝ զոր մխիթարու թիւն
 կորուսի յաւիտեան. յիմում թշուա-
 ռութեան չիք և յոյս սիրտանաց
 անդամ, և ոչ յուսոյ նշմարանք . . .
 Տեսանեմ արդ, տեսանեմ քանի՞ն իմ
 աղէտ անհնարին . ո՛հ. զի՛նչ տանջանք
 իցեն այս, տանջանք նոր և անանուն :
 Ո՞վ դժոխք դժոխք, չիք 'ի խաւարի
 անդնդոցդ տանջանք քան զայս զար-
 ճուլ : ագին . . . Աղօթէ նա . . . բա՛-
 բէ, աղօթէ վասն իմ . . . . վասն իմ
 ապիրատիս . . . և դու թիրզա չա-
 աես զիս, ոչ նղովես զեղկելիս . Ո՞վ
 անպատում անյիշտչարութեան . ո՞հ,
 զի՛արդ տագնապիմ, զի՛արդ առ լու-

սով Առաքինութեանս : Թշուառութիւն իմ երևութանայ ինձ զարհուրագոյն ևս , խաւարակուռ , արջնաթոյր քան զանյատակ խորափխտ 'ի մոտս գեհէնոյն . ոճիր յանցանացս՝ անողորմագոյն ևս կեղեքէ զսիրտ իմ , և տայ ճաշակել զտանջանս սանդարամետականս . . . Եւ դու աղօթես վասն իմ թիրզա . . . . և ո՛չ սարսափես յուխտիցդ յանդգնութենէ : Ո՛չ , ո՛չ . անհնար է Աստուծոյ լսել այնմ . արդար է Աստուած . . . Ահա մեկնի 'ի գերեզմանէ առնն սպանելոյ . . . Ո՛հ . յանդգնեցայց արդեօք չուառականս բերիլ ընդ քարշ 'ի վերայ շաւղաց նորա՝ ուղղանել զճետս գարշասարացն՝ արտասուօք դառն ցաւոց սրտիս : Ո՛չ , ո՛չ . . . տեղի տուր սոսկմամբ . բլուրն այն լուսաւորեալ 'ի լուսնոյն՝ գերեզման է նորա . տեղի տուր 'ի սրբավայր սահմանացս . փախիր ամբարիշտ դու : ʞ

Զբանսն առաց . և սարսուեալ թիկունս դարձոյց : Գնայր փախստահան , այլ 'ի նոյն զկայ առեալ եկաց

ապաճայն՝ մածեալընդ միմեանս զար-
 տասուաթուրմ զձեռսն . ձայն եբարձ
 միւսանդամ . — «Ո՛վ աղետիցս . չեմ
 կարող . փախչել չեմ կարող : Եւ
 ո՞րպէս կարելի . ո՛հ Մեհալա , ո՛հ որ
 դեակք կմ . և ո՞րպէս փախեայց 'ի
 ձէնջ մինչև խաղառ , և ոչ նախ միւս-
 անդամ լալ առաջի ձեր զաղէտս իմ ,
 և ոչ հողաթաւալ լինել առաջի ձեր ,
 և մանաւանդ՝ քո առաջի Մեհալա ,
 թերևս աչք քո հեղցեն յիմ վերայ
 շիթս կարեկցութեան . թերևս 'ի
 մեկնիլ իմում և օրհնեսցես զիս . . .
 բարէ . զի՛նչ ասեմ . . . . Անէծ զիս
 Աստուած , և ես օրհնութեանդ փա-
 փաքեմ : Ատե՛ա՛ զիս . անէծս ցաւա-
 գին զկնի արձակեա . ոճիրք իմ ար-
 ժանի են ամենայնի : Յայնժամ փա-
 խեայց ապա ծանրաբեռնեալ անի-
 ծիւք քո , և անիծիւք յամենայն արա-
 բածոց : Տաղնա՛սլ յետին , տաղնա՛սլ
 դժոխային . չեմ կարող փախչել , չեմ
 կարող : Սիրելի՛դ զուգակից . ման-
 կիկք սիրասնունդք , եկից առ ձեզ ,
 եկից ողբալ զթշուառութիւն իմ ա-

առաջի ձեր, հողաթաւալ լինել տու-
 ջի ձեր. և ապա փախեայց, այո՛ փա-
 խեայց անշուշտ: ” — Այսպէս ա-
 սացեալ, անց Վային բացագոյն 'ի
 գերեզմանէն՝ դէմ՝ եդեալ 'ի խրճիթ
 իւր. քայլէր, և առ ամենայն ոտն-
 փոխ կասէր տարտամ, դողայր ան-
 բարբառ. մինչև եկն եհաս առաջի
 խրճիթին դողգոջաքայլ: Եկաց առ ե-
 սեղ հարուստ մի 'ի դողման՝ դիմօքն
 այլագունեալ որպէս օրհասական, և
 անտգան ուրեմն իշխեաց անցանել
 ընդ սեամն գրանն վարանամիտ, և
 գայթ 'ի գայթ գանդաչեալ:

Նստեալ էր Մեհալա 'ի ներքոա-
 կողմանն առ դալկացեալ լուսով լուս-
 նոյն, որոյ երեսք դալկագոյն ևս էին
 քան զայսր առտեղ ամպովք թալան-
 գապատելոյ. արտասուէր նա, աշխա-
 րէր զանձն անմխիթար 'ի վերայ մե-
 նաւոր անկողնոյն, և տղայք իւր մըն-
 չեալ հեկեկային զիւրե: 'Ի տես առն
 իւրոյ՝ ճիչ եբարձ սաստիկ, և անկաւ
 նուաղեալ 'ի վերայ խշտեաց իւրոց.
 գիմեցին տղայքն լալապին, աղաղակ

բարձին սգալի առ ոտիւք նորա : —
 « Հայրիկ , բա՛րէ . հայրիկ , գոչէին
 նորա , մխիթարեա՛ս , մխիթարեա՛ս զմայր
 մեր վշտահար . չգիտեմք զի՛նչ աղէտք
 տրտմութեան մտին 'ի խրճիթս մեր
 . . . Հայր իմ , բարո՛վ եկիր 'ի տուն
 . . . Հայրիկ զի՛ այսպէս անադանեցար
 դառնալ առ մեզ : »

Զայս օրինակ թոթովէին մանկուն-
 քըն անմեղ , և կախէին զպարանոցէ հօր
 իւրեանց . դանդաչէր նա 'ի միջի նո-
 ցա բանդագուշեալ , և արտասուք իւր
 սորէին 'ի վերայ գլխոց նոցա : Մըղ-
 ձուկ սրտին առ անհնարին ցաւոց՝ կա-
 պեաց կաշկանդեաց զլեզուն . անկաւ
 'ի գետին առ ոտս կնոջն . բարձրա-
 ցուցին մանկունք զնովաւ զկանչիւն
 իւրեանց : Խելաբերեալ Մեհալայի՛
 ետեսո՞րպէս այր իւր թաւալէր զանձն
 ընդ գետին առ ոտիւք իւրովք , և ար-
 տասուօք զհողն թանայր : « — Ո՞վ
 Վային Վային » — գոչեաց նա , և
 կական բարձեալլայր աղիոզորմ . փե-
 տէր խզէր զհերս գլխոյն : — « Մե-
 հալա , առէ ցնա Վային՝ հատկեալ 'ի

բարբառ ողորմագին, ներեա՛ ինձ, նե-
րեա՛ թէ յանդգնիմ թշուառացեալս,
արիւնահէղս եղբօր իմոյ և քո, թէ յան-
դըգնիմ լալ միւսանդամ առաջի քո,
հողաթաւալսողոսկիլ առաջի քարշա-
պարացդ ոտից : Տո՛ւր աղերսեմ զայս
յեաին մտիթարութիւն, զյեաինն յի-
մում թշուառութեան՝ ում չիք զու-
գական : Ո՛հ, մի անիծաներ ինձ Մե-
հալա, թէ յանդգնիմ հողաթաւալ
սողոսկիլ առ ոտիւքդ : Փախչիմ ա-
հա, փախչիմ ՚ի հեռատան յանա-
պատ տեղիս, անիծեալ յԱստուծոյ,
հալածեալ չարալուկ : Մի զիս անի-
ծաներ, զիս զայր քո երեքթշուա-
ռեան :

« Կային Կային, գոչեաց Մեհա-
լա գառնակսկիծ . սպանող դու ամե-
նալաւ եղբօր . դո՛ւ այր իմ : Թըշ-
ուառական դու, զի՛նչ գործեցեր դու
զայդ : » — Պատասխանի ետ նմա
Կային, ակնարկեալ ՚ի նա ակնարկումն
ցաւագին՝ յայտարար անպատում
գառնութեան որ ՚ի սրտին տանջա-
նաց : — « Անիծեալ ժամն այն՝ յո-

րում էրազ ինչ դժոխային խաբեաց զիս : Բարէ . ապրեցուցանել կամեցայ զլալագին տղայքս՝ի թշուառութեանց հանդերձելոց , և սպանի զնա . անիծեալ ժամն այն , և սպանի զեղբայր ամենալաւ : Եւ այժմ . . . ո՛վ աղէտիցս . այս ոճիր քստմնելի խեղդէ զիս յաւիտեան , կոտամահ առնէ դժոխատանջ : Մոռա՛ զիս Մեհալա , մոռա՛ զայր քո . իննայեա՛ միայն հարսն իմ , իննայեա՛ զլեզուդ յանիծից . և այժմ փախչիմ ահա՛ ի քէն յաւիտեան . փախչիմ յաւիտեան և ՚ի ձէնջ Որդեակք իմ , անիծեալ յԱստուծոյ :

Ճիչ բարձեալ տղայոց կողկողէին զնովաւ , և անմեղ դաստակօքն ծեծէին զգեղագանգուր գլուխս իւրեանց . անկաւ և Մեհալա զլանջօք առնն , և ասաց արտասուագին զնովաւ . — « Ընկա՛լ զայս արտասուս , ընկա՛լ զկարեկցութեան իմոյ զհաւատիս . փախչե՛լ կամիս Ասոյին , և ո՞րպէս . փախչե՛լ բացական յանապատ տշխարհիս : Եղո՛ւկ զիս . և զիարդքնսկեցայց ՚ի խրճթիս , ՚ի ժամանա-

կի յորում գու անտերունչ մենացեալ
 յանապատս՝ հաշեսցիս անմխիթար :
 Ո՛չ, ո՛չ . . . Կային . ո՛չ . ընդ քեզ փա-
 խեայց և ես , քո առընթերմրալէս թո-
 ղեց զքեզ յանապատս անօգնական :
 Ո՞ր հոգք դժնդակք ոչ զիս տառապե-
 ցուսցեն : Ամենայն ձայն տխրական՝
 զոր լուայց հնչեցեալ զինև յարարածս ,
 զարհուրեցուսցեն զիս ոգետանջ անձ-
 կութեամբք . ասացից՝ թերևս նա ինքն
 իցէ , թերևս հեծէ անտանօր՝ ի տադ-
 նապ մահու անօգնական : »

Այսպէս ասաց Մեհալա . հայե-
 ցաւ ՚ի նա Կային . խռովեցաւ ոգի
 իւր յափշութիւն նոր , և գոչեաց . —
 « Տէր Աստուած . . . . զի՛նչ է զոր
 լսեմս . . . այդ քո ձայն իցէ Մեհա-
 լա . . . այո . . . ո՛չ երազ է զոր տե-
 սանեմս . . . . դու ինքն ես . . . . քո՛
 ձայն է . . . . Աստուած իմ . որպիսի
 բանք մխիթարք : Ո՛չ, ո՛չ Մեհալա .
 շատ է եղկեւոյս՝ թէ չատես զիս ,
 թէ չանիծանես : Ո՛վ կին գու առա-
 քինի , ընդէ՞ր իցէ քեզ սպառժակից
 լինեւ անհնարին եղեւնու թեանս . ո՛չ .

կայց մնա՛ դու աստէն յօթևանս արդարոց՝ ուր բնականայ օրհնութիւն . ոչ , ոչ բնաւ . չէ պարտ թշուառանալ . քեզ ընդ իս : Մոռա՛ զչուառացեալս , զանիծեալս յամենայն արարածոց , որում չիք ուրեք տեղի հանդստեան . մոռա՛ զչուառացեալս , բայց միայն միանիծաներ : »

«Ո՛չ Կային , ոչ . գաղթեցից ընդ քեզ , կրկնեաց նմա Մեհալա . ելից զհետ քո որդւովք մերով յանապատս , տրտմակից լինել քեզ , բաժանակից ալետիցդ , թերևս դիւրեացին քեզ այնոքիկ : Խառնեցից զարտասուս իմ՝ յարտասուս ասպաշխարութեան քո , եղէց առնիթեր . և ալօթք իմ ընդ քոյն ելցեն առ Աստուած , և տղայք մեր անմեղք ծննր դիցեն զմեօք՝ թոթովել զվասն քո պաղատանս յունկն ամենալուր : Չանարդէ Աստուած զասպաշխարութիւն մեղուցելոյն . ընդ քեզ պաղատեցայց Կային : Նպցո՛ւք անդադար , ալօթեացո՛ւք անդադար առաջի Տեառն , մինչև ծագեսցի նշոյլ միսիթարութեան ՚ի ներողամիտ Դա-

աաւորէն՝ զուարթացուցանել զսիրտ
քաջայոյս . . . Յուսած առ Աստուած
Կային . լսէ նա ձայնի աղաչանաց մե-
ղուցելոյն՝ որ ասպաշխարէ : 77

«Ո՛վ դու , գոչեաց Կային . զի՛նչ
քեզ անուն կոչեցից . . . . հրեշտակ
ես դու սուրբ . . . զի՛նչ մխիթարու-
թիւնն ՚ի բանիցդ ծագեաց ՚ի խաւար
մտացս : Մեհալա՛ հարսն իմ սլա-
տուական . այո՛ իշխեմ՝ այժմ՝ , իշխեմ՝
գիրկս արկանել զքե : Բա՛բէ . զխորդ
չեմ բաւական յայտնել առ քեզ որ
՚ի սրտիս կրին շարժուածք : Խանդա-
ղատ գրկածութիւնք , և ամենայն ար-
տասուք իմ չեն բաւական առ այն : 77

Յայս բան փարեցաւ սերտ զնովաւ՝
նորատեսիլ կաթոգին ըղձմամբ . ոչ
բաւէր անձն նորա ՚ի ցուցակուծիւն
ածել նմին ոչ զիւր երախտափտու-
թիւնն , ոչ զկիրս զոր ՚ի սրտին : Թող-
եալ ասպա զզուգակիցն՝ գիրկս արկա-
նէր ՚ի համբոյր տղայոցն . դառնայր
նոյնհետայնառ Մեհալա՛նովին անձ-
կանօք :

Յայնմ վայրի՛ Կինն գորովասիրտ

Չնչեաց զարտասուռս իւր, պատրաստեցաւ 'ի չու անծանօթ. էառ ըզմանկագոյնն 'ի տղայոց 'ի գիրկս, աջովն կալեալ զձախմէ առնն. միւսն գնայր ընդ աջմէ հօրն. իսկ Եղիէլ, և Յոսիա սրբեալք զարոտօր յայտիցն կարմրացելոց՝ գնային զուարթագին առաջինոցա: Ելին 'ի խրճթէն. հայեցաւ Մեհալա միւսանգամ շուրջ զնու վաւ լալագին, և ասէր. — «Օրհնեալ դուք յերկնից՝ հայր իմ և մայր, զոր եսն թողում, օրհնեալք 'ի Տեառնէ. դարձայց ընդ հուսս 'ի տեղւոջէն՝ ուր շինեսցուք զմեր խրճիթ, հայցել զձեր օրհնութիւն, վասն իմ, և վասն իմոյ Վայենի՝ որ ժտէ զթողութիւն:» — Զտեղի էառ անդէն, նայեցաւ կրրկին 'ի խրճիթան, և ելաց որպէս վարանակամ. բայց 'ի սմին պահու հարաւ 'ի հոտոտեղիս նոցա համասփիւռ բուրումն ինչ անուշից որպէս զծաղկանց գարնայնոյն: Չայն ինչ քաղցրաբարբառ լսելի եղև յաներևոյթս. — «Ե՛րթ ասէ, Վի՛ն մեծանձն. ես ինքնին զգացուցից Մօր քում՝ զուար-

Ճաշի տեսլեամբ Էրազոյ զքո զարիա-
կան մեծանձնութիւն, և զմեկնիւ ընդ
Աւնդ ապաշխարողի, առ 'ի հայցել
միայն վասն նորա շնորհս քաւութեան
յամենակալ Գատաւորէն : ʞ

Այսպէս Էրթային նոքա առ լու-
սով համապայծառ լուսնոյն, աչս ա-
ծեալ ստէպ 'ի թիկունս 'ի տաղա-
ւարսն՝ զոր թողուին, և յառաջ խա-
ղային 'ի ներքս 'ի սահմանս ամայիս,
ուր չերևէր տակաւ կնիք հետոց մահ-
կանացուաց :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ք

1 « Գեղջկականդ Սրինդ . » Հովուականեղէգնափող . զառաւ : Սովլաւակնարկէ Կեանէր զՏուարածական քերթուածս իւր , կամ զՀովուերգութիւնս . յորս նախ առաջին հանդիսացաւ արձակ , բայց ներդաշնակաւոր բանիւք 'ի լեզու Գերմանական , նկարագրել զեղեցիկ զբարս , զառաքինութիւնս և զանմեղութիւն գեղջկական և հովուական կենցաղոյն :

2 « Ե՛կ առ իս Մուսայդ . » 'ի Հոմերոսէ և այսր , սովորեցին բանաստեղծք Յոյնք և Լատինք , զորոց զհետ չորքան ապա և Իտալացիք և այլք , 'ի սկիզբն քերթուածոց առնել զկոչումն Մուսայից յօգնութիւն իւրեանց : Մուսայիւք՝ որպէս յայտ է , նշանակին յառասպելս հեթանոսականս՝ ինն Աստուածուհիք գիտութեանց և ազատական արհեստից : Յառաջիկայ քերթուածս Կեաների , Մուսայիւ , կամ գերաշխարհիկ Ոգւով իմանամք անձնաւորեալ զԲանաստեղծական Աշխոյժս , այսինքն Իլի , որ կարևորն է յեռանդնաշարժ ճահագրութիւնս քերթողականս , զի

առանց այսր՝ անհնար է տողել ինչ վայելուչ և ոգեշարժ :

3 « Սրբազանն Յախշտակութիւն » Բանաստեղծական մոլութիւն , կամ Աշխոյժք , այսինքն էլ . որով վառեալ երեակայութեանն՝ ամբառնայ անդր քան զսովորականն չափ բնութեան , և որպէս թէ 'ի բարձունս վերաթուէ . կամ թէ ասել , այլ յայլմէ եղեալ փոխակերպի 'ի նոր մարդ . զորոյ է տեսանել զփորձ նաև առ մեօք . յորժամ սիրան վառի 'ի կրից , և բորբոքին միտք և երեակայութիւն , լեզուն բարբառի յայնժամ նորս ըստ ոչ սովորութեան :

4 « Ժամք խաղաղականք . » Որպէս սովորութիւն է Բանաստեղծից և Նկարչաց զամենայն ինչ ևս և զանշունչս՝ կեղծեօք մարմնացուցանել , անձնաւորեցին և զժամս աւուրն 'ի չքնաղ օրիորդս ընթացակիցս Արշալուսոյն , զոր Դուստր կոչեն Արևու և Լուսնոյ . և դշխոյ գողով Տուրն ջեանն նորածնելոյ , նկարի քրքմահան , գերձ նստեալ 'ի վարդագոյն կառս :

5 « Ընդ Թիրզայի սիրելոյ » Սուրբ Գիրք արարածասպատումք 'ի կարգելն զձնունդս Նախաստեղծիցն , զՎայննի միայն զանդրանկանն պատմեն զտրունդ . իսկ յաղագս Աբեքի՝ որ եր-

կրորդն է յորդիս նոցա, ոչինչ յիշա-
 տակէն ունել կին և զաւակ. սակայն
 չէ ինչ օտար՝ ստեղծաբանութիւնն
 Կեսների. զի և Գալմէթի մեծանուն
 Մեկնչի գրոց՝ ոչ անհաւանելի երևե-
 ցաւ ունել Սբելի կին և զաւակ. իբր
 զի անցեալ գոլով նորա զհարիւրամե-
 նիւք, որովհետև սպանաւ յամի աշխար-
 հի իբր 130. յորում ամի փոխանակ նո-
 րա ծնաւ Սէթ, ոչ թուի հաւանելի ընդ
 այնչափ ամս մնալ նմա անզաւակ, յո-
 րում ժամանակի հրաման բազմանա-
 լոյ 'ի վերայ կայր: Այն զի՝ պաշ-
 տօն հովուութեան նորա ցուցանէ՝ թէ
 Տանուտէր էր. թո՛ղ զայն, զի էր նորա
 և առանձին սեղան զոհագործութեան,
 յորմէ յայտ է ոչ ևս բնակել նմա 'ի
 տան Ադամայ. և ոչ իսկ նուազ էր
 նա քան զԿային, որոյ գոյր տուն ա-
 ռանձին, և երկիր և ստացուածք:
 Քերթող մեր՝ ստեղծանէ զանուանս
 Կանանց՝ երկուց եղբարցն. զԱբելի
 զկին՝ կոչելով Թիրզա, և զԿայենին՝
 Մեհալա, որք և էին քորք նոցա.
 Իբր զի երկու միայն գոլով Նախածնո-
 ղացս անհնար էր 'ի սկզբան անդ բազ-
 մասերութեան մարդկանն՝ այլազգա-
 բար աճումն առնուլ զաւակի նոցա,
 բայց միայն ամուսնութեամբ եղբարց
 ընդ քերց:

6 Տէս 'ի վերոյ զԾանօթութիւնն 5:

7 « Յափն Եսպերիոյ . » Յայս անուն կոչին Իտալիա և Սպանիա . և առ 'ի խաիր, առաջինն կոչի Ռեծ Եսպերիա, և երկրորդն Վերջին Եսպերիա . յանուն Եսպերոսի արքայի, որոյ հալածեալ յԱտլասայ եղբօրէ իւրմէ՝ ամրացաւ յԻտալիա: Կոչի սա՛ Եսպերիա, և յանուն Երեկոյեան կամ Գիշերավար աստեղն, որ առ Յոյնս ասի էսթերոֆա, Արևմուտք անուննելով զԻտալիա վասն 'ի մտից կալոյ Յունաստանի . որպէս և Իտալացիք՝ նմին իրի Եսպերիա, կամ Արևմուտք կոչեն զՍպանիա:

8 « Ոգիք մաքրագոյնք և մարմինք եթերականք . » Հրեշտակք, որպէս և Գևք՝ են սլարզ էակք, կամ բնութիւնք անմարմինք: Յերևելոյ նոցա մարմնաւոր կերպարանօք, չնք ընծայել նոցա մարմին եթերական, այսինքն ամենանուրբ, կամ օդեղէն՝ վասն որոյ բանք Կեսների են միայն 'ի բանաստեղծական միտս:

9 « Տեմպէ, և Գնիդոն . » Տեմպէ են յուռթի և գեղեցիկ հովիտք թեսասաղիոյ Յունաստանի, ուրդեալք 'ի վտակաց գետոյն Պենէոսի: Իսկ Գնիդոն, կամ Կնիդոն, էր Երևելի քաղաք Իկարիոյ, մեծանուն

յաղագու մեհէնի Աստղկանն, և ար-
ձանի նորա, զոր քաջն դրօշեաց Պրաս-
սիաեղէս արձանագործ Յոյն :

10 « Գեղեցիկք որպէս զԱերս . »
'ի հեթանոսական գիցաբանութեան
Սէրն՝ մանուկ էր հրաշագեղ, որդի
Աստղկան . զոր Լատինք կոչեն և
Գասթիֆօ :

11 « Չքնաղք որպէս զՇնորհս . »
Շնորհք ըստ առասպելեաց են Աս-
տուածուհիք գեղեցկութեան . 'ի
Յունաց Խարիտէս կոչին , այս է՝ Խա-
րիթեանք , իսկ առ Լատինս՝ Կրօնիէ .
որ է Շնորհք : Դստերք էին սոքա
Արամազդայ և Եւրինոմեայ . Երեք
էին թուով . Եւփրոսինէ , Թալիա
և Ագլայա . զորս նկարեն միշտ զը-
ւարթադէմս , և ձեռն 'ի ձեռն : Իբր
'ի բազումս ընկերեն Աստղկան :

12 « Պահպանողական Հրեշտակիս . »
Առ 'ի հաւանական գործելոյ Կայենի
զանրջական ցնորսն դիւականս 'ի զնա-
սարարութիւն զարմին Աբելի , 'ի
ներքս մուծանէ Քերթողն զայս չար
խրատառութիւն , որպէս թէ թե-
լադրեալ յազդմանէ Պահպանական
Հրեշտակին :

13 « Սաղմոսանուագ Սերովբէից . »
Դիւական զուարճութիւն արդարև ,
ոչ զնասել միայն , այլ ընդ զնասա-

գործութիւնն հեշտանալ ևս . բերկրութիւն է յուսահատ սրտի դատապարտելոյ , և անդարձ յամառելոյ 'ի չարիս , զուարճանալ հեծութեամբ վշտագնեւոցն՝ զորս ատեայ , և նախամեծար ընտրել զայն . քան զլուր հրեշտակական երգոցն՝ յորմէ վրիպեաց անյոյս 'ի ստանալ միւսանգամ :

14 « Լռեցին քնարքն ոսկի , և Ալէլուան յաւիտենական . » Բանաստեղծօրէն ձևացուցանէ զբանն , առ 'ի ցոյց քստմնելի եղբայրասպան ապիրատութեանն . ապա թէ ոչ՝ զյաւիտենական երջանկութիւն երանելեացն ոչինչ այլայլէն , կամ ընդհատեն աղէտք և ոճիրք երկրաքարչ մահկանացուաց :

15 « Առ անհամար բազմութեամբ արեգականց և աշխարհաց . « Իմա՛ Աստեղաց , զորս բազումք յերևելի աստղաբաշխից համարին որպէս Արեգակունս :

16 « Ոգեղէն մասունք նօսրագոյնք մարմնոց նիւթականաց . « Իմա՛ զնրբագոյն օգանման մասունս , որով հրեշտակք աննիւթք կերպարանեալ երբեմն 'ի մարմին , իջանէն առ մարդիկ 'ի պատգամաւորութիւն :

17 « Հոգի մանկանս էջ յերկնից 'ի մարմին նորա տիրել նմին . » Այս ա-

սացած բանաստեղծօրէն միայն արդարանայ, և ոչ 'ի ճիշտ միտս: Զի ստեղծումն հոգւոց մարդկան՝ լինիառ յԱստուծոյ իսկ և իսկ 'ի կազմիլ անդ մարմնոցն, և ոչ թէ յառաջ ժամանակաւ ստեղծեալք՝ ամփոփին յերկինս, կամ այլուր, և ապա իջանեն 'ի մարմինս հոգւորել զայնոսիկ, որպէս եդ անընդունելի կարծիք ոմանց յառաջնոցն:

Կոյնպէս ասելն Կեաների յաղագս հոգւոյն Արեւի ելանել յերկինս, պարակցիլ ընդ Հրեշտակս, կամ տեսանել զԱստուած, և երջանկանալ, ոչ է ճշդելի: Յուցանէ միայն զաղատութիւն նորա 'ի վշտաց և 'ի կրից աղցաւոր կենցաղոյս, և կամ թէ բանաստեղծօրէն կանխէ նկարել զչու վերելից նորա յերկինս, որ ինչ լինելոցն էր առ յապայ, վասն զի յառաջ քան զմահ և զյարութիւն Փրկչին, աղխեալ էին գրունք երկնից, զոր եբաց խաչ նորա պատուական: Յայսպիսի բանաստեղծական միտս երգի 'ի Շարահնոցին վասն Անմեղ Մանկանցն Բեթղէհէմի. «Եւ հոգիք սուրբ Մանկանցն որպէս զերամս աղաւնեաց թռուոցեալք 'ի յերկինս, և դասեալք ընդ զուարթունս երկնից: » Զորմէ տես 'ի Լուծման նորին. Երես 558:

ԵՐԳ 'Ի ՏԱՊԱՆՆ ԱԲԵԼԻ

'Ի ԹԱՐԳՄԱՆ ՉԻՆ

Պիտեմ Աբէլ, լացին հերիք
Ծընողք զքոյդ ոսկերոտիք .

Եւ Թիրզայիդ որչափ շունչ էր,
Ըզքոյդ Տապան թացին լալիք :

Բայց և ընկալ ախորժաբար
Ըզքերթողիդ տըխուր Քընար,
Զոր ըզլոճեաց սըգատերև
Աստ առկախեմ յիմ մըխիթար :

Զոր եսն հիւսեմ ըփունջ ծաղկանց
Առ Սափորով սուրբ Ոսկերաց,
'Ի մահարձան և զայս Հազներդ
Քանդակեցից 'ի ցօղ աչաց :

Ուսցին Սոխակք զայս դեղգեղէլ,
Ուսցին Զեփիւռք ըզտոյն հնչէլ .
Եւ որ անցցէ առ քոյդ Շիրիմ,
Խոնարհեցի զիմ Տաղ սերտէլ :

Նախավըկայդ Ամեղութեան
Փրկչին խոյ տիպ և արձան .
Ըզքո ծնողաց թէ և անսպարտ,
Լուծեր նախկին ըզվրէժ մահուան :

Խառնեաց Նախանձ՝ սք քո զարիւն
Յողջակիզիդ անբիծ ածիւն .

Բայց ոչ զօրեաց ջնջել յերկրէ
Զարդարն Անուն՝ շքեղ փայլիւն :

Որ ոք ըզքոյդ կարդայ Եղեր ,
Քո պէս բերցէ սիրտ անեպեր .
Տեսցէ զԱնմեղդ՝ անձըն ցաւած ,
Զլիք երջանիկ յերկրի օրեր :

Մանուկ անբիծ [Թէ խուզարկու
' Ի տես մատցի Սրբոյդ մահու ,
Ուսցի ըզքոյդ յանձըն անկել
Աստուածատենչ սիրտ սիրարկու :

Թէ արտասուեն ծընողք դժբախտ
Զոր կորուսին Մանկիկ անախտ ,
Նախաճնողաց լալօնք զքե
Բուժէ զնոցա զաչացըն ախտ :

Հարսըն պարկեշտ [Թէ առ շիրիմ
Զիւրն հեկեկայ ըզՄըտերիմ ,
ԸզԹիրղային լացցէ նուադ ,
Բայց լի անուահ յուսով կամիմ :

Նախանձաբեկ միտք ախտակիր
Թէ զՎայենին ունի բասիր ,
Զարհուրեցի , Նախանձ դժնեայ
Յինչ ոչ գըլեաց ըզնա յոճիր :

Բայց 'ի նորայն մի մոլեացի,
 Յանյուսութեան աստ լրբենի .
 Քաղցր լրսէ ունկն Աստուածեան ,
 Զայլից խոնարհ Չղձականի :

Եւ ո՛ւր փախչիս դահիճ՝ Կային ,
 Խիղճ և Աստուած ըզհետ սընդին .
 Փախչէ՛լ կամիս առ յԱստուծոյ .
 Օ՛ն առ Աստուած փախի՛ր կըրկին :

Լ՛ուր դու ձայնին զոր Մեհալա
 Յունկըն քոյին լալով կարդայ .
 Չէք մեղք անթող , քաղցր և Աբէլ ,
 Իւր իսկ Արիւն քեզ սաշտսպան կայ :

Երիտասարդ՝ կամ Ալևոր
 Թէ զիմ՝ կարդայ ըզՆուագ նոր ,
 Եւ վայեսցէ՛ թէ չեմ՝ Աբէլ ,
 Խորասուզեալ չարեաց 'ի խոր ,

Գէթ ասասցէ թէ չեմ՝ Անմեղ ,
 Զանմեղութիւն գիտեմ չըքեղ .
 Եւ ըզխիղճ՝ սուրբ՝ միշտ ցանկալի ,
 Ինձ Կայենին ցուցցէ երկեղ :

Եւ այս խղճի բարբառ անկեղծ ,
 Միշտ Աբէլի՛՝ Ներբող անեղծ .
 Քան ըզնիազ Ողբերգութիւն ,
 Զոր Քերթողիս հանձար ըստեղծ :

